

RUCH FILOZOFICZNY

Kwartalnik założony przez
KAZIMIERZA TWARDOWSKIEGO
wydawany przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne

Komitet Redakcyjny: Zarząd Polskiego Towarzystwa Filozoficznego

Redaktor: Tadeusz Czeżowski

Sekretarz Redakcji: Leon Gumański

Adres Redakcji i Administracji: Toruń, Uniwersytet, Zakład Logiki. Rachunek czekowy PKO Toruń Nr 24-9-170. Cena tomu XX w prenumeracie 60 zł. Cena niniejszego zeszytu 40 zł

Tadeusz Kotarbiński

Międzynarodowy Instytut Filozoficzny

Wydaniem czterotomowej syntezy informacyjnej p.t.: *Filozofia w połowie XX-go stulecia** przypomniał się czytającemu światu Międzynarodowy Instytut Filozoficzny. Jakież były jego początki? Oto niezapomniany inicjator instytutu, profesor uniwersytetu w szwedzkim mieście Lund, nazwiskiem Ake Petzäll, przeglądając w roku 1930 świeżo ogłoszony „*Wstęp bibliograficzny do studiów nad dziełami Johna Locke'a*” Christophersena, stwierdził, że autor tej książki wykonał niezależnie tę samą pracę, którą wykonał on sam, profesor Petzäll w ogłoszonym niedawno studium o Locke'u. Z tej refleksji zrodziła się idea zrzeszenia, które by dopomogło powiadomianiu się wzajemnemu historyków filozofii o tematach i postępach badań przedsięwziętych, a to dla zapobieżenia marnotrawstwu sił, powstającemu ilekroć np. dwaj badacze opracowują niezależnie tę samą bibliografię. Petzäll zdołał skupić dokoła siebie kilkusobowe grono zwolenników założenia takiego zrzeszenia i ta grupa pionierska doprowadziła w r. 1938, przy okazji IX-go Międzynarodowego Kongresu Filozoficznego w Paryżu, do ustanowienia, z siedzibą prawną w tym mieście, Międzynarodowego Instytutu Współpracy Filozoficznej. Taka bowiem była pierwotna nazwa omawianego zrzeszenia.

* Florencja, La Nuova Italia Editrice, I, II, III — 1958, IV — 1959.

Wkrótce potem wybuchła wojna światowa, rozluźniając więzy kołeżeńskie. Atoli wkrótce po wojnie instytut ożywił się znowu, a zakres jego zadań i funkcji rozszerzył się znacznie. Wedle obowiązującego dziś statutu z roku 1959 Międzynarodowy Instytut Filozoficzny (tak się on nazywa począwszy od roku 1952) z siedzibą prawną w Paryżu ma za zadanie wzmagać współpracę filozofów wszystkich krajów przez ułatwianie wymiany wzajemnej wszelkiego rodzaju informacji, przez organizowanie spotkań dyskusyjnych i przez działalność wydawniczą. Władzę naczelną instytutu stanowi zgromadzenie ogólne jego członków zwyczajnych, których liczba nie może przekraczać setki. Zgromadzenie wybiera nowych członków i zarząd. Wybory są tajne. Kadencja prezesa trwa 3 lata. Nie może on być wybrany ponownie na kadencję bezpośrednio następną. To samo dotyczy innych członków zarządu. Instytut przyjął pewne dyrektywy nieobojętne z międzynarodowego punktu widzenia. Jest on dwujęzyczny, oba zaś jego języki, francuski i angielski, używane są we wszystkich jego agendach stale, równoprawnie i alternatywnie. Dążąc do posiadania w swym gronie członków zwyczajnych ze wszystkich krajów, gdzie filozofia jest uprawiana na poziomie naukowym, zrzeszenie dba też i o to, by kraje intelektualnie wiodące nie przytłaczały innych samą ilością członków z tych krajów w jego składzie. Ustalono tedy maksymalną liczbę reprezentantów danego kraju na 7. Po 7 członków mają np. Francja i Wielka Brytania. Polska liczy czterech. Aktualna liczba członków zwyczajnych instytutu wynosi 81, w tym 9 obywateli krajów socjalistycznych (Chin, Czechosłowacji, Polski, Węgier, Związku Radzieckiego).

Doroczne spotkanie członków instytutu, na które się zaprasza też filozofów z poza instytutu, specjalistów w zakresie obranego tematu roztrząsania, odbywają się za każdym razem w innym kraju: w Szwecji, Francji, Grecji, Indiach, Szwajcarii... Zaprasza się do uczestnictwa w obradach filozofów z kraju, który jest w danym roku gospodarzem. W roku 1957 spotkanie odbyło się w Warszawie (patrz Zeszyty Problematyczne Nauki Polskiej, XV, Wrocław—Warszawa, Ossolineum, wydawnictwo PAN 1959). Obradowało się wówczas nad stosunkiem wzajemnym myślenia i działania. Ostatnie, tegoroczne zebranie odbyło się w miasteczku szwajcarskim Oberhofen i miało jako temat: granice i sprawdziany poznania*. Na przyszły rok członkowie instytutu mają

* Sprawozdanie z wyżej wspomnianego spotkania warszawskiego zob. Ruch Fil. XVIII s. 116 i s. 118, sprawozdanie zaś ze spotkania w Oberhofen, poniżej, s. 117b i s. 120b. (Red.).

się spotkać w Santa Barbara w Kalifornii (USA). Przedmiotem analizy będzie istota tolerancji i jej granice.

Pięknie się przedstawia działalność wydawnicza instytutu. Wydaje on pod redakcją p. Gilberta Varet bieżącą bibliografię filozoficzną o zasięgu światowym, uwzględniając w sposób możliwie najpełniejszy także produkcję filozoficzną polską. Wszelako największy bodaj tytuł do uznania dla instytutu stanowią wspomniane na początku 4 tomy, znane pod skróconą nazwą „Kroniki”, dzieło zbiorowe, wydane pod nader pracowitą i sumienną redakcją prof. Raymunda Klíbansky'ego (Kanada), dowód prawdziwie koleżeńskiej współpracy bardzo różnych co do przekonań filozofów świata, symbol prawdziwej i rzetelnej, aktywnej koegzystencji.

Adam Bardecki

Strukturalizm w językoznawstwie

1. Filozofowie greccy dyskutowali, czy język jest *thesei* czy *physei* — umowny czy naturalny. Wiek dziewiętnasty skłaniał się do pierwszego poglądu — nasz do drugiego. Dla naszego stulecia znamienne jest przeprowadzone przez Ferdynanda de Saussure ściśle rozgraniczenie badań diachronicznych i synchronicznych, tj. badań rozwoju języków poprzez dzieje i badań danego języka w pewnym jego stanie, przede wszystkim w stanie obecnym. W wieku ubiegłym patrzono na języki jak na twory długiego ciągu kaprysów historii, która stykała ludy czy też rzucała jedne na drugie. De Saussure wznowił pogląd przeciwny: język rozpatrywany synchronicznie jest systemem wcale nie przypadkowym. To zdanie stanowi program; jego realizację nazywa się najczęściej strukturalizmem, a czasem funkcjonalizmem.

2. Bódcem dla strukturalizmu był uderzający sukces metody, której używała pod przewodnictwem Trubeckiego praska szkoła fonologiczna. Okazało się mianowicie, że dźwięki danego języka, tj. fonemy, nie są przypadkową częścią całkowitego zapasu dźwięków, jakie mogą wytworzyć ludzkie organy mowy, lecz stanowią system, oparty na przeciwieństwach, tak, że gdyby zmienił się jeden dźwięk, musiałyby zmienić się także i inne. Można było oczekiwać, że metoda, która powiodła się w fonetyce, nie zawiedzie w badaniu form gramatycznych i składni zdań, a nawet da się zastosować w badaniu znaczenia wyrazów.

3. Zanim wprowadzono strukturalizm do badań morfologii i składni, trzeba było usunąć przeszkody stworzone przynajmniej w niektórych środowiskach naukowych przez skłonność językoznawców do rozważań psychologicznych. W wieku ubiegłym powszechny był pogląd zwany dziś psychologizmem. Wydawało się oczywiste, że co nie jest fizyczne musi

być psychiczne. Jeśli więc etyka, albo logika, albo filologia — jak wówczas nazywano naukę o języku — nie zajmują się przedmiotami i procesami materialnymi, a raczej nie tylko nimi się zajmują, to te nauki nie mogą zajmować się niczym innym jak procesami psychicznymi: etyka — uczuciami wartości, logika — rozumowaniami, zaś filologia, gdy wychodzi poza badania historyczne i zdobywa się na uogólnienia, nie może zajmować się niczym innym jak zjawiskami psychicznymi w umyśle mówiącego i słuchacza. Jeśli H. Paul i W. Wundt prowadzą polemikę na temat powstawania zdań, to wypowiadają obaj cały czas twierdzenia psychologiczne. Paul twierdzi, że na początku są w umyśle dwa przedstawienia albo więcej, a zdanie powstaje przez ich syntezę. Wundt uważa, że na początku jest w umyśle jedno przedstawienie złożone, które przez analizę zostaje rozwinięte w zdanie. Gardiner zaś, krytykując ich obu, sądzi, że motywy skłaniające kogoś do wypowiedzenia zdania są jeszcze bardziej skomplikowane, niż przypuszczają Paul i Wundt.

4. Alkon informuje, jak usunięto psychologizm z językoznawstwa w Stanach Zjednoczonych. Zrobił to Bloomfield, zastępując w swoich rozważaniach psychologię w stylu Wundta behavioryzmem. Książka *Language* zaczyna się od takiego pierwowzoru sytuacji językowej: Jaś i Kasia — Kasia widzi jabłka na drzewie — wydaje głos — Jaś wspina się na drzewo, zrywa jabłka i daje Kasi. W ten sposób łańcuch przyczynowy od bodźca do reakcji rozłożył się dzięki mowie na dwie osoby. Kasia spostrzegła jabłka, zerwał je Jaś.

Behavioryzm uprzętnął miejsce. Ale to jeszcze nie stwarza strukturalizmu. Wprowadzają go dopiero inni, tacy jak Fries, i ci, którzy nie są pod wpływem behavioryzmu, lecz pozytywizmu logicznego, szczególnie w odmianie Carnapa. Fries zarejestrował na magnetofonie długi ciąg rozmów telefonicznych po angielsku i odrzuciwszy tradycyjne części mowy przystąpił na nowo do wykrycia części mowy przy pomocy wzorów zdaniowych. Na przykład jednemu z nich odpowiadałby w języku polskim wzór: „—jest/są dobry/dobra dobre/dobrzy“. Gdybyśmy próbowali podstawiać w miejsce kreski wszelkie możliwe wyrazy, moglibyśmy wyróżnić zbiór takich wyrazów, które po podstawieniu dają zdanie. Może dziwaczne, może oczywiście fałszywe, ale poprawne zdanie polskie. Te wyrazy tworzyłyby jedną grupę, która jak można by z góry się domyślać, odpowiadałaby tak zwanym tradycyjnie rzeczownikom. Może nie odpowiadałaby im dokładnie. Grupy wyrazów, które u Friesa wychodzą na jaw przez podstawianie we wzorach zdaniowych, nie odpowiadają tradycyjnym częściom mowy. Gdyby im odpowiadały, praca Friesa byłaby mniej interesująca.

5. Wyniki Friesa poddała fachowej krytyce Monica Lascelles. Dowodzi ona, że grupy wyrazów otrzymane przez podstawianie nie odpowiadają grupom wyrazów, które odmieniają się w podobny sposób, a więc podobnie zmieniają końcówki. Ale nas obchodzić będą więcej wątpliwości zasadnicze, jakie nasuwa zastosowanie strukturalizmu do badania składni i morfologii.

a) Behawioryzm Bloomfielda jest zbyt uproszczony, ale stoi mocno na ziemi. Gdy jednak opiekę nad młodym strukturalizmem przejmuje subtelniejsza muza pozytywizmu logicznego, zaczyna się rwać związek mowy z działaniem. Nie na darmo Fries wybiera do badania rozmowy przez telefon, a więc mowę ludzi, których jedynym łącznikiem jest w danej chwili głos. Ludzie we wspólnym i wspólnie spostrzeganym otoczeniu, a tym bardziej ludzie przy wspólnej pracy, rozmawiają inaczej. Pisał już Malinowski, jak bardzo w takich okolicznościach staje się mowa częścią działania. Może więc się zdarzyć, że strukturalizm, jak w zeszłym wieku filologia, utknie nosem w tekście, tylko że treścią tego tekstu nie będzie gniew Jehowy, jak w Księdze Rodzaju, ani gniew Apollina, jak w Iliadzie, lecz banalne sprawy naszych współczesnych.

b) Strukturalizm ma być kierunkiem obiektywnym. Wyrzekamy się niesprawdzalnych twierdzeń opartych na poczuciu. Bierzymy wzór zdaniowy, dokonujemy w nim podstawiania jednego wyrazu za drugi, i stwierdzamy po pierwsze, czy otrzymaliśmy zdanie poprawne, a po drugie, czy jego struktura jest ta, co przedtem. Oba pytania powinien rozstrzygnąć jakiś informator, dla którego język badany jest macierzysty. Jeśli zdarza się nam badać nasz własny język, możemy być swymi własnymi informatorami, ale w zasadzie informatorem jest jakaś inna osoba, której reakcje na nasze podstawienia badamy równie obiektywnie, jak fizjolog reakcje zwierzęcia czy rośliny. Tak widzą swą własną pracę strukturaliści. Ale obiektywność jej wydawać się może wątpliwa. Aby informator był w ogóle użyteczny, trzeba było najpierw porozumieć się z nim, czego od niego chcemy. Jeśli Anglik bada język Igorotów, będzie starał się znaleźć takiego Igorotę, który mówi choć trochę po angielsku. I tu temat dla metodologii, a może nawet epistemologii, czy ten Igorota po dojściu do porozumienia jest jeszcze przedmiotem poznawany, czy współpoznającym, który udziela językoznawcy swego poznania. To przecież dwie różne role. Jeśli student słucha wykładu swego profesora, to co właściwie robi ten młody człowiek: studiuje obiektywnie reakcje słowne starego samca ludzkiego, czy otrzymuje informacje od drugiego podmiotu poznającego?

6. A teraz strukturalizm w semantyce. Sprawa na pozór beznaoczna. Związek wyrazów z przedmiotami wydaje się zupełnie dowolny. Równie dobrze można by wszystko ponazywać inaczej. To prawda. Ale czy można by stworzyć dowolnie nowe znaczenia? Wiele razy w historii podejmowano pomysł poklasyfikowania wszystkich możliwych pojęć, aby następnie przyporządkować każdemu symbol graficzny i w ten sposób stworzyć międzynarodowy język pisany. Dotąd udało się zrealizować dwa takie pomysły. Po pierwsze powstał międzynarodowy język matematyki i logiki symbolicznej, a po drugie zostały stworzone charakterystyki chińskie, które w każdym z kilku chińskich języków mówionych czytają się inaczej, a wszędzie znaczą to samo. Ale jest jeszcze trzecie podobne osiągnięcie, mianowicie Basic English, ów stworzony przez C. K. Ogden'a, a raczej wykryty w gąszczu czterystu tysięcy wyrazów języka angielskiego zespół ośmiuset pięćdziesięciu wyrazów, któ-

rymi można powiedzieć prawie wszystko. I. A. Richards i Christine Gibson wyzyskali praktycznie odkrycie Ogden'a do napisania samouczka *Pocket Book of Basic English*, gdzie każdemu zdaniu odpowiada obrazek, a obrazki są skontrastowane po dwa, tak że uczeń poznaje znaczenie nowego wyrazu czy formy gramatycznej, studiując różnice między pierwszym obrazkiem a drugim. Tak powstaje coraz bardziej rozgałęzione drzewo genealogiczne znaczeń od podstawowych kontrastów „ja/ty” i „tu/tam” aż do dyskusji o Platonie i Konfucjuszu. To też warto zauważyć, że w specjalnym zeszycie językoznawczym *Journal de Psychologie* z r. 1958, wśród kilku bardzo rozbieżnych prób strukturalnych w semantyce są uwagi Rygaloff'a o antonimach, a więc właśnie o przeciwieństwach, takich jak przymiotniki „duży/mały”, przysłówki „dużo/mało”, rzeczowniki „brat/siostra”. Tu pole do badań psychologicznych nad mową małych dzieci, bo zabawa w przeciwieństwa jest dobrze znana w przedszkolach a łatwo zamienić ją na eksperyment.

7. W W. Brytanii ośrodkiem strukturalizmu jest Londyn, gdzie pracuje m. in. Noonan, znany wielu Polakom w kraju i na emigracji z kursu radiowego i z osobistych kontaktów. Tak więc strukturalizm objął już sporą część świata naukowego. Trzeba onim wiedzieć, choć może nie wszystko należałoby przyjąć bez dyskusji.

Wybór literatury

1916.	Saussure, F. de	—	<i>Cours de linguistique générale</i> . Lausanne — Paris.
1923.	Malinowski B.	—	<i>Doda'ek do książki: Ogden C. K. — Richards I. A. The meaning of meaning</i> . — London—N. York.
1930.	Ogden C. K.	—	<i>Basic English; a general introduction with rules and grammar</i> . London.
1933.	Bloomfield L.	—	<i>Language</i> . N. York.
1937.	Carnap R.	—	<i>The logical syntax of language</i> . London — Oryginal niemiecki: <i>Die logische Syntax der Sprache</i> . 1933.
1946.	Richards I. A.,
Gibson Chr.	—	<i>Pocket Book of Basic English</i> . Tytuł nowej wersji: <i>English through Pictures</i> . Book I, II, 1952—1958.
1951.	Elliott A. V. P.,
Mackey W. F.,
Noonan J. A.	—	<i>English by Radio. Listen and Speak</i> , London.
1952.	Fries C. C.	—	<i>The structure of English</i> . N. York.
1958.	Rygaloff A.	—	<i>A propos de l'antonymie: l'exemple du chinois</i> . <i>Journal de Psychologie</i> 55, No 3, Formes nouvelles d'analyse du langage. Paris.
1959.	Lascelles M.	—	<i>Fries on word Classes</i> . <i>Language and Speech</i> 2. London.
1959.	Alkon P. K.	—	<i>Behaviourism and linguistics; an historical note</i> . <i>Language and Speech</i> 2. London.

Tadeusz Czeżowski

Przeciw „ogładowi“

„Ogład“ pojawił się w polskim języku filozoficznym w r. 1904, wprowadzony przez Piotra Chmielowskiego, tłumacza kantowskiej *Krytyki czystego rozumu*, jako przekład niemieckiego terminu „*Anschauung*“¹. Chmielowski zaznacza, że wyraz ten nie jest sztuczny; istotnie, jest on zarejestrowany nie tylko w Słowniku wileńskim, na który Chmielowski się powołuje, lecz także w innych. Słownik Mrongoviusa (1835) podaje go jako równoznaczny niemieckiemu „*Beschauung*“. Słownik Lindego (1854—1860) wymienia „ogłedy, oględziny = *die Besichtigung*“. W Słowniku warszawskim (1900—1927) występuje „ogład“ jako „obejrzenie, opatrzenie czego... w l. mn. p. Oględziny“. Wydaje się zatem, że wyraz ten — pochodny od „ogładać“ (jak „bieg“ od „biegać“) — jest w języku ludu oboczną formą częstszego „ogłędziny“ i oznacza określony zabieg poznawczy (stosowany np. przed kupnem lub przed wysłaniem swatów), tak jak „wizja lokalna“ w terminologii sądowniczej.

Chmielowski zauważa, że niemiecki wyraz *Anschauung* „równoznaczny jest z doraźnym wyobrażeniem, tj. tym obrazem, jaki pozyskuje nasz umysł, gdy nań działa jakiś przedmiot zmysłowy“. Już przed Chmielowskim Kazimierz Twardowski² wprowadził do polskiej

¹ I. Kant, *Krytyka czystego rozumu*. Przełożył z oryginału Piotr Chmielowski, pod redakcją Henryka Struvego. Warszawa 1904. Kilka słów o Krytyce czystego rozumu [przedmowa tłumacza], s. XXX: „Wyraz niemiecki *Die Anschauung* (po łacinie *intuitus*) od dawna sprawiał wielkie trudności tłumaczom naszym. Oddawali go wyrazami: patrzenie, wpatrzalność, widzenie, ujmowanie, ujęcie, uglądanie, pogładanie. Prof. Struve w swoim „Wykładzie logiki“ (1870) użył wyrazu oglądanie, a następnie po latach wielu zdecydował się na pogład, którym tłumaczono też *Anschauung* w „*Prolegomenach*“ Kanta. Przyjąć wyrazu „pogład“ w tym znaczeniu nie mogłem, gdyż lubo słoworodowo odpowiada on niemieckiemu, w powszechnym atoli języku obejmuje daleko szersze widnokreśli niż *Anschauung* i zazwyczaj bierze się w znaczeniu całego szeregu pojęć związanych jedną myślą przewodnią. Tymczasem niemiecki wyraz *Anschauung* równoznaczny jest z doraźnym wyobrażeniem, tj. tym obrazem, jaki pozyskuje nasz umysł, gdy nań działa jakiś przedmiot zmysłowy. Na takie proste, doraźne wyobrażenie najodpowiedniejszym terminem wydaje mi się właśnie ogład. Nie jest on wytworem sztucznym, znajduje się zapisany w słowniku polskim wileńskim w formie ogład. Nie jest to forma poprawna, gdyż pospolicie przed głoską d (jak przed „chwilowemi“ w ogóle) każde ę źródłowe zmienia się na ą. Nie nasuwa już ten wyraz tak rozległych skojarzeń myślowych, jak „pogład“, a ponieważ w mowie potocznej nie używa się dzisiaj, więc najlepiej wskutek tego nadaje się na termin naukowy, bo jest zrozumiały a nie spospolitowany. — Atoli *Anschauung* w „*Krytyce*“ znaczy nie tylko wynik wrażliwości zmysłowej, lecz także samą czynność tej wrażliwości, a także bardzo często (nierównie częściej aniżeli *anschaulich machen*) dowolne wytwarzanie obrazu zmysłowego. Stosownie tedy do znaczenia oddaje *Anschauung* przez oglądanie (czynność wrażliwości), ogład (wynik wrażliwości tj. doraźne wyobrażenie) i unaocznienie (dowolne wytworzenie obrazu dla uprzytomnienia jakiegoś wyobrażenia, np. narysowanie trójkąta, postawienie cyfr 1, 2, ... lub liter algebr. a, b itp.).

² K. Twardowski, *Wyobrażenia i pojęcia* (1898), s. 7 i nast.

terminologii psychologicznej termin „wyobrażenie” jako odpowiednik niemieckiego „*Anschauung*”, powołując się na Kazimierza Narbutta, autora Logiki (1769) i Feliksa Jarońskiego (O filozofii Kanta, 1812). Obaj ci pisarze nadawali terminowi wyobrażenie sens szerszy, odpowiadający niemieckiemu „*Vorstellung*” Wolffa i Kanta, obejmujący nie tylko „*Anschauungen*” (u Jarońskiego „wiedzi”), lecz także *Begriffe* (pojęcia). Twardowski zawęził zatem, w porównaniu z nimi, zakres terminu wyobrażenie, a termin *Vorstellung* przełożył na „przedstawienie”, odpowiednio do łacińskiego *repraesentatio*. Twardowski znał także wyraz „ogład”, o czym świadczą jego słowa: „Wyraz *wiedź*, proponowany przez Jarońskiego nie przyjął się; nie przyjęły się też inne wyrazy w tym celu ukute, jak np. *ogład*”³.

Nowy przekład *Krytyki czystego rozumu*, dokonany przez Romana Ingardena (1957), usuwa „ogład”, nazywając go „niemiłym neologizmem, który mimo pięćdziesięciu lat istnienia nie przyjął się ani w potocznej mowie, ani nawet w mowie współczesnej filozofii polskiej”⁴. Zarazem tłumacz zwraca uwagę (podobnie jak Chmielowski) na wieloznaczność użycia terminu *Anschauung* u Kanta (wskutek nieodróżniania strony czynnościowej od treściowej i przedmiotowej), co skłania do użycia — zależnie od kontekstu — różnych odpowiedników, m. in. „bezpośrednie wyobrażenie”; „samo wyobrażenie” — pisze prof. Ingarden — „nie nadaje się właściwie dlatego, że w potocznej mowie polskiej oznacza akt odtwórczy — pochodny, gdy Kantowi chodzi wyraźnie o akt bezpośredni i pierwotny”.

Można by więc sądzić, że wyraz ogład jako termin filozoficzny, stając się zbędny, zaniknie, jak wiele innych projektów terminologicznych, które nie wytrzymały próby czasu, i że zwycięży „wyobrażenie”. Ale przeszkadza to, że wyobrażenie bywa potocznie brane jako korelat wyobraźni, to jest węższej, niż w znaczeniu, jakie mu nadaje Twardowski, który dzieli wyobrażenia na spostrzegawcze, odtwórcze i wytwórcze. „Ogład” przeto, choć razi ucho, gdyż przypomina słusznie wyśmiewany „dzienny upiór” (od prania) lub „ubaw”, byłby rzekomo przydatny w przypadkach przeciwstawienia tego, co spostrzegane, temu co pochodzi z pamięci lub fantazji — co prawda, z pominięciem względu, że jest terminem za wąskim, gdyż nie wszystko, co spostrzegane, bywa zarazem ogładane. Spotyka się rzeczywiście u różnych autorów nie tylko „ogład”, ale i urobione od niego formy pochodne „ogładowy” a nawet „ogładalny” i „ogładalność”⁵.

Tu jednak grozi niebezpieczeństwo, iż terminy ogład oraz pochodne od niego, nigdzie wyraźnie nie sprecyzowane, staną się mgliste lub wieloznaczne. Gdy prof. Tatarkiewicz przeciwstawia termin „ogładowy” terminowi „abstrakcyjny”, to niewątpliwie „ogładowy” znaczy to samo, co „intuicyjny” lub „wyobrażeniowy” w sensie przyjętym przez Twar-

³ l. c. s. 11.

⁴ O. c., tom I, s. 94.

⁵ Np. Wł. Tatarkiewicz, *Skupienie i marzenie*, 1951, s. 83, 92.

dowskiego. Ale czytamy dalej⁶, że są w obrębie estetyki dwa prądy, z których jeden nazywa oglądowymi tylko treści wrażeń zmysłowych, a drugi zalicza do nich także treści odtwarzane z pamięci, lub wytwarzane w fantazji. W rozprawie zaś Jerzego Kalinowskiego „Teoria zdań normatywnych” (*Studia Logica* I, 1953, s. 113) termin ogląd spotykamy w kontekście: „Zdania teoretyczne są to zdania orzekające o rzeczywistości... dające jej ogląd i stąd biorące swą nazwę (od *theorein* = oglądać)”; ma on tu zatem znaczenie oparte na etymologii, ale obejmujące, zgodnie z sensem całości zdania, zarówno wyobrażenia jak pojęcia.

Względy poprawności terminologicznej nakazują usuwać terminy zbędne i unikać takich, które nie są dostatecznie sprecyzowane. Należy do nich „ogląd” i jego pochodne. Nie posługują się nim psychologowie, którzy są w pierwszym rzędzie powołani do zajęcia tu stanowiska. To też w przypadkach, w których wydawałby się komuś wygodny, należałoby poddać analizie sens, w jakim chcielibyśmy go użyć i stosownie do jej wyniku posłużyć się którymś z terminów sens ten oddających bardziej dokładnie.

Stanisław Kamiński

Historia logiki

Spis bibliograficzny pozycji z lat 1956 – 1959*

I. Wydania źródeł

- Aristotelis Prior and Posterior Analytics, ed. W. D. Ross, Oxford 1957, 189 (nowy nakład).
- Aristotelis Topica et Sophistici Elenchi, ed. W. D. Ross, Oxford 1958, 260.
- Aristotelis Ars Rhetorica, ed. W. D. Ross, Oxford 1959, 206 (nowy nakład).
- Aristotelis Organon, przeł. na niem. i obj. E. Rolfes, Hamburg 1958.
- Les Stoiciens, Textes choisis par J. Brun, Paris 1957, 180.
- Galenos, Uvod do logiky, przeł. z grec. R. Hošek, a obj. K. Berka, Praha 1958, 80.
- Themistius Paraphrasis of the Posterior Analytics in Gerard Cremona's Translation, ed. J. R. O. Donnel, w: *Mediaeval Studies* 20 (1958) 239—315.
- Garlandus Compotista, *Dialectica*, 1 wyd. z manuskryptu ze wstępem i życiorysem autora przez L.M. de Rijk, Assen 1959, 70+209.

⁶ l. c. s. 86.

* Omawiani autorzy występują w układzie chronologicznym.

- Petrus Abaelardus, *Scrutti filosofici. Editio Super Porphyrium. Glossae in Categorias. Super Aristotelem de Interpretatione. De divisionibus. Super Topica glossae*, ed. M. Dal Pra, Romae (b.r.), 38+331.
- Petrus Abaelardus, *Dialectica*. 1 wyd. z paryskiego manuskryptu L. M. Rijk, Assen 1956, 637 oraz New York 1957, 693.
- Adam Balsamiensis Parvipontanus, *Ars desserendi. Dialectica Alexandri*, ed. L. Minio - Paluella, Romae 1956, 37+157.
- Die mathematischen Schriften des Albertus Magnus, ed. B. Geyer, *Angelicum* 35 (1958) 159—75.
- Thomas Aquinas, *Exposition of the Posterior Analytics of Aristotle*, przeł. P. Conway, Québec 1956, 449.
- St. Thomas Aquinas, *The Division and Methods of the Sciences. Questions V and VI of his Commentary to the „De Trinitate“ of Boethius* transl. with *Introd. and Notes* by A. Maurer, Toronto (1953) 1958, XXXVI+96.
- Wilhelm Ockham, *Summa Logicae. Pars prima*, N. York—Louvain 1957, 214 (przedruk z wyd. 1951 r.).
- Wilhelm Ockham, *Philosophical Writings. A Selection*, ed. and trans. by Ph. Boehner, Edinburgh 1957, 59 + 2 × 147.
- Giovanni Buridano, *Tractatus de suppositionibus*, 1 ed. M. E. Reina, *Rivista Critica di Storia della Filosofia* 12 (1957) 175—208 i 323—52.
- J. Jungii, *Logica Hamburgensis*, herausgeg. R. W. Meyer, Hamburg 1957, 673.
- Tomasz Hobbes, *Rachowanie czyli Logika*, przeł. Cz. Znamierowski, w:
- Tomasz Hobbes, *Elementy filozofii*, Warszawa 1956, 11—105.
- A. Arnauld — P. Nicole, *Logika*, przeł. S. Romahnowa, Warszawa 1958, 532.
- Fr. Brentano, *Die Lehre vom richtigen Urteil. Nach den Vorlesungen ueber Logik mit Benützung anderer Manuskripte aus dem Gebiete der Erkenntnistheorie aus dem Nachlass herausgeg. von Fr. Mayer-Hillebrand*, Bern 1956, 344.
- Ch. Peirce, *Collected Papers*, ed. A. W. Furks, vol. VII: *Science and Philosophy*; vol. VIII: *Reviews, Correspondence and Bibliography*, London 1958, 415 i 352.
- W. St. Jevons, *The Principles of Science* (with a new introduction by E. Nagel), 3 ed. New York 1958, 786.
- F. H. Bradley, *The Principles of Logic I—II*, Oxford (1883) 1958, 739.
- D. Hilbert, *Grundlagen der Geometrie*, 8 Aufl., Stuttgart 1956, 251.

II. Opracowania

A. Ogólne

- I. M. Bocheński, *Formale Logik*, Freiburg—Muenchen (1956), 639.
- A. Grzegorzcyk, *Uwagi z historii logiki*, *Myśl Filozoficzna* 1 (27), 1957, 164—76.
- T. Kotarbiński, *Wykłady z dziejów logiki*, Łódź 1957, 251.

- W. Wieland, Zur Problemgeschichte der Formalen Logik, *Philosophische Rundschau* 6 (1958) 71—93.
- V. Muñoz, La logica antiqua y medieval a la luz de la logistica, *Salamanticenses* 4 (1957) 503—41 (przegląd bibliograficzny).
- T. Czeżowski, Uwagi historyczne o tzw. najwyższych prawach myślenia, w: *Odczyty Filozoficzne*, Toruń 1958, 218—228.
- R. Pavese, La logica sintetica e la storia della filosofia, Padova 1956, 240.
- Studi sulla dialettica, w: *Rivista di Filosofia* 49 (1958), (cały zeszyt 2-gi).
- A. Biraghi, Il concetto di scienza nel pensiero filosofico. I: Antichità e Medio Evo, Milano 1958, 168.
- H. Greniewski — O. Wojtasiewicz, From the History of Chinese Logic, *Studia Logica* 4 (1956) 241—4.

B. Opracowania poszczególnych okresów, zagadnień i autorów

1. Starożytność

- I. M. Bocheński, *Ancient Formal Logic*, Amsterdam (1951) 1957, 132.
- O. Becker, *Das mathematische Denken der Antike*, Göttingen 1957, 128.
- O. Becker, *Zwei Untersuchungen zur antiken Logik*, Wiesbaden 1957, 55.
- K. Berka, *K dějinám výrokove logiky v antice*, Praha 1959, 100.
- J.-H. Kühn, *System — und Methodenprobleme im Corpus Hippocraticum*, Wiesbaden 1956, 106.
- E.-W. Platzeck, *Grundlage und Hauptformen der platonischen Logik*, *Zeitschrift für philos. Forschung* 10 (1956) 493—508.
- P. van Schilfgaarde, *De Logika van Aristoteles*, 2 ed., Hague 1957, 64.
- C. A. Viano, *La logica di Aristotele*, Torino (1955), 314.
- J. Łukasiewicz, *Aristotle's Syllogistic from the Standpoint of Modern Formal Logic*, Oxford (1951) 1957, 222.
- G. Patzig, *Die Aristotelische Syllogistik: Logisch-philosophische Untersuchungen über das Buch A der „Ersten Analytiken“*, Göttingen 1959, 206.
- K. Berka, *K formulaci sylogismu u Aristotela*, *Filosofický Časopis* 4 (1956) 365—73.
- G. Patzig, *Aristotle and Syllogismus from False Premisses*, *Mind* 68 (1959) 186—92.
- C. A. Viano, *L'esperienza in Aristotele*, *Rivista di filosofia neoscolastica* 50 (1959) 299—335.
- P. H. Conway, *Induction in Aristotle and St. Thomas*, *The Thomist* 22 (1959) 336—65.
- E. Riondato, *La teoria aristotelica della enunciazione*, Padova 1957, 160.

- G. E. M. Anscombe, Aristotle and the Sea Battle, *Mind* 65 (1956) 1-15.
- C. K. Grant, Certainty, Necessity and Aristotle's Sea Battle, *Mind* 66 (1957) 522—31.
- J. Xenakis, Aristotle on Truth-value, *The New Scholasticism* 31 (1957) 538—47.
- E. H. Madden, Aristotle's Treatment of Probability and Signs, *Philosophy of Science* 24 (1957) 167—72.
- E. K. Specht, Über die primäre Bedeutung der Wörter bei Aristoteles, *Kant-Studien* 51 (1959) 102—13.
- W. M. A. Grimaldi, The Aristotelian Topics, *Traditio* 14 (1958) 1—16.
- J. K. Hintikka, Aristotle and the Ambiguity of Ambiguity, *Inquiry* 2 (1959) 137—51.
- T. M. Crem, The Definition of Rhetoric according to Aristotle, *Laval théol. et philos.* 12 (1956) 233—50.
- L. Virginia Holland, Counterpoint: Kenneth Burke and Aristotle's Theories of Rhetoric, New York 1959, 128.
- P. Wilpert, Aristoteles und die Dialektik, *Kant-Studien* 48 (1956/57) 247—57.
- L. J. Eslick, Aristotle and the Identity of Indiscernibles, *The Modern Schoolman* 36 (1959) 279—87.
- J. P. Anton, Aristotle's Theory of Contrariety, London 1957, 253.
- M. G. Evans, Causality and Explanation in the Logic of Aristotle, *Philosophy and Phenomenological Research* 19 (1959) 466—85.
- A. Plebe, Retorica aristotelica e logica stoica, *Filosofia* 10 (1959) 391—424.
- K. Barwick, Probleme der stoischen Sprachlehre und Rhetorik, Berlin 1957, 111.
- J. Mau, Stoische Logik, *Hermes* 85 (1957) 147—58.
- L. Gerschel, Varron logicien. Etude sur une séquence du „De lingua latina“, *Latomus* 17 (1958) 65—72.
- H. Meyer, Le prolongement de la logique stoïcienne dans la logique contemporaine, *Revue Philosophique de la France et de l'Étranger* 81 (1956) 387—92.
- A. C. Lloyd, Neoplatonic Logic and Aristotelian Logic, *Phronesis* 1 (1955—6) 58—72 i 146—160.
- A. M. Frenkian, Sextus Empiricus and Indian Logic, *Philosophical Quarterly* 30 (1957/58) 115—26.
- L. Regner, Sylogistyka Apulejusza, *Roczniki Filozoficzne* 5 (1957), z. 2, 97—136.
- A. Korcik, Olympiodor o stosunku logiki do filozofii w szkole stoików, perypatetyków i platoników, *Roczniki Filozoficzne* 5 (1955/57), z. 2, 27—9.

2. Średniowiecze

- Br. Kocowski, Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, Wrocław 1959, 905.
- Katalog inkunabułów Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu, Wrocław 1956, 136.
- M. Grabmann, Die geschichtliche Entwicklung der mittelalterlichen Sprachphilosophie und Sprachlogik, w: *Mittelalterliches Geistesleben III*, hrsg. v. L. Ott, München 1956, 243—53.
- I. M. Bocheński, Scholastic and Aristotelian Logic, *Proceedings of the American Catholic Philosophical Association* 30 (1956) 112—7.
- J. Ferrater Mora, De Boecio a Alberto de Sajonia, *Imago Mundi* 1954, nr. 3, 3—23.
- L. Minio - Paluello, A Latin Commentary on the „Prior Analytics” and its Greek Sources, *The Journal of Hellenic Studies* 77 (1957), 93—102.
- L. Minio - Paluello, Note sull' Aristotele latino medievale, *Rivista di Filosofia Neo-Scolastica* 50 (1958) 212—22.
- S. Robert, Rhetoric and Dialectic: according to the first Latin Commentary on the Rhetoric of Aristotle, *New Scholasticism* 31 (1957) 484—98.
- L. N. Roberts, Classifications of Supposition in Medieval Logic, *Tulane Studies in Philosophy* 5 (1956).
- Ph. Boehner, A Medieval Theory of Supposition, *Franciskanische Studien* 18 (1958) 240—89.
- R. Gansiniec, Modi significandi, *Myśl Filozoficzna* 6 (26), 1956, 80—115.
- I. Thomas, A 12-th Century Paradox of the Infinite, *Journal of Symbolic Logic* 23 (1958) 133—134.
- F. Rivetti Barbò, L'origine dei paradossi ed il regresso all'infinito, *Rivista di Filos. Neo-scholastica* 51 (1959) 27—60.
- N. I. Stiażkin, (Elementy algebry logiki i teorii semantycznych antynomii w późnośredniowiecznej logice), w: *Logiczeskoje issledowanija*, Moskwa 1959, 20—31.
- J. Shiel, Boethius Commentaries on Aristotle, w: *Mediaeval and Renaissance Studies*, vol. IV, London 1958, 217—44.
- L. Minio - Paluello, Les traductions et les commentaires aristotéliens de Boèce, *Revue des sciences philosophiques et théol.* 41 (1957) 776—78 oraz w: *Studia Patristica*, Berlin 1957, t. II, 358—65.
- G. Verbeke, Ammonius et Saint Thomas. Deux commentaires sur le „Peri Hermeneias” d'Aristote, *Revue Philosophique de Louvain* 54 (1956) 228—53.
- H. Hochberg, St. Anselm's Ontological Argument and Russell's Theory of Descriptions, *New Scholasticism* 33 (1959) 319—30.
- M. T. Fumagalli, Note sulla logica di Abelardo, *Rivista critica di Storia della Filosofia* 13 (1958) 50—62 i 280—90.

- O. Bird, The Logical Interest of the Topics as Seen in Abelard, *The Modern Schoolman* 37 (1959) 53—7.
- E. M. Häring, Petrus Lombardus und die Sprachlogik in der Trinitätslehre der Porretanerschule, w: *Miscellanea Lombardiana*, Novara 1957, 113—127.
- M. Grabmann, Ungedruckte lateinische Kommentare zur aristotelischen Topik aus dem 13 Jahrhundert, w: *Mittelalterliches Geistesleben III*, hrsg. v. L. Ott, München 1956, 142—157.
- R. Z. Lauer, St. Thomas and Modern Semiotic, *The Thomist* 19 (1956) 75—99.
- M. Molski, Zdania pierwotne w nauce według filozofii św. Tomasza z Aquinu, *Collectanea Theologica* 28 (1957) 5—40.
- F. A. Cunningham, The Second Operations and the Assent versus the Judgment in St. Thomas, *New Scholasticism* 31 (1957) 1—33.
- L. Ott, Die Wissenschaftslehre im Topikkommentar des Adenulf von Anagni, w: *Mélanges offerts à Etienne Gilson de l'Académie Française*, Toronto—Paris 1959, 465—90.
- W. A. Wallace, The Scientific Methodology of Theodoric of Freibourg 1959, 395.
- Th. Boehner, *Collected Articles on Ockham*, ed. E. M. Buytaert, Louvain—Paderborn 1958, 482.
- A. Maurer, Ockhams Conception of the Unity of Science, *Mediaeval Studies* 20 (1958) 98—112.
- A. Gonzales, The Theory of Assertoric Consequences in Albert of Saxony, *Franciskanische Studien* 18 (1958) 290—354.
- S. Gniatek, Traktat semantyczny Jana ze Stobnicy, *Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, nr 46, 1956, 12.
- C. Wilson, William Heytesbury. *Mediaeval Logic and the Rise of Mathematical Physics*, Madison 1956, 219.

3. Nowożytność.

- M. Rzeuska, Semiotyka w literaturze anglosaskiej 1910—1957, *Ruch Filozoficzny* 18 (1958) 146—72 (Przegląd bibliograficzny).
- E. Carrucio, *Matematica e logica nella storia e nel pensiero contemporaneo*, Torino 1958, 367.
- Il pensiero americano contemporaneo: Filosofia, epistemologia, logica, ed. F. Rossi - Landi, Milano 1958, 342.
- F. Barone, Determinismo e indeterminismo nella metodologia scientifica contemporanea, *Filosofia* 10 (1959) 32—50.
- H. Hermes, Ueber die gegenwärtige Lage der mathematischen Logik und Grundlagenforschung, *Jahresberichte Deutsche Mathematiker-Vereinigung* 59 (1956) 49—69.
- P. Rossi, Teoria historii i metodologia historiografii we współczesnej myśli angielskiej, *Kwartalnik Historyczny* 1956 (63), z. 2, 133—50.
- St. Kamiński, Nauka o indukcji w logice XVI-ego wieku, *Collectanea Theologica* 28 (1957) 235—58.

- St. Kamiński, Początki indukcji matematycznej, *Roczniki Filozoficzne* 5 (1957), z. 2, 171—82.
- St. Kamiński, O początkach indukcji matematycznej, *Studia Logica* 7 (1958) 221—41.
- P. Rossi, Ramismo, logica, retorica nei secoli XVI e XVII, *Rivista Critica di Storia Filos.* 12 (1957) 357—65.
- W. S. Howell, *Logic and Rhetoric in England 1500—1700*, Princeton 1956, 424.
- Fr. Barone, Logica formale nell'illuminismo tedesco, *Filosofia* 7 (1956) 87—128 i 254—90.
- Fr. Barone, *Logica formale e logica trascendentale*, vol. I: Da Leibniz a Kant, Torino 1957, 228.
- J. E. Gurr, *The Principle of Sufficient Reason in some Scholastic Systems 1750—1900*, Milwaukee 1959, 196.
- Fr. Barone, Alle origini della logica formale moderna, *Filosofia* 10 (1959) 425—49.
- T. Czeżowski, Arystoteles, Galileusz, Bacon, w: *Odczyty Filozoficzne*, Toruń 1958, 208—17.
- R. Mc Rae, Unity of the Sciences: Bacon, Descartes, Leibniz, *Journal of the History of Ideas* 18 (1957) 27—48.
- C. Vasoli, Le „Dialecticae disputationes“ dell Valla e la critica umanistica della logica aristotelica, *Rivista critica Storia della Filosofia* 12 (1957) 412—34 oraz 13 (1958) 32—48.
- W. J. Ong, *Ramus: Method and the Decay of Dialogue*, Cambridge 1958, 408.
- P. Hossfeld, Francis Bacon und die Entwicklung der Naturwissenschaftlichen Methode, *Philosophia Naturalis* 4 (1957) 140—50.
- K. Leśniak, O teoretycznych i historycznych podstawach indukcji Franciszka Bacona, *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej* 2, 1957, 3—80.
- I. Dąmbaska, Sur certains principes méthodologiques dans les „Principia Philosophiae“ de Descartes, *Revue de Métaphysique et de Morale* 61 (1957) 57—66.
- A. Moreno, Implication material en Juan de Santo Thomas, *Sapientia* 14 (1959) 188—91.
- Die Entfaltung der Wissenschaft. A Symposium on Joachim Jungius, Hamburg 1957, 159.
- D. Krook, Thomas Hobbes's Doctrine of Meaning and Truth, *Philosophy* 31 (1956) 3—22.
- St. Kamiński, Hobbesa teoria definicji, *Studia Logica* 7 (1958) 43—69.
- M. A. Giganti, *John Locke e i limiti della scienza*, Padova 1957, 110.
- St. Kamiński, Rola Locke'a i Condillaca w dziejach teorii definicji, *Roczniki Filozoficzne* 5 (1957), z. 4, 67—101.
- F. Costa, Instances transcendentales dans la „théorie des signes“ de Locke, *Revue de Métaphysique et de Morale* 63 (1958) 202—32.

- G. Martin, Existenz und Widerspruchsfreiheit in de Logik von Leibniz, *Kant-Studien* 48 (1956/57) 202—15.
- G. Bueno Martinez, La idea de principio en Leibniz y la evolucion de la teoria deductiva, *Rivista de Filosofia* 18 (1959) 103—12.
- J. W. Davis, Berkeley's Doctrine of the Notion, *The Review of Metaphysics* 12 (1959) 378—89.
- G. Stiehler, Das Humesche Induktionsproblem und seine Lösung durch den dialektischen Materialismus, *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* 7 (1959) 432—44.
- J. Narciso, Analisi e sintesi in Kant e in S. Tommaso, *Sapienza* 11 (1958) 287—302.
- St. Kamiński, Kanta ujęcie przedmiotu logiki formalnej, *Sprawozdania z czyn. wyd. i posiedzeń nauk. T.N.K.U.L.*, nr 10 (1959), 185—90.
- L. W. Beck, Kant's Theory of Definition, *The Philosophical Review* 65 (1956) 179—91.
- G. Schrader, Kant's Theory of Concepts, *Kant-Studien* 49 (1957/58) 264—78.
- Odo Marquard, *Skeptische Methode im Blick auf Kant*, Freiburg—München 1958, 110.
- R. Mc Rae, Kant's Conception of the Unity of the Sciences, *Philosophy and Phenomenological Research* 18 (1957) 1—7.
- J. Didier, Phenoméologie, ontologie ou logique? *Revue philosophique de Louvain* 57 (1959) 184—96.
- G. R. Mure, Some Elements in Hegel's Logic, *Proceedings of the British Academy* 44 (1958) 21—34.
- St. Kamiński, *Gergonne'a teoria definicji*, Lublin 1958, 142.
- A. Korcik, Pojęcie wyvodu inferencyjnego u Bernarda Bolzana, *Roczniki Filozoficzne* 5 (1957), z. 2, 16—26.
- J. Patocka, Bolzano a problem teorii nauki, *Studia Filozoficzne* 1 (10), 1959, 170—88.
- L. Regner, Aksjomaty nauk apriorycznych według Bolzana, *Roczniki Filozoficzne* 5 ((1957), z. 2, 137—50.
- G. Giuletta, *La dottrina dell'induzione nel sistema di Giovanni Stuart Mill*, Verona 1958, 36.
- G. della Volpe, *Methodologische Fragen in Karl Marx Schriften von 1843 bis 1859*, *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* 6 (1958) 777—804.
- R. J. Regan, Venn Diagrams and Conventional Logic, *New Scholasticism* 33 (1959) 291—9.
- A. Kastil, Brentano und der Psychologismus, *Zeitschrift für philosophische Forschung* 12 (1958) 351—9.
- O. Bird, Peirce's Theory of Methodology, *Philosophy of Science* 26 (1959) 187—200.
- W. P. Alston, Pragmatism and the Theory of Signs in Peirce, *Philosophy and Phenomenological Research* 17 (1956) 79—88.
- H. G. Frankfurt, Peirce's Notion of Abduction, *The Journal of Philosophy* 55 (1958) 593—7.

- A. N. Prior, Peirce's Axioms for Propositional Calculus, *Journal of Symbolic Logic* 23 (1958) 135—6.
- J. Murphree, Peirce's Theory of Inquiry, *The Journal of Philosophy* 56 (1959) 667—78.
- V. Muñoz, Sentido de la obra *Logica de E. Schröder*, *Salamanticenses* 4 (1957) 75—95.
- H. Khatchadourian, Frege on Concepts, *Theoria* 12 (1956) 85—100.
- W. C. Kneale, *Gottlob Frege and Mathematical Logic, w: The Revolution in Philosophy*, London—New York 1956.
- St. Kamiński, Fregego ujęcie roli definicji w systemie dedukcyjnym, *Sprawozdania z czyn. wyd. i posiedzeń T.N.K.U.L.*, nr 7 (1953/56) 216—7.
- St. Kamiński, Fregego logika zdań, *Roczniki Filozoficzne* 5 (1957), z. 2, 31—64.
- J. R. Searle, Russell's Objections to Frege's Theory of Sense and Reference, *Analysis* 18 (1957/58) 137—43.
- I. Dąmbaska, Sur quelques idées communes à Bergson, Poincaré et Eddington, *Bulletin de la Société Française de Philosophie* 53 (1959) 85—9.
- S. Bachelard, *La logique de Husserl. Etude sur logique formelle et logique transcendente*, Paris 1957, 316.
- J. A. Casaubon, *La logica de Husserl*, *Sapientia* 14 (1959) 8—22.
- G. Scrimieri, Problemi di logica. Studio sul „Prolegomena zur reinen Logik“ di E. Husserl, Bari 1959, 160.
- Y. Bar-Hillel, Husserl's Conception of a Purely Logical Grammar, *Philosophy and Phenomenological Research* 17 (1957) 362—9.
- E. Fink, Operative Begriffe in Husserls Phänomenologie, *Zeitschrift für philosophische Forschung* 11 (1957) 321—37.
- J. Thyssen, Husserls Lehre von den „Bedeutungen“ und das Begriffsproblem, *Zeitschrift für philosophische Forschung* 13 (1919), 163—96 i 438—58.
- M. Gex, L'épistémologie d'Emile Meyerson, *Revue de Théologie et de Philosophie* 9 (1959) 338—56.
- F. Kaufmann, John Devey's Theory of Inquiry, *The Journal of Philosophy* 56 (1959) 826—36.
- R. Smith, *Whitehead's Concepts of Logic*, Westminster, Md. 1953.
- D. Harrah, The Influence of Logic and Mathematics on Whitehead, *Journal of the History of Ideas* 20 (1959) 420—30.
- B. S. Czernyszew, Benedetto Croce i dialektika, *Woprosy Filozofii*, 1958, 8, 63—73.
- M. Gex, Arnold Reymond le logicien, le philosophe et l'historien des Cassirera, *Studia Filozoficzne* 1 (4), 1958, 175—208.
- M. Gex, Arnold Beymond le logicien, le philosophe et l'historien des sciences, *Revue de Théol. et de Philos.* 9 (1959) 48—54.
- J. B. Grize, L'oeuvre logique d'Arnold Reymond, *Studia Philosophica* 18 (1958) 9—14.

- P. Lorenzen, Formale Logik und Arithmetik in Dinglers methodischer Philosophie, w: H. Dingler Gedenkbuch zum 75 Geburtstag, München 1956, 119—30.
- C. Wellman, Wittgenstein and the Egocentric Predicament, *Mind* 68 (1959) 223—33.
- M. Sacristan Luzon, Lógica formal y filosofía en la obra de Heinrich Scholz, *Convivium* 2 (1957) 109—40.
- E. Riverso, Il pensiero di Bertrand Russell, Napoli 1958, 568.
- C. A. Viano, Logica e filosofia in W.V.C. Quine, *Rivista di Filosofia Neo-scol.* 47 (1956) 454—70.
- S. A. Efirow, Teoria dialektiki Ferdinanda Gonsetha i dialekticzeskij materializm, *Woprosy Filosofii*, 1959, 8, 51—62.
- H. E. Kyburg, R. B. Braithwaite on Probability and Induction, *The British J. for the Philos. of Sc.* 9 (1958) 203—20.
- B. E. Bychowski, Opieracjonalizm Bridźmena, *Woprosy Filosofii* 1958, 2, 75—89.
- E. Poznański, Operacjonalizm po trzydziestu latach, w: *Fragmenty Filozoficzne II*, Warszawa 1959, 179—218.
- M. Przełęcki, Operacjonizm, *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej* 1959, 5, 169—86.
- M. Gordon, Zagadnienie powtarzalności jako cechy prawidłowości koegzystencjalnych i przyczynowych w ujęciu Arthura Papa i Philippa Franka, *Studia Filozoficzne* 4 (7), 1958, 54—88.
- J. Giedymin, Indukcjonizm i antyindukcjonizm, *Studia Filozoficzne* 2 (12), 1959, 3—25.
- A. Winkelmann, Die Stellung der formalen Logik im Sowjetsystem, *Scholastik* 31 (1956) 85—9.
- O. Zich, Note sur la situation de la logique en Tchecoslovaquie, *Etudes Philos.* 11 (1958) 287—95.

4. Logika w Polsce

- I. Dąmbska, Logika w gimnazjum akademickim gdańskim w pierwszej połowie XVII wieku, Gdańsk 1958, 28.
- S. Ziemiński, A. Spirało, Logika Mikołaja Mościckiego, *Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej*, nr 1, 157, 43—69.
- O. Narbutt, O pierwszym polskim podręczniku logiki. Z rozważań nad filozofią Oświecenia, Łódź 1958, 146.
- A. Spirało, Logika Jana Spangenberg, *Studia Filozoficzne* 2 (5), 1958, 80—96.
- H. Hinz, Problemy metodologii w twórczości Kołłątaja, *Studia Filozoficzne* 1959, 6 (15), 53—87.
- B. Sobociński, In Memoriam Jan Łukasiewicz, *Philosophical Studies (Ireland)* VI (1956).
- L. Borkowski, Pierwsza nowoczesna monografia o sylogistyce Arystotelesa, *Studia Logica* 5 (1957) 13—26.

- L. Borkowski — J. Słupecki, The logical works of J. Łukasiewicz, *Studia Logica* 8 (1958) 7—56.
- H. Scholz, In Memoriam Jan Łukasiewicz, *Archiv. für Math. Logik u. Grundlageforschung* 3 (1957) 3—18.
- T. Czeżowski, Jan Łukasiewicz, *Ruch Filozoficzny* 18 (1958) 13—17.
- T. Kotarbiński, La logique en Pologne (1945—55), *Etudes Philos.* 11 (1958) 234—41 oraz w: *Philosophy in the mid-century*, Firenze 1958, 45—52.

Recenzje i sprawozdania

HUTTEN ERNEST H., *The Language of Modern Physics. An introduction to philosophy of science.* London 1956. G. Allen and Unwin, str. 274.

Jest pewna wymowa w tytule tej książki. Wyraża się w nim bowiem koncepcja epistemologiczna, która na czoło problemów filozofii nauki wysuwa zagadnienia semantyczne i logiczne. Filozofia nauki to przede wszystkim logiczna teoria języka nauki, w szczególności zaś analiza struktury semantycznej naukowych teorii. Takie stawianie sprawy, bliskie założeń neopozytywizmu i pewnych odmian konwencjonalizmu ma też żywe tradycje w angielskiej szkole analitycznej. Nic więc dziwnego, że w przedmowie Autora znajdujemy słowa wdzięczności pod adresem A. J. Ayera a we wstępie program pracy kładący nacisk na analizę języka fizykalnych teorii i na znaczenie tej analizy dla właściwego uprawiania metodologii nauk.

Zgodnie z tym stanowiskiem pierwsza część pracy zawiera sporo wiadomości z współczesnej logiki, a zwłaszcza z semantyki, niezbędnych dla wyjaśnienia struktury fizykalnych teorii. Autor rozróżnia więc semantyczne i syntaktyczne funkcje wyrazów mowy, wprowadza pojęcie języka przedmiotowego i metajęzyka, referuje semantyczną koncepcję prawdy w ujęciu Tarskiego, rozważa stosunek terminów logicznych, matematycznych i fizykalnych, by na tym ile scharakteryzować teorię fizykalną jako system formalny zinterpretowany w terminach empirycznych. W skład tego formalnego rachunku wchodzi równania matematyczne, logiczne symbole i reguły przekształceń. Nadto teoria fizykalna zawiera reguły semantyczne wyznaczające sens twierdzeń a w konsekwencji interpretację systemu. Interpretacja systemu dokonuje się w metajęzyku. „*A physical theory — pisze Autor (s. 39) — is to be re-constructed, logically, as descriptive semantic system, that is, a deductive system, with axioms, definitions, and rules, and in which the formal calculus (e. g. the mathematical equations) in the object-language is separated from the interpretation in the metalanguage*”. Rozważania Hutttena na temat interpretacji, a w związku z tym na temat sensu zdań, w szczególności zaś sensu zdań fizyki wskazują jasno na neopozytywistyczne źródła jego koncepcji. Znaczenie słów zależy od funkcji wyrazu i od kontekstu, w którym wyraz występuje, tzn. od wypowiedzi, której jest składnikiem, i od universum mowy, do której wypowiedź należy. Koniecznym warunkiem sensowności wypowiedzi jest to, by jej konstrukcja była zgodna z regułami logiki (np. z teorią typów). Ten warunek konieczny spełniania odpowiednich

reguł logicznych jest zarazem warunkiem wystarczającym, by móc rozstrzygać, która wypowiedź jest twierdzeniem (*statement*), ale tylko w wypadku zdań analitycznych. Dla zdań syntetycznych, które Autor utożsamia ze zdaniem o faktach, dodatkowego kryterium sensu dopatrywać się należy w ich zasadniczej rozstrzygalności. Zdanie empiryczne jest sensowne, jeśli wiadomo pod jakimi warunkami mogłoby się okazać prawdziwe, nawet jeśli względy techniczne uniemożliwiają realizację tych warunków. Autor rozpatruje z kolei inne próby definiowania zwrotu, że zdanie empiryczne jest sensowne, i odrzuca zarówno skrajne sformułowania operacjonistyczne jak i kryteria konfirmowalności przez sprowadzanie do zdań obserwacyjnych, zwracając uwagę na trudności związane z tym pojęciem.

Po zasygnalizowanych tu tylko rozważaniach wstępnych z zakresu semantyki Autor przystępuje do analizy podstawowych pojęć fizyki na gruncie konkretnych fizykalnych teorii. Rozpoczyna rozważania swe od struktury mechaniki Newtona, od niej poprzez teorię Maxwella przechodzi do teorii względności. Z kolei omawia strukturę termodynamiki, wreszcie teorię kwantów. We wszystkich wypadkach na czoło wysuwa dwa pojęcia: modelu i odpowiedniości. Logiczna funkcja modelu polega zdaniem Autora na tym, iż jest on punktem wyjścia sformułowania równań jako reguł syntaktycznych, wyznaczających opis nowej dziedziny zjawisk. Równania te otrzymują pewną interpretację, dzięki czemu uzyskujemy też reguły semantyczne posługiwania się symbolami i wyrazami.

Ostatnią część pracy tworzy rozdział zatytułowany „metoda naukowa a semantyka“. Rozpatruje w nim Autor pojęcie prawa i hipotezy, metod rozumowania, pojęcie prawdopodobieństwa i konfirmowalności. Prawa mają postać implikacji generalnych i pełnią w fizyce dwojaką funkcję. W wypadku gdy mamy do czynienia ze zjawiskami nie spełniającymi prawa, ograniczamy zakres jego stosowalności, tworząc równocześnie nową teorię. Drugi sposób posługiwania się prawem na tym polega, że otrzymujemy z niego przez różną interpretację zdania egzystencjalne, które pełnią funkcję hipotez. Dopiero w odniesieniu do nich a nie do prawa, na podstawie którego zostały utworzone, mówić można o mniejszym czy większym prawdopodobieństwie. Prawa są częścią „semantycznego szkieletu“ teorii. Trwają i upadają razem z nią (s. 233). Można mówić o potwierdzeniu prawa. Nie wynika stąd, by można było przypisywać prawu określone stopnie prawdopodobieństwa, gdyż żadna skończona ilość instancji nie może wobec nieskończonego zbioru możliwych wypadków, które prawo obejmuje, wyznaczyć prawdopodobieństwa różnego od zera. Ale prawo, jako implikacja generalna, $(x)Cf_xg_x$ jest równoważne negacji zdania egzystencjalnego $(Ex)Kf_xNg_x$. Dlatego instancja negatywna decyduje o odrzuceniu prawa. Natomiast instancja pozytywna konfirmuje, czyli udziela prawdopodobieństwa, ale nie prawu tylko wyprowadzonej z niego hipotezie. Prawa wchodzą w skład teorii jako reguły semantyczne. Teorię konstruuje się dla określonego *universum* mowy, a rekonstruuje jako system języka z określonymi terminami pierwotnymi, regułami etc. Teoria staje się adekwatną, jeśli przyporządkowane jej hipotezy wystarczają do opisu i przewidywania zjawisk danej dziedziny. Taka metateoretyczna koncepcja praw leżała — zdaniem Huttana — w intencji tych, którzy — jak np. Schlick — widzieli w prawach przepisy konstruowania zdań o faktach. Tego rodzaju koncepcja teorii fizykalnej i prawa zmusza też Autora do rewizji poglądów na rolę indukcji jako metody naukowej w fizyce. Nie metoda indukcyjna tylko hipotetyczno-dedukcyjna jest typowa dla fizyki.

Zreferowana tu pobieżnie książka Huttena zasługuje na uwagę metodologów. Napisana żywo i przystępnie bez stosowania skomplikowanego aparatu symbolicznego wykazuje w przeciwieństwie do wielu prac z zakresu filozofii fizyki, że zachodzi odpowiedniość w strukturze współczesnych i klasycznych teorii fizykalnych. Dobra znajomość logiki matematycznej i semantyki pozwala Autorowi te struktury opisywać i analizować. Owe analizy logiczne, nie zawsze dostatecznie pogłębione, stawiają czytelnika przed wielu pytaniami, na które w tekście nie znajduje wyraźnej odpowiedzi. Tak jest np. jeśli idzie o pojęcie i funkcję modelu. Autor traktuje model jako interpretację teorii, pozwalającą na wprowadzenie rozgraniczenia w *universum* mowy, któremu teoria jest przyporządkowana. Nie wyjaśnia jednak należycie stosunku tej interpretacji „modelowej” do interpretacji empirycznej wyznaczanej przez egzystencjalne hipotezy. Niemale trudności natury logicznej rozdzi Huttenowska koncepcja prawa, jeśli je uważać za element meta-teoretyczny a hipotezę na podstawie prawa formułowaną za tezę przedmiotową. Mimo te i tym podobne niedopowiedzenia książka Huttena stanowi interesującą próbę zastosowania współczesnej aparatury logicznej do opisu fizykalnych teorii i może służyć jako dobre wprowadzenie do zagadnień filozofii fizyki.

Izydora Dąmbska

AKADEMIA NAUK ZSRR: Filozofskie woprosy sowremiennoj fiziki pod redakcją I. W. Kuźniecowa i M. E. Omielianowskiego. Moskwa, Wyd. Akademii Nauk ZSRR, 1959, str. 426.

Niniejszy zbiór artykułów omawiających filozoficzne problemy fizyki współczesnej jest trzecim z kolei, wydanym przez Instytut Filozofii Akademii Nauk ZSRR. Pierwsze dwa zbiory ukazały się kolejno w latach 1952 i 1958. Książka zajmuje się ogólnymi problemami fizyki współczesnej, które są jednocześnie podstawowymi problemami światopoglądowymi. Są to problemy dotyczące obiektywnej rzeczywistości i specyficznych właściwości mikroobiektów, prawidłowości i przyczynowego uwarunkowania zjawisk występujących w mikroprocesach, przestrzeni i czasu jako obiektywnych form istnienia materii, przekształcania się form materii, prawidłowości rządzących cząstkami „elementarnymi” itp.

Wydawca zwraca uwagę na wzajemne powiązanie przyrodoznawstwa i filozofii twierdząc, że prześledzenie historii współczesnej nauki pozwala spostrzec, jak dalece pożyteczna jest analiza problemów przyrodoznawstwa z punktu widzenia filozofii. Korzyści z takiej analizy wynikają nie tylko dla filozofii, ale i dla przyrodoznawstwa, które w ten sposób może uwolnić się od niewłaściwych interpretacji, hamujących rozwój badań w dziedzinie przyrodoznawstwa. Rozprawy zamieszczone w zbiorze nie dostarczają czytelnikowi gotowych rozwiązań węzłowych problemów filozoficznych fizyki, lecz precyzują te problemy, uściślają je i poddają wszechstronnej dyskusji. Stanowisko takie jest w pełni uzasadnione, bowiem wiele z tych problemów jest nadal spornych.

Poszczególne artykuły zbioru można zgrupować w trzy zasadnicze części: a) problemy ogólne, b) problemy mechaniki kwantowej, c) problemy teorii względności.

a) W pierwszej części na czoło wysuwa się problem rzeczywistości w fizyce kwantowej. Zdaniem M. E. Omielianowskiego problemowi temu są podporządkowane wszystkie inne problemy filozoficzne teorii kwantowej łącznie z zagad-

nieniem przyczynowości. Ogromne znaczenie przypisywali mu także wybitni fizycy współcześni: Niels Bohr, Albert Einstein, Ludwik de Broglie, Werner Heisenberg, Erwin Schrodinger i inni. Istotę problemu realności we współczesnej fizyce widzi autor w pytaniu: czy elektrony i inne mikrocząstki lub zjawiska atomowe, o których dowiadujemy się tylko ze wskazań przyrządów i które nie odpowiadają żadnym modelom fizyki klasycznej, obdarzone są cechą obiektywnej realności tak, jak ciała makroskopowe. Problem ten wiąże się z podstawowym zagadnieniem filozofii zajmującym się stosunkiem myślenia do bytu, świadomości do przyrody. Prawidłowe rozwiązanie tego problemu może dać tylko taka filozofia, która nie jest skrepowana dogmatyzmem, tj. filozofia, która rozpatruje świat taki, jaki on jest, bez obcych mu dodatków. Do filozofii tej najbardziej zbliżony jest materializm dialektyczny. Autor charakteryzuje następnie stanowisko materializmu dialektycznego odnośnie wspomnianego problemu i porównuje go z innymi stanowiskami, głównie pozytywistycznymi. Stojąc na pozycji materializmu dialektycznego Omielianowski stwierdza, że nie ma żadnych odwiecznie niezmiennych elementów ani absolutnej niezmiennej substancji. Nie istnieją więc żadne niezienne, pierwotne elementy materii. Nawet cząstki zwane „elementarnymi“ nie są niezmiennymi, najprostszymi elementami, skoro mogą one wzajemnie przemieniać się w procesie interakcji, mogą się tworzyć i pochłaniać nawzajem.

Autor krytykuje astrofizyka A. Marcha, który twierdzi, że rozwój fizyki jest procesem „desubstancjalizacji“ cząstek elementarnych; cząstki elementarne są u niego czystymi strukturami „bezsobstancjalnymi“ opisywanymi tylko za pomocą pojęć matematycznych. Dalsza krytyka dotyczy poglądów Rosenfelda, niemieckiego teologa H. Dolcha i Borna, którzy realność fizyczną wiążą lub nawet utożsamiają z pojęciem niezmienności wobec pewnych transformacji matematycznych.

Lajos Janossy wskazuje na to, że w samej fizyce współczesnej tkwią ważne problemy filozoficzne wynikające z rozwoju fizyki. Są nimi: 1) w dziedzinie teorii względności dwie interpretacje doświadczenia Michelsona-Morleya, podane przez Einsteina i przez Fitzgeralda; prowadzą one w fizyce do jednakich wniosków, różnica zaś jest tylko natury filozoficznej i polega na tym, czy deformacja Lorentza-Fitzgeralda jest „rzeczywistą“, czy „pozorną“. Różnica ta wynika stąd, że Lorentz bada właściwości fizyczne obiektów, podczas gdy Einstein analizuje rolę obserwatora. 2) W zakresie mechaniki kwantowej powstaje zagadnienie, czy jest możliwe lub konieczne posługiwanie się modelem w obszarze mikrofizyki. Wynika z niego problem filozoficzny: czy abstrakcyjny formalizm teorii kwantowej daje dostateczny obraz zjawisk.

Janossy żąda od fizyków, by zajmowali określone stanowisko wobec problemów filozoficznych i uważa, że od tego zależy słuszność wyników ich pracy.

I. W. Kuzniecowa rozpatruje szczegółowo działalność naukową twórcy teorii kwantów Maksa Plancka. Badania nad termodynamiką doprowadziły go do niezwykle doniosłego odkrycia dyskretności stanów energetycznych promieniujących i pochłaniających mikroskopijnych oscylatorów, oraz do określenia elementarnego kwantu działania. Planck nie tylko zajmował się matematycznymi problemami fizyki teoretycznej; zawsze znajdował czas na rozmyślenia nad nimi. Jego zainteresowania filozoficznymi problemami fizyki przejawiały się szczególnie w okresie ogłoszonego przez Macha „kryzysu materializmu“. Planck zajął wtedy zdecydowanie przeciwne stanowisko i ogłosił je w osobnej pracy. Niejednokrotnie podkreślał on

znaczenie światopoglądu dla przyrodoznawstwa, szczególnie w tych momentach, gdy nauka nagromadziwszy nowe fakty doświadczalne nie może ich jeszcze objąć teorią. Planck wyraźnie stwierdza, że „nauki przyrodnicze nie mogą się obejść bez filozofii“. Ta myśl przewija się przez całą jego działalność naukową.

Drugą część zbioru, dotyczącą problemów mechaniki kwantowej, rozpoczyna artykuł W. A. F o k a. Cechą charakterystyczną współczesnej fizyki jest to, że przenika ona coraz głębiej w prawidłowości świata atomów i innych najmniejszych cząstek materii. Prawidłowości te wymagają nie tylko nowej techniki doświadczalnej dla ich wykrycia, ale i nowych pojęć dla ich sformułowania. Dla opisanego zjawisk atomowych potrzebne są nowe metody różniące się od tych, jakie się stosuje w badaniu większych obiektów świata zewnętrznego. Związane z tym opisem pojęcia można stosować z powodzeniem w innych dziedzinach przyrodoznawstwa. Widać stąd ogromne znaczenie właściwej interpretacji filozoficznych zagadnień teorii kwantowej.

Szereg problemów rozpatrywanych w ramach mechaniki kwantowej jest jeszcze daleki od rozwiązania. Nic więc dziwnego, że istnieją co do nich różne lub wręcz przeciwne poglądy. Tak np. poglądy Einsteina różnią się zasadniczo od traktowania podstaw tej ważnej gałęzi współczesnej fizyki przez szkołę Bohra. Aby jaśniej przedstawić istotę tych rozbieżności podaje się w zbiorze oprócz artykułów Einsteina także prace Bohra, który przez wiele lat z nim dyskutował. W jednym z ważnych punktów tej dyskusji chodziło o to, czy odstępstwo od przyczynowego opisu procesów atomowych można rozpatrywać jako czasowe odchylenie od ideału, który w końcu zostanie utrzymany, czy też stoimy przed bezsprzecznym elementem prawidłowej harmonizacji analizy i syntezy zjawisk fizycznych.

W trzeciej części zbioru godnymi uwagi wydają się dwa artykuły, Aleksandrowa i Fatalijewa.

A. D. A l e k s a n d r o w rozpatruje teorię względności jako teorię absolutnej czasoprzestrzeni. Przestrzenne i czasowe właściwości i stosunki przedmiotów i zjawisk nie są określone i nie istnieją samodzielnie, lecz określone są przez ruch oraz współdziałanie przedmiotów i zjawisk. Dlatego teoria powinna wywodzić ich prawa ogólne z praw materialnego oddziaływania wzajemnego, czyli ruchu. Teoria względności została w ten sposób zbudowana, gdyż Einstein położył u jej podstaw prawo rozchodzenia się światła, które stanowi formę ruchu materii. Jednakże w teorii Einsteina główną rolę odgrywa względność, według której każde zjawisko rozpatruje się w stosunku do pewnego układu odniesienia. Podstawową osobliwością teorii jest ustanowienie względnego charakteru jednoczesności. Dlatego teoria Einsteina otrzymała nazwę „teorii względności“. Aleksandrow podaje pojęcie teorii względności przeciwne einsteinowskiemu. Wychodzi on nie z pojęcia względności ani układu odniesienia, lecz z absolutnych praw ruchu materii, absolutnych zależności materialnych określających strukturę czasoprzestrzeni. Według Aleksandrowa istota teorii względności polega na tym, że ustanowiła ona jedność czasoprzestrzeni i przyczynowo-skutkowej struktury świata. Tak pojętą czasoprzestrzeń kładzie on u podstaw teorii względności. Wtedy przestaje ona być już teorią względności, a staje się teorią absolutnej czasoprzestrzeni, teorią, w której względność stanowi jedynie wtórny aspekt.

Ch. M. F a t a l i j e w rozważa czterowymiarowe kontinuum, jego stosunek do form materii oraz formy jego istnienia, przedstawiając próbę wyjaśnienia tych

zagadnień z pozycji materializmu dialektycznego. Autor daje przegląd idealistycznych i materialistycznych poglądów dotyczących filozoficznego sensu czterowymiarowego kontinuum. Spośród stanowisk idealistycznych uwzględnia pogląd Macha, a następnie analizuje teorię Minkowskiego i poddaje krytyce prace niektórych uczonych radzieckich, którzy próbowali wprawdzie wyjaśnić znaczenie czterowymiarowego kontinuum z pozycji materializmu dialektycznego, ale rezultaty ich prac okazały się rozbieżne i błędne. Szczególnie dużo miejsca poświęca autor krytyce poglądów D. D. Iwanienki oraz A. I. Ujemowa. Zdaniem Fatalijewa nie wolno utożsamiać czterowymiarowego kontinuum z materią, nie wolno go rozpatrywać jako szczególnej formy istnienia materii i obdarzać go jakimiś właściwościami. Nie może ono również zastępować przestrzeni ani czasu. Czterowymiarowe kontinuum stanowi jedynie geometryczne lub fizyczne wyrażenie związku wewnętrznego między przestrzenią i czasem jako zasadniczymi formami istnienia materii.

Prócz wymienionych zbiorów zawiera kilka innych artykułów, jak np. J. P. Terleckiego: „Wzajemne przeobrażanie się cząstek elementarnych“ oraz M. F. Szirokova: „O materialistycznej istocie teorii względności“. Artykuły te zostały pominięte w recenzji nie dlatego, że są one mniej ciekawe lub mniej ważne od innych, ale dlatego, że dotyczą one raczej problematyki fizyki niż filozofii.

Końcowe artykuły zbioru są poświęcone ocenie filozoficznych zapatrywań Einsteina na naturę pojęć geometrycznych oraz historii walki ideologicznej, jaka toczy się wokół teorii względności w ciągu przeszło 50-ciu lat jej istnienia.

Wiesław Szłumski

ERNEST NAGEL, JAMES R. NEWMAN, Gödel's Proof. New York 1958, New York University Press, str. X + 118.

Doniosłe wyniki, które przed niespełna trzydziestu laty uzyskał, młody podówczas, uczony wiedeński Kurt Gödel, nie są dotąd niemal wcale znane poza szczupłym gronem specjalistów w dziedzinie logiki i podstaw matematyki. A przecież wybitne znaczenie posiadają one także w innych obszarach wiedzy ludzkiej, zwłaszcza w metodologii i epistemologii. Wydaje się nawet, że wyniki te interesować mogą również tych spośród laików, dla których nie są obojętne problemy granic ludzkiego poznania. Ustalenie, że aksjomatyczna metoda dowodzenia natrafia na zapórę, której z natury rzeczy przekroczyć nie jest w stanie, stwierdzenie, że nawet zwykła arytmetyka liczb całkowitych nie może być wyczerpująco zaksjomatyzowana, wykazanie że dla udowodnienia niesprzeczności wielu systemów dedukcyjnych — obejmujących m. in. ważne partie matematyki — niezbędne jest przyjęcie zasad rozumowania tak złożonych, iż niesprzeczność ich bardziej jest wątpliwa niż udowadniania niesprzeczność samych systemów — to odkrycia, których siła atrakcyjna promieniować mogłaby daleko poza krąg specjalistów. Zasadniczą jednak przeszkodą hamującą działanie tej siły jest trudność rozprawy Gödela *Ueber formal unentscheidbare Sätze der Principia Mathematica und verwandter Systeme*, która wymaga od czytelnika niemałego przygotowania. Co prawda podejmowano już próby przystępniejszego przedstawienia twierdzeń i dowodów tej rozprawy (np. B. Rosser, J. Findlay), żadna wszakże z tych prób nie miała charakteru popularnego. Toteż z najwyższą aprobatą należy powitać inicjatywę E. Nagela i J. R. Newmana, którzy postawili sobie za zadanie jak najdalej idące spopularyzowanie

rezultatów wypracowanych przez Gödela. Trzeba z góry powiedzieć, że autorzy wywiązali się z tego zadania, warto jednak bliżej przyjrzeć się metodzie, jaką przyjęli.

Po krótkim wstępie formułującym w najogólniejszym ujęciu istotę rzeczy i podkreślającym jej ważność, autorzy poświęcili cztery kolejne rozdziały szkicowemu omówieniu szeregu elementarnych pojęć i zagadnień nowoczesnej logiki i matematyki, najwidoczniej uważając słusznie, iż bez tej podbudowy ani nie może stać się zrozumiała struktura i rola wywodów Gödela, ani tym bardziej nie może być oceniona należycie ich wartość. Rozpoczynając swój wykład od pewnych ciekawostek z dziejów matematyki, autorzy wyjaśniają genezę problemu niesprzeczności systemów aksjomatycznych, kładą przy tym nacisk zwłaszcza na wpływ geometrii nieeuklidesowych. Na prostym przykładzie przedstawiony zostaje klasyczny już sposób udowadniania niesprzeczności systemu przez wskazanie jego modelu w innej niesprzecznej teorii. Dowody tego rodzaju przeciwstawione są dowodom absolutnym. Zanim jednak autorzy przejdą w następnym rozdziale do szczegółowszego omówienia absolutnych dowodów niesprzeczności, naprzód zapoznają czytelnika z różniczeniem modeli skończonych i nieskończonych oraz z niebezpieczeństwem antynomii, które ujawniły się w teoriach matematycznych rozpatrujących zbiory nieskończone. Przy tej sposobności omówiona zostaje sławna antynomia B. Russella. Dalej, aby umożliwić jak najlepsze zrozumienie tego, na czym polegają absolutne, finitystyczne dowody niesprzeczności, których program wskazał D. Hilbert, autorzy tłumaczą pojęcie całkowitej formalizacji systemu dedukcyjnego i różnicę między matematyką a metamatematyką. Dla ilustracji posługują się przy tym znaną analogią do gry w szachy. Zrekonstruowany dowód Euklidesa, że nie ma największej liczby pierwszej, z kolei uzmysławia czytelnikowi tę prawdę, iż matematycy w swych rozumowaniach zwykle milczeniem pomijają istotne twierdzenia i reguły logiczne. Wykrycie tych twierdzeń i reguł osiągalne się stało dopiero na gruncie nowoczesnej logiki, zapoczątkowanej w połowie XIX wieku pracami G. Boole'a. Rozwój zaś logiki i matematyki nasunął myśl o możliwości przedstawienia całej czystej matematyki jako rozdziału logiki. Malując w ten sposób tło, na którym ukazały się *Principia Mathematica* Whiteheada i Russella — stanowiące ważny element w narastaniu problematyki niesprzeczności systemów — autorzy przedstawiają konkretny przykład absolutnego dowodu niesprzeczności w postaci dowodu niesprzeczności dwuwartościowego rachunku zdań. To stworzyło okazję do zapoznania czytelnika z budową systemu sformalizowanego, z symboliką, aksjomatyką i regułami rachunku zdań oraz z najprostszymi sposobami wyprowadzania tez w tym rachunku, stanowiącym fragment systemu *Principiów*. Aksjomatyka tego fragmentu okazuje się nie tylko niesprzeczna, ale też i zupełna. Powstaje tedy od razu kwestia, czy można wykazać niesprzeczność i zupełność całego systemu *Principiów*. Otóż, jak wiadomo, negatywne rozwiązanie tego problemu podał właśnie Gödel, toteż dopiero w tym miejscu czytelnik został doprowadzony do samego *meritum* sprawy. Zrozumienie jednak istoty dowodów Gödela wymaga jeszcze uprzedniego zapoznania się z semantyczną antynomią Richarda oraz z metodą odwzorowania (*mapping*) na przedmiotach pewnej dziedziny, abstrakcyjnych związków zachodzących pomiędzy przedmiotami innej dziedziny. Po takim przygotowaniu, wprowadzającym w świat współczesnej logiki i metodologii matematyki, autorzy uznają czytelnika za dostatecznie przeszkolonego do zaznajomienia się z zasadniczą treścią dowodów

Gödel. Szkic dowodów zawarty jest w siódmym rozdziale książki i dzieli się na trzy części: pierwsza wyjaśnia sposób przyporządkowania określonych liczb znakom i wyrażeniom systemu sformalizowanego, druga tłumaczy, na czym polega arytmetyzacja metamatematyki, i wreszcie trzecia stara się uchwycić rdzeń dowodów, na-przód ogólnikowo, potem bardziej dokładnie. Teraz czytelnik dowiaduje się, 1° jak w systemie zawierającym arytmetykę można skonstruować wyrażenia prawdziwe, których niepodobna ani udowodnić, ani obalić przy pomocy aksjomatów i dyrektyw systemu, 2° dlaczego aksjomaty arytmetyki, jeśli są niesprzeczne, to są niezupełne, a niezupełności tej nie da się usunąć przez wprowadzenie dodatkowych aksjomatów, 3° dlaczego niesprzeczności arytmetyki nie sposób udowodnić przez metamatematyczne rozumowanie odwzorowane wewnątrz arytmetyki. W ten sposób zrealizowawszy swe zamierzenia, autorzy kończą książkę refleksjami na temat wniosków płynących z twierdzeń Gödela. Podkreślają poznawczą i twórczą rolę umysłu ludzkiego i niemożliwość zastąpienia go maszynami, przestrzegają jednak przed wysnuwaniem pochopnych konkluzji, głoszących ograniczoność poznania rozumowego i konieczność zastąpienia dowodów mistyczną intuicją.

Jak widać, metoda, którą autorzy obrali w celu spopularyzowania ważkich odkryć Gödela, polega nie tylko na uproszczeniu skomplikowanego mechanizmu wywodów, lecz także na dostarczeniu niezbędnego minimum informacji przygotowawczych oraz na rozbudzeniu ciekawości czytelnika przez oświetlenie perspektyw genetycznych, aktualnych powiązań i waloru problematyki. W rezultacie ilość podanych wiadomości, objaśnionych pojęć i poruszonych zagadnień znacznie przekracza zakres wyznaczony tytułem, toteż właściwie mamy tutaj swego rodzaju popularny wstęp do współczesnej logiki, przystępny w zasadzie dla każdego, kto posiadając średnie wykształcenie zechce zadać sobie trud uważnego prześledzenia zawartości książki. Pewnych kłopotów nastreczyć może jedynie, najmniej chyba udany, rozdział siódmy traktujący o strukturze dowodów Gödela. Lecz i w tym miejscu skupienie uwagi i zachowanie w pamięci tego, co powiedziano w rozdziałach poprzednich, powinno wystarczyć do całkowitego zrozumienia treści. Żywość i prostota stylu, szereg tablic i rysunków niewątpliwie ułatwiają lekturę. Gwoli jasności wykładu autorzy wsparli zasadniczy tok narracji licznymi i pouczającymi wyjaśnieniami już to w przypisach, już to w zamieszczonym przy końcu dodatku. Czytelnik, który zechciałby pogłębić wiedzę przekazaną mu przez autorów, znajdzie w książce krótką bibliografię odsyłającą go do właściwych źródeł. Orientację w treści książki ułatwia indeks rzeczowo-nazwiskowy. W każdym razie wolno chyba uznać za rzecz bezsporną, że ten, kto nosi się z zamiarem przeczytania po raz pierwszy rozprawy Gödela w oryginale, dobrze uczyni, jeśli sięgnie naprzód po książkę Nagela i Newmana.

Leon Gumański

PATRICK SUPPES: *Introduction to Logic*. Third printing (first published 1957) Princeton, Toronto, New York, London 1959. D. Van Nostrand Comp., str. XVIII + 312.

Książka stanowi jeden z niewielu opublikowanych dotąd tomów serii „The University Series in Undergraduate Mathematics“ wydawanej przez J. L. Kelleya z Uniwersytetu Kalifornijskiego oraz P. R. Halmosa z Uniwersytetu w Chicago.

Autor jest profesorem filozofii w Stanford University. Pisząc swój podręcznik, starał się przedstawić logikę formalną jako naukę, która nadaje się do zastosowania nie tylko w matematyce, lecz również w naukach empirycznych. Zamierzony efekt uzyskał dzięki odpowiedniemu doborowi materiału ilustracyjnego. Mając zaś na uwadze, że większość czytelników, dla których rzecz jest przeznaczona, nie posiada głębszej znajomości matematyki i filozofii, dobierał przykłady względnie proste, nie szczędził też — gdzie potrzeba — wyjaśnień niezbędnych do zrozumienia przedmiotu.

Struktura podręcznika jest następująca: Całość dzieli się na dwie części, z których pierwsza obejmuje wiadomości z teorii dedukcji, druga przedstawia elementy teorii zbiorów. W części pierwszej czytelnik zaznajamia się z rachunkiem zdań i kwantyfikatorów i dowiaduje się, jak język potoczny może być analizowany przy pomocy środków dostarczanych przez te rachunki. Dalej poznaje elementy teorii identyczności oraz teorii definicji, na którą autor kładzie szczególny nacisk. Specjalny rozdział poświęcony jest zagadnieniu dowodów nieformalnych (niezpełnych), z którymi w matematycznej praktyce ma się do czynienia przede wszystkim. W części następnej omówione są kolejno zbiory, relacje i funkcje, przy czym znów zwraca się uwagę na związki z językiem potocznym. Ostatni rozdział traktuje o metodzie aksjomatycznej, modelach i izomorfizmie. Zastosowanie metody aksjomatycznej przedstawione zostało obszernie na dwóch przykładach: elementarnej teorii prawdopodobieństwa i klasycznej mechaniki cząstek.

W podręczniku Suppesa uderza przede wszystkim połączenie dbałości logika o ścisłość sformułowań i wywodów z troską pedagoga o jasność i przystępność wykładu. Dla wielu autorów napisanie podręcznika logiki staje się przede wszystkim okazją do sformułowania własnych nowych pomysłów. Ta tendencja zesła u Suppesa wyraźnie na plan drugi, ustępując miejsca względom dydaktycznym. Autor ani na chwilę nie zapomina, że jego głównym zadaniem jest uczyć. Dzięki temu książkę jego czyta się łatwo. Obfity materiał informacyjny ilustrowany jest licznymi a prostymi przykładami, dobranymi przeważnie z dobrze każdemu znanego języka spraw codziennych. Każdy niemal paragraf kończy się wieloma ćwiczeniami, które często służyć mają nie tylko do wyrobienia wprawy, lecz także do przekazania dodatkowej wiedzy. Przez cały czas autor dba zarówno o to, by podać wiadomości, jak i o to, by wdrożyć studenta w metody logiczne. Zapewne z tych względów stale podaje dowody, a nieraz ponadto wyjaśnienia, w czym tkwi ich nerw. Wszystko to sprawia, że książka Suppesa kwalifikuje się do klasy najlepszych podręczników współczesnej logiki formalnej. Za wadę jej można by poczytywać prawie zupełny brak informacji z historii przedmiotu. Jednakże można przypuszczać, że brak ów wypłynął z tego, iż autorowi chodziło w pierwszym rzędzie nie o to, by poznać czytelnika z pewną nauką, lecz o to, by wyposażyć go w narzędzie, którym będzie umiał się posługiwać pracując nawet w zupełnie innej dziedzinie.

Leon Gumański

CH. PERELMAN: *Cours de logique*. Premier fascicule: Introduction historique — Antiquité; deuxième fascicule: Introduction historique — Moyen âge et Temps modernes; troisième fascicule: Logique formelle et Théorie de l'argumentation. (Pro manuscripto). Nouvelle édition. Bruxelles 1959, Presses Universitaires de Bruxelles, str. 83 + 88 + 95.

Polskiego czytelnika w błąd wprowadzić może tytuł tej trzyczęściowej publikacji. Występujący w nim bowiem wyraz 'logika', aczkolwiek różnie jeszcze rozumiany, nigdy już we współczesnym piśmiennictwie polskim nie bywa stosowany w tak szerokim sensie, w jakim użył go Perelman. Sens ów najbliższy jest starożytnego, stoickiego znaczenia 'logiki'. Obejmuje jednak coś więcej i coś mniej. Więcej — gdyż publikacja zawiera informacje z zakresu ontologii i etyki, mniej — gdyż nie ma w niej wiadomości z gramatyki.

W przedmowie autor zastrzega się, że nie zamierzał ani stworzyć podręcznika historii filozofii, ani wyczerpująco przedstawić logikę formalną. Chodziło mu o to, by stopniowo wprowadzić początkującego studenta w problematykę filozoficzną i ułatwić w ten sposób przygotowanie się do egzaminu z logiki, obowiązującego przy kandydaturze z filozofii i literatury (*candidature de philosophie et lettres*). *Kurs logiki* Perelmana jest tedy zwięzłym wstępem do filozofii, o przeznaczeniu podobnym do zadań, jakie stawiały sobie *Główne zasady nauk filozoficznych* T. Czeczowskiego czy *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk* T. Kotarbińskiego. W przeciwieństwie jednak do autorów wymienionych podręczników polskich, Perelman główny nacisk położył na historię filozofii, a zupełnie pominął metodologię nauk przyrodniczych i humanistycznych.

W części historycznej najwięcej miejsca autor poświęcił dziejom starożytnej myśli filozoficznej, najobszerniej przedstawiając Platona. Bardzo skrótowo zaś potraktował średniowiecze, a spośród filozofów nowożytnych wybrał tylko siedmiu: Kartezjusza, Spinozę i Leibniza — jako reprezentantów racjonalizmu, Locke'a, Berkeley'a i Hume'a — jako przedstawicieli empiryzmu, i wreszcie Kanta — jako twórcę krytycyzmu. O innych znaleźć można jedynie przygodne wzmianki marginesowe, przy czym zwraca uwagę fakt, że wcale nie wspomina się o współczesnych kierunkach filozoficznych.

Rozdział omawiający twórczość i poglądy królewieckiego myśliciela rozpoczyna się słowami: „Kant jest chyba największym filozofem wszystkich czasów“ i to zdanie tłumaczy, dlaczego Perelman uznał za właściwe jedną trzecią zeszytu przeznaczyć autorowi *Krytyki czystego rozumu*.

Ostatnia część *Kursu* poświęcona jest logice formalnej i teorii argumentacji, które to dziedziny są — zdaniem Perelmana — zasadniczo różnymi działami ogólnej nauki o środkach dowodzenia: pierwsza traktuje o sposobach dowodzenia stosowanych w matematyce, druga — o metodach dowodu używanych w naukach humanistycznych, filozoficznych i prawniczych. Autor ograniczył się do podania elementarnych wiadomości z rachunku zdań (funktory prawdziwościowe, matrycowa metoda sprawdzania formuł, niektóre twierdzenia), nielicznych pojęć teorii orzeczników i relacji, zarysu logiki tradycyjnej oraz dał krótki wykład metody aksjomatycznej zilustrowanej na przykładzie jednego z systemów dwuwartościowego rachunku zdań Łukasiewicza. W teorii argumentacji autor wyjaśnił stosunek tej dyscypliny do retoryki, różnicę między dowodzeniem a argumentowaniem oraz omówił szereg wskazówek techniki argumentowania.

Warto tu wspomnieć o ciekawych uwagach, które autor poczynił w związku z poglądami Łukasiewicza na istotę sylogizmów Arystotelesa. Perelman twierdzi, że sylogizmy Stagiryty mogą być interpretowane dwojako: bądź tak, jak to czynił Łukasiewicz, bądź inaczej, a mianowicie jako wnioski z dwóch przesłanek, w których dopuszczalne są imiona własne. Istnieją bowiem wyrażenia — uznane przez

Arystotelesa za sylogizmy — w których jednym z terminów jest imię własne. (Niestety, autor nie wskazuje gdzie i jakie są to wyrażenia). Ponadto, gdyby Arystoteles pojmował swe sylogizmy jako implikacje — co sugeruje Łukasiewicz — nie utrzymywałby, że sylogizm jest fałszywy, jeśli jedna z przesłanek jest fałszywa.

Leon Gumański

C. ZNAMIEROWSKI: *Zasady i kierunki etyki*. — Warszawa 1957, PWN, str. 116. Cena 12 zł.

Mała książeczka Czesława Znamierowskiego spełnia wielkie zadanie, postawione w tytule: rzeczywiście przedstawia główne „zasady i kierunki etyki“. Jej zalety są liczne. Duże jest bogactwo jej treści, zarówno własnych pomysłów etycznych, jak i wiadomości o pomysłach etycznych przekazanych przez historię. Dobry jest układ: rozdział następny w naturalny sposób łączy się z poprzednim; słuszne jest też wysunięcie na wcześniejsze miejsce części systematycznej przed encyklopedyczną (a ogromna większość podręczników etycznych postępuje odwrotnie). Autor, profesor Uniwersytetu Poznańskiego, jest zarazem filozofem i prawnikiem: ta jego praca ma treść filozoficzną, ale z zaletami filozoficznymi łączy się ścisłość prawniczego myślenia. Autor jej posiada zdolność prostego przedstawiania rzeczy złożonych, trudnych i spornych. Używa prostego, codziennego języka bez specjalnej uczonej terminologii; ale używa go z precyzją. Nieuczony czytelnik zrozumie go, a tylko może nie zda sobie sprawy z tego, jak trudne rzeczy rozumiał. Książeczka napisana jest pięknie; ma wartość nie tylko naukową, ale także literacką. A wreszcie ma zaletę najważniejszą: co mówi, jest słuszne, bez doktrynerstwa, przesady, jednostronności. Publikacja tego typu była potrzebna, a niewielu ludzi umiało by ją tak napisać. Dobrze, że została napisana i wydana. Powinna się szeroko rozzejść. Każdy będzie mógł z niej skorzystać. Dla wielu będzie też przygotowaniem do większych i trudniejszych dzieł autora z zakresu etyki i teorii prawa.

Władysław Tatarkiewicz

ADAM KROKIEWICZ, *Sokrates*. 1958, Inst. Wyd. PAX, str. 187, cena 23 zł.

Praca prof. Adama Krokiewicza nie przypomina w swej treści monumentalnych dzieł o Sokratesie, w rodzaju monografii Joëla *Der echte und xenophontische Sokrates* czy też H. Maiera *Sokrates, sein Werk und seine geschichtliche Stellung*. Dzieła tego rodzaju — zdaniem prof. Krokiewicza — mają to do siebie, iż w gruncie rzeczy więcej mówią o poglądach i wątpliwościach nowoczesnych uczonych niż o osobach, wymienionych w tytule. Za swe zadanie autor *Sokratesa* uważa naszkicowanie obrazu filozofa, jaki ustalił się w jego świadomości „...po przesłedzeniu źródeł starożytnych w ogólnym świetle nowoczesnej literatury naukowej“ a za metodę służy mu „intuicyjna interpretacja syntetyczna“. Istotnie praca ta nie posiada tak charakterystycznego dla innych badaczy ostrza polemicznego, nie wykazuje błędnych interpretacji zauważonych u innych historyków filozofii, lecz daje czytelnikowi własny sąd autora o życiu i nauce Sokratesa, oparty o gruntowne studia

źródłowe. Autor zastrzegając się, że daje tylko szkic a nie wyczerpującą zagadnienia monografię, stawia szereg kwestii w formie sygnału, który może zwrócić uwagę innych badaczy na istnienie zagadnień zasługujących na to, by stać się tematem naukowych studiów. Do takich kwestii domagających się głębszej analizy należą przyczyny, jakie wpłynęły na to, że Sokrates stał się jedynym w tym sensie filozofem „...w którym późniejsze pokolenia wciąż rozpoznawały jakby rzecznika swoich doraźnych tęsknot tudzież osiągnięć filozoficznych”. Rozwiązanie tego zagadnienia przyczyniłoby się do wyjaśnienia genezy licznych sprzecznych między sobą interpretacji, zarówno poglądów jak i dziejowego posłannictwa ateńskiego mędrca.

Prof. Krokiewicz dzieli swą pracę na sześć rozdziałów; w pierwszym omawia zasadnicze dzieła źródłowe, do których należy twórczość Arystofanesa, Platona i Ksenofonta. Mimo, że wszyscy ci autorowie znali Sokratesa osobiście, to jednak ich opinie bardzo różnią się pomiędzy sobą. I tak „Arystofanes zrobił z Sokratesa zbrodniarza, zasługującego na karę śmierci, Platon genialnego badacza metafizycznej rzeczywistości, a Ksenofont wzorowego obywatela i prawie świętego człowieka”. Celem pracy prof. Krokiewicza w tych warunkach będzie wydobywanie z „Sokratesów literackich” historycznego Sokratesa, na którego złożą się „...wiarygodnie poświadczone fakty z jego życia i ich intuicyjna interpretacja syntetyczna”.

Autor wyróżnia trzy cechy charakterystyczne dla Sokratesa, jego patriotyzm, przekorę i dialektyczną pasję. Tym cechom prof. Krokiewicz poświęca część rozdziału pierwszego oraz rozdział drugi (patriotyzm), przekorze poświęca rozdział trzeci, natomiast pasja dialektyczna nastęrczająca najwięcej trudności została omówiona w rozdziale czwartym. W dwóch ostatnich (V i VI) zajmuje się autor stosunkiem, jaki zachodził między Sokratesem a Platonem i tzw. mniejszymi sokratykami, oraz wyjaśnieniem powodów skazania Sokratesa. Zasadniczym momentem pracy jest ciągle podkreślana zgodność zachodząca między głoszoną przez filozofa nauką, a jego życiem. Dla udokumentowania tego stosunku autor często powołuje się na anegdoty, popularne po dzień dzisiejszy, w których niekiedy wyraźniej występują typowe dla Sokratesa rysy charakteru, niż w poświęconych jego życiu naukowych biografiach. Tak np. fizjonomik Zopyros spotkał Sokratesa i ufny w swoją wiedzę zarzucił mu przy uczniach, że jego wygląd i budowa cielesna zdradzają tępą głupotę, opieszały umysł i niezmierny pociąg do kobiet. Uczniowie z Alkibiadesem na czele wybuchnęli śmiechem, ale wtedy rzekł im Sokrates: Nie śmiećcie się, moi mili, bo rzeczywiście musiałem się wielce natrudzić, zanim mi się udało zwalczyć przy pomocy filozofii moje złe popędy i wznieść się ponad moją naturę. Mówiąc o Sokratesie raczej w większości wypadków mamy na myśli nie tyle jego osiągnięcia teoretyczne, ile ten hart wewnętrzny, który stał się symbolem ukochania tego, co piękne i dobre.

Być może, że praca prof. Krokiewicza dla jednych będzie zbyt literacka, dla innych natomiast zbyt naukowa, nie zapominajmy jednak o tym, że każdy, kto przystępuje do opracowywania postaci Sokratesa, ma do czynienia z postacią na wpół legendarną i traktowanie tego filozofa jedynie jako tego, który rozwinął indukcję oraz pojęciowe definicje bardzo upraszcza złożone zagadnienie. Bowiem „zagadnienie Sokratesa należy do zasadniczych, kluczowych zagadnień kultury helleńskiej: w niej się objawiły w sposób bodaj najjaśniejszy wciąż aktualne źródła kultury ludzkiej w ogóle...“ (s. 9). Dzieło Sokratesa posiada walor wszechludzki, a pozytywne rozwiązanie zagadnienia stosunku do własnego życia stało się na zawsze

źródłem i przykładem dla wszystkich, którzy za dewizę swego życia obrali sobie owo nieśmiertelne „Poznaj samego siebie“.

Zasługą prof. Krokiewicza jest to, że polskiemu czytelnikowi dał pracę, która dzięki temu, że nie narzuca żadnego sądu autora może stać się podstawą dla wielu poszukiwań zarówno teoretycznych jak i praktycznych. „Sokrates został skazany na śmierć i stracony. Niemniej jego dzieło posiadało niespożytą wartość, wrosło w tak samo aktualną dziś jak przed wiekami rzeczywistość ludzką i zawsze w niej pozostanie jednym z najjaśniejszych, najdalej w przyszłość sięgających światel oraz jednym z najcelniejszych świadectw potęgi człowieka, przepojonego miłością do twórczego piękna i dobra“.

Stanisław Katafias

IZYDORA DĄBSKA, *Sceptycyzm francuski XVI i XVII wieku*. Toruń 1958, Tow. Naukowe w Toruniu, str. 89.

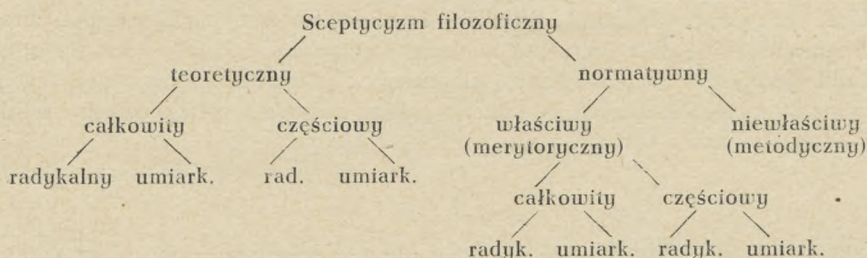
O ile sceptycyzm starożytny doczekał się wielu opracowań i stanowi po dzień dzisiejszy podstawę wielu studiów naukowych, o tyle sceptycyzm nowożytny szeroko rozwijający się w XVI i XVII wieku we Francji uszedł uwadze historyka filozofii. Uwydatnienie roli i olbrzymiego wpływu, jaki kierunek ten odegrał w dziejach nie tylko francuskiej myśli filozoficznej, podejmuje w swej pracy Izydora Dąbska, której wysiłkowi bibliografia filozoficzna zawdzięcza nową ceną pozycję monograficzną.

Autorka zaczyna swe rozważania od analizy różnych odmian sceptycyzmu. Podstawą należytego zrozumienia zagadnienia jest oddzielenie sceptycyzmu w znaczeniu potocznym od stanowiącego przedmiot pracy sceptycyzmu filozoficznego. Trzeba więc odrzucić określenie sceptycyzmu jako niedowiarstwa lub „braku stanowczości i zdecydowania w działaniu“ oraz tę jego odmianę, w której sceptycyzm to tyle „co skłonność do roztrząsania, do powstrzymywania się od sądu, owo typowe ani tak, ani nie“.

Sceptycyzm występuje jako teoretyczny, lub też jako normatywny. Pierwszy autorka określa jako „stanowisko w epistemologii zmierzające do wykazania bezpodstawności poznawczych kryteriów prawdy w zakresie sądów o rzeczywistości transcendentnej“. Tak pojęty sceptycyzm może występować w formie całkowitej lub częściowej tzn. albo wykazuje bezpodstawność uznawania lub odrzucania, za pomocą znanych kryteriów poznawczych, jakichkolwiek sądów o rzeczywistości transcendentnej, albo ogranicza się tylko do wykazania tej bezpodstawności w odniesieniu do pewnych sądów logicznych o tej rzeczywistości lub sądów o pewnych jej dziedzinach. Jeden jak i drugi sceptycyzm może być umiarkowany, czyli probabilistyczny, lub radykalny, gdy oba sprzeczne sądy odrzuca jako równie bezpodstawne.

Jak wyżej wspomniałem, sceptycyzm może wystąpić również jako normatywny „...jako teoria działania, która formułuje pewną dyrektywę postępowania, tę mianowicie, że należy powstrzymywać się od wydawania sądów“. Podobnie jak teoretyczny, sceptycyzm normatywny może być całkowity lub częściowy (stałe zawieszać sąd, lub tylko w pewnych dziedzinach). Jedną z postaci sceptycyzmu normatywnego jest sceptycyzm metodyczny, który „...każe badaczowi powstrzymywać się od wydawania sądu dopóty, dopóki nie znajdzie zadawalającego kryterium prawdy“.

Jego przeciwieństwem jest sceptycyzm merytoryczny, właściwy sceptycyzm normatywny, różniący się od metodycznego tym, że nie zakłada teoretycznego przekonania o możliwości sformułowania zadowalającego kryterium prawdy. Graficznie podział sceptycyzmu filozoficznego przedstawić można w następującym schemacie (s. 9):

Dalej następuje zestawienie najczęściej wysuwanych przez sceptyków argumentów dla poparcia swego stanowiska.

*
* *

Przechodząc do ogólnej charakterystyki sceptycyzmu francuskiego XVI i XVII wieku, prof. Dąbska poddaje krytyce historiozoficzną koncepcję Brentany, w myśl której sceptycyzm stanowi jedną z cyklicznie w dziejach myśli filozoficznej powtarzających się faz. Zdaniem Brentany sceptycyzm występuje jako trzecia faza po pierwszej wyrażającej się w tworzeniu nowych systemów i drugiej fazie „...wyczerpania, nastawienia na praktyczne zastosowania filozofii, na tworzenie szkół filozoficznych, eklektyzm i popularyzację...”. Reakcją na sceptycyzm jest irracjonalizm (IV faza). Za słuszne autorka uważa jedynie zdanie, że jedną z form przezwyciężania sceptycyzmu stanowi irracjonalizm. Natomiast twierdzenie o występowaniu sceptycyzmu po okresie „szkół” nie znajduje potwierdzenia w historii filozofii.

Sceptycyzm francuski zrodził się w konkretnych warunkach społecznych i był ich wyrazem. „Wiek XVI był we Francji okresem zaciętych walk religijnych, politycznego rozdarcia wewnętrznego, prześladowań i gwałtów. Równocześnie był wiekiem humanistów zapatrzonych w światła Odrodzenia. Walki religijne przyczyniły się z jednej strony do pogłębienia dogmatyzmu ideologicznego i fanatyzmu ...z drugiej pobudzały ludzi myślących do krytyki i refleksji moralnej. Jeśli nie ma sposobu zlikwidowania sporów drogą rzeczowej argumentacji, a tylko przemocą fizyczną wywalczać trzeba zwycięstwo dla tej czy innej doktryny, to czyż fakt ten nie dowodzi, jak niepewne i niewystarczające są racjonalne kryteria naszych przekonań. A jeśli dogmatyzm teoretyczny podsycza namiętności ludzkie i wyzwala w człowieku tyle niepokoju, nienawiści i okrucieństwa, to czyż nie będzie lepszy, spokojniejszy i szczęśliwszy ten, kto pozbedzie się wiary w nieomylność swych sądów, kto uświadomi sobie, jak mało wie i jak niepewne jest to, co wie” (s. 12). Tak więc autorka rezygnując z ogólnej teorii historiozoficznej w rodzaju brentanowskiej, wykazuje, że dany pogląd filozoficzny ma za swą przyczynę całokształt warunków społeczno-kulturowych i tylko ich dokładna analiza może stanowić jedyną podstawę dla wykazania genezy takiego czy innego nastawienia badacza do rzeczywistości.

Nowożytny sceptycyzm francuski występuje w dwóch postaciach — jedną z nich jest kontynuacja linii rozwojowej starożytnych sceptyków-racjonalistów i sceptyków-nominalistów XIV wieku (Montaigne, Sanchez, De La Mothe Le Vayer); druga postać kontynuuje linię rozwojową sceptyków-mystyków epoki hellenistycznej i sceptyków-mystyków z klasztoru św. Wiktora w XII wieku (Charron, Pascal, Hue).

Sceptycyzm nowożytny, idący w parze z humanizmem miał swych prekursorów wśród niektórych filozofów średniowiecznych, mimo, że „...u schyłku starożytności ojcowie Kościoła ...zwalczali sceptycyzm, widząc w nim niebezpieczeństwo dla dogmatów chrześcijańskich“. Tacy myśliciele jak Abelard, Hugon a później już wyraźnie Aureolus uczeń Dunska Scota czy Ockham, torowali drogę dla późniejszych sceptyków.

Przechodząc do właściwej części pracy, prof. Dąbska daje czytelnikowi chronologicznie usystematyzowany przegląd działalności sceptyków francuskich od Sancheza do Bayle'a. Rozdział ten ma szczególnie duże znaczenie. Poglądy filozofów cytowanych przez autorkę nie znalazły dotychczas w naszej literaturze filozoficznej należytego opracowania i dopiero praca prof. Dąbskiej w pewnym stopniu tę lukę wypełnia.

Mimo że autorka kolejno przedstawia poglądy poszczególnych filozofów, to jednak szczególną uwagę zwraca na wykazanie zależności, jakie między nimi zachodziły. I tak, raczej mało znanemu Sanchezowi przypisuje przypuszczalny wpływ na Montaigne'a, który z kolei szeroko oddziaływał na Charron'a i na de La Mothe Le Vayer'a, którego poglądy znajdują odbicie w twórczości późniejszego sceptyka Sorbière'a. Na podstawach osiągniętych przez tych myślicieli wyrosną poglądy Huet'a, Pascala i Bayle'a; ten ostatni „...zamyka pochodź sceptyków francuskich XVI i XVII wieku, którzy przez swą nieustraszoną krytykę podstaw i metod poznania stali się prekursorami racjonalizmu i pozytywizmu we Francji“.

Już od samego początku miał sceptycyzm licznych przeciwników, bowiem „wydawał się niebezpieczny, a nawet zgubny zarówno niektórym przedstawicielom religii, jak i nauki“. Starano się wykazać, że sceptycyzm unicestwia podstawy wszelkiego w życiu działania, że jest psychologicznie niemożliwy. W krytykach zmierzano również do wykazania wewnętrznej sprzeczności w nauce i argumentacji tego kierunku, lub też zwalczano go na gruncie epistemologii. Argumenty te w większości wypadków nie trafiały bezpośrednio w sceptycyzm teoretyczny, a raczej miały na względzie konsekwencje praktyczne.

Pracę swą kończy prof. Dąbska wyjaśnieniem stosunku zachodzącego między Descartes'em a sceptycyzmem.

Sceptycyzm francuski przyczynił się w niemałym stopniu z jednej strony do wyrobienia krytycyzmu i tolerancyjności, a z drugiej zmuszał przeciwników do rozwinięcia aparatury pojęciowej dla uzasadnienia własnych teorii.

Prof. Dąbska z postawionego sobie zadania wywiązała się doskonale i należy sobie tylko życzyć, aby praca ta w myśl autorki przyczyniła się do wydobycia zapomnianych w lamusie historii dzieł sceptyków francuskich, dzieł tak pełnych mądrości i wdzięku.

Stanisław Kałafias

Stanisław Ignacy Witkiewicz. Człowiek i twórca. Księga pamiątkowa pod red. T. Kotarbińskiego i J. E. Płomińskiego. — Warszawa 1957, PIW, str. 406, cena zł 60.—.

(Uwagi na marginesie książki).

Chcę tu przedstawić refleksje, które nasunęły mi się przy lekturze niedawno wydanej przez PIW *Księgi Pamiątkowej* poświęconej życiu i twórczości St. I. Witkiewicza¹. Książka ta ma charakter szczególny, od razu rzucający pewne światło na człowieka, o którym w niej mowa: piszą tu zarówno literaci i publicyści, jak teoretycy sztuki, malarstwa, teatru, wreszcie filozofowie i historycy filozofii oraz po prostu przyjaciele zmarłego twórcy. Jest rzeczą charakterystyczną, że ci, którzy zajmują pozycję ściśle fachowej oceny dorobku twórczego Witkiewicza, nie potrafią pominąć wspomnień osobistych, zawsze poświęcając im sporo miejsca, a znów ci, którzy nie mają pretensji do naukowej analizy poglądów teoretycznych autora, zachowali w swym wspomnieniu jego obraz nie tylko np. jako artyści, lecz także jako teoretyka sztuki. Filozofa zajmuje obok systemu filozoficznego Witkiewicza także to, kim był on sam jako człowiek o nieprzeciętnej osobowości. Osobowość tego twórcy wybijają się niejako na plan pierwszy i przesłania jakby jego osiągnięcia, pozostawiony przez niego dorobek — a z drugiej strony osobowości tej nie da się zrozumieć w całym jej bogactwie i różnorodności bez uwzględnienia jego działalności twórczej w tak wielu i tak odmiennych od siebie dziedzinach.

Nas interesuje w tej chwili przede wszystkim Witkiewicz jako filozof. Ta strona jego działalności jest o tyle doniosła, że daje klucz do pełnego zrozumienia całej reszty — sam Witkiewicz uważał się przecież głównie za filozofa, filozofia stanowiła rdzeń i źródła wszystkich jego poczynań twórczych, i głównie w tej dziedzinie zależało mu na uzyskaniu zadawalających go, z punktu widzenia teoretycznego, wyników. Ale filozoficzna strona aktywności twórczej Witkiewicza jest i z innych względów interesująca: ciekawe jest bowiem nie tylko to, czego w filozofii dokonał, jaki był jego system filozoficzny, ale głównie to, w jaki sposób tę filozofię uprawiał. Ciekawa jest nie tylko sama treść jego dzieł filozoficznych, które są każdemu dostępne, ale przede wszystkim to, jak przebiegała jego filozoficzna droga, jak dalece filozofia przenikała całe jego życie — a więc to, o czym nas już nie poinformują pozostawione przezeń pisma. Są filozofowie, którzy w dziełach swoich pozostawili wszystko, co chcieli powiedzieć — tych życie nas mniej obchodzi, bo mamy najdoskonalszy wyraz ich myśli utrwalony. Są też tacy, jak np. znany przed wojną Franciszek Fiszer, którzy całą swą, zresztą niepospolitą, twórczość filozoficzną zawarli w rozmowach z przyjaciółmi i kawiarnianymi znajomymi. W dziełach Witkiewicza tkwi pewna luka, pewien zasadniczy brak, niedostosowanie środków zewnętrznego wyrazu do siły i oryginalności posiadanej wizji świata — i właśnie dlatego, że dzieła jego nie oddają dynamizmu jego myśli, szczególnie cenne stają się dla nas zawarte w *Księdze* wspomnienia ludzi, którzy znali go bezpośrednio, którzy uczestniczyli niejako w narodzinach jego myśli, dyskutowali z nim, wymieniali poglądy, poznawali bezpośrednio nie tyle gotowe twierdzenia, ile ów zapał, przeświadczenie, że filozofię warto uprawiać, że warto poświęcać jej najbardziej serio podjęty trud myślowy. Taka żywa, „mówiona“ i myślana strona poglądów filozoficznych z konieczności zanika, o ile nie przeniknęła do dzieła pisarza — dobrze więc, że jej zostały poświęcone uwagi współczesnych filozofów. W czasach, kiedy postulat przejrzystości, ścisłości i konsekwencji logicznej staje

się warunkiem *sine qua non* każdej pozycji filozoficznej, kiedy filozof ma nie tylko możliwość, ale i niejako obowiązek przekazywać swoje poglądy słowem pisanim — łatwo zapomniamy, że zadanie filozofii w tym się nie wyczerpuje, że filozof to nie tylko autor dzieł pisanych. Filozof to przede wszystkim myśliciel umiejący stawiać samodzielnie pytania, wynajdywać nowe zagadnienia, dyskutować, wspólnie z innymi prowadzić dociekania, dając żywym słowem przykład właściwego stosunku do filozofii. O tej drugiej, niemniej ważnej i istotnej funkcji filozofii przypomina *Księga Pamiątkowa* w rozprawach, które poświęcone są twórczości filozoficznej Witkiewicza.

Niewątpliwie szarmonizowanie obu tych sposobów filozofowania jest ideałem. Najbardziej pożądana jest sytuacja, gdzie wywody wynikają z oryginalnego przeżycia autora, będąc odzwierciedleniem jego samodzielnych przemyśleń i podane są w formie możliwie jasnej, przystępnej, przekonywującej, logicznie poprawnej. W konkretnych jednak sytuacjach równowaga taka rzadko kiedy bywa osiągnięta. Zdarza się, że zasugerowani doskonałością formalną tekstu, przeoczamy jałowość wywodów, nie zauważamy, że brak w nich oryginalnego przeżycia, że nie są one podbudowane prawdziwym kontaktem z rzeczywistością. Znacznie łatwiej jest dostrzec brak równowagi idący w odwrotnym kierunku, gdy tkwi on w niedociągnięciach formalnej strony wypowiedzania — dlatego tak łatwo dostrzec go u Witkiewicza i posunąć się do zdyskwalifikowania jego filozofii właśnie z tego powodu. Bo braki w jego dorobku filozoficznym polegają właśnie głównie na niedoskonałości formalnej. Jak słusznie podkreśla prof. Kotarbiński w swojej rozprawie *Filozofia St. I. Witkiewicza*, do samego końca zaznaczał się w jego twórczości filozoficznej brak porządnego seminarium filozoficznego, solidnie przerobionej propedeutyki filozofii. Stąd dla prof. Kotarbińskiego Witkiewicz jest umysłem genialnym, ale nie geniuszem — tworzył on bowiem tylko embriony dzieł, ale nie dał dzieła skończonego. Miał pomysły, ale brak mu było możliwości ich realizacji. Nie umiał przedstawić ich tak, aby i czytelnik nabrał przekonania, że są doniosłe, odkrywcze, aby czytelnik dostrzegł w nich samych — nie wiedząc nic o realnym autorze — odzwierciedlenie oryginalnej wizji rzeczywistości, solidnych, z pasją zarazem podjętych poszukiwań.

Doc. Leszczyński w tytule swojego szkicu o filozofii Witkiewicza nazywa go „filozofem metafizycznego niepokoju“ — nazwą, która doskonale trafia w istotny rys osobowości twórczej Witkiewicza: przeważał w nim niepokój, pojęty jako osobiste zaangażowanie się w sprawy i zagadnienia filozoficzne. Przeważał w nim niepokój metafizyczny nad umiejętnością postawienia jednoznacznego pytania i udzielenia nań zrationalizowanej odpowiedzi.

W związku z tym jeszcze jedna kwestia nasuwa się na marginesie *Księgi Pamiątkowej*, a dotyczy ona przyczyn owej niejasności wypowiedzi Witkiewicza z jednej strony, i tego, że był on uważany za niezrozumiałego i niejasnego z drugiej. Jak zaznacza prof. Ingarden we *Wspomnieniu o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu*, Witkiewicz był niejasny przede wszystkim dlatego, że zagadnienia, którymi się zajmował, były naprawdę trudne. Sięgał on odważnie do najistotniejszych problemów filozofii, które przez wielu — dbających o logiczną przejrzystość i jasność swoich wywodów, bywają pomijane. Uważa się niekiedy, że pytanie, którego

nie da się dość jasno sprecyzować i odpowiedź, dla której brak jest dostatecznie ścisłych terminów — to zagadnienia pozorne, które należy wykluczyć poza zasięg dociekań. Zapomina się wówczas, że każde zagadnienie filozoficzne, zanim doczekało się jasnej wypowiedzi, musiało przejść przez chaos słów, przez nieostre sformułowania, które musiały zostać odrzucone; że aby jakieś zagadnienie czy twierdzenie filozoficzne wytrzymało próbę krytyki wciąż rozwijającej się nauki, musiało przejść długą drogę uściśleń — i że zagadnienia, które się teraz dopiero rodzą, nie mają szans na to, aby proces ich rozwoju był zasadniczo inny. Witkiewicz podejmował te zagadnienia, które go bezpośrednio obchodziły, nie zważając na to, że są to zagadnienia trudne i nie dające się — przynajmniej przez niego — precyzyjnie wyrazić. Jego wizja rzeczywistości, którą chciał przekazać w języku filozofii, była tak zróżnicowana, skomplikowana, tak bogata, że nie wystarczały mu terminy istniejące, musiał tworzyć nowe, a to znów prowadziło do dalszych trudności w zrozumieniu napisanych przezeń tekstów. Mówi o tym w swoim *Wspomnieniu* prof. Ingarden: Witkiewicz nie był zadowolony ze swojej twórczości filozoficznej, odczuwał kryjące się w niej braki, chętniej rozmawiał o filozofii, niż pisał rozprawy. Niechętnie też powracał do tego, co już napisał. Podkreśla to także doc. Leszczyński, przedstawiając Witkiewicza jako filozofa przede wszystkim poszukującego, który zawsze dzieła swoje traktował jako próby niedoskonałe. Dążenie do tego, aby pozostać wiernym wewnętrznym impulsom, aby uczciwie starać się o wyrażenie owej wizji rzeczywistości, którą się dostrzega mimo związanych z tym trudności, przekraczających nieraz własne siły — jest trwałą wartością poczyną filozoficznych Witkiewicza, o której dowiedzieć się możemy przy głębszej analizie jego dorobku.

Czy więc jeszcze należy osobno postawić pytanie, dlaczego Witkiewicz jest u w a ż a n y za pisarza trudnego, niejasnego — skoro był nim istotnie? Wydaje się, że są powody, dla których trudno wybaczyć mu małą komunikatywność tekstów. Choć główną domeną zainteresowań Witkiewicza była filozofia — znany jest on przede wszystkim jako artysta, malarz, dramaturg, powieściopisarz. A sztuka jego też nie była łatwa. Dlatego też zarzucić można Witkiewiczowi, że jego dzieła toretyczne, które mogłyby dać klucz do lepszego zrozumienia jego sztuki, zamiast tłumaczyć to, co w jego twórczości jest ciemne — są równie zawite i niezrozumiałe. Przeciętny czytelnik szuka w sztuce rozrywki, a w teorii wyjaśnienia niepokojących go pytań. Tymczasem z dzieł Witkiewicza narzuca się przede wszystkim wrażenie, że problematyka sztuki i filozofii jest niezwykle trudna i zawiła. Witkiewicz szedł drogą przeciwną: sztukę traktował jako uzupełnienie filozofii, dzieła sztuki stanowiły dla niego niejednokrotnie przykłady dla jego teorii. Jak zauważa doc. Leszczyński, powieść Witkiewicza i dramat są bezpośrednim zastosowaniem jego filozoficznych twierdzeń, wypływają z tej samej wizji świata, która inspirowała jego filozofię.

Lektura dzieł filozoficznych, bezpośrednie obcowanie ze zobiektywizowanymi osiągnięciami myśli filozoficznej Witkiewicza domaga się uzupełnienia z jednej strony znajomością jego dzieł artystycznych, z drugiej zaś poznania tego, co moglibyśmy nazwać „klimatem“ czy też „glebą“, na której owe zobiektywizowane dzieła wyrosły. W tej sytuacji jasnym się staje, że tego rodzaju *Księga* zawiera materiał niezbędny dla poznania filozofii Witkiewicza. Zwłaszcza rozprawę doc. Leszczyńskiego traktować musimy nie jako komentarz dzieł Witkiewicza, ale przede wszystkim jako konieczne uzupełnienie. Leszczyński był przyjacielem filozoficznym Witkiewi-

cza — miał możliwość śledzić bezpośrednio, jak powstawały koncepcje tamtego, przypływał *in statu nascendi* powstawanie systemu i poprzez dyskusje docierał znacznie głębiej niż my to możemy zrobić mając jedynie do dyspozycji gotowe, często nieopracowane dzieła.

Maria Golaszewska

Bibliografia filozofii polskiej 1750—1830. Polska Akademia Nauk — Komitet Filozoficzny. Warszawa 1955. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, str. XV — 265, cena 23,10 zł.

Bibliografia filozofii polskiej 1831—1864 — w oparciu o materiały zebrane przez Adama Bara opracowały Alicja Kadler i Irena Raczyńska przy współudziale Barbary Skargi i Alicji Sawickiej. Polska Akademia Nauk — Instytut Filozofii i Socjologii. Warszawa 1960. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, str. 411, cena 90,— zł.

Organizacja pracy naukowej wymaga środków pomocniczych, wśród których jedno z naczelných miejsc zajmują zestawienia bibliograficzne. Obok wielkiej bibliografii Estreichera, obejmującej całość piśmiennictwa polskiego, istnieją opracowania specjalne, jak bibliografia Finkla nauk historycznych w Polsce lub Korbuta bibliografia literatury polskiej; dołącza się obecnie do nich, od dawna oczekiwana, bibliografia polskiej filozofii. Informację o jej poprzednim tomie (1750—1830) *Ruch Filozoficzny* podał już dawniej (t. XVIII, s. 110b), niedawno zaś ukazał się tom następny, obejmujący lata 1831—1864. Oba tomy są częścią środkową całości, która powstanie przez dołączenia do nich dwóch dalszych, już opracowywanych, pierwszego obejmującego okres od początków do r. 1749 oraz czwartego od r. 1865 do r. 1950.

Obszerna przedmowa do wcześniejszego tomu, pióra Alicji Kadler, przedstawia założenia i plan bibliografii. Rejestruje ona nie tylko dzieła filozoficzne we właściwym tego słowa znaczeniu, lecz także publikacje o tematyce społeczno-politycznej, o ile odzwierciedlają spory ideologiczne, prace przyrodnicze, jeżeli dochodzi w nich do głosu światopogląd filozoficzny, oraz znamienne dla epoki piśmiennictwo pedagogiczne i moralizatorskie, charakterystyczne dla okresów przełomowych. Równie szeroka jest lista włączonych do bibliografii autorów, obejmująca obok filozofów także przedstawicieli różnych innych dziedzin, którzy zajmowali się filozofią ubocznie i przygodnie.

Bibliografia składa się z pięciu części: pierwsza podaje literaturę pomocniczą, najobszerniejsza część druga wymienia prace Polaków i zamieszkałych w Polsce cudzoziemców, o ile zostały tu wydane, oraz piśmiennictwo dotyczące tych autorów, w trzeciej części zostały zamieszczone dzieła cudzoziemców poza Polską zamieszkałych, wydane u nas oraz ówczesne o nich piśmiennictwo ogłoszone w kraju, czwarta część zestawia prace anonimowe nieznaných autorów, wreszcie w piątej są wymienione tzw. druki szkolne (materiały do dysput szkolnych, dysertacje, programy studiów).

Bibliografia — jak ta, o której mowa — jest nie tylko narzędziem dla badacza, który szuka w niej informacji dotyczących literatury o przedmiocie badań; jest ona zarazem inwentarzem piśmiennictwa narodowego i jak każdy inwentarz ma na celu ochronę wartości kulturalnych i zabezpieczenie ich przed zmarnowaniem

lub zapomnieniem, jednocześnie zaś udostępnia społeczeństwu obraz całości dorobku kulturalnego w swojej dziedzinie. Aby zadania te były spełnione, bibliografia musi być systematyczna, ścisła i w miarę możliwości wyczerpująca. Bibliografia filozofii polskiej niewątpliwie spełnia pierwszy z tych postulatów, czyniąc zadość współczesnym wymaganiom co do metody i układu, nad czym czuwali jej autorowie zasięgając porad u specjalistów (informują o tym w Przedmowie). Również spełnia i postulat drugi, dane bibliograficzne były starannie sprawdzane, są rzetelne i wyczerpujące. Spełnia wreszcie i trzeci postulat, najtrudniejszy i nasuwający najwięcej zagadnień, które wymagają dojrzałego rozstrzygnięcia. Trzeba tu bowiem dokonywać wyboru pod wielu względami, o czym szczegółowo informuje Przedmowa: jak określić granice czasowe i przestrzenne zasięgu publikacji objętych zestawieniami, jak uwzględnić materiały rękopiśmienne, korespondencje i inne dokumenty osobiste; osobną kwestią jest ocena treści i ujęcie tego, co jeszcze można nazwać filozofią. Mimo największej staranności i skrzętności nieuniknione są luki, które — w miarę ich ujawniania — wypełnia się w uzupełnieniach i kolejnych wydaniach. Piszący te słowa nie znalazł w Bibliografii lat 1750—1830 następujących pozycji, które jak sądzić można powinny być wymienione: X. Bógucicki (?; zob. Straszewski — Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym, t. I, 1912, s. 220); X. Pey (przekład Karczewskiego, l. c. s. 221), Skutki nowej filozofii... (anonimowe, l. c. s. 222); Paweł Lubieniecki (l. c. s. 222); A. Tomaszewski — Dyssertacja o skutkach... (l. c. s. 223); Filozofia przyrodzona... (anonimowe?, l. c. s. 223); Życia i zdania sławnych XVIII wieku pisarzy... (an.?, l. c. s. 223); Józef Jasiński (l. c. s. 426); Karol Surowiecki — Odpowiedź..., List..., Eklektyk..., Helwienki... (l. c. s. 461, 462); Ignacy Łada Łobarzewski (l. c. s. 463); wszystko to pisarze pomniejsi i utwory trzeciorzędne, brak ich nie umniejsza dokonanego w Bibliografii dzieła; gdyby jednak szczegółowo przejrzeć spisy nazwisk w pracach Wiszniewskiego, Struvego, Korbuta i innych historyków, zapewne znalazłoby się jeszcze niejedno, które warto by włączyć do Bibliografii dla uzyskania zupełności obrazu epoki i jej piśmiennictwa.

Bibliografia filozofii polskiej jest poważnym, potrzebnym i cennym dziełem. Dwie jej następne części nasuną zapewne jeszcze wiele trudności do przezwyciężenia; pierwsza z powodu odległości epoki i braku opracowań szczegółowych, ostatnia z powodu obfitości materiału. Życzymy Redakcji i sobie, by zadanie zostało rozwiązane pomyślnie i bez zbytejnej zwłoki.

Tadeusz Czeżowski

WERNER JAEGER, Humanizm i teologia. Inst. Wyd. PAX 1957, str. 71, cena 10 zł.

Humanizm i teologia jest pierwszą tłumaczoną w naszym kraju pracą znakomitego znawcy kultury antycznej prof. W. Jaegera, ucznia sławnego filologa Wilamowitza-Moellendorffa. Prof. Jaeger zasłynął przede wszystkim jako autor trzytomowego dzieła *Paideia*, które początkowo pomyślane jako studium o Platonie, z czasem rozwinęło się w obszerną historię ideałów kultury greckiej (t. I 1933 r., t. II i III 1947—1948 r.). W roku 1943 autor *Paidei* został zaproszony w celu wygłoszenia wykładu na doroczne posiedzenie *Aristotelian Society* przy uniwersytecie Marquette

w Milwaukee. Przekład prelekcji udostępniono obecnie polskiemu czytelnikowi w paxowskim wydaniu pt. *Humanizm i teologia*.

Przedmiotem wykładu jest ogólne przedstawienie „...historycznego problemu teocentrycznego poglądu na świat, reprezentowanego przez św. Tomasza, oraz związku tego poglądu z greckim ideałem kultury oraz tradycją klasyczną, która leży u podstaw każdego humanizmu“. (s. 14). Za punkt wyjścia pracy służy określenie stopnia recepcji poglądów Arystotelesa do teologii chrześcijańskiej dokonanej przez Tomasa z Akwinu. Zdaniem autora dwa zasadnicze elementy nauki Arystotelesa znalazły swój wyraz w dziele Tomasza: pogląd na naturę ludzką oraz na rozum jako najwyższą jej siłę.

Prof. Jaeger rozróżnia dwa sposoby rozumienia „humanizmu“ — antropocentryczny i teocentryczny. W pierwszym znaczeniu humanizm „...jest tą umiarkowaną postawą wobec życia, która nigdy nie przekracza granic natury ludzkiej“. Ta koncepcja, mająca współcześnie wielu wyznawców, a w swej genezie nawiązująca do relatywistycznej tezy Protagorasa z Abdery, że człowiek jest miarą wszechrzeczy, rozstrzyga problem stosunku humanizmu do teologii negatywnie. Przeciwno *humanitas* sofistów, od którego wywodzi się relatywistyczny rodzaj nowoczesnego humanizmu, wystąpiła *humanitas* Sokratesa, Platona i Arystotelesa. Ich zdaniem koncepcja sofistyczna jest wyrazem upadku religijnej i etycznej tradycji Greków w V w. przed Chr. Przystępując do krytyki sofistów stanęli na wspólnej z nimi płaszczyźnie, uznając prymat rozumu w naturze ludzkiej. Jednak gdy sofiści twierdzili, że nie może on wykroczyć poza zmysłowo dostrzegalną rzeczywistość, to Sokrates a wraz z nim Platon i Arystoteles głoszą, że rozum dąży do „dobra samego w sobie“ do boskiej zasady poznawalnego świata. Nie człowiek, lecz Bóg jest miarą wszechrzeczy. Tu bierze początek humanizm teocentryczny, który w naturze ludzkiej będzie widział ciągle wykraczanie poza to, co zmysłowo dostępne, i w ramach tego rozumienia teologia tomistyczna, opierająca się na myśli Platona i Arystotelesa, wchodzi w zakres humanizmu.

W przypisach autor podaje szeroką bibliografię odnośnie poruszonego zagadnienia.

W *Humanizmie i teologii* występuje szereg otwartych zagadnień i skrótów, co trzeba naturalnie tłumaczyć ograniczeniem, jakim podlega szkicowy wykład. Jednak mimo tego praca prof. Jaegera przedstawia przykład metody naukowej, jaką powinien posługiwać się historyk kultury klasycznej, gdzie nie wolno izolować szczegółowych zagadnień, lecz trzeba je traktować w całym szerokim aspekcie współczesnych prądów, na tle których one wystąpiły.

Stanisław Katafias

RUBY LIONEL. *The Art of Making Sense. A Guide to Logical Thinking*. Philadelphia and New York (1954). J. B. Lippincott Co, str. 336, cena Dol. 3,75.

Oświecenie miało dobre wzory upowszechniania zasad logiki¹, jednak później o nich zapomniano. W XIX wieku jednocześnie z likwidacją filozofii w szkołach

¹ Locke J. O właściwym używaniu rozumu. „Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego“ t. 2-gi. Warszawa 1955 PWN s. 497—613; Villaurme P. *Praktische Logik für junge Leute die nicht studieren wollen*. Berlin u. Libau, 1787 s. XVI, 344.

średnich ograniczono nauczanie logiki, która stała się dyscypliną podrzędną w stosunku do pozostałych przedmiotów nauczania. Zaniedbano także jej popularyzację, ograniczając się przeważnie do biernego naśladowania wykładu w podręcznikach (nauka o pojęciu, sędzi i sylogizmie z dodatkami), tak iż z trudem można było nieraz odróżnić dzieło popularne od podręcznika tego przedmiotu. Na początku XX wieku sytuacja w upowszechnianiu filozofii częściowo się zmieniła, co miało także wpływ na popularyzację logiki. William James (1842—1910), zwolennik i propagator pragmatyzmu pokazał, że o filozofii można mówić przystępnie i ciekawie (*Pragmatyzm. Wykłady z filozofii* 1907). Niektórzy popularyzatorzy idąc śladem Jamesa przyswoili sobie język potoczny, poparli swoje twierdzenia przykładami interesującymi oraz ujawnili osobisty punkt widzenia, wykraczający poza sprawy ściśle naukowe. Teoretyczny, bierny obiektywizm ustąpił miejsca praktycznemu, aktywnemu subiektywizmowi w stylu popularnych utworów. Powyższe cechy sprawiły, że różnice pomiędzy autorami silniej wystąpiły, aniżeli było to możliwe w tradycyjnym typie szkolenym. R. H. Thouless, L. S. Stebbing, St. Chase, jakkolwiek należą do tego samego nurtu ideowego, są indywidualnościami na terenie współczesnej popularyzacji naukowej². Z ich osiągnięć korzystają inni autorzy.

Książka Ruby'ego powstała z serii pogadanek radiowych, później rozszerzonych. Treść jej rozpada się na trzy części: semantykę (rozdz. 2—5), logikę dedukcyjną (rozdz. 6—12) oraz logikę indukcyjną wraz z probabilistyką (rozdz. 13—29). Powyższy podział nie przeszkodził jednak autorowi omówić dodatkowo wiele innych zagadnień w poszczególnych częściach. Oto niektóre z nich. Przy semantyce dowiadujemy się o dyskusji werbalnej, o definicjach i przesądach związanych z magiczną wiarą w słowa. W części dedukcyjnej jest mowa o rozmaitych błędnych i niesolidnych argumentach języka potocznego. A przy indukcji prócz kanonów Milla autor zajmuje się statystyką, omawia pospolite błędy wynikające z fałszywych uogólnień, a osobny rozdział poświęca wartościowaniu, szczególnie etycznemu i estetycznemu. Najwięcej miejsca autor przeznaczył dla indukcji oraz probabilistyki (str. 199—330), która w logice współczesnej skupia coraz więcej uwagi.

Wobec rozpowszechnienia analogicznych dzieł popularnych z logiki w literaturze anglosaskiej nasuwa się pytanie, w czym Ruby różni się od swoich wybitnych poprzedników, a jakie wykazuje z nimi podobieństwa. Należy wziąć pod uwagę zakres jak i sposób wykładu.

Tematy u Ruby'ego są na ogół tradycyjne, chociaż gdzieś widać tendencję do rozszerzenia materiału erudycyjnego oraz anegdotycznego. Thouless i Stebbing byli nastawieni jednostronnie praktycznie i brali przykłady zagadnień logicznych przeważnie z życia codziennego (prasy, radia, przemówień itp.). Ruby udziela tu i ówdzie drobnych wiadomości z historii logiki (str. 196—197) oraz daje przykłady najczęściej z badań naukowych oraz z literatury pięknej. Już Chase znacznie powiększył materiał historyczny i teoretyczny, robił to jednak przeważnie

² Thouless R. H. *Straight and Crooked Thinking*. PAN-Books 3 rev. ed. London 1958 s. 192 (1 ed. 1930); Stebbing L. S. *Thinking to Some Purpose*. London 1959 Pelican-Books s. 248 (1 ed. 1939); Chase St. *The Tyranny of Words*, New York 1957 Harcourt, Brace & Co. s. XIV, 396 (1 ed. 1938). Zob. Moese H. Typy dzieł upowszechniających logikę. Zeszyty Naukowe UMK w Toruniu. Nauki humanistyczno-społeczne. Z. 4. s. 65—130.

w osobnych rozdziałach, co mogło być dla czytelników mało przystępne. Ruby stosuje ogólnie metodę okazjonalnego informowania naukoznawczego oraz dygresji. Widać to na wstępie, gdzie zamiast tradycyjnej zachęty do wysiłku w samokształceniu stara się argumentować naukowo powołując się m. in. na *Rozprawę o metodzie* Kartezjusza. W tymże rozdziale autor porównuje umysł człowieka prymitywnego z umysłem człowieka cywilizowanego, u którego momenty racjonalne górują nad uczuciowymi. Pomysłowe są rysunki i przykłady z sylogistyki, której wykład Ruby kończy informacjami o logice symbolicznej, pokazując stosowanie funktorów implikacji, dysjunkcji, koniunkcji oraz negacji przy dwóch zmiennych, o czym zwykle się nie mówi w tego rodzaju opracowaniach. Nowy jest również temat wartościowania w życiu codziennym. Ruby rozważa słuszność powiedzenia: *de gustibus non est disputandum*, wskazuje jego granice i polemizuje ze zwolennikami względności ocen oraz szuka uzasadnienia dla wartościowań w ich konsekwencjach praktycznych dla społeczeństwa. Podobnie jak Thouless i Stebbing autor podkreśla doniosłą rolę jasnego i konsekwentnego porozumiewania się między jednostkami oraz społeczeństwami i narodami. W rozdz. 16: *Jak myślą pracownicy naukowci*, na przykładzi powieści A. J. Cronina „Cytadela“ autor pokazuje, jak młody lekarz Andrew Matson wykrywa przyczynę choroby Emrys'a Hughes'a. Po opisie badania i wnioskowania lekarza otrzymujemy tabelaryczne zestawienie ośmiu etapów metody naukowej oraz ich ilustrację na podstawie powieści. Podobnie w następnym rozdz. pt. *Logika Sherlocka Holmesa*, autor pokazuje metodę naukową przy pomocy fragmentów fabuły z utworów Conan Doyle'a. W ten sposób bogato zilustrowano często uwzględniany przez popularyzatorów temat myślenia refleksyjnego u Dewey'a.

Książkę Ruby'ego czyta się gładko i z zainteresowaniem. Autor unika schematyzmu, jest umiarkowany w swoim utylitaryzmie, gdyż daje także informacje nie pełniące bezpośrednio zadania praktycznego. Przy końcu rozdziałów przeważnie podsumowuje oraz zapowiada treść następnych rozdziałów. Dołączono dokładny indeks terminów naukowych oraz nazwisk (str. 331—336).

Henryk Moese

W. I. B. BEVERIDGE. *Sztuka badań naukowych*. (Z angielskiego przeł. L. Żebrowski) Warszawa 1960, PZWL, bibliografia, str.223; cena zł. 18,—; w oprawie zł. 25,—.

Dydaktyka szkolnictwa wyższego jako osobna dyscyplina jeszcze nie istnieje. Materiały do niej gromadzą się jednak w różnego rodzaju wydawnictwach, z których późniejsi systematycy będą korzystać¹. Można je znaleźć między innymi w wydawnictwach traktujących z rozmaitych punktów widzenia o uniwersytetach² oraz w niektórych podręcznikach techniki pracy umysłowej i książkach, służących radą tym, którzy pragną pracować naukowo.

Prace typu naukoznawczego, zajmującego się przeważnie teorią badania naukowego podają wiadomości z metodologii ogólnej lub szczegółowej, uzupełnione cza-

¹ Por. § 9. *Hochschulpädagogik*, str. 279—286 w dziele: Paulsen Fr. *Die deutschen Universitäten und des Universitätsstudium*, Berlin 1902.

² Por. Czeżowski T. *O uniwersytetach i studiach uniwersyteckich*. Toruń 1946. Rozdział III. *Student w uniwersytecie*, str. 28—63.

sem uwagami z psychologii twórczości naukowej. Niniejsza książka, napisana przez profesora patologii w Cambridge, jest innego rodzaju, kładzie bowiem nacisk na psychologiczną i praktyczną stronę pracy naukowej w laboratorium oraz poza nim, nie na sprawy metodologiczne. Ma ona poprzedniczkę w regulach i wskazówkach neurohistologa hiszpańskiego: Ramón y Cayal S. — *Reglas y consejos sobre la investigación biológica*, Madrid 1926 (6a ed.), tłumaczonych na język niemiecki i angielski. Książka jest przeznaczona dla początkującego badacza chorób zakaźnych, może być jednak pożyteczna dla specjalistów z nauk nie biologicznych i może zaciekać laika.

Myśl przewodnią dzieła zawiera zdanie: „*Badanie naukowe samo w sobie nie jest jeszcze nauką; jest raczej sztuką lub sztuką*”. Twórczości naukowej podobnie jak i twórczości artystycznej nie można się nauczyć; nie wystarczą żadne informacje, żeby ją uprawiać z powodzeniem. Tajemnicy twórczości naukowej trzeba, zdaniem autora, przede wszystkim szukać w osobowości uczonego, w jego bezustannym rozwoju intelektualnym i krytycyzmie, a następnie dopiero w sprzyjających mu zewnętrznych warunkach. Dlatego autor przytacza wypowiedzi znakomitych odkrywców, ilustrujące ich doświadczenia, i gorąco zaleca życiorysy twórców, konferencje i odczyty naukowe oraz dyskusje, w których bezpośrednio można się zetknąć z twórcami. Natomiast gotowe wyniki badań naukowych przeważnie nic nie mówią o tym, jaką drogą do nich doszli autorzy. Bierne, bezkrytyczne studiowanie dzieł naukowych może nawet przeszkodzić w dojściu do samodzielnych rezultatów, skierowując myśl badacza na utarte tory. Mówiąc o roli rozumowania autor stwierdza: „*Źródło odkryć mieści się poza sferą rozumowania. Rolą rozumowania nie jest naprowadzenie na odkrycia empiryczne czy teoretyczne, lecz sprawdzanie, interpretacja, rozwijanie odkryć i rozbudowywanie ich w ogólny schemat teoretyczny*“ (str. 130—131). Wynika to z niemożliwości wniknięcia w procesy twórcze, które przebiegają często albo w podświadomości, albo będąc świadome, są zbyt szybkie, uniemożliwiając uchwycenie ich poszczególnych ogniw.

Punktem wyjścia pracy naukowej jest trafne widzenie i wyszukiwanie problemów, które nie przekraczają możliwości technicznych i rokują szanse powodzenia. Studiowanie literatury przedmiotu, gromadzenie i porządkowanie obserwacji prowadzi do zdefiniowania problemu i rozbicia go na poszczególne pytania. Spośród wielu hipotez w odpowiedzi na postawione pytania wybiera się te, które w sprawdzeniu okazały się najbardziej prawdopodobne. O rezultacie eksperymentu, w którym badamy hipotezy, decydują: przypadek, wyobraźnia, intuicja, dokładność w obserwacji, błędy w interpretacji wyników, opór umysłu wobec nowych koncepcji, planowanie i organizowanie pracy badawczej i inne momenty.

Na zakończenie autor zajmuje się osobą pracownika naukowego, bodźcami w jego pracy, etyką pracy naukowej i typami umysłowości naukowej oraz trybem życia pracownika naukowego.

Opracowanie ma układ luźny, w którym pewne tematy mogłyby występować w innym porządku nie tracąc na zrozumiałości dla czytelnika. Swobodny tok narracji, w którą wpleciono impresje znakomitych odkrywców, może pobudzić fantazję i pomysłowość młodego badacza. Wszystkie rozdziały kończą się podsumowaniem ułatwiającym zapamiętanie głównej treści. Bibliografia zawiera około stu książek i artykułów na tematy omówione lub wspomniane przez autora.

Henryk Moese

STEFAN GARCZYŃSKI. *Sztuka pamiętania*. Warszawa 1960. Iskry, Biblioteka Uniwersytetów Robotniczych, rys., bibliografia, str. 176, cena zł 8.

Sposoby zapamiętywania różnych treści znane były w starożytnej Grecji (str. 166). W ciągu wieków powstało wiele pomysłów zapamiętywania, tworzących sztukę mnemoniki. Nowoczesne badania eksperymentalne nad pamięcią (H. Ebbinghaus, G. E. Müller i inni) dostarczyły mnemonice podstawy teoretycznej, a zarazem zmieniły jej charakter tak, iż z umiejętności czysto praktycznej stała się nauką o warunkach nabywania i utrwalania wiedzy. Jednakowoż psychologia eksperymentalna usunęła w cień zdobycze dawnej mnemoniki, a w niektórych popularnych książkach o pamięci materiał sprawozdawczy eksperymentalny przysłonił praktyczne zalecenia¹. Z drugiej strony pedagogika psychologicizmu² z okresu międzywojennego zaniedbała kształcenie pamięci u młodzieży³. Toteż popularne wydawnictwa z tej dziedziny stały się wówczas rzadkie. Pedagogika socjalistyczna natomiast doceniając obiektywne treści nauczania, stwarza pomyslnie warunki dla rozwoju pamięci w nauce szkolnej.

Garczyński opierając się na wynikach współczesnej psychologii wiąże pamięć z całokształtem psychiki człowieka. Na wstępie, zachęcającym czytelnika do podjęcia trudu samokształcenia, autor stwierdza, że możliwości doskonalenia pamięci polegają na wykorzystaniu wszystkich zdolności człowieka. Nie wystarczy wiedzieć, jak się doskonalić pamięć, ale trzeba dużego wysiłku woli, by przełamać stare nawyki w uczeniu się, a pozyskać nowe, usprawniające zdobywanie wiedzy. Uczenie się skuteczne to takie, które przy możliwie małym zmęczeniu i dużym zadowoleniu zapewnia przyswajanie wiadomości trwałe, użytkowe i szybkie, a jednocześnie rozwija inteligencję i charakter (str. 11). Autor mówi o cechach pamięci oraz zależności jej od wielu czynników a szczególnie od siły wrażenia i zrozumienia przedmiotu, od skojarzenia go z wiedzą posiadaną oraz nastawienia. Garczyński podkreślając pozytywne warunki zapamiętywania, dla kontrastu wymienia też przeszkody. Autor porusza często tematy właściwe podręcznikom techniki pracy umysłowej. Traktuje między innymi o organizacji pracy i odpoczynku, higienie pracy umysłowej oraz treningu pamięci. Na zakończenie powtarza i zbiera zalecenia dotyczące uczenia się na pamięć, przygotowywania do egzaminu, nauki obcych języków oraz innych zajęć.

Mówiąc o właściwościach dobrej pamięci autor stwierdza: „Pojemność pamięci wydaje się nie mieć fizjologicznych granic. Można znać kilkadziesiąt języków obcych, tysiące „zagrań“ w szachach i miliony kombinacji dźwiękowych. Dlatego zagadnienie pojemności sprowadza się zwykle do szybkości trwałego zapamię-

¹ Por. Nieczajew A. *Pamięć i jej kształcenie*. Warszawa 1933, str. 135.

² Sośnicki K. *O psychologizmie i obiektywizmie w pedagogice*. Nowa Szkoła 1959 nr 6, str. 14—17; *Kierunki pedagogiki psychologicznej*. Nowa Szkoła 1959 nr 11, str. 18—21; *Obiektywizm i subiektywizm w pedagogice społecznej*. Ruch Pedagogiczny 1959 nr 2, str. 140—147.

³ Zob. krytykę szkoły międzywojennej w artykule: Ingarden R. *Lekceważenie pamięci*. Muzeum 1938 z. 1, str. 8—18, „...szkoła współczesna ...nie ćwiczy pamięci dla niej samej, dlatego, by ją uczniowie posiadali jako sprawny narząd, bez względu na to, co by mieli pamiętać. Nie ćwiczy zaś jej, albowiem główne prądy pedagogiki współczesnej nie cenią pamięci, więcej, wyraźnie ją lekceważą” (str. 11).

tywania, ilości poświęconych nauce godzin czy lat“ (str. 14). Takie rozumienie pojemności pamięci przez autora budzi różne zastrzeżenia.

Pojmowanie „transferu“ jako „zastosowanie nabytej wiedzy w różnych sytuacjach nauki i życia“ (str. 67) odbiega od jego rozumienia w psychologii i dydaktyce⁴. W rozdziale „zapewnienie transferu“ autor poruszył zagadnienia niezgodne z jego tytułem, a przede wszystkim doniosły temat logicznego myślenia⁵ oraz kultury logicznej, który wymagałby szerszego omówienia w osobnym rozdziale.

Sztukę pamiętania cechuje duże bogactwo treści oraz dbałość o urozmaicenie formy przedstawienia. Toteż lektura książki jest dla czytelnika rozrywką. Zaznaja ona wielostronnie z problematyką psychologiczną pamięci. Sentencje na początku głównych rozdziałów, obszerne cytaty z dzieł naukowych i literatury pięknej, przysłowia, argumenty i porównania, urywki dialogów dramatyzujące wykład, streszczenia na zakończenie wywodów, lapidarne zwroty i hasła, rysunki oraz odpowiedni układ druku, wszystko to służy skutecznie zainteresowaniu i utrwaleniu materiału w pamięci czytelnika. Pomimo pewnych usterek książka Garczyńskiego jest dobrym przykładem praktycznej popularyzacji wiedzy.

Na końcu podano źródła, z których autor korzystał w swoim opracowaniu.

Na str. 43, 56, 81, 109, 120 i 126 należy nazwisko „Kairowa“ poprawić na „Kairow“.

Henryk Moese

Wiedza o pracy ludzkiej. Wybór artykułów i redakcja naukowa: Br. Biegeleisen-Zelazowski przy współudziale A. Bardacha. — Warszawa 1959, Książka i Wiedza, str. 364, cena zł 24.

Wydawnictwo „Książka i Wiedza“ przystąpiło do wydania „Biblioteki Nauki o Pracy“. Jako pierwszy tom Biblioteki ukazała się antologia pt. Wiedza o pracy ludzkiej.

Antologia jest przeznaczona dla bardzo szerokiego kręgu czytelników. Książka stawia sobie trzy cele: 1. Przedstawić w ogólnym zarysie osiągnięcia poszczególnych nauk o pracy (psychologia pracy, socjologia pracy, pedagogika pracy, dydaktyka pracy, techniczne badanie pracy). 2. Wskazać na konieczność stworzenia syntetycznej nauki o pracy, która by jednoczyła w sobie osiągnięcia różnych nauk i potrafiła je stosować do potrzeb życia. 3. Zająć krytyczne stanowisko wobec metod kapitalistycznych ze stanowiska ustroju socjalistycznego i wskazać na znaczenie tych różnic. — Teoretyczne podstawy naukowej organizacji pracy stworzył Taylor. Nauka jego w świetle późniejszych badań psychologicznych i socjologicznych wykazała pewne braki. Krytyka taylorizmu oraz udoskonalone sposoby opisu „komunikacji“ pomiędzy człowiekiem a maszyną pozwoliły na nowe ujęcie syntetycznej nauki o pracy. Spośród nowych kierunków badania pracy najbardziej rozpowszechniony w Anglii i Ameryce przybrał nazwę: *operational research* (badanie operacji), drugi, jemu pokrewny — „badania morfologicznego“. „Badanie operacji“ powstało podczas drugiej wojny światowej w Anglii. Kierunek ten opracowuje na podstawie obserwacji teorię działania mającego pewien określony cel, używając

⁴ Por. Sośnicki K. Dydaktyka Ogólna. Wrocław 1959, str. 79 (przenoszenie się wprawę).

⁵ Por. Sośnicki K. Dydaktyka Ogólna. Str. 458 (ogólność myśli).

metod zapożyczonych z różnych nauk. Powyższe badania mogą odnosić się do każdego działania, zbiorowego lub indywidualnego, z różnych dziedzin: wojskowości, strategii, lotnictwa, przemysłu. Przebieg rozwiązywania problemu obejmuje zawsze: 1. dokładne opisanie problemu, 2. wyznaczenie czynników (parametrów) wpływających na wynik, 3. ułożenie schematu możliwych rozwiązań, 4. ocenę tych rozwiązań na podstawie pewnych przyjętych norm, 5. wybór najlepszego rozwiązania.

Zasadnicze nastawienie tych kierunków, które dążą do określenia związków między wszystkimi zjawiskami i ustalenia tych związków, wydaje się pokrewne nastawieniu „prakseologii” prof. Kotarbińskiego, którego rozważania odnoszą się do działań stosunkowo prostych. W jednym i drugim wypadku należy powziąć decyzję. I dlatego Francuzi nazywają metodę tych kierunków „metodą powzięcia decyzji”.

„Badanie operacji” polega na dokładnym rozpatrzeniu możliwości działania. Prof. Kotarbiński odnosząc działanie do poszczególnego człowieka rozróżnia dwa rodzaje możliwości: pierwszy w sensie dyspozycyjnym, drugi w sensie sytuacyjnym, odnoszącym się do zewnętrznych okoliczności towarzyszących działaniu. „Badanie operacji” rozpatruje te możliwości nie tyle dla jednego człowieka, ile dla złożonego procesu pracy wielkich zespołów. Analizuje ono przebieg tego procesu, aby stworzyć metodologicznie jego „model”, na którym można by było ustalić prawa rządzące przebiegiem tego procesu, wpływy poszczególnych parametrów itd. W ten sposób można wyznaczyć optymalną równowagę parametrów antagonistycznych i ustalić najlepszą decyzję.

Prócz artykułu wprowadzającego: Cele i zadania nauki o pracy str. 7—90 (Biegeleisen-Zelazowski), książka zawiera 19 artykułów różnych specjalistów pochodzących z Niemiec (Riedel, Potthoff, Hilf, Neuloh, Lehmann, Blau), z Francji (Reynaud, Dubreuil, Friedmann, Carre), z USA (Hatch, Roethlisberger i Dickson, Drucker), z Polski (Tomaszewski, Szczepański, Missiuro), z ZSRR (Strumilin), z Anglii (Seymour). Przy końcu bibliografia uporządkowana według zagadnień (około trzystu książek oraz artykułów).

Jako następne tomy Biblioteki ukażą się: G. Friedmann: Człowiek a mechanizacja przemysłowa (*Problèmes humains du mécanisme industriel*) i A. G. Brown: Psychologia społeczna przemysłu (*The Social Psychology of Industry*).

H. M.

Zagadnienia prawa karnego i teorii prawa. Księga pamiątkowa ku czci profesora Władysława Woltera. — Warszawa 1959. Wydawnictwo Prawnicze, str. 241.

Wydana w roku ubiegłym Księga pamiątkowa ku czci profesora Władysława Woltera pt. *Zagadnienia prawa karnego i teorii prawa* stanowi zbiór szkiców i rozpraw z prawa karnego i teorii prawa, opracowanych i wydanych przez najbliższych uczniów profesora dla upamiętnienia trzydziestolecia jego pracy na stanowisku kierownika Katedry Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Księga składa się z następujących pozycji, poprzedzonych wykazem prac profesora Władysława Woltera (do dnia 1.12.1958 r.): Andrzej Banach — Wstępny opis przepisu prawa karnego, Kazimierz Buchała — Usiłowanie dolo eventuali, Ma-

rian Cieślak — Normy celowościowe i ich rola w procesie prawnym, Tadeusz Hanausek — Uwagi o naturze niebezpieczeństwa jako zjawiska obiektywnego i dynamicznego, Maria Lipczyńska — Zagadnienia prawa karnego w Etyce Nikomachejskiej Arystotelesa, Józef Lipczyński — Przeciwno karze śmierci, Władysław Mąciór — Błąd jako nieświadomość lub urojenie czy jako nieświadomość lub niewiedza, Kazimierz Opałek — Praworządność, Julian Polan-Haraschin — W sprawie odpowiedzialności żołnierza za dokonanie czynu bezprawnego na rozkaz, Stefan Ritterman — Formalizm i jego przezwyciężenie w wykładni i naukowej systematyce prawa, Jan Sehn — Zbrodnicze „eksperymenty“ lekarzy SS na ludziach więzionych w hitlerowskich obozach koncentracyjnych („Eksperymenty“ Naczelnego Higienisty SS, dra Joachima Mrugowsky'ego), Stanisław Stomma — Uwagi o prawie karnym porównawczym, Franciszek Studnicki — Z teorii promulgacji, Stanisław Waltoś — Zasada substytucji w ustroju adwokatury, Jerzy Wróblewski — O tak zwanym sylogizmie prawniczym.

Prace są uporządkowane według alfabetycznej kolejności nazwisk autorów. W takiej też kolejności niektóre z nich będą omówione w niniejszym sprawozdaniu.

Księgę otwiera „Wstępny opis przepisu prawa karnego“ Andrzeja Banacha. Autor przeprowadza analizę budowy zdania prawnego, opierając się na przykładach zaczerpniętych z polskiego kodeksu prawa karnego z r. 1932. Dwa wymiary charakteryzują strukturę zdania prawnego: „długość, czyli jakby rozciągłość zdania“, uwarunkowana „następstwem słów i części zdania po sobie“ i „szerokość, czyli wielowarstwowość wypowiedzi budowanej w każdym punkcie swej *quasi*—rozciągłości z kilku momentów współwystępujących razem, i to koniecznie“ (str. 17). Specyficznych dla zdania prawnego właściwości szukać należy w tym drugim wymiarze. Tworzą go następujące warstwy: językowo-brzmieniowa, sensu słów, sensu zdań, stanów rzeczy wyznaczonych przez sensy zdań oraz warstwa wyrazu zdania, stanowiąca wynik i ujęcie poprzednio wymienionych warstw. Po bliższej charakterystyce wielowarstwowości zdania prawnego, autor w końcowej części szkicu wyraża przekonanie o istnieniu odrębnej rzeczywistości przedmiotów prawnych. Okoliczność ta uzasadnia, zdaniem autora, potrzebę egzystencjalnych badań nad prawem.

Przedmiotem rozważań Mariana Cieślaka są normy celowościowe i ich rola w procesie prawnym. Stosownie do tytułu praca składa się z dwóch części: w części pierwszej przedstawiony jest opis normy celowościowej, w części drugiej mówi się o jej zastosowaniu w procesie prawnym. Norma celowościowa jest dyrektywą „zalecającą określone postępowanie jako środek do określonego celu“ (str. 47). Wyrażona w sposób pełny obejmuje i cel, i postępowanie do niego prowadzące, w postaci niezupełnej cel jest pominięty. Następujące właściwości wyróżniają normy celowościowe spośród innych rodzajów norm: 1) Norma celowościowa jest swoistą relacją między celem a określonym postępowaniem, jako środkiem realizacji tegoż celu. Sama zaś norma nie zaleca, ani celu, ani postępowania. 2) Stosunek wyznaczony przez normę celowościową jest odpowiednikiem obiektywnie występujących powiązań przyczynowych między zjawiskami. Można więc do norm celowościowych stosować kryterium prawdy i fałszu po przełożeniu ich na zdania normatywne. Nie da się natomiast znaleźć dokładnych odpowiedników

w postaci zdań normatywnych dla norm aksjologicznych i tetycznych. 3) W odróżnieniu od normy prawnej, która wiąże dwie strony, nakładając na jedną obowiązki, a przyznając uprawnienie drugiej, norma celowościowa nie ma dwustronnego charakteru. Powinność, którą ona wyznacza jest środkiem dla zrealizowania jakiegoś celu, a nie obowiązkiem zachowania się w stosunku do kogoś. W odniesieniu do norm celowościowych, autor proponuje mówić nie o obowiązku, lecz o ciężarze; gdy zaś cel można osiągnąć różnymi sposobami — o swobodzie wyboru ciężaru.

Obszarem typowym dla norm celowościowych jest dziedzina procesu prawnego. Normy celowościowe działają tutaj łącznie z normami tetycznymi, same używając często zabarwienie tetyczne lub też stając się wprost normami tetycznymi. Biorąc za przykład proces karny autor okazuje, w jakiej postaci norma celowościowa występuje na tym obszarze i jakim ulega przeobrażeniu. Znajdujemy w tej części pracy uwagi o wzajemnym stosunku, czy raczej przenikaniu się elementów tetycznych z celowościowymi w normie.

Zagadnienie stosunku między normami prawnymi, jako środkami realizacji pewnych celów społeczno-politycznych, a tymi celami porusza z ogólnego punktu widzenia Kazimierz Opałek w pracy pt. „Praworządność“. Autor przyjmuje, iż praworządność jest to „organizowanie i wykonywanie działalności państwowej za pomocą prawa, po prostu rządzenie na zasadzie przepisów prawa“ (str. 123). Określenie to odbiega od dotychczas używanej w literaturze polskiej definicji, traktującej termin „praworządność“, jako równoznacznik terminu „przestrzeganie prawa“. Względy praktyczne przemawiają jednak, zdaniem autora, za podanym przez niego określeniem. O tych względach informują nas dalsze części pracy, w których zagadnienie praworządności, a także inne problemy z nim się wiążące zostały bliżej omówione.

Rolą logiki i granicami jej zasięgu w dogmatyce prawa zajmuje się Stefan Ritterman w pracy: „Formalizm i jego przewyżczenie w wykładni i naukowej systematyce prawa“. Autor zaznacza, iż jego rozważania na temat formalizmu nie wykrócą poza teren dogmatyki prawa. Osobno będzie przedstawione pojęcie formalizmu w wykładni i osobno w systematyce prawa.

Wprowadzenie formalizmu do nowoczesnej jurysprudencki zawdzięczamy głównie niemieckiej jurysprudenckij klasycznej. Wykładnia prawa według poglądów jej przedstawicieli jest operacją czysto logiczną. Jak pisze autor: „Według klasycznej jurysprudenckij tekst prawa to tekst ustawy (czy innego źródła prawnego) plus ta cała treść normatywna, która z siłą logicznej konieczności z tekstu ustawy wynika. Tak w istocie rzeczy określała niemiecka jurysprudenckij rezultaty prawidłowej w jej rozumieniu wykładni prawa i takie też wypada moim zdaniem przyjąć określenie ogólne formalizmu jako pewnego zasadniczego kierunku w wykładni prawa“ (str. 148—149). Zdaniem autora pogląd niemieckiej jurysprudenckij na charakter wykładni nie jest zgodny z prawdą. W rzeczywistości wykładnia, nawet tzw. wykładnia logiczna, nie ogranicza się do operacji czysto logicznych, przy pomocy których z tekstu źródła prawnego wyprowadza się tekst prawa. Sięga ona zawsze do elementów pozatekstowych, do celów, idei prawodawczych itp. Stąd też właściwą dla niej nazwą będzie nazwa „wykładnia celowościowa“. Za taką wykładnią otwarcie celowościową autor wyraźnie się opowiada. Nie da się także rozstrzygnąć argumentacją czysto logiczną niezwykle doniosłego, a specyficznego

dla prawa zagadnienia, w jakim stopniu należy ograniczyć korzystanie z elementów wykraczających poza tekst ustawy, aby zasada bezpieczeństwa prawnego pozostała w mocy. Wedle autora z danych sięgających poza tekst można korzystać, jeśli da się je z należytą pewnością stwierdzić i jeśli wnioski otrzymane na ich podstawie są mocą przekonującą są jak najbliższe dowodu.

Przystępując do budowy naukowego systemu prawa można poprzestać tylko na danych ustalonych przez wykładnię, sięgającą także poza tekst ustawy (system formalny), lub też sięgnąć nawet do tych danych pozaustawowych, których nie uwzględniła wykładnia (system materialny). Tendencję do budowania tylko systemu formalnego, nazywa autor formalizmem w naukowej systematyce prawa. Uważa ją za usprawiedliwioną jedynie w tym wypadku, gdy system prawa ma służyć wyłącznie celom praktycznym. Względy naukowe przemawiają jednak za równoległym rozbudowywaniem systemu materialnego, jako pełniejszego i stanowiącego uzupełnienie systemu formalnego. Realizacja tego trudnego zadania jest dopiero kwestią przyszłości. Przed nauką stoi także zadanie uporządkowania idei prawnych, w pierwszym rzędzie tych, których wyrazem jest prawo pozytywne, a następnie wszelkich idei prawnych.

Ważny a nie tknięty dotychczas prawie wcale problem stosunków, zachodzących między normodawcą a adresatami norm pod kątem widzenia przekazywania informacji porusza Franciszek Studnicki w pracy: „Z teorii promulgacji“. Normy prawne są środkiem kształtowania stosunków społecznych. Jeśli ten środek ma być skuteczny, informacje dotyczące treści norm muszą być przekazane przez normodawcę pewnym osobom. Normodawca stoi przed zagadnieniem rozważenia następujących pytań: „a) do kogo skierować komunikat zawierający informacje o normie, b) jakimi środkami przekazywania informacji posłużyć się, c) jakie sformułowanie nadać komunikatowi!“ (str. 197). Dalsza część pracy jest próbą odpowiedzi na postawione wyżej pytania.

Spór o rolę logiki w procesie stosowania prawa, a zwłaszcza węzłowy punkt tego sporu, spór o sylogizm prawniczy jest przedmiotem dociekań Jerzego Wróblewskiego w pracy: „O tak zwanym sylogizmie prawniczym“ kończącej księgę. Spór ten nie jest bynajmniej różnicą zdań w kwestii czysto logicznej. Kryją się za nim zdaniem autora „zasadnicze problemy społeczno-polityczne“ (str. 233) i z tej przyczyny nie jest on wolny od momentów emocjonalnych. Przedstawieniu charakterystycznych stanowisk na temat roli sylogizmu, ich krytyce i przedstawieniu własnego stanowiska poświęcona jest część druga pracy. W części poprzedzającej podaje autor schemat stosowania prawa, podkreślając punkty odnoszące się do sylogizmu prawniczego. W ostatniej części zawarte są uwagi dotyczące badania roli logiki w procesie stosowania prawa.

Proces stosowania prawa jest procesem wieloetapowym. Sylogizm prawniczy obejmuje jedynie dwa ostatnie etapy tego procesu, mianowicie: tzw. subsumcję faktu pod normę oraz częściowo decyzję o skutkach prawnych, jakie norma prawna wiąże z danym faktem (decyzja dotycząca wyboru skutku prawnego w przypadkach określonych w normie, zgodnie z tradycyjnym poglądem na sylogizm prawniczy, nie wchodzi w jego zakres). Schemat sylogizmu prawniczego, odpowiadający schematowi sylogizmu konstrukcyjnego z rachunku zdań, przedstawia się następująco: „Jeżeli zachodzi H, to powinno nastąpić S i zachodzi H, więc powinno nastąpić S“ (str. 232). Formuła ta odznacza się prostotą i jej zastosowanie nie przed-

stawia trudności. Jak pisze autor: „cała trudna i dyskusyjna problematyka stosowania prawa koncentruje się nie wokół zastosowania reguły sylogizmu, lecz wokół ustalenia jego przesłanek“ (str. 237).

W ostatniej części pracy autor, podsumowując swe rozważania, stwierdza, iż jedynie zajęcie stanowiska opisowego pozwoli nam po ustaleniu czym jest sylogizm prawniczy określić jego rolę w procesie stosowania prawa. W podobny sposób należy podejść do rozwiązania trudnego i spornego zagadnienia roli logiki w tym procesie.

W niniejszym sprawozdaniu, z uwagi na charakter czasopisma, dla którego jest ono przeznaczone, zwrócono przede wszystkim uwagę na prace z zakresu teorii prawa. Niektóre z nich np. dotyczące roli logiki w wykładni, systematyce i procesie stosowania prawa omówiono dokładniej, problematykę pozostałych zaledwie zarysowano. Prace objęte Księgą dotyczą prawa karnego i teorii prawa. W każdej z tych dwóch grup można zauważyć z kolei duże zróżnicowanie tematyczne poruszonych problemów. Autorzy z reguły sięgają po zagadnienia doniosłe nie tylko z teoretycznego punktu widzenia, lecz także żywo obchodzące praktykę. Z uwagi na ten walor, a także ze względu na wysunięcie tematów badawczych godnych podjęcia i oryginalność wielu przedstawionych rozwiązań, Księga spotka się na pewno z zainteresowaniem.

Wacław Kubik

LANGE OSKAR. *Ekonomia polityczna. Tom I. Zagadnienia ogólne.* Warszawa 1959 PWN, str. 302, cena zł 25.—.

Książka niniejsza jest pierwszą częścią trzytomowego wykładu zagadnień ekonomii politycznej. Tom I obejmuje ogólne zagadnienia ekonomii politycznej. Są to: przedmiot ekonomii politycznej, powiązanie ekonomii politycznej z materialistycznym pojmowaniem dziejów, prawa ekonomiczne, metoda ekonomii politycznej, związek między ekonomią polityczną a prakseologią oraz sprawa społecznego uwarunkowania i społecznej roli wiedzy ekonomicznej. Zostały też pokrótce omówione niemarksistowskie kierunki w ekonomii politycznej. Przy końcu tomu indeks nazwisk oraz indeks rzeczowy.

O ostatecznym skryształizowaniu się pomysłu dzieła zdecydowało u autora przekonanie, „że wiele sporów, dyskusji i polemik w dziedzinie ekonomii politycznej rozstrzygnąć można tylko na tle systematycznego wykładu tej nauki. Poszczególne zagadnienia ekonomiczne wiążą się bowiem w pewną całość i trudno je ujmować w oderwaniu. Zachodzi również potrzeba rozstrzygnięcia takich zagadnień na tle współczesnych doświadczeń historycznych. Tylko w ten sposób możliwy jest rozwój marksistowskiej myśli naukowej w dziedzinie ekonomii politycznej“.

Jakkolwiek książka jest systematyczną monografią przedmiotu, poszczególne jej rozdziały różnią się bardzo rozmiarami, pewne zagadnienia są opracowane bardziej obszernie i szczegółowo od innych. Autor poświęcił więcej miejsca zagadnieniom nowym i dyskusyjnym, niż zagadnieniom o ustalonych odpowiedziach, chociaż i te ostatnie są omówione dla utrzymania systematycznego charakteru wykładu. Dla metodologów oraz teoretyków nauki mogą być szczególnie interesujące rozdziały czwarty i piąty str. 85—196. W pierwszym, traktując o metodzie ekonomii poli-

tycznej, autor nawiązuje w przypisach do wyników logików polskich oraz obcych. W drugim rozdziale, omawiając zasadę racjonalnego gospodarowania, nawiązuje do zagadnień prakseologicznych oraz cybernetyki. Ciekawe są uwagi o zbliżonych do prakseologii kierunkach: o analizie operacji (*operations research*), oraz o nauce o programowaniu. Rozdział kończy dodatek: Matematyczne podstawy programowania str. 182—196.

H. M.

Autoreferaty z odczytów i wykładów

ZDZISŁAW CACKOWSKI: Teoria subiektywnego obrazu świata realnego. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 14 stycznia 1960 r.).

Podstawowy problem wszelkiej teorii poznania, a teorii odbicia w szczególności, dotyczy treści przeżycia psychicznego oraz stosunku tej treści do własności poznawanego przedmiotu. W problemie tym należy odróżnić dwa pomniejsze, aczkolwiek bardzo doniosłe zagadnienia: zagadnienie charakteru przedmiotu poznawanego oraz zagadnienie stosunku treści przeżywanego do obiektywnych własności przedmiotu. Pierwsze zagadnienie ma wyraźnie charakter ontologiczny. W drugim chodzi ściśle o kwestie teoriopoznawcze. Aczkolwiek zagadnienia te są rozróżnialne i ich odróżnianie jest ze względów metodologicznych bardzo wskazane, to jednak pamiętać trzeba, że istnieje między nimi istotna zależność: rozstrzygnięcia natury teoriopoznawczej zakładają pewne rozstrzygnięcia ontologiczne i na odwrót — określone rozwiązania ontologiczne wyznaczają pewien kierunek rozwiązań w dziedzinie teorii poznania.

Wydaje się, że postawiony na wstępie problem ogólny należy rozstrzygać w oparciu o dwa następujące twierdzenia wyjściowe: 1. Niezależnie od naszych doznań (obiektywnie) istnieje świat rzeczy, które, oddziałując na nas, stanowią źródło zewnętrzne naszych przeżyć. Z tego twierdzenia wynika, że stawiane sobie zagadnienia będziemy starali się rozstrzygać na gruncie realizmu. 2. Skuteczność naszego działania w realnym świecie rzeczy, które opiera się na pewnym świadectwie naszych zmysłów i naszego umysłu o tym świecie, skłania nas do przyjęcia tezy, wedle której świadectwo to jest zasadniczo niezawodne. Zatem świat realny, stanowiący w świetle realizmu przedmiot poznania ludzkiego, jest poznawalny.

Nie zapytujemy zatem, czy świat istnieje i czy jest poznawalny. Pytanie dotyczy tylko dróg i form poznawania świata rzeczywistego. Szczególnie chodzi o drogi i formy zmysłowego poznawania rzeczywistości.

Mamy więc z jednej strony pewne treści zmysłowe, pewne „jakości zmysłowe“, z drugiej zaś jakości świata rzeczywistego, które stanowią przyczyny zewnętrzne naszych treści zmysłowych, „jakości zmysłowych“. Jaki jest stosunek między tymi subiektywnymi przeżyciami — jakościami zmysłowymi — a jakościami obiektywnymi? Biorąc rzecz abstrakcyjnie może to być stosunek tożsamości, takozsamości, podobieństwa lub wreszcie odpowiedniości.

Ze stosunkiem pierwszego typu mamy do czynienia wówczas, kiedy relacjonujemy względem siebie jeden i ten sam przedmiot w różnych sytuacjach czasoprzestrzennych. Taki stosunek zachodzi na przykład między moim piórem, które przed chwilą pozostawało na biurku, a teraz znajduje się w mojej ręce. Gdyby taki stosunek między jakością obiektywną przedmiotu poznawanego, a treścią psychiczną tej jakości był możliwy, to z punktu widzenia teorii poznania mielibyśmy tutaj zależność jedno-jednoznaczna (każdemu elementowi układu obiektywnego odpowiadałby jeden i tylko jeden element w układzie subiektywnym, i na odwrót — każdemu subiektywnemu elementowi odpowiadałby jeden i tylko jeden element w układzie obiektywnym).

Stosunek takżsamości zachodzi między dwiema książkami jednej i tej samej serii wydawniczej, między dwiema odbitkami jednej i tej samej fotografii, między dwiema złotówkami jednej i tej samej serii. W przypadku takiego stosunku przedmioty mogą się wzajemnie zastępować w spełnianiu swoich zasadniczych funkcji. Z takiego stosunku między treścią psychiczną a własnościami obiektywnymi rzeczy można było by dla teorii poznania wysnuć wnioski o jedno-jednoznacznej zależności w odniesieniu do zasadniczych elementów obu (obiektywnego i subiektywnego) układów.

Jednakże obie wymienione dotąd relacje nie mogą mieć zastosowania przy opisie stosunku między realnym przedmiotem a przeżyciem tego przedmiotu. Obie relacje bowiem mogą dotyczyć stosunków między przedmiotami materialnymi, z których każdy posiada zdolności oddziaływania na inne przedmioty i zmieniania innych przedmiotów o tej samej naturze cielesnej, jak również jest w stanie oddziaływać bezpośrednio na nasze narządy zmysłowe. Ponieważ stosunek, który nas interesuje, zawiera jeden element nie wykazujący się takimi zdolnościami (treść psychiczna nie może bezpośrednio zmieniać przedmiotów cielesnych, ani też nie jest w stanie bezpośrednio pobudzać zmysły różnych ludzi), zatem nie możemy wobec niego stosować pojęć „tożsamość“ czy „takożsamość“. Rzecz zrozumiała, że z tego względu obraz psychiczny przedmiotu nie jest w stanie zastępować samego przedmiotu w jego choćby tylko zasadniczych funkcjach, jak tego wymaga stosunek takżsamości.

Przechodząc zatem do rozważania relacji podobieństwa jako możliwej między treścią przeżywaną a własnościami przedmiotu realnego trzeba stwierdzić, że 1) treści przeżywane mają charakter niematerialny, idealny oraz 2) są one genetycznie zależne od zjawisk materialnych.

Dalsze rozważania opierają się na dyrektywie metodologicznej, tkwiącej, jak sądzę, u podstaw filozofii materializmu dialektycznego, a która postuluje niejednolite traktowanie w procesie badawczym przyczyn i skutków. Oznacza to, że wyjaśniliśmy genezę na przykład zjawisk biologicznych z procesów fizyko-chemicznych, nie wyjaśniamy tym samym bez reszty samego mechanizmu funkcjonowania powstałych już zjawisk biologicznych, że dla wyjaśnienia tego ostatniego zagadnienia nie wystarczy posługiwać się pojęciami i metodami fizyki i chemii, ale trzeba poza tym wypracować dodatkowe, specyficznie biologiczne metody. To samo odnosi się do badania genezy procesów psychicznych i do charakteru tych procesów, do mechanizmu ich funkcjonowania. Z dwu wymienionych wyżej założeń wy-

nikają dwie w pewnej mierze sprzeczne ze sobą sugestie. Z tezy o zależności genetycznej psychiki od świata materialnego wynika sugestia o możliwości zachodzenia między nimi stosunku podobieństwa. Natomiast z idealnego charakteru psychiki płyną trudności we wskazaniu i zrozumieniu tego ewentualnego podobieństwa. Z tego ostatniego twierdzenia wyprowadzić trzeba wniosek, że nie jest to podobieństwo tego typu, jakie zachodzi między dwoma krzesłami jednakowo materialnymi. Podobieństwo między krzesłem realnym a jego psychicznym obrazem może być traktowane tylko jako pewna analogia podobieństwa pierwszego. Czy jednak istnieje taka analogia podobieństwa między obrazem psychicznym i materialnym przedmiotem tego obrazu? Wydaje się, że negatywnie trzeba na to pytanie odpowiedzieć, jeśli chodzi o takie treści naszych przeżyć jak wrażenie barwy, dźwięku, smaku, zapachu, słowem jeśli chodzi o tak zwane jakości wtórne. Wrażenie słoności nie jest podobne do pewnych chemicznych własności soli, która działa na nasz narząd smakowy i wywołuje w nas to wrażenie; nie jest też podobne wrażenie czerwieni do pewnych długości fal świetlnych i częstotliwości ich drgań.

Natomiast wrażenia dotyczące przestrzennych form świata rzeczywistego były od dawna w rozważaniach teoriopoznawczych uprzywilejowane. Wrażenia dotyczące twardości, rozciągłości, nieprzenikliwości, to znaczy wrażenia różnie nazywanej oporności stawianej przez rzeczywistość człowiekowi w jego życiu i przestrzennych form tej oporności były traktowane w odróżnieniu od wrażeń jakości wtórnych jako podobne do rzeczywistych przestrzennych form oporności świata. Zasadniczy argument przewijający się poza wieloma innymi przez całą historię filozofii europejskiej od Demokryta, Locke'a do Sieczenowa, Plechanowa, Lenina, a także wielu innych współczesnych przedstawicieli różnych form teorii odbicia, polega na stwierdzeniu, że podobne do rzeczywistego stanu rzeczy odzwierciedlenie w naszych przeżyciach przestrzennych form oporności świata zewnętrznego jest bezwzględny warunkiem skuteczności naszego działania, opierającego się na danych naszych przeżyć. Wiadomo przecież powszechnie, że nasze działanie jest skuteczne, a wobec tego trzeba przyjąć, że konieczne podstawy poznawcze tego działania są adekwatne z rzeczywistym stanem rzeczy.

Jeżeli w odniesieniu do „jakości wtórnych“ nie można stwierdzić stosunku podobieństwa między treściami przeżywanymi a obiektywnymi przyczynami tych przeżyć, to jednak można uzasadnić tezę o istnieniu między nimi bardzo istotnego dla procesu poznawczego stosunku, mianowicie stosunku odpowiedności. Stosunek ten, nie zakładając podobieństwa między swymi członami, wymaga jednak zachodzenia między nimi stałych związków. Ten ostatni warunek jest niewątpliwie spełniony. Przekonanie takie wypływa z przyjętej na początku referatu tezy, wedle której istnieje zależność genetyczna, przyczynowa między przedmiotami świata materialnego a przeżyciami psychicznymi. Koncepcja odpowiedności w odniesieniu do wrażeń dotyczących „jakości wtórnych“ stanowi to minimum teoriopoznawcze, które z koniecznością wynika z przyjęcia tezy o genetycznej zależności przeżyć od świata materialnego. Teoria ta da się całkowicie pogodzić z tezą o jakościowej różnorodności świata materialnego (różne przeżycia zmysłowe aczkolwiek niepodobne do swoich zewnętrznych przyczyn mogą jednak odpowiadać zróżnico-

wanym jakościowo bodźcom zewnętrznym) i w żadnej mierze nie neguje tezy o poznawalności rzeczywistości obiektywnej.

W konkluzji ogólnej przedstawionych rozważań stwierdzić trzeba, że pozytywną treścią stosunku przeżyć do własności przedmiotów realnych jest w moim przekonaniu podobieństwo charakterystyki przestrzennej i odpowiedniość pozostałych przeżyć zmysłowych, co do których nie można stwierdzić ich podobieństwa do własności przedmiotów zewnętrznego świata.

TADEUSZ MARGUL: Pojęcie religii we współczesnym religioznawstwie porównawczym. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 25 marca 1960 r.).

Rozwój naukowego, empirycznego religioznawstwa porównawczego szedł w parze z procesem zapoznawania się cywilizacji europejskiej z wierzeniami tradycyjnych kultur Wschodu. Nie mogło to pozostawać bez wpływu na samo pojmowanie religii, jej definicję, kodyfikującą skrótowo rosnące doświadczenia w dziedzinie wielowyznaniowości świata.

O ile początkowo w XIX w. i wcześniej zadowalano się określeniem religii jako wiary w Boga, pojmowanego personalistycznie, kreacjonistycznie i etycznie, to później wykroczywszy poza krąg religii monoteistycznych (mozaizm, chrześcijaństwo, mahometanizm) w świat wierzeń indyjskich i chińskich wiązanie pojęcia Boga z definicją wszelkiej religii przestało wystarczać.

Dzisiejsze religioznawstwo porównawcze pozostaje w zasadzie przy następującej szerokiej definicji religii: „Religia jest to uregulowany społecznie stosunek człowieka do świętości“ albo krócej „Religia to grupowy stosunek do świętości“. Przy takim ujęciu wykorzystano psychologiczne pojęcie postawy, jako całościowej reakcji człowieka, co wydaje się trafnie charakteryzować pobożność, oraz uwzględniono uwarunkowanie społeczne wszelkiej religii. Termin „świętość“ zajmuje tradycyjne miejsce „Boga“ i znacznie adekwatniej oddaje przedmiot kultu w rozumieniu zarówno monoteistycznym jak panteistycznym czy apersonalistycznym. Inna rzecz, że sam z kolei wywołuje dyskusje nad jego właściwym rozumieniem i liczne próby uściślenia. Tak więc dotychczasowa dogmatyczna teologia przekształca się w empiryczno-psychologiczną sakrologię, jako naukę o tym, co ludzkość w swym procesie rozwojowym uważała za święte. Tak pojmowane badania oparte na wynikach współczesnej etnologii, prehistorii, historii politycznej, filologii, psychologii, socjologii i geografii stanowią przedmiot współczesnego religioznawstwa porównawczego.

MARIAN DĄBEK: Cybernetyka i jej konsekwencje społeczne. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 8 kwietnia 1960 r.).

Referent przedstawił podstawowe założenia i genzę cybernetyki. Założenia zostały przedstawione zgodnie z programem Wienera, który przyjmuje jako podstawowe pojęcia — pojęcie ilości informacji i sprzężenia zwrotnego. Miara ilości informacji wg koncepcji Shannona-Wienera musi być oparta na częstości zachodzenia zjawiska czyli, najwygodniej, na prawdopodobieństwie i musi być nieujemna

i addytywna dla doświadczeń niezależnych. Entropią informacyjną nazywamy ujemny logarytm z prawdopodobieństwa rozpatrywanego zdarzenia. Entropia ta mierzy ilość informacji zawartą w jakimś zdarzeniu. Np. jeśli jakieś zdarzenie zachodzi rzadko, to możliwości przewidzenia go lub wiadomości, że ono zaszło, przypisujemy duży walor informacyjny; przewidzenie zaś zjawiska często zachodzącego niewiele zwiększa naszą wiedzę. Z rozumowaniem tym zgodna jest definicja Shannona-Wienera. Prekursorem tych idei był Hartley, a samo pojęcie entropii jako miary nieporządku pochodzi od Boltzmanna.

Drugim podstawowym pojęciem jest sprzężenie zwrotne, które występuje wówczas, gdy w łańcuchu przyczynowym skutek staje się przyczyną wpływającą na ten sam skutek. Jeśli zbyt szeroko pojmimy pojęcie sprzężenia zwrotnego, to okaże się, że nie istnieją zjawiska, które nie dałyby się sprowadzić do tych sprzężeń. Tak szerokie pojęcie staje się nieużyteczne, gdyż pokrywa się po prostu ze złożoną zależnością. Aby zawęzić je, musimy wprowadzić układ względnie wyosobniony (izolowany), który winien wykazywać cechę stabilności przynajmniej na pewnym odcinku czasu. Taką układ zachowujący się celowo możemy dopiero opisać przy pomocy układów sprzężeń zwrotnych. Z pojęciem stabilności łączy się pojęcie ultrastabilności Ashby'ego. Układ nazywamy ultrastabilnym, jeśli obszar stabilności zależy od parametru, który zmienia się w sposób losowy, gdy układ wychodzi poza obszar stabilności. Taki układ ze zrandomizowanym parametrem wykazuje bardzo dużą odporność na działanie czynników mogących wyprowadzić go ze stanu równowagi.

Konsekwencje dla nauk społecznych (w szerszym sensie) widzi referent przede wszystkim w możliwości opisywania zjawisk, które wymykały się dotychczas ścisłej analizie. Należą tu dyscypliny badające człowieka jako jednostkę, jako grupę społeczną i dyscypliny badające wytwory kulturowe. W psychologii zastosowanie znalazła przede wszystkim teoria informacji. Entropia pozwala np. mierzyć stopień złożoności bodźca, ustalić zależność entropii bodźca od czasu reakcji (doświadczenia Hymana) itd. Wydaje się, że w socjologii i ekonomii analiza struktur sprzężeń zwrotnych z kolei ma większe znaczenie niż teoria informacji.

W dziedzinie wytworów kultury szersze badania były prowadzone nad językiem, literaturą, muzyką i w znacznie już mniejszym stopniu nad plastyką. Tu podobnie jak w psychologii przeważają zastosowania teorii informacji. A. Moles wprowadził nawet specjalne pojęcie informacji estetycznej.

Ze szkicu tego widać, że zastosowania cybernetyki do nauk społecznych mają bardzo szeroki zakres i w żadnym wypadku cybernetyki nie można uważać za wąską dyscyplinę techniczną. Tworzy ona aparat pojęciowy, który może być użyteczny w każdej dyscyplinie społecznej, a przede wszystkim w dyscyplinach o charakterze nomotetycznym.

LEON KOJ: Analiza logiczna nazw wyrażen. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie, 6 czerwca 1960 r.).

Nazwy wyrażen stanowią podzbiór nazw. Chcąc tedy zanalizować nazwy wyrażen wskazano jest zacząć rozważania od ogólnego pojęcia nazwy.

Podstawowym zwrotem opisującym zasadniczą własność nazw jest wyrażenie: „napis x w języku J oznacza y ”. Zwrot ten nie stwarza żadnych trudności w przy-

padku języków nie zawierających wyrażen wieloznacznych lub nieostrych. W przypadku języków o terminach nieostrych (a takimi są języki empiryczne) wyrażenie „napis x w języku J oznacza y ” prowadzi do pewnych trudności. Chcąc je wyeliminować, wskazane jest relatywizowanie oznaczania do osoby mówiącej i do czasu wypowiedzenia nazwy. Właściwym zwrotem relatywizującym jest tedy: „dla osoby w chwili t napis x oznacza y ” — lub krócej: „ $R(wtx-y)$ ”.

Jeśli zwrócimy ponadto uwagę na inną relację i odpowiednią wypowiedź: „osoba w w chwili t myśli, że fy ” krócej: „ $S(wt-fy)$ ”, to będziemy w stanie opisać pewną powszechną własność znaków nazywaną przezroczystością. Cecha ta polega na tym, że gdy posługujemy się ze zrozumieniem nazwą (znakiem), to myślimy o desygnacie tej nazwy. W tym czasie nie myślimy zaś nic o samej nazwie. Jak łatwo zauważyć, jesteśmy tu na terenie psychologii. Przezroczystość nazw możemy tak określić:

- (1) Jeżeli (przy dowolnych w, t, x, y) dla osoby w w chwili t napis x oznacza y , to (dla pewnego f) osoba w w chwili t myśli, że fy .
- (2) Jeżeli (przy dowolnych w, t, x, y) dla osoby w w chwili t napis x oznacza y , to nieprawda, że (dla pewnego g) osoba w w chwili t myśli, że gx .

Oba powyższe twierdzenia nie są jedynymi, które dotyczą relacji R i S . Wydaje się, że pewien określony zbiór tych twierdzeń służyć może jako aksjomatyczne określenie relacji R i S . Zbudowanie systemu opisującego własności relacji R i S wydaje się pożądane, gdyż z samych twierdzeń (1) i (2) wynikają ciekawe wnioski. Należą do nich takie sformułowania:

- (3) Jeżeli (przy dowolnych w, t, x) dla osoby w w chwili t napis x oznacza x , to (dla pewnego g) osoba w w chwili t myśli, że gx i zarazem nieprawda, że (dla pewnego g) osoba w w chwili t myśli, że gx
- (4) (Przy dowolnych w, t, x) nieprawda, że dla osoby w w chwili t napis x oznacza x

(3) mówi, że wystarczającym warunkiem sprzeczności jest użycie nazwy zwrotnej. (4) zaś stwierdza, że niemożliwe jest, aby nazwa oznaczała samą siebie. Zgodnie z (4) nie istnieje pewna kategoria nazw wyrażen, a mianowicie nazw zwrotnych. (3) i (4) mają zastosowanie przy rozważaniu antynomii semantycznych. Ponieważ (3) i (4) są w gruncie rzeczy twierdzeniami psychologii, wskazują one na możliwość łączenia zagadnień semantycznych z pewnymi problemami psychologii.

ROMUALD PUTTKAMER: Pojęcie „celowości” w naukach biologicznych. (Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu, 22 marca 1960 r).

Na terenie biologii spotyka się następujące interpretacje wyrazu „celowość” (por. D. Szejnberg, „Zagadnienie indeterminizmu na terenie biologii”, Przegl. Filoz., r. 1935):

1. Zjawisko X jest celowe = ktoś sprawił, że zaszło X po to, aby zaszło X lub po to, aby zaszło Y , które zależy od X jako warunku wystarczającego lub koniecznego.

2. X jest A , jest celowe = to, że X jest A , jest pożyteczne dla pewnego Z .

3. Proces X jest celowy = proces X przebiega w różnych okolicznościach różnie, zawsze jednak tak, że na skutek tego procesu wyniknie to samo zjawisko.

4. Zdarzenie jest celowe, jeżeli jego warunek wystarczający znajduje się w przyszłości.

Zadne z tych rozumień nie jest niezbędne w dziedzinie nauk biologicznych.

Pierwsza interpretacja jest subiektywistyczna, odwołuje się do niesprawdzonych podmiotów psychicznych względnie czynników transcendentnych i stąd znajduje się poza obrębem nauki. Na jej miejsce wkracza dziś ewolucjonizm — a zwłaszcza teoria doboru naturalnego — ze swą aparaturą pojęciową, odpowiadającą wymogom metod naukowych.

W związku z drugą interpretacją można wyróżnić przynajmniej dwa znaczenia pojęcia „pożyteczności“

Pierwsze znaczenie jest równie pospolite jak niejasne. Można je wyrazić mniej więcej w tych słowach — może nie całkiem adekwatnych: zjawisko X jest pożyteczne dla pewnego Z ze względu na model U = zjawisko X przyczynia się do tego, by Z zbliżało się do modelu U. Finaliści tego typu pojmują organizmy i zjawiska z nimi związane jako pewnego typu modele idealne; zakładają z góry, że każde zjawisko związane z organizmem ma jakieś zadanie do spełnienia czy cel do realizacji, przy czym celem (modelem) naczelnym, do którego wszystko zdąża, jest utrzymanie danego organizmu przy życiu. Wzorów do takich koncepcji szuka się oczywiście w dziedzinie celowej działalności człowieka i przenosi następnie na teren biologii. Taka interpretacja pojęcia „pożyteczność“ jest bezużyteczna, jako niezgodna z dzisiejszymi metodami przyrodoznawstwa, według których organizmy i zjawiska z nimi związane ujmuje się jako konkretne układy i procesy materialne oraz poszukuje się warunków, w jakich one zachodzą. Przykłady modeli — jak: „doskonała obrona rośliny przed zwierzętami“ (w postaci cierni), „niezrównanie doskonały narząd“ (np. oko czy kończyna ssaka, skrzydło ptaka itp.), „przedziwna celowość budowy kwiatu“ (w związku z zapyleniem przez owady) — wskazują, że są one tworami myślowymi nie opartymi na faktach, dowolnymi i mętnymi, przede wszystkim wskutek niejasności pojęcia „doskonałość“ i in. Pomijając tę ostatnią okoliczność — można stwierdzić, że nie ma w przyrodzie „niezrównanie doskonałych“ narządów — jak to już nieraz trzeźwi biologowie zaznaczali; zdolność organów ogranicza się niejednokrotnie do bardzo wąskiego środowiska i w tym nawet przypadku jest względna. Nauki biologiczne dostarczają bardzo wielu przykładów zjawisk, których „pożyteczność“ jest sporna (np. pewne zmiany anatomo-patologiczne przy zapaleniu i in.). A cóż powiedzieć o narządach szczątkowych, zjawiskach atawizmu itp.? O „celach“, „zadaniach“, „dążnościach“ organizmów też nic nie wiemy; stosowanie takich terminów psychologicznych jest w naukach przyrodniczych niedopuszczalne.

Drugie znaczenie terminu „pożyteczność“ można ująć w ten sposób: zjawisko X jest pożyteczne dla pewnego Z = zjawisko X jest warunkiem wystarczającym lub koniecznym składnikiem warunku wystarczającego — istnienia pewnego Z. Jeśli Z pojmujemy jako pewien szczególny układ materialny zwany organizmem, wówczas interpretacja powyższa jest jasna; można się nią posługiwać jako pewnym skrótem zastępczym wyrażenia dłuższego, a mówiącego o warunkach (np. w teorii ewolucji). Z uwagi na możliwość pomieszczenia tego znaczenia z powyżej wymienionym należałoby jednak raczej unikać stosowania go; jak widać z definicji — nie jest ono niezbędne w biologii. Pojęcie „pożyteczności“ nie ma też żadnej wartości eksplikatywnej, a więc nie można np. zjawiska asymilacji dwutlenku węgla u ro-

ślin wyjaśnić przez wskazanie na to, że jest ona niezbędna do zachowania tych roślin przy życiu.

W trzeciej interpretacji pojęcia „celowości“ chodzi o zjawiska, od których zawisło zachowanie pewnego stanu lub zdarzenia, a więc znowu o pewne warunki, jak w interpretacji poprzedniej; różnica polegałaby na zaakcentowaniu odmienności przebiegu zjawisk w różnych okolicznościach. Trudno pojąć, dlaczego fakt ten skłania niektórych biologów (zresztą bardzo nielicznych) do wprowadzenia tutaj pojęcia „celowości“, zwłaszcza, że w fizyce i chemii spotykamy podobne zjawiska, a nikt tam nie mówi o żadnej celowości.

Ostatnia interpretacja jest wyrażona wprost w formie tezy ujmującej zależności kondycjonalne. Zwolennicy takiego pojmowania „celowości“ zapominają, że każde zjawisko (nie tylko biologiczne), mające warunek wystarczający w przyszłości, jest samo warunkiem koniecznym tego przyszłego zjawiska, które jest jego warunkiem wystarczającym. Znowu nie wiadomo, dlaczego takie zdarzenia nazywać celowymi, jeżeli w innych naukach przyrodniczych nie noszą tej nazwy. Intencja tej interpretacji jest jednak głębsza: chodzi o przypisanie jej roli eksplikatywnej. Jest to jednak sprzeczne z współczesną metodologią nauk przyrodniczych, w myśl której zjawiska przyszłe wyjaśniamy przez odwołanie się do przeszłych — a nie odwrotnie; budowy narządów zwierzęcych np. nie tłumaczymy przyszłymi czynnościami zwierzęcia, lecz odwrotnie: przyszłe czynności zwierzęcia wyjaśniamy na podstawie budowy narządów. Tok wyjaśniania zgodny z omawianą interpretacją nieraz prowadził już w dziejach nauki do fałszywych wyników. Oczywiście nie wyklucza to stosowania takiego toku wyjaśniania w dalszych dziejach biologii, gdyby się okazało, że pewnych zjawisk nie da się wyjaśnić przez odwołanie się do przeszłych zdarzeń, lecz trzeba wziąć pod uwagę przyszłe zjawiska.

MIECZYŚLAW WALLIS: Świat sztuki i świat znaków. (Odział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu, 20 maja 1960 r.).

Świat sztuk i świat znaków wiążą się ze sobą przynajmniej w trojaki sposób: 1) niektóre dzieła sztuki są znakami lub zespołami znaków, 2) dzieła sztuki mogą być zapisywane za pomocą znaków, 3) dzieła sztuki mogą być odtwarzane za pomocą znaków.

Kuszący jest podział sztuk na sztuki nie posługujące się znakami, sztuki asemantyczne — muzykę, architekturę, i sztuki, posługujące się znakami, sztuki semantyczne, i z kolei podział tych sztuk semantycznych, na podstawie posługiwania się przez nie różnymi rodzajami znaków, na sztuki, posługujące się znakami ikonicznymi — malarstwo, rzeźbę, sztukę, posługującą się znakami umownymi — poezję, i sztuki, posługujące się zarówno znakami ikonicznymi jak umownymi — teatr, film. W stosunku do tego podziału nasuwają się wszakże zarzuty następujące. I. Istnieją sztuki, nie objęte tą klasyfikacją, których jedne dzieła są semantyczne, inne — asemantyczne, np. taniec, różne działy rzemiosła i przemysłu artystycznego. II. Architektura i muzyka nie zawsze są asemantyczne. Poczynając mniej więcej od 1900 r. historycy architektury (J. Sauer, K. Lehmann, E. Baldwin Smith, L. Hautecoeur, H. Sedlmayer, G. Bandmann) i historycy muzyki (M. Bukofzer) uświadomili nam w znacznej mierze zapomniane bogactwo pierwiastków symboliczno-umownych i umownych, zawarte w dziełach architektonicznych i muzycznych wielu epok

minionych. III. Malarstwo nie zawsze jest semantyczne. W XX wieku powstało i rozwija się, równoległe do malarstwa semantycznego, malarstwo asemantyczne (zwane również „malarstwem abstrakcyjnym“, „nieprzedstawiającym“, „czystym“, „absolutnym“). To samo dotyczy rzeźby. W wielu sztukach spotykamy w ten sposób zarówno dzieła semantyczne jak asemantyczne. Trudno jednak wyobrazić sobie czysto asemantyczny poemat lub widowisko teatralne.

Dzieła sztuki mogą być zapisywane, „notowane“ za pomocą znaków, przede wszystkim za pomocą znaków umownych.

Utwory poetyckie mogą być utrwalane i przekazywane za pomocą pisma, tzn. systemu znaków, służącego do notowania zwrotów językowych. Wynalezienie pisma było nie tylko jednym z punktów zwrotnych w dziejach ludzkości, ale również jednym z punktów zwrotnych w dziejach poezji. Dopiero dzięki pismu stały się możliwe utwory poetyckie prozą większych rozmiarów. Umożliwiło ono powstanie nowych rodzajów literackich jak nowela, powieść, list. Wytworzyło ono również zupełnie nowy sposób obcowania z dziełami poetyckimi, mianowicie nie, jak dotąd, za pośrednictwem ucha, przez słuchanie, lecz za pośrednictwem oka, przez czytanie. Nowy sposób obcowania z dziełami poetyckimi oddziałł z kolei na twórczość poetycką. Poeci poczęli wprowadzać do swych dzieł czynniki, przeznaczone nie dla potencjalnego słuchacza dzieła poetyckiego, lecz dla jego potencjalnego czytelnika. Należą tu wszelkie efekty związane z graficznym ukształtowaniem pisma lub druku.

Niemniej doniosłe niż wynalezienie pisma dla poezji było wynalezienie notacji muzycznej, pisma nutowego dla muzyki. Zwłaszcza Maks Weber uwydatnił ścisły związek między wynalezieniem udoskonalonego mensuralnego pisma nutowego a rozwojem muzyki zachodniej.

Dzieła sztuki mogą być wreszcie odtwarzane za pomocą znaków, mianowicie znaków ikonicznych. Dzieła sztuk plastycznych mogą być odtwarzane za pomocą rysunków lub rytów. Znakami ikonicznymi dzieł sztuki są dalej wszelkie reprodukcje tych dzieł wytworzone sposobem mechanicznym, fotochemicznym lub elektromagnetycznym — odlewy rzeźb, fotografie i reprodukcje drukowane dzieł sztuk plastycznych, odegrania utworów muzycznych nagranych na płytę gramofonową lub taśmę magnetofonową, projekcje filmów odtwarzających tańce lub widowiska teatralne. Znakami ikonicznymi są również transmisje radiowe utworów muzycznych, wykonywanych jednocześnie lub odgrywanych z płyty lub taśmy, oraz transmisje telewizyjne widowisk i projekcji filmowych.

Wspomniane reprodukcje, nagrania i transmisje dzieł sztuki spełniają wiele funkcji: są źródłami rozkoszy estetycznej, czynnikami tworzącymi nowe więzi społeczne, dokumentami, narzędziami badania naukowego itd. Oddziałują one też silnie na twórczość artystyczną. Nowe techniki utrwalania i odtwarzania utworów muzycznych, tańców i widowisk teatralnych, nieraz w różnej interpretacji, umożliwiają dokładne zanalizowanie i porównanie ze sobą ich wykonań i czynności te stały się dziś nieocenioną pomocą dla kompozytorów i wykonawców utworów muzycznych, choreografów i tancerzy, reżyserów i aktorów w ich wysiłkach artystycznych. Nagrania, reprodukcje i transmisje ułatwiają dalej artystom zapoznanie się z dziełami sztuki najbardziej różnych narodów, krajów i okresów. Jeśli reprodukcje dzieł sztuk plastycznych tworzą dziś to, co André Malraux nazwał „imaginacyjnym muzeum“, to nagrania utworów muzycznych stanowią rozległą imaginacyjną salę koncertową, a filmy odtwarzające tańce i widowiska teatralne, co prawda jak dotąd

na mniejszą skalę — imaginacyjną sceną. Istnienie takiego imaginacyjnego muzeum, imaginacyjnej sali koncertowej, imaginacyjnej sceny rozszerza horyzonty artystyczne w przestrzeni i czasie, sprzyja wzajemnej wymianie i oddziaływaniu na siebie form i treści artystycznych wszystkich kontynentów i wszystkich epok na skalę dotąd nie spotykana.

Parafrazując pierwszy werset Ewangelii według św. Jana, Hilbert powiedział: „Na początku był znak“. Nie musimy się posuwać tak daleko. Trudno wszakże przecenić rolę znaków w świecie ludzkim. Nieustannie spostrzegamy i kształtujemy znaki, „wysyłamy“ je i „odbieramy“. Za pomocą znaków komunikujemy nasze myśli, utrwalamy je i przekazujemy poprzez przestrzeń i czas. Żyjemy i poruszamy się w kręgu znaków, jesteśmy spowici „semiosferą“. Bez znaków nie byłoby świata ludzkiego, nie istniałby *homo sapiens*. Człowiek jest zwierzęciem znakotwórczym.

Człowiek jest nie tylko twórcą znaków, ale również twórcą sztuk. Sztuki towarzyszą człowiekowi od czasów najdawniejszych. Sztuki uczyniły życie ludzkie bogatszym i głębszym.

Doniosłym i pociągającym zadaniem, zarówno dla semantyki jak dla nauki o sztuce, jest zbadanie wielorakich stosunków i związków, zachodzących między tymi dwiema wielkimi dziedzinami twórczości ludzkiej — światem sztuk i światem znaków.

Przegląd czasopism

I

Roczniki Filozoficzne T. VII z. 1 (1959).
Prace z zakresu filozofii bytu. KRĄPIEC H. A. — Transcendentalia i uniwersalia. (Próba ustalenia ich znaczeń), 5—39. KAMIŃSKI S. — O ostatecznych przesłankach w filozofii bytu, 40—72. MARCISZEWSKI W. W sprawie konieczności logicznej twierdzeń metafizyki, 73—88. STEPIEŃ A. — W sprawie stosunku między teorią poznania a metafizyką, 89—102. ADAMCZYK STANISŁAW — Różnica między istotą a istnieniem substancjalnym w nauce Arystotelesa, 103—128. Recenzje, 129—164: Lazerowitz M. — The Structure of Metaphysics, (H. Bortnowska). Problemy konstruktywnego naprawienia w matematyce, (St. Majdański). Toulmin S. E. — The uses of argument, (W. Marciński). Perelman Ch., Olbrecht-Tyteca L. — La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation, (T. Kwiatkowski). Teoria poznania w „Odczytach filozoficznych” Tadeusza Czeżowskiego, (A. Stepień). Meschkowski H. — Wandlungen des mathematischen Denkens, (St. K.). Craws-

hay-Williams R. — Methods and criteria of reasoning, (St. K.). Stegmüller W. — Das Wahrheitsproblem und die Idee der Semantik, (St. K.). Martin R. M. — Truth and Denotation. A Study in Semantical Theory, (St. K.). Lorenzen P. — Formale Logik, (St. K.). Klaus G. — Einführung in die formale Logik, (St. K.). Materiały: Bibliografia pozycji z teorii i metodologii metafizyki, 165—175.

II

Studia filozoficzne Nr 5 (14), 1959.
MÖNKE WOLFGANG — „Prawdziwy” socjalizm w Niemczech lat czterdziestych XIX w., 3—58. KUKSEWICZ ZDZISŁAW — Jan z Janduno a augustynizm średniowieczny. Polemika z oceną averroisty paryskiego dokonana przez Mac Clintocka, 59—100. OSSOWSKI STANISŁAW — Wielogłowy Lewiatan i grupa społeczna. O perypetiach pojęciowych w socjologii, 101—138. GIEDYMII JERZY — Uogólnienie postulatu rozstrzygalności hipotez, 139—160. GRZEGORCZYK ANDRZEJ — Analiza filozoficzna, kontemplacja, warto-

ściowanie, 161—174. Polemiki: KMITA JERZY — W sprawie funkcji semantycznych języka literatury. Na marginesie artykułu J. Pelca „O istnieniu i strukturze dzieła literackiego”, 175—190. Książki i czasopisma, 191—218: Stefan Morawski — Wprowadzenie w labirynt estetyki. Bayet Albert — Laïcité XX-e siècle, (Józef Keller). Allport G. W. — The Nature of Prejudice, (Andrzej Malewski). Centers R. — The Psychology of Social Classes (Andrzej Malewski). Rudniański Stefan — Pogadanki filozoficzne. Przewodnicy ludzkości, (Zbigniew Krawczyk). Symbols and Society. Fourteenth Symposium of the Conference of Philosophy and Religion, (Hanna Buczyńska). Langer Susanne K. — Problem of Art, (Hanna Buczyńska). Simon Herbert A. — Administrative Behavior, Ryszard Dyoniziak). Vyverberg H. — Historical Pessimism in the French Enlightenment, (Barbara Szacka). Kronika: KRAJEWSKI WŁADYSŁAW — Sympozjum „Filozofia-Przyrodznawstwo” w Lipsku, 219—221. Listy do Redakcji: KUSZKO EUGENIUSZ — W sprawie artykułu L. Kołakowskiego „Karol Marks i klasyczna definicja prawdy” 222—229.

Studia filozoficzne Nr 6 (15), 1959. WIATR JERZY J. — Materializm historyczny a problemy psychologii społecznej, 3—18. BACZKO BRONISŁAW — Wokół problemów alienacji, 19—52. HINZ HENRYK — Problemy metodologii w twórczości Kołłataja, 53—88. MORAWSKI STEFAN — Parę uwag o estetycznych poglądach F. Mehringa, 89—110. MAŃCZAK WITOLD — Pojęcie ilości w języku, 111—128. MALEWSKI ANDRZEJ i TOPOLSKI JERZY — Metoda materializmu historycznego w pracach historyków polskich, 129—156. Polemiki: EILSTEIN HELENA — O stylu filozofowania Leszka Kołakowskiego tudzież o „młodomarksowskiej” i „engelsowsko-leninowskiej” teorii poznania, 157—202. SZANIAWSKI KLEMENS — Intuicja a uzasadnianie twierdzeń, 203—211. KOCHAŃSKI ZDZISŁAW — O Engelsie i Haecklu jako prekursorach szkoły łysenowskiej, czyli o potrzebie semantyki, 211—222. Dokumenty: Trzy nieznanne listy Hugona Grotiusa, 223—228. Książki i czasopisma: Izbranneje proźwiedienija polskich progressjwnych myslitielej, (J. S.). Krokiewicz Adam — Sokrates, (Irena Krońska). Curry Ha-

skel B. — Outlines of Formalist Philosophy of Mathematics, (Zbigniew Lis). Wykaz artykułów opublikowanych w Studiach Filozoficznych w roku 1959, 242—246. Indeks autorów (Studia Filozoficzne 1959), 246.

Studia Filozoficzne Nr 1 (16) 1960. SCHAFF ADAM — Wyrazy nieostre i granice ich precyzowania, 3—26. CACKOWSKI Z. — O stosunku poglądów gnozeologicznych Lenina i Plechanowa, 27—70. MORTIMER H. — Uwagi na temat sporu o analityczny charakter niektórych twierdzeń nauk przyrodniczych, 71—106. MRÓWCZYŃSKI T. — Człowiek i społeczeństwo w filozofii politycznej J. Maritaina, 107—128. LUBNICKI N. — Maurycy Straszewski — empirysta i metafizyk, 129—180. KELLER J. — Tolerancja jako zasada moralna i postawa, 181—200. WIEGNER A. — O abstrakcji i konkretyzacji, 201—210. Książki i czasopisma, 211—238: CZEŻOWSKI T. — Główne zasady nauk filozoficznych, (W. Krajewski). Mehlberg H. — The Reach of Science, (H. Mortimer). Lechicka J. — Z zagadnień Oświecenia na Pomorzu, (H. Hinz). Radhakrishnan S. — Filozofia indyjska, t., (I. Lazari-Pawłowska). Kronika: Ważniejsze prace filozoficzne opublikowane w Polsce w 1959 roku, 239—241.

III

Studia Logica T. IX (1960). WEINBERGER O. — Théorie des propositions normatives, 7—21. TUROWICZ A. B. — Sur une méthode algébrique de vérification des théorèmes de la logique des énoncés, 27—36. CZERWIŃSKI Z. — O pojęciu przyczyny i kanonach Milla, 37—62. SUSZKO R. — Syntactic Structure and Semantical Reference II, 63—94. ŁOŚ J. — O ciałach zdarzeń i ich definicji w aksjomatycznej teorii prawdopodobieństwa, 95—132. LESZCZYŃSKI J. — O treści nazw, 133—162. POGORZELSKI W., SŁUPECKI J. — Podstawowe własności systemów dedukcyjnych opartych na nieklasycznych logikach, cz. I., 163—176. KACZOROWSKI S. — O teorii przedmiotów, 177—204. AJDUKIEWICZ K. — The Axiomatic Systems from the Methodological Point of View, 205—220. SZANIAWSKI K. — Some Remarks Concerning the Criterion of Rational Decision, 221—240. Dyskusje: KAMIŃSKI S. — Próba klasy-

fikacji błędów wysłowienia myśli, 241—244. GIEDYMIN J. — Tłumaczenie w sensie psychologicznym i metodologicznym, 245—256. Recenzje, 257—265: Robinson Abraham — *Théorie métamathématique des idéaux*, (A. Białynicki-Birula). Mehlberg H. — *The Reach of Science*, (T. Pawłowski). Dürr K. — *Lehrbuch der Logistik*, (L. Borkowski). Popper K. R. — *The Logic of Scientific Discovery*, (J. Giedymin). *Przegląd czasopism*, 267—284. Bibliografia, 285—291.

IV

Analysis Vol. 20 No 1 (October 1959). HALL R. — *Excluders*, 1—7. WHITE A. R. — *The „Meaning” of Russell’s Theory of Descriptions*, 8—9. KAUFMAN A. S. — *Anthony Quinton on Punishment*, 10—13. BRADLEY M. C. — *Mr. Strawson and Skepticism*, 14—19. RESNICK L. — *Words and Processes*, 19—24.

Analysis Vol. 20 No 2 (December 1959). MACKIE J. L. — *The Symbolising of Natural Deduction*, 25—37. GRAVE S. A. — *Too Good a Reason to be a Reason*, 37—41. FOTION N. G. — *On „Conscience”*, 41—44. STERN K. — *Malcolm’s Dreaming*, 44—47. MALCOLM I. — *Stern’s Dreaming*, 47. BINKLEY R. — *A Note on Sörensen and Existence*, 48.

Analysis Vol. 20 No 3. January 1960). SHOEMAKER S. — *Logical Atomism and Language*, 49—52. JAGER R. — *Russel’s Denoting Complex*, 53—62. GLASGOW W. D. — *The Concept of Choosing*, 63—67. MISH ’ALANI J. K. — *Can Right Acts Be Voluntary?*, 67—72.

Analysis Vol. 20 No 4 (March 1960). CHISHOLM R. M. and TAYLOR R. — *Making Things to Have Happened*, 73—78. DRAY W. — *Taylor and Chisholm on Making Things to Have Happened*, 79—82. MARGOLIS J. — *„Nothing Can be Heard but Sound”*, 82—87. COX R. J. — *Professor Hanson Imagining the Impossible*, 87—93. BAR-HILLEL Y. — *On Mr. Sörensen’s Analysis of „To Be” and „To Be True”*, 93—96.

Analysis Vol 20 No 5 (April 1960). GODDARD L. — *The Exclusive „Or”*, 97—105. AQVIST L. — *Notes on A. J. Ayer’s „The Terminology of Sense-data”*,

106—111. WHITE A. R. — *Different Kinds of Heed Concepts*, 112—116. COBURN R. C. — *Bodily Continuity and Personal Identity*, 117—120.

V

The British Journal for the Philosophy of Science. Vol. X. No 39 (November 1959). PROCTOR G. L. — *Scientific Laws and Scientific Objects in the Tractatus*, 177—193. YOLTON J. W. — *Explanation*, 194—208. CALDIN E. F. — *Theories and the Development of Chemistry*, 209—222. *Notes and Comments*, 223—227. *Discussions*, 228—244. *Reviews*, 245—258. *Abstracts*, 259—262. *Meetings of the Philosophy of Science Group*, 262. *Recent Publications on the Philosophy of Science*, 263—264.

The British Journal for the Philosophy of Science. Vol. X No 40. (February 1960). MARSHALL N. — *ESP and Memory: a Physical Theory*, 265—286. WATKINS J.W.N. — *When are Statements Empirical*, 287—309. *Discussions*, 309—320. *Reviews*, 321—350. *Announcements*, 352. *Notices*, 352.

VI

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VIII, 1/2 (1960). GUTZMANN ERWIN. KALLABIS HEINZ — *Über Wesen und Bedeutung der sozialistischen Gemeinschaftsarbeit*, 5—38. HEUER HEINZ — *Die imperialistische Europaidee nach dem zweiten Weltkrieg*, 39—51. PROKOP WALTER — *Zur Deutung der Einsteinschen Energie-Masse-Relation*, 52—61. MINASSJAN A. M. — *Das Gesetz der Negation der Negation*, 62—93. TSCHUTSCHMARJOW W. I. — *G. W. Leibniz und die russische Kultur zu Beginn des 18 Jahrhunderts*, 94—107. KOLBANOWSKI W. W. — *Über den Gegenstand der marxistischen Soziologie*, 108—115. BASSEN-GE FRIEDRICH — *Abbildung und Ausdruck*, 116—143. *Diskussion: VOGEL HEINRICH* — *Über die Materie und ihre Eigenschaften*, 144—160. SCHULZ PETER-BERND — *Zur Funktion des moralischen Werturteils im Sozialismus-Kommunismus*, 161—168. *Korrespondenz: POLIKAROW A.* — *Bemerkungen zu einem Artikel von Götz Redlov*, 169—171. *Berichte: ANDREJEW G. L.* — *Allunionsbe-*

ratung zu Fragen des wissenschaftlichen Atheismus, 172—174. RUPPRECHT FRANK — Konferenz über Probleme des Staatsbewusstseins, 175—177. BEYER WILHELM R. — Der Kongress der Internationalen Vereinigung für Rechts- und Sozialphilosophie (VIR) aus Anlass ihres 50-jährigen Bestehens, 178—181. Záhora Ota — „Filosofický Časopis“ Jahrgang 1958, 182—186. Referate/Besprechungen, 187—215: Burow A. I. — Das ästhetische Wesen der Kunst (Gerhard Branstner). Kant—Werke in sechs Bänden (Manfred Buht). Fink Eugen — Sein, Wahrheit, Welt (Georg Mende). Heidemann Ingeborg — Spontaneität und Zeitlichkeit. Ein Problem der Kritik der reinen Vernunft (Georg Mende). Probleme der Entwicklung in der Natur und der Gesellschaft (Günter Kröber). Victor von Weizsäcker — Arzt im Irrsinn der Zeit; Medicus Viator — Fragen und Gedanken am Wege Richard Siebecks (Ernst Luther). Reding Marcel — Der politische Atheismus (Helmut Dressler). Vom Jenseits zum Diesseits. Wegweiser zum Atheismus (Redaktion). Bibliographie, 216—239.

Deutsche Zeitschrift für Philosophie VIII, 3 (1960). TAUT H. — Die sozialistischen Brigaden und die Kulturrevolution, 245—259. LÖTHER R. — Philosophische Anthropologie und psychologische Kriegsführung, 260—279. OMELJANOWSKI M. — Das Realitätsproblem in der Quantenphysik, 280—290. SCHULZ R. — Nationalismus und Nationalgeist, 291—298. KEDROW B. M. — Die dialektische Logik und die Naturwissenschaft, 299—309. JOHN E. — Die künstlerische Methode — Objekt und Subjekt der Kunst, 310—326. GOFMAN I. I. — Zu dem Artikel „Soziologische Gesetze“ von J. Kuczynski, 327—333. Todor Pawloff, siebzig Jahre, 339. Kalus Zweiling sechzig Jahre, 340—341. Rezensionen, 342—359: Wenzl A. — Die philosophischen Grenzfragen der modernen Naturwissenschaft (G. Pawelzig). Momdshian — Helvétius (M. Naumann). Sternberg F. — Die militärische und die industrielle Revolution (K. Tessmann).

VII

Dialectica Vol. 13 nr 3—4 (51—52) (1959). FIGUET J. Cl. — Note sur la philosophie d'inspiration scientifique, 191

—207. FEIBLEMAN J. K. — The logical structure of the scientific method, 208—225. GONSETH F. — Quelques remarques sur l'article de M. Feibleman, 226—234. MÜLLER G. E. — Dialectic — the logic of philosophy, 235—261. Le robot peut-il servir à la connaissance de l'homme: Introduction, 262—268. SAUVAN J. — Les facteurs de connaissance, 269—280. DAVID A. — Reflexions pour un nouveau schéma de l'homme: but et moyens, 281—320. VERNOTTE P. — A propos de la connaissance — H, 321—330. BOMSACK F. — Connaissance et vérité, 331—342. GONSETH F. — La connaissance de l'homme par l'intermédiaire du robot, 343—349. Tribune TIEBOUT H. M. Jr — Subjectivity in Whitehead: A comment on „Whitehead and Heidegger“, 350—353. Notice concerning the 1960 International Congress for Logic, Methodology, and Philosophy of Science, 354. Philosophy of Science Journal (USA): abstracts of main articles in the April and July numbers 1959, 355—360. Livres reçus, 361—364. Liste des auteurs, 365—370.

VIII

Ethics Vol. LXX No 1 (October 1959). WEBER M. — The Man of Politics and the Man dedicated to Objectivity and Rationality, 1—20. KOLKO G. — A Critique of Max Weber's Philosophy of History, 21—36. LEVI A. W. — The Value of Freedom: Mill's Liberty (1859—1959), 37—46. NAGLEY W. E. — Kierkegaard on Liberation, 47—58. Discussion, 59—68. Book Reviews, 69—98. Shorter Notices, 98—107. Books received, 107—108.

Ethics Vol. LXX No 2 (January 1960). PEPPER S. C. — Sanctions Versus Reasons for Value Judgment, 109—117. BROWN S. G. — Civil Rights and National Leadership: Eisenhower and Stevenson in the 1950, s. 118—134. HARBOLD W. H. — Democracy and the Service State, 135—145. FEIBLEMAN J. K. — The Social Adaptiveness of Philosophies, 146—154. Discussion, 155—167. Book Reviews, 168—177. Shorter Notices, 177—183. Books received, 184—185.

IX

Les Études Philosophiques No 3 (1959). BORME É. — Quatre propositions sur l'athéisme, 275—282. GUITTON J. —

Dieu et le temps, 283—290. LEVERT P. — Le principe absolu, 291—300. MEHL R. — De la vie religieuse, 301—308. MESNARD P. — Sagesse, héroïsme et sainteté, 309—320. NABERT J. — Le divin et Dieu, 321—332. SOURIAU E. — Via Pulchritudinis, 333—340. PRZYWARA E. — Georg Simmel et Reinhold Schneider. Deux grands solitaires allemands, 341—345. Une „Semaine Bergson” au Maroc, 347—350. Analyses et comptes rendus, 351—390. La vie philosophique, 391—415. In Memoriam: GUY A. — Juan Dominguez Berrueta (1866—1959), 416.

Les Études Philosophiques No 4 (1959). MOREAU J. — La présence du monde et l'ouverture à l'être, 419—434. KELKEL L. — A propos d'un centenaire: Husserl (1859—1938), 435—448. BÉNÉZE G. — Au delà de Husserl (suite et fin), 449—463. LENZ-MEDOC P. Autour d'une grande génération allemande, 469—472. BARTHÉLEMY-MADAULE M. — Actualité de Bergson, 473—478. ADOLPHE L. — Bergson et la science d'aujourd'hui, 479—488. MILLET L. — Nature et situation de la prospective, 489—492. DELEDALLE G. — Durkheim et Dewey: un double centenaire, 493—498. DOUCY L. — La conduite de l'expérience morale, 499—508. LÉVY-VALENSI E. A. — La déception amoureuse, 509—518. SARANO J. — La douleur: deux fonctions pour un échec, 519—524. Congrès, 525—528. Analyses et comptes rendus, 529—564. In Memoriam: VIALATOUX J. — Victor Carlihan, 565—566. La vie philosophique. Travaux des Sociétés, 567—570. Nouvelles philosophiques, 571—575. Table analytique. Année 1959: articles, analyses et comptes rendus, 576—584.

Les Études Philosophiques No 1 (1960). BRADLEY F. W. — Relativité, 3—22. LE SENNE R. — Remarques sur l'un chez Bradley, 23—28. WALSH W. H. — Bradley et la métaphysique, 29—50. PUCCELLE J. — Le statut de l'imaginaire: le fictif et le réel, 51—56. PELLÉDOUEL Y. — Signification de l'„Apparence”, 57—62. FRUCHON P. — Premières ébauches d'une métaphysique, 63—74. MURE G. R. G. — Francis Herbert Bradley, 75—90. Analyses et comptes rendus, 91—136. La vie philosophique, 137—148. Nouvelles philosophiques, 149—154. Congrès, 155—159.

X

Filosofia, XI, 1 (1960). GUZZO AUGUSTO — Questo secolo ha sessant'anni, 3—12. BARONE FRANCESCO — Dalla logica dell'algebra, all'algebra della logica, 13—57. PLEBE ARMANDO — Retorica e semantica da Aristotele alla prima Stoa, 58—68. RAGGIUNTI RENZO — Esperienza artistica ed esperienza scientifica in Dewey, 69—92. FRANCHI ANNA — Le idee estetiche in Bernardo Berenson, 93—108. NYMAN ALF — Una domenica con Benedetto Croce, 109 (con postilla di A. GUZZO), 114. GUZZO AUGUSTO — Conferenza ginevrina di Geymonat, 117—125. GUZZO AUGUSTO — Armando Carlini, 126 (con cenno biografico di Vittorio SAINATI), 135. GUZZO A. — Pasquale Jannaccone, 181—182. Rassegna di libri, 138—180: Tucci Giuseppe — Storia della filosofia indiana (Oscar Botto). Jaeger Werner — Paideia III (Vittorio Mathieu). Santinello Giovanni — Il pensiero di Nicolò Cusano nella sua prospettiva estetica (Graziella F. Vescovini). Findlay J. N. — Hegel, A re-examination (Carlo Mazzantini). Millet Louis — Le symbolisme dans la philosophie de Lachelier (Vittorio Mathieu). Carlini Armando — Dalla Vita dello spirito al Mito del realismo, (Vittorio Sainati). Devey John — Una fede comune; Calogero Guido — L'Éthique du dialogue et les fondements de la démocratie (Anna Maria Ariotti). Dell'Oro Angiolo Maros — Fecondità e sterilità intellettuale, (Dino Fraccàri). La diaristica filofica, a cura di Enrico Castelli (Rubina Giorgi). Pubblicazioni ricevute, 183—190.

Filosofia XI, 2 (1960). GUZZO A. — Gli eroi dell'epos greco, 191—228. PIOVANI P. — Ex legislatione philosophia, 229—260. BOSCO N. — Peirce e la matematica, 261—296. FAUCCI D. — L'umanesimo di Vladimiro Arangio-Ruiz, 297—315. OREGLIA D'ISOLA A. — Una lettera inedita di Ludovico di Breme a Tommaso Valperga di Caluso sulla religione, 316—327. GUERRA A. — Autonomia della filosofia e concetto della libertà nel pensiero recente di Franco Lombardi, 328—343. Rassegna di libri, 344—367: Meinhold P. — Luthers Sprachphilosophie (V. Verra). Fazio Allmayer V. — Ricerche hegeliane (A. Negri). Del Vecchio G. — Presupposti, concetto e prin-

cipio del diritto, e Questioni antiche e nuove di filosofia del diritto (U. Reda-
nó). Lanza A. — La casa sulla montagna
(A. Guzzo). Aimonetto I. — La trasfigu-
razione dell'arte (M. Ghio). Tecchi B. —
Gli egoisti (V. Mathieu). Capograssi G.
— Opere (A. Guzzo). Pubblicazioni rice-
vute, 368—376.

XI

Filosofický Časopis VII No 6 (1959).
POPELOVÁ J. — Metodologické problé-
my dějin filosofie, 787—803. PŘENOSII
J. — Ke kritice pozitivistického revisio-
nismu, 804—829. MENERT E. — Kritika
současného freudismu, 830—835. UJE-
MOV A. J. — Předházi příčina účinku?,
836—847. ZINOVĚV A. A. — K otázce ho-
dnocení soudou jako abstraktních a kon-
krétních, 848—850. Poznámky: KOVÁLY
P. — Současné novokonserwatini hnutí
ve Spojených státech, 851—858. Doku-
menty, 859—904. Recenze, 905—916.
Zprávy, 917—936.

Filosofický Časopis VIII, No 1 (1960).
ROHAN R. — K diskusi o otázce byro-
kratizmu, 1—29. NOVAK M. — Pojmy
znaku a ryznamu v teorii umění, 30—36.
BARTOŠ J. — Pojem „náhoda“ v pře-
héglovské filosofii, 37—63. BURCEV P.
— O zpomalení procesu o kosmických ra-
ketach, 64—67. MENERT E. — Další
rozvoj výzkumu vyšší nervové činnosti,
68—73. MACHOVEC M. — O velikosti
a bidě jedné tradice, 74—87. Dokumenty,
88—100. Zprávy, 101—121. Bibliografie,
122—152.

Filosofický Časopis VIII, No 2 (1960).
Za další rozvoj naší marxistické filosofie,
153—163. GRULICH V. — Za spojení
školy se životem, 164—181. ZELENÝ J.
— K problému logiky Marxova „Kapitá-
lu“, 182—208. PAVLOV T. — Teorie od-
razu a kybernetika, 209—229. MACHA K.
— Problém empirické sociologie z hledi-
ska historického materialismu, 230—239.
ZEMAN J. — Ještě k problému rozpor-
nosti pohybu, 240—243. Poznámky: SUS
O. — O jednom nedořešeném problému
dějin české estetiky, 244—249. PEKLO
B. — Poznámka k negaci normativních
vět, 250—251. Recenze, 252—266. Z vě-
deckého života, 267—270. Zprávy, 271—
292. Bibliografie, 293—302.

XII

Isis Vol. 50 No 161 (1959). SCOTT W.
L. — The Significance of „Hard“ Bodies
in the History of Scientific Thought, 199
—210. PARTINGTON J. R. — Some
Early Appraisals of the Work of John
Mayow, 211—226. KENNEDY E. S. and
ROBERTS V. — The Planetary Theory
of Ibn al-Shatir, 227—235. STEADMAN
J. M. — Chauntecleer and Medieval Na-
tural History, 236—244. DRAKE S. —
Galileo Gleanings VI: Galileo's First Te-
lescopes at Padua and Venice, 245—254.
Review Article, 255—260. Notes and Cor-
respondence, 261—265. News of the Pro-
fession, 225—267. Book Reviews, 267—
288. Eighty fourth Critical Bibliography
of the History of Science and its Cultural
Influences, 289—392. Index to the
Eighty fourth Critical Bibliography, 393
—407.

Isis Vol. 50 No 162 (1959). CLAGETT
M. — The Impact of Archimedes on Me-
dieval Science, 419—429. JARCHO S. —
Origin of the American Indian as syg-
gested by Fray Joseph de Acosta (1589),
430—438. WEISHEIPL J. A. — The Place
of John Dumbleton in the Merton School,
439—454. ZEITLIN J. — Thomas Salas-
bury Discovered, 455—458. WILCZYŃ-
SKI J. Z. — On the Presumed Darwi-
nism of Alberuni Eight Hundred Years
before Darwin, 459—466. TURBAYNE C.
M. — Grosseteste and an Ancient Optical
Principle, 467—472. BOAS HALL M. and
HALL R. — Newton's Electric Spirit:
Four Oddities, 472—476. NEUGEBAUER
O. — Regula Philippi Arrhidaei, 477—
478. Notes and Correspondence, 479—481.
News to the Profession, 482—484. Book
Reviews, 484—518. Publications received,
518—522. Errata, 522. History of Science
Society, Program for Annual Meeting,
523. Index to Volume 50, 1959, 524—529.

Isis Vol. 51 No 163 (1960). ARBER A.
— Robert Sharrock (1630—1684): a pre-
decessor of Nehemiah Grew (1641—
1712) and an exponent of „Natural Law“
in the plant world, 3—8. DIJKGRAAF
S. — Spallanzani's Unpublished Experi-
ments on the Sensory Basis of Object
Perception in Bats, 9—20. BEER J. J. —
Eighteenth-Century Theories on the Pro-
cess of Dyeing, 21—30. LEVEY M. —
The Earliest Stages in the Evolution of
the Still, 31—34. SAYILI A. — Thabit

ibn Quarra's Generalization of the Pythagorean Theorem, 35—37. CANNON W. F. — The Uniformitarian-Catastrophist Debate, 38—55. DRAKE S. — Galileo's Gleanings VII: The Origin of Galileo's Book on Floating Bodies and the Question of the Unknown Academician, 56—63. DUVEEN D. and HAHN R. — A Note on Some Lavoisieriana in the „Journal de Paris”, 64—66. Documents and Translations, 67—72. Noted and Correspondence, 73—84. News of the Profession, 85—87. Book Reviews, 88—119. Publications received, 120—123.

XIII

The Journal of Aesthetics & Art Criticism XVIII, 2 (1959). BUSH-BROWN ALBERT — The Architectural Polemic, 143—153. WALLACH MICHAEL A. — Art, Science, and Representation: Toward an Experimental Psychology of Aesthetics, 159—173. BLOCK HASKELL, M. — Surrealism and Modern Poetry: Outline of an Approach, 174—182. GOLDMAN BERNARD — Realist Iconography: Intent and Criticism, 183—192. STOKES ADRIAN — Form in Art: a Psychoanalytic Interpretation, 193—203. PAULY HERTA — The Autonomy of Art — Fact or Norm?, 204—214. ZUPNICK IRVING L. — Concept of Space and Spatial Organization in Art, 215—221. VIVAS ELISEO — Contextualism Reconsidered, 222—240. SUTTON WALTER — The Analysis of Free Verse Form, Illustrated by a Reading of Whitman, 241—254. NANDI S. K. — Avanindranath Tagore's Concept of Aesthetic Universality, 255—258. PETERS ROBERT L. — Toward an „Un-Definition” of Decadent as Applied to British Literature of the Nineteenth Century, 258—264. Reviews, 265—278: Hauser Arnold — The Philosophy of Art History (Paul Zucker). Beardsley Monroe C. — Aesthetics. Problems in the Philosophy of Criticism (Joseph Margolis). Dorfles Gillo — Le oscillazioni del gusto (Arthur Szathmary). Gnoli Raniero — The Aesthetic Experience According to Abhinavagupta (Arch'e J. Bahm). Cary Joyce — Art and Reality (Alexander Sesonske). McCollom William — Tragedy (Richard M. Kain). Kramer Edith — Art Therapy in a Children's Community (George Boas). Friedlaender Walter — Mannerism and Anti-mannerism in Italian Painting (Philipp Fehl). Berenson

Bernard — Essays in Appreciation (Philipp Fehl). Willetts William — Chinese Art, (Gertrude G. Kennedy). Neumeyer Alfred — Cézanne Drawings, (Herschel B. Chipp). Gedon-Welcker Carola — Constantin Brancusi (J. P. Hodin). Stallknecht N. P. — Strange Seas of Thought (H. E. Hugo). Moore L. ed. — Russian Ballet Master (Selma J. Cohen). Books Received, 278. — Notes and News, 281. International News and Correspondence, 282. Contributors, 284.

The Journal of Aesthetics & Art Criticism XVIII, 3 (1960). LONGMAN L. D. Criteria in Criticism of Contemporary Art, 285—293. MUNRO T. — Evolution and Progress in the Arts: a Reappraisal of Herbert Spencer's Theory, 294—315. BROWN K. C. — Hemlock for the Critic: A Problem in Evaluation, 316—318. UTLEY F. L. — Structural Linguistics and the Literary Critic, 319—328. SORIA R. — Washington Allston's Lectures on Art, 329—344. FARNSWORTH P. R. — The Effects of Role-Taking on Artistic Achievement, 345—349. LUTWACK L. — Mixed and Uniform Prose Styles in the Novel, 350—357. HEININGER S. K. Jr — A Jungian Reading of „Kubla-Khan”, 358—367. SWEENEY J. J. — New Directions in Painting, 368—377. HEYL B. C. — „Relativism” and „Objectivity” in Stephen C. Pepper's Theory of Criticism, 378—392. Reviews, 393—400: Newman W. S. — The Sonata in the Baroque Era, (M. E. Lyon). Castelli E. (ed) — Umanesimo e Simbolismo: Atti del IV Convegno Internazionale di Studi Umanistici (C. Gilbert). Will F. — Intelligible Beauty in Aesthetic Thought from Winckelmann to Victor Cousin (W. J. Hipple). Bowie T. (ed) — The Sketchbook of Villard de Honnecourt (R. Branner). Reed Jr — The Golden City — A Pictorial Argument in the Raging Controversy over „Classical” vs. „Modern” Fashion in Architecture and Other American Arts (P. Zucker). Hewitt B. (ed) — The Renaissance Stage. Documents of Serlio, Sabbattini and Furtenbach (P. Zucker). Evans J., Whitehouse J. H. — The Diaries of John Ruskin (B. Morris). Gérard A. — L'Idée Romantique de la Poésie en Angleterre. Études sur la théorie de la poésie chez Coleridge, Wordsworth, Keats et Shelley (C. E. de Janosi). Védier G. — Origine et Évolution de la Dramaturgie Néo-Classique (C. E. de Janosi). Notes and News, 400—402. International News and Corres-

pondence, 402—404. List of Membres of the American Society for Aesthetics, 404—416. Contributors, 416—417.

XIV

Journal of the History of Ideas Vol. XXI No 1 (1960). MAZZEC J. A. — Cromwell as Machiavellian Prince in Marvell's „An Horatian Ode”, 1—17. DAVIS N. Z. — Sixteenth-Century French Arithmetics on the Business Life, 18—48. BALLARD K. E. — Leibniz's Theory of Space and Time, 49—65. MIDDENDORF J. H. — Dr Johnson and Mercantilism, 66—83. HOLBORN H. — Bismarck's Realpolitik, 84—98. Notes, 99—130. Review-Discussion, 131—150. Books received, 151—156.

Journal of the History of Ideas Vol. XXI No 2 (1960). VUCINICH A. — Mathematics in Russian Culture, 161—179. STEADMAN J. M. — „Man's First Disobedience”: The Causal Structure of the Fall, 180—197. KRIEGER L. — History and Law in the Seventeenth Century: Puffendorf, 198—210. CONROY G. P. — Berkeley and Education in America, 211—221. MOSSNER E. C. — „Of the Principle of Moral Estimation: A Discourse between Dawid Hume, Robert Clerk and Adam Smith: An Unpublished Manuscript by Adam Fergusson”, 222—232. WRIGHT A. F. — The Study of Chinese Civilization, 233—255. Notes, 256—299. Review Discussion, 300—308. Books received, 309—313.

XV

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 23 (1959). Contents American Philosophical Association Eastern Division, Symposium Papers to be Presented at the Fifty-Sixth Annual Meeting, Columbia University, December 28—30, 1959. Symposium: Aesthetics. SIBLEY FRANK — Aesthetics and the Looks of Things, 905—915. COHEN MARSHALL — Appearance and the Aesthetics Attitude, 915—926. Program, 926—930. New Books, 930—932.

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 24 (1959). Contents American Philosophical Association, Eastern Division, to be Presented at the Fifty-Sixth Annual Meeting, Columbia University, December 28—30, Symposium: The Nature and Value of Marxism Today. BELL DANIEL — The „Rediscovery” of Alienation: Some

Notes along the Quest for the Historical Marx, 933—952. Abstracts of Papers to be Read at the Meeting, 952—969. Book Reviews: Pemeny John G. — A Philosopher Looks at Science (Nicholas Rescher), 970. De Witt H. Parker — The Philosophy of Value (Abraham Edel), 973—976.

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 25 (1959). COOPER BARTON C. — The Alleged Indefinability of Good, 977—985. ARMOUR LESLIE — The Duty to Seek, 985—992. Comments and Criticism: MOS-SNER ERNEST CAMPBELL — Did Hume Ever Read Berkeley? A Rejoinder to Professor Popkin, 992—996. Book Review: Weiss Paul — Modes of Being (I. Sosensky), 996—1003. Notes and News, 1003. Announcement of Change of Rates, 1004.

The Journal of Philosophy Vol. LVI No 26 (1959). RANDALL JOHN HERMAN Jr — The Future of John Dewey's Philosophy, 1005—1010. HOOK SIDNEY — John Dewey — Philosopher of Growth, 1010—1018. Book Review: Festugière André-Jean — Personal Religion among the Greeks (Celestine J. Sullivan Jr), 1018—1021. New Books, 1022. Index to Volume LVI, 1023.

The Journal of Philosophy Vol. LVII No 1 (1960). KUHNS R. — Criticism and the Problem of Intention, 5—24. KURTZ P. W. — The Third East-West Philosopher's Conference, 24—37. Book review: Black M. — Problems of Analysis; Philosophical Essays (H. Putnam), 38—44.

The Journal of Philosophy Vol. LVII No 2 (1960). WILD J. — Existentialism as a Philosophy, 45—62. SPIEGELBERG H. — Husserl's Phenomenology and Existentialism, 62—75. EARLE W. — Phenomenology and Existentialism, 75—84. Book Review: Pandey K. Ch. — Western Aesthetics (F. H. Young), 84—86. Notes and News, 86—88.

The Journal of Philosophy Vol. LVII No 3 (1960). BLAU J. L. — John Dewey's Theory of History, 89—100. SLEEPER R. W. — Dewey's Metaphysical Perspective: A Note on White, Geiger, and the Problem of Obligation, 100—115. New Books, 115—116. Notes and News, 116.

The Journal of Philosophy Vol. LVII No 4 (1960). BLACK M. — Possibility, 117—126. FRITZ Ch. J. Jr — What is In-

duction?, 126—138. Book Review: Christian W. A. — An Interpretation of Whitehead's Metaphysics (I. Leclerc), 133—143. New Books, 143—144.

XVI

The Journal of Symbolic Logic Vol. 24 No 1 (1959). KRIPKE S. A. — A Completeness Theorem in Modal Logic, 1—14. TAIT W. W. — A Counterexample to a Conjecture of Scott and Suppes, 15—16. DUNHAM B. and FRIDSHAL R. — The Problem of Simplifying Logical Expressions, 17—19. UMEZAWA T. — On Intermediate Propositional Logics, 20—36. LORENZEN P. and MYHILL J. — Constructive Definition of Certain Analytic Sets of Numbers, 37—49. Reviews, 50—96. Notice on the 1960 International Congress for Logic, Methodology and Philosophy of Science, 96.

The Journal of Symbolic Logic Vol. 24 No 2 (1959). DUMMETT M. — A Propositional Calculus with Denumerable Matrix, 97—106. ANDERSON A. R. and BELNAP N. O. Jr. — Modalities in Ackermann's „Rigorous Implication“, 107—111. BEHMANN H. — Der Prädikatenkalkül mit limitierten Variablen. Grundlegung einer natürlichen exakten Logik, 112—140. UMERAWA T. — On Logics Intermediate Between Intuitionistic and Classical Predicate Logic, 141—153. LÉVY A. — On Ackermann's Set Theory, 154—166. Reviews, 167—192. Notice of a Symposium on Problems in the Structure of Language, 192.

XVII

Kant-Studien Bd 50 H. 1 (1958/1959). HEIMSOETH H. — Heinrich Knittermeyer, 3—4. MÜLLER H. — Theorie und Modell in der Naturwissenschaft, 5—17. THYSSEN J. — Das Problem der transzendentalen Subjektivität und die idealistischen Theorien, 18—36. SCHWARZ J. — Die Denkform der Hegelschen Logik, 37—76. KAMINSKY J. — Kant's Analysis of Aesthetics, 77—88. MUELLER G. E. — Experiential and Existential Time and the Relation to Eternity, 89—103. VLEESCHAUWER H. J. — Occasionalisme et Ceditio Humana chez Arnold Geulinx, 109—124. Buchbesprechungen, 125—128. Nekrolog, 129. Mitteilungen der Kantgesellschaft, 130.

Kant-Studien Bd 50 H. 2 (1958/1959). HEINRICH D. — Hegels Theorie über den Zufall, 131—148. HESSEN J. — Seinsethik oder Wertethik?, 149—162. NAWRATIL K. — Wie ist Metaphysik nach Kant möglich?, 163—177. OEDINGEN K. — Der genius malignus et summe potens et callidus bei Descartes, 178—187. WEIDENBACH O. — Die Welt — ohne Absolutes gedacht, 188—190. Diskussion, 191—219. Buchbesprechungen, 220—254. Mitteilungen, 255—256. Mitteilungen der Kantgesellschaft 257.

Kant-Studien Bd 50 H. 3 (1958/1959). MALPINEY H. — Pierre Lachèze-Rey in memoriam, 259—261. ASEMISSEN H. U. — Egologische Reflexion, 262—272. DIEMER A. — Gott und die Zeit bei Aristoteles, 273—286. HARTMAN R. S. — Value Theory as a Formal System, 287—315. HEIDEMANN I. — Philosophische Theorien des Spiels, 316—322. Diskussion, 323—394. Buchbesprechungen, 395—401. Mitteilungen der Kantgesellschaft, 402.

Kant-Studien Bd 50 H. 4 (1958/1959). PODACH E. F. — Alexander von Humboldt (+1859) und Condorcet, 403—404. ADAM E. — Zur erkenntnistheoretischen Bedeutung des Relativitätsprinzips, 405—408. LUKOWSKY A. — Leben und Physik, 409—415. SCHMIDT H. — Heinrich Scholz Gedanken zur Betrachtung der bildenden Kunst, 416—438. UYGUR N. — Die Phänomenologie Husserls und die „Gemeinschaft“, 439—460. Diskussion, 4661—504. Buchbesprechungen, 505—511. Bibliographie, 512—514.

Kant-Studien Bd 51 H. 1 (1959/1960). Ein Reinschriftfragment zu Kants „Streit der Fakultäten“. Erneuerte Frage: Ob das menschliche Geschlecht im beständigen Fortschreiten zum Besseren begriffen sei?, 3—13. FUHRMANS H. — Dokumente zur Schellings Verfügung über seinen literarischen Nachlass, 14—26. AXINN S. — A Kantian Definition of Rationality, 27—33. HERRIGEL H. — Der philosophische Gedanke Nicolai Hartmanns, 34—66. SCHILLING K. — Der Platz für den Glauben, 67—84. SIBER J. J. — The Copernican Revolution in Ethics: The Good reexamined, 85—101. SPECHT E. K. — Über die primäre Bedeutung der Wörter bei Aristoteles, 102—113. Buchbesprechungen, 114—129.

Kant-Studien Bd 51 H. 2 (1959/1960).
HEIMSOETH H. — Vernunftantinomie und transzendente Dialektik in der geschichtlichen Situation des Kantischen Lebenswerkes, 131—141. RESCHER N. — Choice without Preference, 142—175. RÖD W. — Zum Problem des Premier Principe in Descartes' Metaphysik, 176—196. Diskussion, 196—217. Buchbesprechungen, 218—227. Bibliographie, 228—257.

Kant-Studien Bd 51 H. 3 (1959/1960).
DE GEORGE R. T. — Duties and Ideals in Leonard Nelson's Ethics, 259—271. JUHOS B. — Über die Definierbarkeit und empirische Anwendung von Dispositionsbegriffen, 272—284. KULTGEN J. H. — The „Future Metaphysics” of Peirce and Whitehead, 285—293. Mc MINN J. B. — A Critique on Hegel's Criticism of Spinoza's God, 294—314. SMITH J. E. — Knowledge of Selves and the Theory of Interpretation, 315—321. STOCKHAMMER M. — Leibnizens Theodizee. 322—337. Diskussion, 338—375. Buchbesprechungen, 376—380. Bibliographie, 381—386.

XVIII

Logique et Analyse No 9 (Janvier 1960). JOHNSTONE HENRY W. Jr — The Law of Non-Contradiction, 3—10. ISSMAN S. — Le paradoxe du menteur dans les langages naturels, 11—14. CURRY HASKELL B. — The Deduction Theorem in the Combinatory Theory of Restricted Generality, 15—39. CASTANEDA H. N. — Obligation and Modal Logic. 40—48.

XIX

Magyar Filozófiai Szemle III No 3—4 (1959). FÖLDESI T. — The Development of Lenin's Thesis on the Inevitability of Wars, 235—244. SIPOS J. — The Growth of the Role of the Consciousness in the Course of Building the Communist Society, 245—257. PESCHKA V. — The XXI-st Congress of the Communist Party of the Soviet Union and Some Problems of the Theory of the State, 258—265. ERDEI L. — Logistic or Marx'an-Leninian Logic?, 266—286. BALOGH E. — To the Criticism of Irrationalism. Polemic with György Lukács, 287—298. FUKÁSZ G. — Modes of Solving of the Social Contradictions in the Chinese People's Republic, 299—

319. LEONTIEV A. N. — The Historical Method of Examining Human Psyche, 320—357. Discussion, 358—410. Observer, 421—430. Book review, 431—456. Review of periodicals, 456—477. Bibliography of Foreign Philosophical Literature for 1958, 478—494.

XX

Mind Vol. LXIX No 273 (1960) DODWELL P. C. — Causes of Behaviour and Explanation in Psychology, 1—13. McGEE Douglas — A Word for Dictionaries, 14—30. MacKAY D. M. — On the Logical Indeterminacy of a Free Choice, 31—40. PAP ARTHUR — Types and Meaninglessness, 41—54. MARCUS R. B. — Extensionality, 55—62. Discussions: DYKSTRA V. H. — Philosophers and Presuppositions, 63—68. PARSONS CHARLES and KOHL HERBERT R. — Self-reference, Truth, and Provability, 69—73. KEENE G. B. — A Simpler Solution to the Paradox of Omnipotence, 74—75. STIGEN A. — Mrs. Foot on Moral Arguments, 76—79. EDWARDS R. B. — A Criticism of Ross's Hypothetical „I Can”, 80—83. SIBAJIBAN — Can Doubt be Doubted?, 84—87. NERLICH G. C. — Regress Arguments in Plato, 88—90. CELATIER J. L. — Note on Plato's Parmenides 147c, 91. Critical Notice: MALCOLM N. — WHITE A. R.: G. E. Moore: A Critical Exposition, 92—98. New Books, 99—116: Popper Karl R. — The Logic of Scientific Discovery, (G. J. Warnock). Mehlberg Henryk — The Reach of Science, (Gerd Buchdahl). Mure G. R. G. — Retreat from Truth, (J. N. Findlay). Pole David — The Later Works of Wittgenstein, (Jenny Teichmann). Hallett H. F. — Benedict de Spinoza, (Stuart Hampshire). Suppes Patrick — Introduction to Logic, (J. A. Farris). Hook Sidney, ed. — Determinism and Freedom in the Age of Modern Science, (Norman Brown). Chisholm R. M. — Perceiving: A Philosophical Study, (G. J. Warnock). Cushman Robert E. — Therapeia: Plato's Conception of Philosophy, (Peter Diamadopoulos). Johnstone Henry W. Jr — Philosophy and Argument (Alan R. White). Notes, 119. List of Officers and Members of the Mind Association, 120—144.

XXI

La Pensée No 88 (1959). La nouvelle étape 3—6. SOBOUL A. — Georges Lefebvre, historien de la Révolution fran-

caise (1874—1959), 7—19. BOITEAU P. — Un événement d'importance: Le Centenaire de l'Origine des Espèces" de Charles Darwin, 20—26. ANGRAND P. — Le Centenaire de „la Légende des Siècles". „La Légende" de 1859 et la critique catholique, 27—40. YARLOOT J. — La philosophie et la politique dans les „Contes" de Voltaire, 41—50. SÈVE L. — Panorama de la philosophie française contemporaine (I), 51—80. RIOU M. — L'accroissement de la radioactivité par les explosions nucléaires, 81—86. COGNIOT G. — Impressions de la République Démocratique Allemande. Un pays où la culture appartient au peuple entier, 87—90. Une mesure injuste contre les Vietnamiens de France, 91. LOI M. — Le sabotage de l'école laïque, 92—106. L'enseignement du latin modernisé grâce au pape, 106. Chronique historique, 107—109. Chronique de l'Afrique Noire, 110—114. Chronique économique, 115—118. Chronique littéraire, 119—125. Les livres, 126—148. Table des matières de l'année 1959, 149—156.

La Pensée No 89 (1960). COGNIOT G. — La loi scolaire du Vatican, 3—6. MARZIN M. — Petite incursion dans les manuels scolaires de l'enseignement confessionnel, 7—18. NATAF R. — Le programme militaire atomique nuit-il à la Recherche „civile"?, 19—22. VOGUET A. — Souvenirs de l'année universitaire 1940—1941, 23—30. BIARD R. — Le sourire des Chinois, 31—40. PIORO G. et LABRACHERIE P. — Charlotte Robespierre et ses „Mémoires" (II), 41—50. KOULBAKINE V. D. et BADIA G. — A propos de la fin de la République allemande (1929—1933), 51—59. MICHEL A. — La sociologie des relations raciales, 60—74. SÈVE L. — Panorama de la philosophie française contemporaine (II), 75—89. PEREGO P. — Quelques remarques à propos du français parlé en Algérie, 90—95. Chronique de l'irrationalisme moderne, 96—97. Chronique historique, 98—106. Chronique philosophique, 107—111. Chronique psychologique, 112—114. Chronique littéraire, 115—117. Chronique musicale, 118—128. Les revues, 129—136. Les livres, 137—155.

XXII

The Philosophical Review Vol. LXIX No 1 (1960). FREGE G. — On the Foundations of Geometry, 3—17. BERGMANN

G. — Inefability, Ontology and Method, 18—40. MALCOLM N. — Anselm's Ontological Arguments, 41—62. SMITH J. W. — Concerning Hume's Intentions, 63—77. Discussion, 78—104. Book Reviews, 105—135. Books received, 136—141. Notes, 142—143.

The Philosophical Review Vol. LXIX No 2 (1960). ALLEN R. E. — Participation and Predication in Plato's Middle Dialogues, 147—164. WOLGAST E. H. — The Experience in Perception, 165—182. WOLTERSTORF N. — Qualities, 183—200. VESEY G. N. A. — Berkeley and sensations of Heat, 201—210. DUHRSSSEN N. — Philosophic Alienation and the Problem of Other Minds, 211—220. Discussion, 221—252. Book Reviews, 253—278. Book received, 279—284. Note, 285.

XXIII

Philosophy Vol. XXXV No 132 (January 1960). QUINTON A. — Russell's Philosophical Development, 1—13. LEJEWSKI CZ. — A reexamination of the Russellian Theory of Descriptions, 14—29. MUNRO D. H. — Russell's Moral Theories, 30—50. JOHNSON A. H. — Leibniz's Method and the Basis of his Metaphysics, 51—61. New Books, 62—91. Institute Notes and Notices, 92—94.

Philosophy Vol. XXXV No 133 (April 1960). HEPBURN R. W. — Aesthetics and Abstract Painting: Two Views, 97—113. HENDERSON G. P. — An „Orthodox" Use of the Term „Beautiful", 114—121. ROTENSTREICH N. — From Facts to Thoughts: Collingwood's Views on the Nature of History, 122—137. WALSH W. H. — Hegel: A Reexamination: by J. N. Findlay, 138—145. Discussion: RUSSELL B. — Notes on Philosophy, January 1960, 146—147. YOURGRAU W. — Philosophy of Science and Analysis. A Reply to M. Lazerowitz, 147—151. WASSERSTROM R. — Hume and Philosophical Analysis. A Reply to Professor Lazerowitz, 151—153. ARDLEY G. — What Kind of Education?, 153—157. Correspondence, 158—159. New Books, 160—189. Institute Notes and Notices, 190—191.

XXIV

Philosophy and Phenomenological Research Vol. XX No 3 (1960). NAGEL ERNEST — Determinism in History, 291—317. BUTCHVAROV PANAYOT — The

Concept of Possibility, 318—337. FRITZ CHARLES A. Jr — Contextual Properties and Perception, 338—351. EARLE WILLIAM — Hegel and Some Contemporary Philosophies, 352—364. ALLERS RUDOLF — Heidegger on the Principle of Sufficient Reason, 365—373. Discussions: MARTIN R. M. — On Whitehead's Concept of Abstract Hierarchies, 374—382. HENZE DONALD F. — Are Lexical Definitions True?, 383—388. GARVER NEWTON — Wittgenstein on Private Language, 389—396. HOROSZ WILLIAM — Some Reflections in Recent Philosophy of Religion, 397—408. POTEAT WILLIAM H. — God and the „Private-I”, 409—416. Reviews, 417—431: Götlind E. — Three Theories of Emotion: Some Views on Philosophical Method. Ofstad H. — The Functions of Moral Philosophy, (V. J. McGill). Sesonke A. — Value and Obligation: The Foundations of an Empiricist Ethical Theory, (Arthur Berndtson). Edel M. and A. — Anthropology and Ethics, (Marvin K. Opler). Lepley R. — The Language of Value, (Joseph Margolis). Burks A. ed. — Collected Papers of Charles Sanders Peirce, (James K. Feibleman). Pasch A. — Experience and the Analytic, A Reconsideration of Empiricism, (Harry Tarter). Hall J. — Studies in Jurisprudence and Criminal Theory, (Donald Clark Hodges). Christian W. — An Interpretation of Whitehead's Metaphysics, (A. H. Johnson). Polanyi M. — Personal Knowledge; Towards a Post-Critical Philosophy, (Richard Robin). Baek L. — Judaism and Christianity, (Nolan Pliny Jacobson). Paumen J. — Raison et existence chez Karl Jaspers, (N. P. Jacobson). Pucelle J. — La Source des Valeurs, Les relations intersubjectives (Paul W. Kurtz). Notes and News, 432. Recent Publications, 433—435.

XXV

The Review of Metaphysics Vol. XIII No 2 (December 1959). WILLIAMS D. — Mind as a Matter of Fact, 203—225. RESCHER N. — The Legitimacy of Doubt, 226—234. TAYLOR J. F. A. — The Foundations of Artistic Community, 235—258. LACHS J. — Consciousness and Weiss's Mind, 259—270. Critical Studies: BRUMBAUGH R. S. — Plato's Parmenides and Positive Metaphysics, 271—277. CHAPPELL V. C. — Whitehead's Metaphysics, 278—304. THOMPSON S. — Tradi-

tion, Revolt and Reconstruction in Philosophy of Religion, 305—319. Exploration, 320—339. Discussion, 340—353. Books received, 354—361. Announcements, 362.

The Review of Metaphysics Vol. XIII No 3 (March 1960). WEISS P. — Art, Substances and Reality, 365—382. CALHOUN E. — Human Likeness and the Formation of Empirical Concept, 383—395. LEVELS M. B. — A Semantical Preliminary, 396—406. KNIGHT T. S. — Negation and Freedom, 407—411. Critical Studies: BANNAN J. F. — Contemporary French Readings of Descartes, 412—438. VEATCH H. — On Being Old-Fashioned in Philosophy, 439—446. REESE W. L. — Analogy, Symbolism and Linguistic Analysis, 447—468. BRAYBROOKE D. — Authority as a Subject of Social Science and Philosophy, 469—485. Exploration, 486—508. Discussions, 509—527. Problems and Perplexities, 528. Books received, 529—536. Announcements, 537.

XXVI

Revue d'Esthétique Vol. XI No 3—4 (1958). COMBET G. — Introduction à l'architecture fonctionnelle, 7—34. CAMARASCHI E. — Brunetière critique (I), 35—54. JAQUILLARD P. — Jades „abstraites” de la Chine ancienne, 55—61. FRANK H. — Sur un „théorème” d'esthétique informationnelle, 62—66. KRAFT J. G. — Poésie et vitrail, 67—75. Séances de la Société française d'Esthétique, 76—80.

Revue d'Esthétique Vol. XII No 1—2 (1959). ZERAFFA M. — Personnage et personne dans le roman français, 3—23. CARAMASCHI E. — Brunetière critique (II), 24—41. MOULIN R. — Aspects économiques du marché des tableaux, 42—55. BOUGIER A. — Au berceau de Georges de la Tour, 56—70. Séances de la Société française d'Esthétique, 71—75. Analyses et comptes rendus, 76—80.

Revue d'Esthétique Vol. XII No 3—4 (1959). NIVELLE A. — Sens et structure des „Cahiers de Malte Laurids Briggs”, 5—32. DROST W. — Baudelaire et le baroque belge, 33—60. BLANCHARD R. — Métaphysique et cinéma, 61—75. Analyses et comptes rendus, 76—80.

XXVII

Revue Internationale de Philosophie
Fasc. 3 No 49 (1959). In memoriam — Raymond Bayer, 293—294. L'oeuvre de Raymond Bayer, 295—299. De Tocqueville Alexis — Sur la démocratie en Amérique, 300—312. MAYER J. P. — Tocqueville Today, 313—319. NICHOLAS H. G. — Tocqueville and the Dissolution of the Union, 320—329. SUTER JEAN-FRANÇOIS M. — Tocqueville et le problème de la démocratie, 330—340. WEIL ERIC — La Correspondance d'Alexis de Tocqueville et d'Arthur de Gobineau, 341—348. Plan des Oeuvres complètes d'Alexis de Tocqueville, 349—. MAYER J. P. — Alexis de Tocqueville. A commented Bibliography, 350—353. Notes et discussions: OPPENHEIM PAUL — A Natural Order of Scientific Disciplines, 354—360. Analyses et comptes rendus, 361—369: Bayle Pierre — le philosophe de Rotterdam, (J. L.). Fraenkel A., Bar-Hillel Y. — Foundations of Set Theory, (Paul Lorenzen). Beth E. W. — Foundations of Mathematics, (Paul Lorenzen). Charlesworth Maxwell John — Philosophy and Linguistic Analysis, (S. Issman). Ouvrages reçus, 370—373. Revue des revues, 373—389.

Revue Internationale de Philosophie
Fasc. 4, No 50 (1959). A nos abonnés et à nos lectures, 393—394. GONSETH F. — Philosophie de la recherche, 395—415. RESCHEN N. — Presuppositions of Knowledge, 418—429. KAMINSKY J. — Language and Knowledge, 430—444. SHALOM M. A. — Qu'est-ce qu'un concept?, 445—459. APOSTEL M. L. — Sur la méthode en théorie de la connaissance, 460—486. Ouvrages reçus, 487—488. Revue des revues, 489—500. La vie philosophique, 501—508. Activité de l'Institut de Philosophie de l'Université de Bruxelles pendant l'année académique 1958—1959, 502—508.

XXVIII

Revue de Métaphysique et de Morale
No 3 (1959). POULET GEORGES — Le symbole du cercle infini dans la littérature et la philosophie, 257—275. MALVERNE LUCIEN — L'Épée, l'Or et l'Esprit, 276—292. LAPICQUE CHARLES — L'art et la mort, 293—309. SHIBATA MASUMI — Le dialogue dans le Zen chinois, 310—319. REBOUL JEAN

— Husserl et le Vedanta, 320—336. BEDNARSKI JULES — Deux aspects de la réduction husserlienne: abstention et retour, 337—355. Études critiques: TILLETTE XAVIER — Actualité de Schelling, 356—369. SIMONDON G. — Les limites du progrès humain, 370—376. Notes critiques, 377—383: Duméry Henry — Critique et Religion. (Kremer-Marietti Angèle-Thèmes et structures dans l'oeuvre de Nietzsche). Klibansky R. — La philosophie au milieu du XXe siècle, Vol. II: La crise de la Métaphysique. (La Giovane Poesia italiana e straniera. Aspetti e Problemi). Grande Antologia filosofica (dirigée par U. A. Padovani et A. M. Moschetti). L'Homme et l'Atome. Rencontres internationales de Genève.

Revue de Métaphysique et de Morale
No 4 (1959). BOUSSOULAS N. — Les Pythagoriciens. Essai sur la structure du Mélange dans la pensée présocratique, 385—395. TONELLI GIORGO — La question des bornes de l'entendement humain au XVIIIe siècle et la genèse du criticisme kantien, particulièrement par rapport au problème de l'infini, 396—427. JULIA D. — Problématique et systématique kantienne, 428—456. KREMER-MARIETTI ANGÈLE — Nietzsche et quelques uns de ses interprètes actuels, 457—468. HADOT P. — Réflexions sur les limites du langage à propos du „Tractatus logico-philosophicus” de Wittgenstein, 469—484. Notes critiques, 485—501: Husserl Edmund — Erste Philosophie; éd. R. Boehm. Husserl E. — Welt, Ich und Zeit; par. G. Brand, Garulli E. — Saggi su Spinoza. Pascal Georges — Pour Connaître la pensée de Kant. Semerari Giuseppe — Interpretazione di Schelling. Pole D. — The later philosophy of Wittgenstein. Wahl Jean — Vers la fin de l'Ontologie. Sottiaux Edgard — Gabriel Marcel, Philosophe et Dramaturge. La Psychanalyse, Vol. II, III. Feuer L. S. — Psychanalyse et Éthique. Daim W. — Transvaluation de la psychanalyse. Jaspers Karl — De la psychothérapie. Étude critique. Stern Karl — La Troisième Révolution. Essai sur la Psychanalyse et la Religion. Choisy Maryse — Le chrétien devant la Psychanalyse. Balthasar Hans Urs von — Le chrétien de Bernanos. Le Bras Gabriel — Études de Sociologie religieuse. Cazaneuve Jean — Les Rites et la Conditions humaine. Vogelien Eric — Order and History.

XXIX

Revue Philosophique No 1 (1960). FRÉCHET MAURICE — L'introduzione des éléments abstraits en mathématiques, 2—12. GONSETH F. et FRÉCHET M. — Discussion sur les éléments abstraits, 13—16. AUGER P. — L'incarnation de la forme, 17—36. BOULIGAND G. — Autour de l'idée de simplicité, 37—48. CURY GILBERT — Le savant, le mythe et le philosophe, 49—64. ARON J. P. — Introduction à une problématique de l'hérédité, 65—83. Colloques et Congrès: Davy G. — Inauguration du Centre d'études sociologiques, 85—88. LANGROD GEORGES — Congrès commémoratif du centenaire de Léon Duguit, 88—90. THILLET P. — Colloque d'Histoire de la Philosophie musulmane, 90. AMADO-LÉVY-VALENSI E. — Réunion de la Fédération mondiale pour la Santé mentale, 91—92. AUBENQUE PIERRE — Aristote à Hambourg, 92—93. Notes et Documents: SCHUHL P.-M. — Carnet de Notes, 94—96. STAHL GEROLD — Le problème de l'existence dans la logique symbolique, 97—104. Revues Critiques: TUZET HÉLENE — Un essai de psychologie des sciences: le dernier livre d'Arthur Koestler, 105—118. BLANCHÉ R. — Logique et Philosophie des Sciences, 119—130. Informations, 131—134. Notices Nécrologiques: Isidore LÉVY, Friedrich WAISMAN, Robert DREYFUS, 135—136. Revue des Revues, 137—144.

XXX

Rivista di Filosofia Neo-scolastica Anno LI, Fasc. V/VI (1959). DI NAPOLI GIOVANNI — Essere e drama, 381—418. FARIAS DOMENICO — Linee d'indagine per la filosofia della natura, 419—435. BERTOLA ERMENEGILDO — Di alcuni trattati psicologici attribuiti ad Ugo da S. Vittore, 436—455. VERGA LEONARDO — Di un ritorno a Malebranche, 456—495. D'ALCONZO MICHELE — L'esistenzialismo di Henri Lefebvre, 496—528. Note e discussioni: CADIN FRANCESCO — Heidsieck e la dottrina bergsoniana dello spazio, 529—534. COMEL CLAUDIO — Sul significato della religiosità in Dewey, 535—541. Analisi d'opere, 542—555: Enciclopedia filosofica, Firenze 1957 (A. Bausola). De Vries Josef — Die Erkenntnistheorie des dialektischen Materialismus (P. Modesto). Morra G. — Scetticismo e misticismo nel pen-

siero di Giuseppe Rensi (P. Nonis). Vanhoutte Maurice — La notion de liberté dans le „Gorgias” de Platon (A. Bausola). Lunati Giancarlo — La libertà, Saggi su Kant, Hegel, Croce (A. Bausola). Maritain J. — L'intuizione creativa nell'arte e nella poesia, (A. Gallia). Mosse-Bastide R. M. — Bergson educateur (L. Zani). Bergson H. — Ecrits et paroles (L. Zani). Mathieu V. — Bergson, il profondo e la sua espressione, (G. Penati). Di Carlo Eugenio — Introduzione alla sociologia, (A. Bausola). Amerio R. — Alessandro Manzoni filosofo e teologo, (G. DiNapoli). Notiziario: Congressi e Società filosofiche, 556. Riviste e pubblicazioni nuove, 556. Necrologi, 557. Varie, 558. Sommario dell'annata 1959, 559. Agostino Gemelli francescano: in memoriam, 562—564.

Rivista di Filosofia Neo-scolastica Anno LII, Fasc. 1 (1960). Cronaca delle Facoltà di filosofia e di pedagogia della Università cattolica del s. Cuore — Anno accademico 1959—1960, 1—10. CRESCINI A. — L'antinomia della fisica moderna, 11—28. MINIO-PALUELLO L. — Note sull'Aristotele latino medievale, 29—45. PELLEGRINO U. — Storia e metafisica in Kant, Hegel e Jaspers, 46—72. Note e discussioni: VANNI ROVIGHI S. — Intorno al primo Hegel, 73—77. BONETTI A. — La storia della filosofia italiana nella seconda metà dell'Ottocento e Giovanni Gentile, 78—84. PORRINO S. — Ugo Spirito: scienza e pace, 85—92. Analisi d'opere, 93—96: Viterbo E. da — Seechina e Libellus de litteris hebraicis (G. di Napoli). Berti G. — Atteggiamenti del pensiero italiano nei Ducati di Parma e Piacenza dal 1750 al 1850 (F. O.). Cardone E. — La teologia razionale di P. Galluppi (G. di Napoli). Maire G. — Une régression mentale, de Bergson à Jean-Paul Sartre (G. Penati).

XXXI

Science & Society XXIII, 4 (1959). MATTICK PAUL — Value and Price, 289—297. DENIS HENRI — Rate of Profit and National Income, 298—316. Review Articles: BURGUM EDWIN BERRY — American Sociology in Transition, 317—332. BERNSTEIN SAMUEL — New Directions in French Revolution Historiography, 333—351. Communication: FARRINGTON BENJAMIN — Comments on Sartre as Historian of Science, 352—357. Book Reviews; 358—382: Kurihara Ken-

neth K. — Introduction to Keynesian Dynamics. The Keynesian Theory of Economic Development (R. Bellamy). Somerville John — The Communist Trials and the American Tradition (Joseph Forer). Tumin Melvin M. — Desegregation: Resistance and Readiness, (Richard Greenleaf). Williams W. A. — The Tragedy of American Diplomacy, (Thomas Ledue). Vyverberg Henry — Historical Pessimism in the French Enlightenment, (Dale Riepe). Bettelheim Charles — China Shakes the World Again, (William Hinton). Rickover H. G. — Education and Freedom; Still Joseph W. — Science and Education at the Crossroads, (I. Black). Books Received, 382. Index of Volume XXIII, 383—384.

Science & Society XXIV, 1 (1960).

MORRIS J. — Profit, Automation and the Cold War, 1—12. DAVIS H. B. — Schumpeter as Sociologist, 13—35. MEEK R. L. — Some Comments on Marx's Law of the Falling Rate of Profit, 36—52. Review Article: GENOVESE E. D. — Recent Contributions to the Economic History of the Slave South, 53—66. Communications: SALERNO M. — Donald Clare Hodges on Historical Materialism: A Critique, 67—68. HODGES D. C. — The Limits of Class Determinism: In Reply to Michele Salerno, 69—71. Book Reviews, 72—95: Wetter — Dialectical Materialism — A Historical and Systematic Survey of Philosophy in the Soviet Union, (J. K. Dickinson). Willetts R. F. — Aristocratic Society in Ancient Crete, (B. Farrington). Browder E. — Marx and America: A Study of the Doctrine of Impoverishment, (W. Goth). Mitchell B. — Alexander Hamilton: Youth to Maturity, 1755—1788, (M. Savelle). Craven A. O. — Civil War in the Making, (J. Tricamo). Banerjee N. V. — Concerning Human Understanding: Essays on the Common-Sense Back-Ground of Philosophy, (D. Riepe). Huang Sung-k'ang — Lu Hsün and the New Culture Movement of Modern China, (R. Suter). Beardsley R. K., Hall J. W., Ward R. H. — Village Japan, (K. Taira). Books received, 96.

XXXII

Woprosy Filozofii Nr 1 (1960). CZAJKIN P. I. — Rieszienja Plenuma CK KPSS — bojewaja programma dejstwija, 3—10. KOLESOW N. D., KOLESOWA K. I. — O razwitii i sbl'żenii dwuch form

socyalist'czeskoj sobstwiennosti, 11—23. KURAKOW I. G. — Nowyje woprosy organizacii socyalist'czeskogo proizvodstwa, 24—37. SMIRNOW G. L., FILIMONOW N. P., JUDIENKOW A. F. — Marksizm-leninizm kak jedinoje celostnoje uczenije, 38—51. BUSZIN W. S. — A. S. Makarienko o swjazi etiki i estietiki, 52—60. KIEDROW B. M. — O dialektikologiczeskom oboszczenii istorii jestiestwoznania, 61—74. POKROWSKI G. I. — O proniknowienii czeloweka w kosmos, 75—81. ZINOWLEW A. A., RIEWZIN I. I. — Logiczeskaja model' kak sriedstwo nauczno go issledowanija, 82—90. GRUSZIN B. A. — Process obnarużenija protiworieczija obiektu, 91—103. PLUSZCZ L. N. — O materialist'czeskom ponimani embriogeneza, 104—111. WELLS H. K. — Friejdizm i jego sowniennije „rieformatory”, 112—129. SOKOŁOW W. W. — Naturfilozofija XVI-naczala XVII wieka kak priedystorija materializma nowego wriemieni, 130—142. Naucznyje soobszczienija i publikacyi: MITROCHIN L. N. — Izuczenije siektanstwa w Tambowskoj oblasti, 143—148. AFANASJEW P. W. — O protiworieczijach obmiena wieszczestw žiwoj prirody, 149—151. Nauczna ja žizn': TAKASI IDE — Japonskoje obszczestwo po izuczeniju materializma, 152—154. Simpozium o soocjologiczeskich problemach czjajajstwa w czechosłowakii, 155—157. Kritka i bibliografija: Izbrannyje proizwiedienija progressiwnych polskich myslitielej, (Adam Sikora, Jerzy Szacki, Janina Wojnar-Sujecka). Obzor žurnalow „Nowo wreme” i „Filozofska Misl”, Janwar' 1958-awgust 1959 goda, (S. E. Krapiwinski). Philosophes roumains contemporains, (I. W. Zawadska). SACZKOW J. — O materialist'czeskom istolkowanii kwantowoj miechaniki, (W. J. Blumberg, N. W. Pilipienko). KRYWIELEW I. A. — Sowriemiennoje bogosłowije i nauka, (A. D. Suchow). Russian Thought and Politics, (W. N. Kuzniecowa). Brief summaries of main articles, 181—186.

Woprosy Filozofii Nr 2 (1960). Prieriedowaja: Filozofskie znania w massy, 3—12. KOGAN L. N. — Ot truda socyalist'czeskogo k trudu kommunist'czeskomu, 13—24. KONSTANTINOW F. W., FIEDOSJEJEW P. N. — K izuczeniju osnov marksistsko-leninskogo filozofii, 25—41. TROFIMOW P. S. — Sowriemiennost' w literaturie i iskusstwie, 42—51. PASTUCHOW P. I. — Zadaczi estietiki

czeskiego wospitanija, 52—62. UKRAIN-CJEW B. S. — O suszcznosti elementarnogo otobraženija, 63—76. DROBNICKI O. G. — Socjalnyje i ideologiczeskije osnovy doktriny „czelowieczeskich odnoszenij”, 77—86. SPINELLA M. — Teiorija „czelowieczeskich odnoszenij” i katolicizm w Italii, 87—96. BJARNASON B. — Poczemu my postupajem tak, a nie inacze?, 97—104. FRIENKIN A. A. — Sport i obszczestwo, 105—116. BOGOROW B. G. — Princp jedinstwa prirody w okieanologiczeskich issledowanijach, 117—121. SKWORCOW L. W. — Niekotoryje problemy kritiki sowriemiennych burżuaznych istoriko-filosofskich koncepcyj, 122—131. PAPANIGOPULO S. W. — Progrissivnyje russkije mysliteli XVIII wieka o mirie i wojnie, 132—142. Kratkije zamietki i pisma: MALININ W. A. — Ot pseudofilosofii k naucznomu mirowozrieniu, 143—147. Lekcyi i konsultacyi: GUSLEW A. D. — Soczetanije materialnych intierisow s moralnymi stimulammi k trudu w epochu stroitielstwa kommunizma, 148—159. a K jubileju Todor Pawłowa, 160. KISJELINCZEW A., SŁAWKOW S. — Todor Pawłow — wydajuszczijsja bolgarskij uczenyj i obszczestwiennyj diejatelj, 161—163. Kritika i bibliografija, 164—178: JEGOROW A. — Iskusstwo i obszczestwiennaja zizn', (M. P. Baskin). MIELUCHIN S. T. — Problema koniecznogo i bieskoniecznogo. Filozofskij oczerk (A. S. Karmin, W. W. Kazjutinski). Wariacyonnyje principy miechaniki, (A. A. Furman). Nowyje knigi po filozofii i socyologii, 177—178. Nekrolog: Siergiej Leonidowicz Rubinsztiejn, 179—180. Brief Summaries of Main Articles, 181—186.

Woprosy Filozofii Nr 3 (1960). Pieriedowaja: Za tworczeskoju razrabotku woprosow nauczno go atiezma, 3—7. GLEZGERMAN G. E. — K woprosu o przedmiete istoriczeskiego materializma, 8—22. SACHAROW A. B. — Rol' obszczestwiennosti w ukriepienii sowietskiego prawoporiadka i zakonnosti, 23—34. IWANOW K. A. — Niekotoryje Filozofskije problemy sowietskoj architektury, 35—46. MARKOW M. A. — O sowriemiennoj formie atomizma, 47—60. KURSANOW G. A. — O mirowozzrienczeskom znaczenii dostizenij sowriemiennoj astronomii, 61—74. WIELIKOWICZ L. N. — Klerikalnaja apologetika sowriemiennogo kapitalizma, 75—87. PONOMARIEW J. A. — K woprosu o prirode psichiczeskiego, 88—99. Żurnal i czitatiel', 100—104. Kon-

fierienicya czitat'elej žurnala „Woprosy filozofii” na Gorkowskom abtomobilnom zawodie, 105—107. Naucznyje soobszczeniya i publikacyi: MASLIN A. N. — Szkoła N. G. Czernyszewskiego o roli narodnych mach i licznosti w istorii, 108—116. Krajewski W. — Materialisticeskije tiendenciya w polskoj filozofii XX wieka, 117—124. CHRUSTOW G. F. — O woznikowienii materialnogo proizvodstwa, 125—135. Diskussii i obsuždienija: KIES-SIDI F. Ch. — Mif, religija i filozofija, 136—143. ROZENTAL M. M. — O swjazii filozofskich teiorii s ekonomiceskim bazisom, 144—149. Nauczna ja zizn': ALESZIN A. I., IGNATOW A. I. — Pamjati Ch. Darwina J. B. Lamarecka, 150—155. KIRILLOW W. I. — Powysit' urowien' dissertacyonnych issledowanij, 156—159. Kritika i bibliografija, 16—176: SIERIEBRJAKOW M. W. — F. Engels w molodosti, (E. W. Ilenkow). MINASJAN A. K. — Pieriechod koliczestwiennych izmienienij w kaczestwiennyje w nieograniczeskoj prirode, (O. S. Zekina, A. I. IWANOW, W. T. Salosin, I. A. Chochulina). BACHITOW M. — Ob odnoj „nowiejszej” socjalnoj utopii, (G. M. Andriejewa). WIENER N. — I am a Mathematician, (E. A. Arabogly). PATHE P. S. — Essai sur le phénomène sovietique, (W. I. Michiejew). Korotko o knigach, 176—177. Nowyje knigi po filozofii i socyologii za 1959 god, 178—179. Nekrolog: 180. Brief Summaries of Main Articles, 181—185.

Woprosy Filozofii Nr 4 (1960). Pieriedowaja: Leninskij plan Kommunisticeskiego stroitiel'stwa w diejstwii, 3—13. PŁATKOWSKI W. W. — Leninskoje uczenije o socjalisticeskom gosudarstwie i sowriemiennosti, 14—29. KAMMARI M. D. — W. I. Lenin ob osnovnych zakonomiernostiach razwitija nacyj, 30—45. BUTIENKO A. Z. — Leninskaja teiorija socjalisticeskoj riewolucyi i sowriemiennyj riewizionizm, 46—57. SZISZKIN A. F. — Woprosy etiki w trudach Lenina, 58—72. CIERIETIELI S. B. — K leninskomu ponimaju dialekticeskoj prirody istiny, 73—84. KUZNICOW K. T. — Lenin i niekotoryje woprosy istorii marksistkoj filozofii, 85—95. SIDOROW M. I. — Razrabotka Leninem marksistkoj mjetodologii istorii filozofii, 96—105. GULIAN K. I., CZERNJA M. — Torzestwo leninizma w Rumynii, 106—118. SŁAWKOW S. — Leninskie filozofskije idiei w Bolgarii, 119—124. Naucznyje soobszczeniya i publikacyi: KOLIKOW N. P. — O pomiet-

kach Lenina na knigie J. Dietzgena „Mielkije filosofskije raboty”, 136—143. SZTIEJNBIERG W. A. — Kniga Lenina „Materializm i wmpiriokriticizm” w Łatwii, 144—148. KILABIERIJA M. N. — Iz istorii bor’by za leninskije filosofskije idei w Gruzii, 149—153. CZŻAN JUN-CHOU — Rasprostranienije filosofskich prożwiedienij Lenina w Kitaje, 154—155. KOTARBINSKI T. — O pieriewodzie na polskij jazyk „Filosofskich tietradiej” Lenina, 156—157. Kritika i bibliografija, 158—169: Nowyje izdania Lenina, (Siewriugina N. G.). Leniniskij konspiekt „Pieriepiski K. Marksa i F. Engelsa; (Chomienko A. G.). LENIN — Marksizm o gosudarstwie. Protiw riewizionizma, (L. O. Bajchanien). Bibliotieka po naucznomu socyjalizmu, (L. G. Barulina). Korotko o knigach, 170—171. Knigi po filosofii i socyologii, wyszedzije na jazykach narodow SSSR w nacjonalnych respublikach (1958—1959), 172—177. Naucznaia žizn’, 178—181. Brief Summaries of Main Articles, 182—186.

Woprosy Filosofii Nr 5 (1960). TOP-CZIJEW A. W. — Lenin i nauka, 3—14. Problemy razwitija istoriczeskoj nauki, 15—25. ZWORYKIN A. A. — Materialno-tiechniczeskaja baza kommunizma, 26—40. ARCHANGIELSKI L. M. — Wospitanije nrawstwiennych ubiezdienij czuwstw i priwyczek, 41—50. BIERG A. I. — O niekotorych problemach kibiernetiki, 51—62. KIERDOW B. M. — Opyt metodologiczeskogo analiza naucznych otkrytij, 63—78. PAWŁOWSKI E. N. — Žiznennost’ i płodotwornost’ idiej darwinizma, 79—93. KLOHR O. — Jestiestwoznanije i rieligija, 94—102. KORANOW K. — Spiecifika chudożestwiennogo metoda, 103—111. SIEMIENOW W. S. — O klassach i klassowej bor’bie w sowriemennych kapitalisticheskich stranach, 112—125. Diskussii i obsużdienija: KOLSZANSKI G. W. — W czem razliczije znakowych sistem, 126—134. Dla izuczajuszczich filosofij: Konsultacyi: KOPNIN P. W. — Marksistkaja filosofija kak metod nauczno go poznania, 135—144. Otwety na woprosy: KOSTIN N. P. — O swobodnom wriemieni pri pommunizmie, 145—151. Opyt izuczenija filosofii: ABRAMOWA N. T., ANDRIEJEW E. P. — Rabota filosofskich sieminarow Akademii Nauk SSSR, 152—155. Filosofskije zamietki i pis’ma: DMITRIJEW W. W. — Po powodu filosofskogo „opowierzenija” koncepcyi sosuszczestwowanija, 155

—160. Kritika i bibliografija, 161—177: „Artchasztra” kak ideologiczeskij pamjatnik drierwniej Indii, (N. P. Anikiejew). ODUJEW S. F. — Rieakcyonnaia suszczest’ nieszeanstwa, (M. P. Baskin). KURSANOW G. A. — Gnoseologija sowriemennogo pragmatizma, (G. D. Sulzenko, W. W. Kukszanow). SCHEIBERT P. — Von Bakunin zu Lenin, (M. N. Pieunowa). Korotko o knigach, 178—181. Brief Summaries of Main Articles, 182—185.

Woprosy Filosofii Nr 6 (1960). Pieriedowaja: Nieprierywnyj rost blagosostojanija naroda — zakonomiernost’ stroitiel’stwa kommunizma, 3—13. Razum protiv bezumija, 14—15. RASZIDOW S. R. — Dalniejsze sblizenije i wsiestoronnij razwiet sowietskich socyjalisticheskich nacyi, 16—30. ULEDOW A. K. — Socyjalizm i obszczestwiennoe mnienie, 31—42. ZAMOSZKIN J. A. — Sowriemennyj kapitalizm i duchownaja žizn’ licznosti, 43—57. BARAN P. A. — Kapitalizm i irracjonalnost’. 58—67. GOŁOWIN L. L., OPARIN N. W. — „Obszczestwo wsieobszczego blagosostojanija”, ili socyjalizm po-szwiedski, 68—84. JOSISIGE K. — Izuczenije i rasprostranienije marksistkoleninskoi filosofii w dowojennoj Japonii, 85—98. Naucznyje soobszczienija i publikacyi: KOWALEW A. G. — K woprosu o sootnoszenii etiki s psichologiej i pedagogkoj, 99—103. HERNEK F. — K K pis’mu A. Einsteina, E. Machu, OMIELIANOWSKI M. E. — O zamietki F. Herneka „K pis’mu A. Einsteina E Machu”, 104—108. Diskussii i obsużdienija: MIEDWIEDIEW N. W. — K woprosu ob otrazatelnoj rabotie mozga, 109—119. KARPINSKA R. S. — Wnutriennije i wniesznije faktory ewolucyi, 120—126. Dla izuczajuszczich filosofij: Konsultacyi: OW CZINNIKOW N. F. — Kaczestwo i swojstwo, 127—139. Otwety na woprosy: WŁADIMIROW W. T. — Ob osnovnych prawilah obszczestwija, 140—143. Opyt izuczenija filosofii: BIEŁKINA A. P., MUSINA N. D. — Sowieszczanije po woprosam propagandy marksistkoleninskoi filosofii, 144—146. Naucznaia žizn’: GAPOCZKA M. P., KONSTANTINOW Ż. W., KORŻEWA I. S. — Naucznyje siessii poswjaszczennyje 90-letiju so dnja roźdienija Lenina, 147—151. NIKOLIN I. L. — Poleznaja konfieriencyja, 152—156. POTIEMKIN A. W., JAKUSZEWSKI I. T. — Filosofskaja žizn’ w Rostowie-na-Donu, 157—160. Kritika i bibliografija, 161—176: RUTKIEWICZ M. N. — Dia-

lekticzeskij materializm, (B. S. Ukraincew). Po stranicam žurnala „Tiden”, (L. A. Małow, T. N. Sieliwierstowa). Izdanije sowriemiennoj zarubieżnoj filosofskoj literatury, (W. M. Leontiew). Woprosy dialekticzeskogo materializma, (K. Ch. Chanazarow). KLAUS G. — Philosophie und Einzelwissenschaft, (L. S. Kolesnikowa). „Filosofskij sbornik”, (A. M. Uszkow). Nowyje knigi po filosofii i sociologii 1959 god, 176—179. Brief Summaries of Main Articles, 182—186.

XXXIII

Zeitschrift für philosophische Forschung Bd XIII, Heft 4 (1959). JAEGER WERNER — Medizin als methodisches Vorbild in der Ethik des Aristoteles, 513—530. SCIACCA MICHAELE F. — Das Wesen des Seins und die Dialektik seiner Formen, 531—567. CRAMER WOLF-

GANG — Raum, Zeit und transzendentaler Schein, 568—582. Diskussion: BEHMANN HEINRICH — Das syllogistische Schliessen und das Problem der Prämissenergänzung, 583—596. Berichte und Mitteilungen: PÖGGELER OTTO — Sein als Ereignis — Martin Heidegger zum 70. Geburtstag, 597—632. Aus dem philosophischen Leben, 633—636. Buchbesprechungen, 637—656: Bergson Henri — Écrits et Paroles, (H. Riefstahl). delValle Augustin B. F. — Filosofia del Quijote, (Fr. J. v. Rintelen). Kierkegaard Sören — Abschliessende unwissenschaftliche Nachschrift zu den philosophischen Brocken, (W. Schlegel). Oberndorfer Dieter — Von der Einsamkeit des Menschen in der modernen amerikanischen Gesellschaft, (W. Steinbeck). Buber Martin — Schuld und Schuldgefühl, (G. Kahl-Furthmann). Inhaltsverzeichnis des XIII Bandes.

Zapiski bibliograficzne

a) Prace polskie i przekłady na język polski

(zestawił H. Moese)

Skróty:

AK = Ateneum Kapłańskie, Włocławek. ArchHFMSp = Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej, Warszawa. AUMCS = Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin. BiKIFi = Biblioteka Klasyków Filozofii, Warszawa. ColTh = Collectanea Theologica, Warszawa. Cz. = Czytelnik, Warszawa. DzL = Dziennik Literacki, Kraków. Ech = Euhemer, Warszawa. GIN = Głos Nauczycielski, Warszawa. HD = Homo Dei, Kraków. Kier = Kierunki, Warszawa. KUL = Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. KwH = Kwartalnik Historyczny, Warszawa. KwHNT = Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, Warszawa. KwPe = Kwartalnik Pedagogiczny, Warszawa. KuSp = Kultura i Społeczeństwo, Łódź. L = Lublin. Ł = Łódź. ŁTN = Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Mea = Meander, Warszawa. MON = Ministerstwo Obrony Narodowej. NaP = Nauka Polska, Warszawa. NDr = Nowe Drogi, Warszawa. NKS = Nasza Księgarnia, Warszawa. NKu = Nowa Kultura, Warszawa. NLWyd = Nowiny Literackie i Wydawnicze, Warszawa. NSzk = Nowa Szkoła, Warszawa. Ossol = Ossolineum, Wrocław. PAN = Polska Akademia Nauk, Warszawa. PaLi = Pamiętnik Literacki, Wrocław. Per = Perspektywy, Katowice. PiP = Państwo i Prawo, Warszawa. PIW = Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa. Pń = Poznań. Pm = Pomorze, Bydgoszcz. Pol = Polityka, Warszawa. Polem = polemika. Pro = Problemy, Warszawa. PrzH = Przegląd Historyczny, Warszawa. PrzHu = Przegląd Humanistyczny, Warszawa. PrzK = Przegląd Kulturalny, Warszawa. PrzOr = Przegląd Orientalistyczny, Warszawa. PrzPs = Przegląd Psychologiczny, Poznań. PrzSoc = Brzegład Socjologiczny, Łódź. PrzZa = Przegląd Zachodni, Poznań. PsWy = Psychologia Wychowawcza, Warszawa. PWN = Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa. PZWL = Państwowe

Zakłady Wydawnictw Lekarskich, Warszawa. PZWS = Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa. Rec. = Recenzja. RFil = Roczniki Filozoficzne KUL. RHist = Roczniki Historyczne, Poznań. ROr = Rocznik Orientalistyczny, Warszawa. RuFi = Ruch Filozoficzny, Toruń. RuPE = Ruch Prawniczo-Ekonomiczny, Poznań. SItY = Słowo Tygodnia, Kielce. SN = Studium Nauczycielskie. SPAN = Sprawozdania Polskiej Akademii Nauk, Warszawa. SPTN = Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań. StFi = Studia Filozoficzne, Warszawa. STNT = Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu. StLo = Studia Logica, Poznań. StMNP = Studia i Materiały Nauki Polskiej, Warszawa. StPs = Studia Psychologiczne, Wrocław. T = Toruń. TNT = Towarzystwo Naukowe w Toruniu. TP = Tygodnik Powszechny, Kraków. TrLu = Trybuna Ludu, Warszawa. TrLi = Trybuna Literacka, Warszawa. TrWo = Trybuna Wolności, Warszawa. Tw = Twórczość, Kraków. TWP = Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa. WLud = Wojsko Ludowe, Warszawa. Wr = Wrocław. WszT = Wszechświat, Warszawa. WSE = Wyższa Szkoła Ekonomiczna. WSP = Wyższa Szkoła Pedagogiczna. WP = Wiedza Powszechna, Warszawa. WUML = Wojewódzki Uniwersytet Marksizmu i Leninizmu. Wwa = Warszawa. Wych = Wychowanie, Warszawa. WychPrz = Wychowanie w Przedszkolu, Warszawa. Wż = Wiedza i życie, Warszawa. ZaStEk = Zaoczne Studia Ekonomiczne, Warszawa. ZeNaKUL = Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie. ZeNaUL = Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. ZeNaUWr = Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego. ZeNaWSPW = Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie. ZeTe = Zeszyty Teoretyczno-Polityczne, Warszawa. ŻiK = Życie i Kultura, Warszawa. ŻLit = Życie Literackie, Kraków. ŻMy = Życie i Myśl, Warszawa. ZSN = Zaoczne Studia Nauczycielskie. ŻSzW = Życie Szkoły Wyższej, Warszawa. ŻWa = Życie Warszawy, Warszawa.

1958 — 1959 — 1960

Filozofia w ogóle

Bibliografia, słowniki, zjazdy,
organizacje

Bibliografia filozofii polskiej. 1831—1864. W oparciu o materiały zebrane przez A. Bara oprac. A. Kadler, I. Raszewska przy współdz. B. Skargi i A. Sawickiej. Wwa 1960 PWN s. 409 zł 90,—.

Gumański L. Prace w językach obcych. RuFi 1958 nr 4 s. 231—252.

Iwanicki J. Problematyka filozoficzna w ciągu ostatniego 50-lecia w Polsce. (Bibliografia). AK 1959 T. 58 z. 1/3 s. 255—293.

Moese H. Prace polskie i przekłady na język polski (w 1957 r.) RuFi 1958 nr 4 s. 212—231.

Przegląd czasopism (polskich i obcych). RuFi 1958 nr 4 s. 197—211.

Ważniejsze prace filozoficzne wydane w Polsce w 1958 r. StFi 1959 nr 1 s. 218—221.

Wiadomości Wydawnicze. (Bibliografia adnotowana nowych publikacji filozoficznych). RuFi 1958 nr 4 s. 252—266.

Wydawnictwa Towarzystwa. (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk). SPTPN 1957 nr 1 s. 124—125.

Wykaz artykułów opublikowanych w Studiach Filozoficznych w latach 1957—1958. StFi 1958 nr 6 s. 191—195.

Bromberg A. 8-tomowa Encyklopedie Powszechna, 12 Encyklopedii specjalistycznych przygotowuje PWN. Rozm. przepr. J. Rolicki. ŻWa 1959 nr 199 s. 4.

A. B. S. Drugi Tydzień Filozoficzny (Koła Filozoficznego Studentów KUL). ZeNaKUL 1959 nr 2 s. 133—137.

Bejze B. Drugi Tydzień Filozoficzny na KUL. HD 1959 nr 3 s. 435.

J. L. Z pobytu polskich filozofów w NRD. ŻSzW 1959 nr 5 s. 116—118.

Jankowski H. Berlińska Konferencja poświęcona twórczości Ludwika Feurbacha. StFi 1959 nr 3 s. 190—191.

Jordan Z. Wrażenia z XII Międzynarodowego Kongresu Filozoficznego w Wenecji (i Padwie). RuFi 1958 nr 4 s. 142—145.

Łubański N. XII Międzynarodowy Kongres Filozoficzny (w Wenecji i Padwie). RuFi 1958 nr 4 s. 137—141.

Majewski Z. Międzynarodowa Konferencja Informacji Naukowej — Waszyngton listopad 1958 r. Aktualne Problemy Dokumentacji 1959 nr 1 s. 11—23.

Rezińska G., Stanowski A. II Tydzień Filozoficzny KUL. Więż 1959 nr 3 s. 107—112.

S. L. Rok Braci Polskich. StFi 1959 nr 2 s. 219—220.

Rubinowicz E. 200 rocznica ukazania się wybitnego dzieła wielkiego uczonego jugosłowiańskiego. (Symposium w Dubrowniku poświęcone Rudżerowi J. Bošković). Pro 1959 nr 7 s. 530—532, il., wykr.

Such J. Wszeczwiązkowa Konferencja poświęcona filozoficznym problemom przyrodoznawstwa. StFi 1959 nr 2 s. 203—217.

W. K. Konferencja filozofów w Sofii. (Konferencja katedr filozofii Akademii Nauk europejskich krajów demokracji ludowej). StFi 1959 nr 2 s. 221—222.

Informator nauki polskiej. (R. 2): 1959—1960. (Oprac. J. Kozłowski. Wwa 1960) PWN s. 598 zł 40,—.

Skład Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Rocznik PAN Oddz. Kr. 1957/1958 s. 5—13.

Sp's placówek naukowych, komitetów i komisji Polskiej Akademii Nauk (według stanu na dzień 31.XII.1958 r.) NaP 1958 nr 4 s. 169—250.

Skład Polskiej Akademii Nauk (wg stanu na dzień 31.XII.1958 r.) NaP 1958 nr 29 s. 11—14, il.

Zagadnienia ogólne

Kotarbiński T. Wyniki naszych badań naukowych. Przegląd techniczny 1959 nr 29 s. 11—14, il.

Kotarbiński T. Nauka wobec piętnastolecia. PrzK 1959 nr 39 s. 1, 8.

Kotarbiński T. Osiągnięcia nauki polskiej. Fragm. ref.GiN 1959 nr 28/29 s. 1, 3.

Kotarbiński T. Na przełomie. Nauka polska w ostatnim piętnastolecu. Przegląd techniczny 1959 nr 29 s. 8—10, il.

Kotarbiński T. Nauka w XV-leciu. Tyg. demokratyczny 1959 nr 28 s. 2, 4.

Kotarbiński T. Od ruin do przybytków wiedzy. Nauka w Polsce Ludowej. TrLz 1959 nr 204 s. 4.

Kotarbiński T. Osiągnięcia nauki polskiej w ostatnim 15-leciu. Fragm. ref. ŻWa 1959 nr 157 s. 3.

Kotarbiński T. Problem planowania w humanistyce. NKu 1959 nr 29 s. 1, 12.

Krapiec A. Filozofia i filozofowie. Więż 1959 nr 6 s. 45—56.

Malecki I. Problemy koordynacji badań naukowych. Wwa 1960 PWN s. 99, rys. zł. 20,—.

Sikora J. O przedmiocie filozofii. Ol-sztyn 1959 WSR s. 60 zł. 3,75.

Wstępy, podręczniki, nauczanie

Ciupak E. Wybór tekstów z literatury filozoficzno-etycznej. Dla studentów Studium dla Pracujących Wydziału Pedagogicznego UW. Wybór... Wwa Uniw. Warszawski 1958 s. 227, powiel.

Główne zagadnienia i kierunki filozofii. Wykłady na Uniwersytecie Warszawskim 1957—1958. Wyd. 2 Cz. 2: Wł. Krajewski. Ontologia. Wwa 1960 PWN s. 150 zł. 16,—.

Legowicz J. Zagadnienia uniwersyteckich wykładów głównych kierunków filozoficznych. ŻSzw 1959 nr 1 s. 1—9.

Łobocki M. Z kroniki studium filozoficzno-psychologicznego przy Wydziale Filozofii KUL. RFiL 1958 z. 4 s. 141—144.

Walukowa J. Spotkanie ministra H. Gołańskiego z pomocniczymi pracownikami nauki. *ŻSzW* 1959 nr 7/8 s. 169—175.

Żółkiewski St. Cztery trwałe osiągnięcia szkolnictwa wyższego. *Rozm. przepr. J. Porębski*. *Od nowa* 1959 nr 26 s. 2, il.

Wydania i przekłady dzieł

Aristoteles. *Aristotelis qui ferebatur liber De pomo. Versio Latina Manfredi. Recensuit et illustr. M. Plezia. Varsoviae* 1960 PWN s. 77, illustr., bibliogr. zł. 12,—.

Cicero M. Tullius. *Pisma filozoficzne. T. 1: N naturze bogów; O wróżbiarstwie; O przeznaczeniu. Przeł. z łac. W. Kornatowski. Komentarz K. Leśniak. Wwa* 1960 PWN BiKIFi s. VIII, 433, portr. 1 zł. 36,—.

Dietzgen J. *Wybrane pisma filozoficzne. (Z niem. przeł. Z. Bogucki) Wwa* 1960 KsiW s. XVI, 346, portr. 1, zł. 25,—.

Erasmus D. Rotterdamus. *Trzy rozprawy. Zachęta do filozofii chrześcijańskiej; Metoda prawdziwej teologii; Zbożna biesiada. Przeł. z łac. i oprac. J. Domański. Wwa* 1960 Pax s. 431, zł. 44,—.

Helvétius Cl. A. *De l'homme. Fragm. Tł. z franc. J. Legowicz. Euh* 1958 nr 4 s. 48—55, nr 6 s. 57—62.

Helvétius Cl. A. *O umyśle. Przeł. z franc. J. Cierniak. Wstęp J. Legowicz. Wwa* 1959 PWN BiKIFi T. 1 s. XLII, 402, portr. 1. il., T. 2 s. VI, 283, il. T. 1—2 zł. 68,—.

Seneca L. A. *List 83. (Przebieg dnia Seneki. Przeciw pijaństwu). Tł. z łac. M. Brożek. Mea* 1959 nr 6. 309—315.

Seneca L. A. *Listy o moralności. Fragm. tł. E. Ziolkowski. Kier* 1959 nr 36 s. 3—4.

Seneca L. A. *Mędrcomi nie zakłóci spokoju hałaśliwe życie w bajach. Tł. M. Brożek. Mea* 1959 nr 7 s. 374—377.

Winstanley G. *Program ustroju wolności czyli Prawowita zwierzchność przywrócona z dodaniem innych pism pomniejszych. Przeł. z ang. St. Helsztyński. Przejrz. W. Chwalewik. Wwa* 1959 PWN BiKIFi s. XVIII, 276, bibliogr. zł. 30,—.

Wiszowaty A. *O religii zgodnej z rozumem czyli Traktat o posługiwaniu się samem rozumem także w sprawach teologicznych i religijnych. Przeł. z łac. E. Jędrkiewicz. Wstęp i przypisy Z. Ogonowski. Wwa* 1960 PWN BiKIFi s. XXVII, 66 dwu krotnie, il., bibliogr. zł. 25,—.

Historia filozofii

Filozofia starożytna

Georgiadis K. *Stosunek Arystotelesa do religii. Ref. Euh* 1959 nr 1/2 s. 35—39.

Leśniak K. *Lukrecjusz. Wwa* 1960 WP s. 222, portr., bibliogr. zł. 15,—.

Małunowicz L. *Moralista u boku Nerona. Seneka Młodszy. Znak* 1959 nr nr 2 s. 152—164.

Pąkcńska M. *Hedonistyczna etyka Epikura. Wwa* 1959 PWN s. 118, bibliogr. zł. 20,—.

Tatarkiewicz W. *Arystoteles o postrzeżeniu estetycznym. Ref. StFi* 1959 nr 2 s. 163—165.

Tokarz Fr. *Problem duszy w systemach indyjskich. Znak* 1959 nr. 6 s. 714—1746.

Trencsényi-Waldapfel I. *Cicéron et Lucrèce. Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* T. 6 fasc. 3/4. *Rec. Kropiewicz A.* *Kwestia krytyczna. Języki obce w szkole.* 1959 nr 4 s. 196—200.

Filozofia średniowieczna

Giszter W. *Nie średniowieczny myśliciel (Tomasz z Akwinu). AK* 1959 T. 58 z. 1/3 s. 246—254.

Greniuk Fr. *Subiektywna norma moralności według św. Tomasza z Akwinu. RTe* 1958 z. 3 s. 49—66.

Filozofia nowożytna

Adamski J. *Wolter i przesłanki postawy deistycznej. StFi* 1958 nr 6 s. 56—86.

Adler E. *Herder a „spór o panteizm”. Euh* 1959 nr 3 s. 219—230.

Adler E. *Z problematyki badań nad J. G. Herderem. StFi* 1959 nr 3 s. 83—108.

Baczko B. Hegel a Rousseau. StFi nr 6 s. 87—120.

Baczko B. Problemy historyzmu w filozofii społecznej Henryka Kamieńskiego. ArchHFMSp T. 4 1959 s. 101—149.

Fritzhand M. Humanizm Feuerbach a humanizm Marksa. Argumenty 1959 nr 21 s. 1, 5.

Fritzhand M. U podstaw etyki Marksa. StFi 1958 nr 6 s. 3—39.

Haym R., Kautsky K., Mehring F., Lukács N.: Arthur Schopenhauer. Berlin 1955. Rec. Garewicz J. Trzy odbicia Schopenhauera. StFi 1959 nr 1 s. 197—210.

Jesz. O aktualności Johna Stuarta Mila. Pol 1959 nr 37 s. 6.

Kołakowski L. Karol Marks i klasyczna definicja prawdy. Tł. StFi 1959 nr 2 s. 43—69.

Kroński T. Rozważania wokół Hegla. Wwa 1960 PWN s. 499, portr. 2, bibliogr. zł. 60,—.

Kuderowicz Z. Czy Hegel jest przestarzały? Argumenty 1959 nr 13 s. 4.

Maneli M. Nicolo Macchiavelli — niezrozumiały teoretyk polityki: O naturze człowieka. Prawo i życie 1959 nr 14 s. 6, il.

Marcuse H. Reason and revolution: Hegel and the rise of social theory. 2d Ed. New York 1954. Rec. Kuderowicz Z.: Studium o rewolucyjności heglizmu. NKU 1959 nr 17 s. 4.

Margul T. Krytyka chrześcijaństwa z pozycji pseudobuddyzmu u Artura Schopenhauera. Euh 1959 nr 1/2 s. 51—69.

Noack H. Die Religionsphilosophie im Gesamtwerk Kants. Hamburg 1956. Rec. Nowicki A.: Nowa praca o kantowskiej filozofii religii Euh 1959 nr 3 s. 297—300.

Ogonowski Z. Ze studiów nad myślą filozoficzną późnego socynianizmu. Joachim Stegmann starszy i ewolucja założeń doktryny socyniańskiej. StFi 1959 nr 3 s. 55—81.

Ossowska M. Myśl etyczna Karola Marksa. Przk 1959 nr 26 s. 1, 5.

Piechowski J. Poszukiwacz w cierpieniu (Blaise Pascal). Kier 1959 nr 13/14 s. 6, 15.

Pomeau R. La religion de Voltaire. Paris 1956. Rec. Guranowski J.: Voltaire jego Bóg. StFi 1959 nr 1 s. 189—196.

Studia nad arianizmem. Red. L. Chmaj. Wwa 1959 PWN s. 563, tabl. 25, tab. 1, bibliogr. zł. 90,—.

Vries Th. de. Spinoza — myśliciel polityczny. Tł. z ang. ZeTe 1959 nr 3 s. 137—143.

Walicki A. Osobowość a historia. Studia z dziejów literatury i myśli rosyjskiej. Wwa 1959 PIW s. 487 zł. 30,—.

Walicki A. Słowianofili i okcydentaliści. Z dziejów problematyki narodu i problematyki historyzmu w myśli rosyjskiej pierwszej połowy XIX wieku. ArchHFMSp T. 4 1959 s. 151—215.

Współczesne kierunki filozofii

Marksizm

Banfi A. Puryzm filozoficzny. Tł. z włos. ZeTe 1959 nr 5 s. 10—13.

Duret J. Marksizm nie stał się przestarzały. Tł. z franc. ZeTe 1959 z. 7/8 s. 36—48.

Goldman L. Urzeczwienie. Tł. z franc. ZeTe 1959 nr 4 s. 103—123, nr 5 s. 14—27.

Goldman L. La Réification. Les Temps Modernes 1959 nr 156/157. Rec. Pomian K.: Świadomość zreifikowana. Tw 1959 z. 7 s. 139—144.

Hirszowicz M. Problemy interpretacji Marksa. (Polem.) StFi 1959 nr 1 s. 3—29.

Hodges D. Cl. Rola klas w materializmie historycznym. Tł. z ang. ZeTe 1959 nr 4 s. 124—131.

Kołakowski L. Racjonalizm jako ideologia. Argumenty 1959 nr 19 s. 1, 5, 8, nr 20 s. 1, 8.

Martel K. Ideologia a nauka. Stenogramy wykładów wygł. na krajowym seminarium z wybranych zagadnień filozoficznych. Wwa 1960 KsiW s. 90 zł. 4,—.

Omieljanowski M. „Materializm a empiriokrytycyzm” w świetle fizyki współczesnej. Tł. z ros. H. Załucki. Pro 1959 nr 5 s. 303—305.

Wiatr J. Społeczny sens racjonalizmu. Argumenty 1959 nr 31 s. 1, 9, Polem. Gordon M.: Czy racjonalizm jest irracjonalizmem. Tamże nr 33 s. 4—5, 8.

Wolicki K. Na nie wykorzystanych drogach. (Właściwości reifikacji w ujęciu Lucien Goldmann). Argumenty 1959 nr 33 s. 8.

Wolniewicz B. Pojęcie abstrakcji u Hegla i w marksizmie. RuFi 1958 nr 4 s. 172—175.

Inne kierunki

Bartnik Cz. „Filozofia przeciwieństw” Romano Guariniego. ZeNa KUL 1959 nr 2 s. 97—104.

Granat W. Idea osoby w pismach Emanuela Mounier. ZeNaKUL 1959 nr 1 s. 13—34.

Heise W. Nowe wydanie dzieł Fr. Nietzschego. Oprac. z niem. H. M. PrzeHu 1958 nr 6 s. 189—194.

Jaroszewski T. Personalizm katolicki a problem emancypacji człowieka. NDr nr 10 s. 48—61.

Kordyasz T. Wartość tomizmu. Kier 1959 nr 9 s. 4.

Krzywicki J. Filozofia amerykańska. Boston Mass. 1958. Rec. Beylin P. WZ 1959 nr 4 s. 255; Najder Z.: Prezentacja filozofii amerykańskiej. Tw nr 3 s. 188—191.

Meybaum B., Jędrzejewski S. Dywagacje o etyce Camusa. Od nowa 1959 nr 23—24, s. 9.

Milewski J. Plombowanie serca. (Psychoanaliza i psychiatria w XX wieku). Kier 1959 nr 35 s. 5, 11; Okniński W.: Medycyna duszy” Tamże nr 38 s. 2.

Mrówczyński T. Teocentryczny humanizm. Jacques Maritain. Argumenty 1959 nr 30 s. 7, 10.

Pastuszka J. Postawy życiowe według S. Kierkegaarda. RFil 1958 z. 4 s. 105—125.

Pomian K. Filozof wiekuistego niepokoju. (J. P. Sartre). Argumenty 1959 nr 38 s. 6—7, 10, il.

Przełęcki M. Operacjonizm. ArchHFMSp T. 5 1959 s. 169—186.

Schaff A. Aktualne dyskusje filozoficzne w Polsce. Od nowa 1959 nr 15, s. 1, 8, il.

Schaff A. Filozoficzne obrachunki: Dłaczego egzystencjalizm stał się u nas modą. NKu 1959 nr 38 s. 1, 7.

Świeżawski St. Problem filozoficzny teorii człowieka. Znak 1959 nr 6 s. 698—713.

Więź R. 1958 nr 1—3. Rec. Kuczyński J.: Personalści w Polsce, czyli nowe doświadczenie katolicyzmu. StFi 1959 nr 2 s. 179—186.

Wojciechowski T. O hylosytemizmie. (Teoria Alberta Mitterera) RFil T. 6 1958 z. 3 s. 27—73.

Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących

Agatstein-Gierowski S. Emil Boutroux jako filozof religii. Euh 1958 nr 6 s. 3—16.

Brzozowski S.: Listy — dziennik myśli Brzozowskiego. Oprac. M. Sroka. Tw 1959 nr 7 s. 63—89.

Osiadacz-Molska A. Stefan Czarnowski i jego dzieła. Euh 1958 nr 5 s. 48—60.

Selsam H. Karol Darwin i Karol Marks. Tł. z ang. ZeTe 1959 z. 7/8 s. 49—60.

Elzenberg H. Troska i myśl. O początkach mojego filozofowania. ZSZW 1959 nr 5 s. 93—102, il.

Zdrój J. Religijność Gandhiego. HD 1959 nr 3 s. 375—384.

Kołąkowski L. Tadeusz Kroński. (W pierwszą rocznicę śmierci). Tw 1959 nr 6 s. 81—85.

Lenin we wspomnieniach współczesnych. Tłum. z ros. Wwa 1960 KsiW T. 1 s. 549, portr. 1, T. 2 s. 585, portr. 1. T. 1—2 zł. 30,—.

Fogarasi B. O filozoficznych koncepcjach György Lukácsa. Tł. Problemy Pokoju 1959 nr 6 s. 41—48.

Mrówczyński T. Jacques Maritain a idea wolności (oraz) Bibliografia prac... Euh 1958 nr 4 s. 5—14.

Nowaczyk M. Fryderyk Wilhelm Nietzsche jako filozof religii. Euh 1959 nr 1/2 s. 83—109.

Bibliografia dzieł Renana. Euh 1959 nr 3 s. 242.

Skrzypek M. Kult nauki u Ernesta Renana. Euh 1959 nr 3 s. 231—241.

Sartre J. P. Rozmowa z... Wyw. przepr. M. Craipeau. Tł. z franc. NKu 1959 nr 39 s. 8.

Znanięcki Fr. Pojęcie osoby u M. Schellera. RFiL T. 6 1958 z. 4 s. 23—38.

Skłodowska-Curie M. Autobiografia. (Na podstawie tłum. z ang. dokonanego przez J. S. i H. S.) Wwa 1959 PWN s. 79, il., portr. zł. 16,—.

Planck M. Z autobiografii naukowej. Fragm. Tł. z niem. B. Kuchowicz. Postępy Fizyki 1959 nr 1 s. 63—70, il.

Klepacz M. Ks. Idzi Radziszewski. AK 1959 T. 59 z. 1/3 s. 15—17.

Rudniański J. Stefan Rudniański (wspomnienie syna). GIN 1959 nr 9 s. 4, il.

Sońnicki K. Kazimierz Twardowski jako pedagog. NSzk 1959 nr 4 s. 24—26, il.

Meyer F. L'ontologie de Miguel de Unamuno. Paris 1955. Rec. Poman K.: Filozofia Miguela de Unamuno. Tw 1959 nr 3 s. 183—188.

Kowalski St. Działalność naukowa Floriana Znanięckiego. RuPE 1959 z. 1, s. 361—370, il.

Metafizyka

Cackowski Z. Zagadnienie stosunku czasowego, przyczyny i skutku. AUMCS Sect. F v. 10 1955 s. 217—235.

Bednarek H., Zalewski S. Z problematyki światopoglądowej: O światopoglądzie. — Podstawowe elementy światopoglądu chrześcijańskiego. Biuletyn informacyjny Pax 1959 nr 7 s. 47—54, nr 8 s. 34—38.

Granat W. Teodycea. Istnienie Boga i Jego natura. Pń 1960 Pallottinum s. 482, bibliogr. zł. 80,—.

Krapiec A. Poznawalność Boga i duszy: trudności — podstawy rozwiązań. Znak 1959 nr 6 s. 747—756.

Krapiec A. Teoria analogii bytu. L 1959 KUL s. 400, bibliogr. zł. 50,—.

Kuszko E. O sprawach i sporach filozoficznych. Wwa 1960 Wojsk. Zakł. Graficzne s. 50.

Mascall E. L. Ten, który jest. Studium z teizmu tradycyjnego. Tłum. z ang. J. W. Zielińska. Wwa Pax s. 386 zł. 44,—.

Topitsch E. Vom Ursprung und Ende der Metaphysik. Wien 1958. Rec. Lazari-Pawłowska I.: O źródłach i upadku metafizyki. StFi 1958 nr 6 s. 176—179.

Teoria poznania

Gordon M. Racjonalizm a prawda absolutna. Argumenty 1959 nr 39 s. 3, 13.

Karczewski B. O głębsze pojmowanie przyczynowości. Argumenty 1959 nr 33 s. 3, 11.

Ożarowski J. Metoda transcendentna a problem poznania syntetycznego w szkole marburskiej. ArchHFMSp T. 5 1959 s. 141—168.

Siemianowski A. Sceptycyzm. Więź 1959 nr 5 s. 80—84.

Stępień A. Poznanie filozoficzne a poznanie w innych naukach; Seminarium dyskusyjne. Oprac. A. S. Znak 1959 nr 5 s. 551—563.

Filozofia nauki

Blumberg A. E. Nauka i dialektyka. Th. z ang. ZeTe 1959 nr 3 s. 3—19.

Courant R., Robins H. Co to jest matematyka? Wwa 1959 Rec. H. St. Matematyka 1959 z. 4 s. 197—199, rys.

Koj L. Przyczynek do określenia stosunku zachodzącego między filozofią a logiką. AUMCS Sect. F v. 10 1955 s. 237—251.

Krajewski W. Racjonalizm a neopozytywizm. — Krytycyzm, ale jaki? Argumenty 1959 nr 27 s. 1, 10—11, nr 29 s. 4, 6.

Legowicz J. Zagadnienie rewizji metody w badaniach nad filozofią średniowieczną. StFi 1959 nr 3 s. 109—134.

Małunowiczówna L. Wstęp do filologii klasycznej wraz z metodologią pracy umysłowej i naukowej. L 1960 KUL s. 340, bibliogr., zł. 60,—.

Pastuszka J. Filozofia i teologia a nauki przyrodnicze i humanistyczne, HD 1959 nr 2 s. 202—212.

Rutkowski A. O humanistyce — wątpliwości i nadzieje. PrzHu 1958 nr 5 s. 133—146.

Stasiewicz I. O klasyfikacji i społecznym znaczeniu nauk. (Rozważania na łamach czasopism polskich lat 1770—1773). KWHNT 1959 nr 1 s. 105—128, rys.

Steinhaus H. Matematyka wczoraj i dziś. Kosmos Ser. B 1959 z. 2 s. 107—118, rys.

Logika i metodologia

Systemy, podręczniki, nauczanie

Ajdukiewicz K. Zarys logiki. (Wyd. 7) Wwa 1960 PZWS s. 207, rys. zł. 9,50.

Beveridge W. I. B. Sztuka badań naukowych. (Z ang. przeł. L. Żebrowski). Wwa 1960 PZWL s. 223, bibliogr. zł. 18,— w opr. zł. 25,—.

Kotarbiński T. Kurs logiki dla prawników. (Wyd. 4) Wwa 1960 PWN s. 243, bibliogr. zł. 16,—.

Ziemiński Z. Logika praktyczna. Pń 1959 PWN s. 251 zł. 18,—.

Poszczególne zagadnienia

Borkowski L. O matrycowych regułach rachunku zdań. ZeNa UW r. Ser. B nr 3 1959 z. 2 s. 41—52.

Dąbska I. W sprawie pojęcia rozumienia. Autoref. RuFi 1958 nr 4 s. 189—190.

Geppert M. Próba zwięzłej teorii sygnałów. Autoref. RuFi 1958 nr 4 s. 191—192.

Giedymin J. Indukcjonizm i antyindukcjonizm. (Interpretacja poglądów Karola Poppera). StFi 1959 nr 2 s. 3—25.

Jakóbczyk Fr. Przykłady zastosowania dyskusji w rozumowaniu matematycznym. RFil T. 6 1959 z. 3 s. 157—167.

Kamiński St. Fregego ujęcie roli definicji w systemie dedukcyjnym. Spraw. KUL nr 7 I.IX.1953—31.XII.1956 s. 216—217.

Kamiński St. O klasyfikacji rozumowań. Spraw. KUL nr 7 I.IX.1953—31.XII.1956 s. 213—214.

Kamiński St. Rola pewnych funkcyj w logice i w języku potocznym. Spraw. KUL nr 7 I.IX.1953—31.XII.1956 s. 220—221.

Kaplan A. Definition and specification of meaning. The Journal of Philosophy. 1946 nr 11. Rec. Mortimer H.: O pewnym niedefinicyjnym sposobie ustalania sensu terminów. StFi 1958 nr 6 s. 180—186.

Kotarbiński T. Wybór pism. T. 2 Wwa 1958. Rec. Łuszczewska-Romahnowa S.: Z okazji wydania II tomu „Wyboru Pism”. StFi 1959 nr 3 s. 154—162.

Kraszewski Z. O pewnych konsekwencjach wynikających z definicji pojęć przyjmowanych w rachunku relacji. StFi 1959 nr 2 s. 38—42.

Kraszewski Z. Zagadnienie intensjonalności. StFi 1959 nr 3 s. 147—156.

Kubiński T. Systemy pozornie sprzeczne ZeNa UW r. Ser. B nr 3 1959 z. 2 s. 53—61.

Menne A. Logik und Existenz. Meisenheim/Glan 1954. Rec. Gumański L. RuFi 1958 nr 4 s. 178—181.

Patoczka J. Bolzano a problem teorii nauki. Tł. z czes. StFi 1959 nr 1 s. 170—188.

Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca L. La nouvelle rhétorique. Paris 1958. Rec. Indan Fr. RuFi 1958 nr 4 s. 181—185.

Pogorzelski W. O zasadzie odwrotności treści i zakresu nazw. ZeNa UWr Ser. B nr 3 1959 z. 2 s. 21—31.

Schaff A. Filozofia semantyczna. PrzeHu 1959 nr 1 s. 1—29.

Słupecki J. Funkcja Łukasiewicza. ZeNa UWr Ser. B nr 3 1959 z. 2 s. 33—40.

Steinhaus H. O ścisłości matematycznej. Matematyka 1958 nr 3 s. 1—11.

Stonert H. Definicje w naukach dedukcyjnych. Ł ŁTN 1959 Ossol s. 168, bibliogr. zł. 28,—.

Stojnowski J. Z logiki i metodologii badań przyrodniczych. Spraw. KUL nr 7 I.IX.1953—31.XII.1956 s. 236—239, tab.

Szaniawski K. W sprawie racjonalności zawodnych sposobów wnioskowania. StFi 1959 nr 2 s. 26—37.

Szaniawski K. Wnioskowanie czy behaviour? StFi 1958 nr 6 s. 163—175.

Woodger J. H. Biology and language. Cambridge 1952. Rec. Pawłowski T. RuFi 1958 nr 4 s. 186—189.

Wiegner A. O subiektywnej i obiektywnej jasności w myśli i słowie. ZeNa UP nr 20 Filoz. 1959 z. 3 s. 3—15.

Wojak Z. O przewidywaniach naukowych. Wszechświat 1959 z. 6 s. 177—178.

Wolniewicz B. Definicja religii jako problem logiczny. Euh 1958 nr 3 s. 73—76.

Cybernetyka

Grenjewski H. Elementy cybernetyki sposobem niematematycznym wyłożone. Wwa 1959 PWN s. 207, rys., tab., bibliografia, zł. 20,—.

Mońko L. Cybernetyka i jej filozoficzne aspekty. RFil T. 6 1958 z. 3 s. 5—25.

Psychologia

Historia i zagadnienia ogólne

Peter J. Historia psychologii w zarysie. (Wyd. 2) Katowice 1959 „Śląsk” s. 414, bibliogr., zł. 50,—.

Gerstman S. Prace badawcze Katedry Psychologii Uniwersytetu Łódzkiego. Psychologia wychowawcza 1959 nr 2 s. 288—291.

Plużek Z., Choynowski M. Działalność Pracowni Psychologicznej Państwowego Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Krakowie-Kobierzynie. Psychologia wychowawcza 1959 nr 3 s. 303—304.

Tomaszewski T. Problematyka naukowa Katedry Psychologii Ogólnej Uniwersytetu Warszawskiego. Psychologia wychowawcza 1959 s. 144—145.

Włodarczyk K. Sprawozdanie z działalności Zakładu Psychologii KUL za rok akademicki 1957/58. RFil T. 6. 1958 z. 4 s. 144—145.

Choynowski M. Nauka, psychologia i zjawiska psychiczne. NKu 1959 nr 32 s. 6.

Drzazga J. Zagadnienie duszy we współczesnej psychologii. RFil T. 6 1958 z. 4 s. 5—21.

Eska J. Czy wolność wewnętrzna jest możliwa. TP 1959 nr 32 s. 1.

Koziński J. Heisenberg i psychologia. Kier 1959 nr 19 s. 4—5.

Koziński J. Rozważania o psychologii. NKu 1959 nr 20 s. 3,7.

Rey A. L'Examen clinique en psychologie. Paris 1958. Rec. Tyborowska K. Psychologia wychowawcza, 1959 nr 3 s. 317—321.

Reykowski J. Światopogląd jako fakt psychologiczny. Euh 1958 nr 5 s. 3—16.

Rubinstein S. Ł. O myśleniu i putiach jego issledowanija. Moskwa 1958. Rec. Flesznerowa E. Psychologia wychowawcza 1959 nr 3 s. 310—317.

Tomaszewski T. Determinizm w psychologii. Argumenty 1959 nr 31 s. 3, il.

Systemy i podręczniki

Baley St. Wprowadzenie do psychologii społecznej. Wwa 1959 PWN s. 226, rys., bibliogr., zł 29,—.

Bilkiewicz T. Psychiatria kliniczna. Wyd. 2 rozszerzone. Wwa 1960 PZWL s. 854, tabl, 10, il., tab.; bibliogr. zł 130.

Cwynar St. Wstęp do psychoterapii. Rozważania i zasady praktyczne. (wyd. 5) Wwa 1959 PZWL s. 94, bibliogr. zł 10,—.

Dąbrowski K. Społeczno-wychowawcza psychiatria dziecięca. Wwa 1959 PZWS s. 487, bibliogr. zł 40,—.

Fraisse P. Podręcznik ćwiczeń z psychologii eksperymentalnej. (Tłum. z francuskiego I. Kurcz). Wwa 1960 PWN s. 296, il., tab., bibliogr. zł 28,—.

Nowacki T. Zarys psychologii. Wwa 1960 PZWS s. 283, il. bibliogr.

Turley S. Psychologia ogólna. Cz. 2 Zabrze 1959 Politechnika Śląska s. 70, powiel.

Wyobrażenia, myślenie

Kurcz I. Przegląd badań nad generalizacją w amerykańskiej literaturze psychologicznej. PsWy 1958 nr 2 s. 277—287, tab., wyk.

Pietrasieński Z. Bieguny inteligencji. WŻ 1959 nr 5 s. 271—275, il.

Pietrasieński Z. O istocie inteligencji. WŻ 1959 nr 3 s. 130—134, rys.

Pietrasieński Z. Psychologia sprawnego myślenia. Wwa 1959 WP s. 244, tab. 1, bibliogr. zł 12,—.

Walicka J. Przyczynę do badań nad podzielnością uwagi (jednoczesne wykonywanie czynności umysłowych i fizycznych) Lekarz wojskowy 1959 nr 4 s. 448—453.

Zaworski T. Mimowolne wyobrażenia melodyjne. RFil T. 6 1958 z. 4 s. 59—89, tab.

Psychologia jednostek i typów, psychologia społeczna

Csorba H. Rola psychologa w poradnictwie zawodowym. Praca i Zabezpieczenie Społeczne 1959 nr 9 s. 33—35.

Gellersztejn S. G. Zagadnienia psychologii pracy. Tł. z ros. T. Witwicki. Ochrona Pracy 1959 nr 7 s. 1—3.

Han-Ilgiewicz N. Osobowość kobiety a jej postawa religijna. AK T. 57 1958 z. 3 s. 337—349, tab.

Kowalewski Z. Psychologiczne problemy pracy. Przegląd techniki 1959 nr 13 s. 14—16, il.

Lukov G. Szkice z psychologii wojskowej. Tłum. z ros. Cz. Czarnogórski). Wwa 1959 MON s. 386 zł 22,—.

Platonow K. O psychicznych cechach żołnierza. (Z zagadnień radzieckiej psychologii wojskowej). Tł. z ros. Wojsko ludowe 1959 nr 9 s. 60—62.

Testy

Choynowski M. Testy w opracowaniu. PsyWy 1959 nr 3 s. 304—305.

Han-Ilgiewicz N. Zastosowanie terapeutyczne testu Szondi'ego. RFil T. 6 1958 z. 4 s. 39—58, tab.

Reutt J., Reuttowa N. Badania osobowości metodą TAT Murraya. Wwa 1960 PWN s. 349, bibliogr. zł 30,—.

Terman L. M., Merrill M. A. Skala inteligencji Termansa-Merrilla. Forma L. (Tłum. z ang. Wwa) 1959 Zakł. Prod. Skryptów Politechniki Warsz. s. 134, tab. powiel.

Psychologia rozwojowa

Franus E. Rozwój reakcji gniewu małych dzieci. Kr 1959 PWN s. 135 tabl. 21, tab., bibliogr. zł 20,50.

Gerstman St. Problematyka psychologii lenistwa szkolnego. PsWy 1959 nr 3 s. 268—280.

Szemińska A. Jak poznawać i rozumieć dziecko. *Rodzina i Szkoła* 1959 nr 9 s. 4.

Szman St. Początki kształtowania się woli dziecka. *PsWy* 1958 nr 2 s. 162—183.

Etyka i teoria postępowania

Historia i zagadnienia ogólne

Majlerowa J., Maślińska H. Etyka. Wstępne wiadomości bibliograficzne. *Euh* 1958 nr 5 s. 103—107.

Ossowska M. Z prac Zakładu Historii i teorii Moralności Instytutu Filozofii i Sociologii PAN. *PrzSoc T.* 13 1959 nr 2 s. 135—136.

Pednarski F. Naczelne aksjomaty w systematyce etyki normatywnej. *Spraw. KUL* nr 7 s. 218—220.

Godek J. O potrzebie owocnej dyskusji i sposobie jej prowadzenia. *Biuletyn informacyjny Pax* 1959 nr 4 s. 24—31.

Grzegorzczak A. Jeszcze o podstawach etyki naturalnej. *StFi* 1958 nr 6 s. 40—55.

J. K. Normatywny charakter przepisów moralnych. *Biuletyn informacyjny Pax* 1959 nr 5 s. 26—35.

Jankowski H. Determinizm i indeterminizm a moralność. *Argumenty* 1959 nr 35 s. 10.

Keller J. Cel a wartość moralna czynu. *StFi* 1959 nr 2 s. 145—162.

Keller J. Społeczny charakter moralności. *Wychowanie* 1959 nr 3 s. 35—41.

Kotarbiński T. O zadaniach i postępkach ogólnej teorii działania skutecznego. *Samorząd robotniczy* 1959 nr 7 s. 18—20, il.

Mikułski E. O etyce świeckiej pozytywnej. *Kier* 1959 nr 34 s. 1,11.

Miros P. Religia, moralność, psychoanaliza. *TP* 1959 nr 34 s. 1—2.

Moese H. Etyka uczciwości, uczynności i poświęcenia. *Autoref. RuFi* 1958 nr 4 s. 192—195.

Padacz W. Współczesne pojęcie heroiczych cnót. *HD* 1959 nr 4 s. 513—515.

Perelman Ch. O sprawiedliwości. *Z franc. przeł. W. Bieńkowska. Słowo wstępne M. Ossowska. Wwa* 1959 PWN s. 143, zł 15,—.

Somerville J. Wolność a wartość. *Tł. StFi* 1959 nr 3 s. 135—146.

Starowiejska-Morstinowa Z. Wiem — nie wiem. (Problem prawdy i jej poznania). *TP* 1959 nr 76 s. 3.

Slipko T. Normy bezwzględne w etyce chrześcijańskiej. *HD* 1959 nr 2 s. 193—201.

Teksty deontologiczne. Amerykański Kodeks Deontologii Lekarskiej. *Tł. z ang. T. Kielanowski. Biuletyn Główn. Biblioteki Lekarskiej* 1959 nr 6 s. 453—455.

Wojtwa K. Natura ludzka jako podstawa formacji etycznej. *Znak* 1959 nr 6 s. 693—697.

Zieleniewski J. O stanie i potrzebie badań prakseologicznych. *NaP* 1959 nr 2 s. 77—120.

Systemy i podręczniki

Black D. The theory of committees and elections. Cambridge 1958. *Rec. Szaniawski K.: O zbiorowym podejmowaniu decyzji. StFi* 1959 nr 3 s. 176—181.

Lottin D. O. *Morale fondamentale*. Paris 1954. *Rec. Greniuk F. RTe T.* 5 1958 z. 1 s. 131—134.

Poszczególne zagadnienia

Anders G. Świadek. (Problem moralnej odpowiedzialności człowieka w epoce technokracji). *Tł. z niem. Z. Starowiejska-Morstinowa. TP* 1959 nr 34 s. 1—2.

Brown J. A. C. Kierownictwo a atmosfera pracy. *Oprac. z ang. D. Zwolińska. PsyWy* 1959 nr 3 s. 300—301.

Czarnota St. Niewykorzystane możliwości. (Sublimacja instynktów człowieka). *TP* 1959 nr 38 s. 3.

Fritzhand M. Spór o „realny humanizm”. *Argumenty* 1959 nr 22 s. 3.

Grzegorzczak A. Rozważania o nowocześniejszej doskonałości chrześcijańskiej. *Więź* 1959 nr 2 s. 58—71.

Jankowski H. O co toczy się spór? (Problem laicyzacji). *ŻWa* 1959 nr 57 s. 3.

Kotarbiński T. Co robić dla podniesienia kultury moralnej społeczeństwa. *Oświata dorosłych* 1959 nr 1 s. 1—6.

La Rochefoucauld Fr. De. Maksymy i rozważania moralne. Przeł. z franc., wstęp i objaśn. T. Boy-Żeleński. *Wwa* 1960 Cz s. 141 zł 14,—.

Majdański K. Aktualność podstawowych zasad moralności. *AK* 1959 T. 58 z. 1/3 s. 147—153.

Mounier E. Personalistyczne zaangażowanie. *Fragm. książki: Qu'est-ce que le personnalisme?* Tł. z franc. A. Krasieński. *Więź* 1959 nr 5 s. 5—11.

Ossowska M. Norma prawa i norma moralna u Petrażyckiego. *Streszcz. ref. SPAN* 1959 z. 1 s. 74—75.

Podgórecki A. Rola ocen w naukach praktycznych. *Streszcz. ref. SPAN* 1959 z. 1 s. 72—74.

Soldenhoff St. Przeciwno pesymizmowi etycznemu. *NSzk* 1959 nr 3 s. 8—14, il.

Stomma St. Ghandi jeździł trzecią klasą. (Problem odpowiedzialności moralnej). *TP* 1959 nr 34 s. 1—2.

Zieleniewski J. Produktywność pracy. *Wwa* 1959 *Tow. Naukowej Org. i Kierownictwa* s. II, 87, powiel.

Estetyka i teoria sztuki

Zagadnienia ogólne

Białostocki J. „Ars i usus”: teoria i praktyka artystyczna Renesansu. *Prze Hu* 1959 nr 3 s. 27—48, il.

Gołubiew A. Sentymentalizm w życiu i w sztuce. *Znak* 1959 nr 7/8 s. 839—856. s. 1076—1077.

Langer S. K. Zasady sztuki, zasady twórczości. Tł. z ang. J. W. *Znak* 1959 nr 7/8 s. 921—930.

Morawski St. O estetyce Libelta. *Prze Hu* 1958 nr 5 s. 73—84.

Naksianowicz-Gołaszewska M. O podstawach oceny estetycznej. *ZeNa UJ* nr 21 *Filol.* 1959 z. 5 s. 217—244.

Needham H. A. Taste and criticism in the eighteenth century. London 1952. *Rec. Morawski St.: Estetyka angielska XVIII wieku. PrzK* 1959 nr 23 s. 5.

Suzin A. W sprawie powołania Rady Głównej Wychowania Estetycznego. *NSzk* 1959 nr 7/8 s. 74—75.

Stróżewski W. O pojęciach piękna. *Znak* 1959 nr 7/8 s. 866—887.

Stróżewski W. Wśród publikacji filozoficznych. *Klasyki estetyki: wznowienia i dyskusje. Znak* 1959 nr 7/8 s. 1062—1075.

Tatarkiewicz Wł. Pierwsze źródła chrześcijańskiej estetyki. *Znak* 1959 nr 7/8 s. 857—865.

Tatarkiewicz Wł. Grecy o sztukach naśladowczych. *Sztuka i Krytyka* 1958 nr 33/34 s. 113—121.

Poszczególne zagadnienia i sztuki

Brooke-Rose Ch. A grammar of metaphor. London 1958. *Rec. Najder Z.: Gramatyka metafory. Tw* 1959 nr 8 s. 191—193.

Fischer E. Problem rzeczywistości w sztuce współczesnej. Tł. z niem. H. Mięgała. *PrzeHu* 1958 nr 6 s. 123—138.

Gilson E. Malarstwo i obrazowanie. Tł. z franc. J. W. *Znak* 1959.

Janion M. Dwie postacie genetyzmu w badaniach literackich. *NaP* 1959 nr 2 s. 52—76.

Kayser W. Narrator w powieści. Tłum. A. Lam. *Tw* 1959 nr 5 s. 101—113.

Kayser W. Das sprachliche Kunstwerk. 4 Aufl. Bern 1956. *Rec. Koziłek G. Kwartalnik neofilologiczny* 1959 z. 1 s. 57—60.

Krzyżanowski J. Coś niecoś o komentarzu. *PrzeHu* 1959 nr 2 s. 1—17.

Markiewicz H. Pojęcie prądu w historii literatury. *StFi* 1959 nr 2 s. 114—144.

Mayenowa M. O współzależności rozwoju języka literackiego i form literackich. NaP 1959 nr 2 s. 38—51, tab.

Masson A. Ku czemu zmierza plastyka? Tł. z franc. H. M. Znak 1959 nr 7/8 s. 953—962.

Merton Th. Poezja i kontemplacja. Tł. z ang. P. S. Znak 1959 nr 7/8 s. 899—915.

Mikulski T. Wstęp do metodyki technicznej badań historyczno-literackich. PrzeHu 1958 nr 6 s. 1—14.

Oseka A. Fowizm. WZ 1959 nr 9 s. 535—544, il.

Robbe-Grillet A. Natura, humanizm, tragedia. (Esej z zagadnień filozofii literatury). Tł. z franc. J. Błoński. ŻLit 1959 nr 10 s. 6—8.

Wallis M. Sztuka polska dwudziestolecia. Wybór pism z lat 1921—1957. Wwa 1959 Arkady s. 441, tabl. 111 w tym portr., bibliogr., zł 85,—.

Winniczuk L. Cicero o teatrze i o aktorach. Mea 1959 nr 7 s. 337—342.

Filozofia społeczeństw i nauk społecznych

Historia i zagadnienia ogólne

Bibliografia publikacji socjologicznych w czasopiśmie polskich w 1958 roku. PrzSoc 1959 nr 2 s. 207—214.

Przegląd piśmiennictwa z zakresu socjologii. Studia socjologiczno-polityczne 1959 nr 2 s. 221—233.

Garyga B. Z działalności wrocławskiego ośrodka socjologicznego. PrzSoc 1959 nr 2 s. 142—143.

Lutyńska K. Sprawozdanie z prac badawczych Zakładu Badań Socjologicznych PAN. PrzSoc 1959 nr 2 s. 139.

Klimaszewska J., Kutrzeba-Pojnarowa A. Działalność uniwersyteckich katedr etnografii w Polsce w l. 1945—1956. Etnografia polska 1959 s. 59—107.

Kowalski St. Prace badawcze Katedry Socjologii UAM w Poznaniu. PrzSoc 1959 nr 2 s. 140—142.

Bauman Z. Socjologia w Mediolanie. (IV Światowy Kongres Socjologiczny). NKU 1959 nr 39 s. 3.

Bauman Z. Socjologia Vilfreda Pareta. ArchHFMSp T. 5 1959 s. 5—38.

Cierniak H. Renesans socjologii. (Sekcja Socjologiczna przy Instytucie Śląskim w Katowicach). Nadodrze 1959 nr 4 s. 2.

Chłasiński J. O zadaniach socjologii w Polsce. Rozm. przepr. J. Eska, A. Wiewłowieyski. Wieź 1959 nr 5 s. 36—40.

Demiński L. Społeczność międzynarodowa w filozofii i w rzeczywistości. Znak 1959 nr 6 s. 757—766.

Kania A. Podstawowe determinanty społeczne. Wykład wygł. na 2 roku Wydz. Historyczno-Socjologicznego. Wwa 1959 WSNS s. 46, powiel.

Kłuskowska A. Socjologia we Francji. PrzSoc 1959 nr 2 s. 157—162.

Loomis Ch. P. Beegle J. A. Rural sociology, the strategy of change. New York 1957. Rec. M. Ol.: Amerykański podręcznik socjologii wsi dla działaczy społecznych. Wieś współczesna 1959 nr 8 s. 145—151.

Lutyński J. Socjologia w Związku Radzieckim. PrzSoc 1959 nr 2 s. 149—157.

Martino E. Mit, religioznawstwo i kultura nowoczesna. Tł. z włosk. ZeTe 1959 nr 7/8 s. 93—107.

Monzel N. Was ist Christliche Gesellschaftshre? München 1956. Rec. Bartnik Cz. RTE T. 5 1958 z. 1 s. 121—122.

Nowak St. Prawa ogólne, zdania historyczne i wyjaśnienia przyczynowe w socjologii. SPAN 1959 z. 2 s. 64—68.

Problemy nauki amerykańskiej. Oprac. z franc. NKU 1959 nr 37 s. 35.

Suchodolski B. Kultura socjalistyczna. Wwa 1959 (Powielarnia „Copia”) s. 31 zł 7,50.

Szostkiewicz St. Procedury i techniki badań socjologicznych. Skrypt. Wwa 1960 Wojsk. Akad. Polityczna s. 148, bibliogr., powiel.

Znanięcki Fl. Modern nationalities, a sociological study. Illinois 1952. Rec. Markiewicz W.: Naród i narodowość. PrzSoc 1959 nr 2 s. 198—201.

Poszczególne zagadnienia

Adamus K. Monografie wsi w Polsce. Przegląd problematyki badawczej. Etnografia polska 1959 s. 157—204.

Albing W. Modern public opinion. New York 1956. Rec. (j. sz.) Prasa współczesna i dawna 1958 nr 3 s. 161—166.

Bahrđt H. P. Industriebürokratie. Stuttgart 1958. Rec. Szczepański J.: Zagadnienia struktury społecznej i inteligencji. PrzSoc 1959 nr 2 s. 194—196.

Barzun J. The house of intellect. New York 1959. Rec. Elektor: Dwie książki o intelektualistach. ŻLit 1959 nr 37 s. 2.

Bauman Z. Z dziejów demokratycznego ideału. Wwa 1960 Iskry s. 187. zł 8,—.

Billig W. Spór o inteligencję. NDr 1959 nr 5 s. 21—35.

Cohen A. K. Delinquent boys. Clenceo 1955. Rec. Czapów Cz.: „Kultura gangu”. Zagadnienia „przestępstwa grupowego” wśród młodzieży. KuSp 1959 nr 2 s. 227—241.

Cuvillier A. Emil Durkheim i socjalizm. Tł. z franc. ZeTe 1959 z. 7/8 s. 107—115.

Czapów Cz. Drogi społecznego przystosowania. Prawo i Życie 1959 nr 19 s. 1.

Czapów Cz. Problem „nowej” młodzieży. Więź 1959 nr 5 s. 41—56.

Dahrendorf R. Out of utopia: toward a reorientation of sociological analysis. The American Journal of Sociology 1958 nr 9. Rec. zb: O utopijności socjologii i kompleksach intelektualistów. NKu 1959 nr 9 s. 2.

Das Dorf im Spannungsfeld industrieller Entwicklung. Von G. Wurzbacher unter Mitarb. v. R. Pflaum u. a. Stuttgart 1954. Rec. Szwengrub L. M.: Monografie wsi we współczesnej socjologii niemieckiej. Etnografia polska 1959 s. 463—465.

Gostkowski Z. Teoria stereotypu i poglądy na opinie publiczna Waltera Lippmanna. ArchHFMSp T. 5 1959 s. 39—84.

Kądzielski J. Z dyskusji nad inteligencją. (Wokół książki J. Chałasińskiego Przeszłość i przyszłość inteligencji polskiej). PrzSoc 1959 nr 2 s. 115—121.

Kłosowska A. Koncepcje typu osobowości we współczesnej antropologii kulturalnej. ArchHFMSp T. 5 1959 s. 85—139.

Kłosowska A. Modele społeczne i kultura masowa. PrzSoc 1959 nr 2 s. 46—71.

Kotarbiński T. Wspomnienia z wypadu w przyszłość. (Wpływ nowoczesnej techniki na zjawisko konsumpcji kultury w USA). Pro 1959 nr 9 s. 614—620, il.

Krzywicki L. Dzieła. (Kom. red. J. Chałasiński i in.). T. 4: Artykuły i rozprawy 1888—1889. Wwa 1960 PWN s. 602, tabl. 4, tab., babiligr. zł 73,—.

Kultura świecka w dziejach naszego narodu. Praca zbiorowa. (Stenogramy wykładów wygłoszonych na centralnym kursie dla aktywu propagandowego w październiku 1958 r. Wwa) 1959 KsiW s. 294, bibliogr. zł 14,—.

Lazarsfeld P., Thielens W. The cademic mind. Glenceo 1958. Rec. Nowakowska I.: Profesorowie amerykańscy o swobodach akademickich. KuSp 1959 nr 2 s. 242—246, tab.

Lippmann W. Essays in the public philosophy. Rec. (j. sz.) Prasa współcz. i dawna. 1958. New York 1958. nr 3 s. 169—170.

Matejko A. Socjologia na usługach przemysłu. PrzK 1959 nr 27 s. 9.

mg. Gry i zabawy. (Teorie i poglądy socjologów). Znak 1959 nr 7/8 s. 1048—1053.

Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce. Red. A. Schletz. T. 10 Kr 1959 Inst. Teol. Księży Misjonarzy s. 500, tabl. 3, portr. 3, mapa 1 i w tekście, zł 95,—.

Ogburn W. F., Nimkoff M. Fr. Technology and the changing family. Boston 1955. Rec. Korczyński Z. PrzSoc 1959 nr 2 s. 184—189.

Schaff A. Aktualne zagadnienia nauk społecznych. NDR 1959 nr 6 s. 28—39.

Schaff A. Nauka i polityka. PrzK 1959 nr 11 s. 1—2.

Seeman M. The intellectual and the language of minorities. The American Journal of Sociology 1958 nr 7. Rec. zb.: O utopijności socjologii i kompleksach intelektualistów. NKU 1959 nr 9 s. 2.

Szczepański J. Diagnoza i rzeczywistość. (W sprawie dezorganizacji życia społecznego w kraju). Rozm. przepr. J. Urbanowicz. Odgłosy 1959 nr 14 s. 1—2, il.

Szczepański J. Inteligencja a pracownicy umysłowi. PrzSoc 1959 nr 2 s. 7—23, tab.

Tiano A. Les Traitements des fonctionnaires et leur détermination, 1930—1957. Paris 1957 Rec. Szczepański J.: Zagadnienia struktury społecznej i inteligencji. PrzSoc 1959 nr 2 s. 194—196.

Uledow A. K. Opinia publiczna jako przedmiot badań socjologicznych. Tł. z ros. ZeTe 1959 nr 6 s. 36—50.

Wiatr J. Armia i społeczeństwo. Wprowadzenie do socjologii wojska Wwa 1960 MON s. 396, bibliogr. zł. 32,—.

Wiatr J. Teoria narodu Wwa 1959 Wyższa Szkoła Nauk Społecznych s. 37 powiel.

Filozofia prawa i państwa

Bibliografia (z zakresu prawa i ekonomii). RuPE 1959 z. 1 s. 387—406, z. 2 s. 399—432.

Polska bibliografia prawnicza. PiP 1959 z. 2 s. 405—414, z. 3 s. 618—624, z. 4 s. 817—821, z. 5/6 s. 1105—1113, z. 7 s. 208—213.

Międzynarodowy Kongres Historyków Prawa w Perugii. PiP 1959 z. 7 s. 164—165.

Russocki S. Ogólnopolska konferencja historyków państwa i prawa. KwH 1958 nr 4 s. 1300—1303.

Cassirer E. The myth of the state. New York 1955. Rec. Kowalski J. PiP 1959 z. 5/6 s. 1033.

Czasopismo Prawno-Historyczne T. 8 1956—10 1958 Rec. Sobociński W.: Studia z dziejów polskiej kultury prawnej XIX wieku. PiP 1959 z. 5/6 s. 1002—1011.

Burdeau G. La démocratie. Bruxelles 1956. Rec. Wojtkowiak D. RuPE 1959 z. 2 s. 269—272.

Foustka R. O zagadnieniu norm politycznych w państwie socjalistycznym. Tł. z czes. AUMCS Sect. G v. 5 1958 s. 25—32.

(Ga.): Sesja naukowa w Strassburgu poświęcona zagadnieniom odpowiedzialności karnej. PiP 1959 z. 5/6 s. 1059—1061.

Giese F. Staatsrecht. 1956. Rec. Nowak K. 1959 z. 5/6 s. 1037—1038.

Gintowt E. Rzymskie prawo prywatne w epoce postępowania legisakcyjnego. Od decemvira do lex Aebutia. Wwa 1960 Wyd. Prawnicze s. 147, zł. 15,—.

Giorgiani V. Neopositivismo e scienza del diritto. Roma 1956. Rec. Wróblewski J. PiP 1959 z. 7 s. 138—143.

Hubert S. Poglady na prawo narodów i stosunki międzynarodowe w Polsce czasów Oświecenia. Spraw. Wrocław. TN Ser. A 1956 s. 95—107.

Kasprzyk L. O zasadach klasyfikacji ustrojów państwowych. Zesz. nauk. WSE Kr 1959 nr 5 s. 19—38.

Lassalle F. O istocie konstytucji. Dwa odczyty. Z niem. przeł. J. Nowacki i M. Sobolewski. Wstęp M. Sobolewski. Wwa 1960 PWN s. 151, zł. 20,—.

Rodée C. Cl. Introduction to political science. New York 1957. Rec. (jaw.). Prasa współczesna i dawna 1959 nr 4 s. 176—177.

Steinwenter A. Recht und Kultur. Graz 1959. Rec. Rozmaryn St. PiP 1959 z. 5/6 s. 1028—1032.

Śmiałowski J. Struktura normy prawnej a wykładnia prawa. PiP 1959 z. 5/6 s. 940—957.

Wróblewski J. Opisowa i normatywna teoria wykładni prawa. SPAN 1959 z. 1 s. 75—83.

Ziemiński Z. Międzynarodowe kolokwium poświęcone sprawom logiki prawniczej, Louvain 1958. RuPE 1959 z. 1 s. 374—377.

Znamierowski Cz. Zjazd logików i prawników 4—9.IX.1958. PiP 1959 z. 2 s. 355—359.

Filozofia gospodarcza

Bibliografia (zagadnień ekonomicznych). Przegl. bibliograf. Piśm. ekon. 1959 z. 1 s. 1—60.

Bibliografia ekonomiczna za okres od 1.VII.—30.IX.1958 r. (Wybór). RuPE 1959 z. 1 s. 406—431.

Bibliografia prac Edwarda Lipińskiego. go. Ekonomista 1958 nr 6 s. 1709—1721.

Górecki B. Matematyka w ekonomii. (Notatka z dyskusji na posiedzeniu Rady Wydziału Ekonomii Politycznej Uniwersytetu Warszawskiego). Życie gospodarcze 1959 nr 31 s. 4.

Greniewski H. Cybernetyka a modele ekonomiczne. NaP 1958 nr 4 s. 1—57, rys. tab.

Hellwig Z. O podstawowych związkach funkcyjnych w ekonomii. Zesz. nauk.WSE Wz 1959 z. 6 s. 47—77, rys. tab. wykr.

Lange O. Rola nauk ekonomicznych. Życie gospodarcze 1959 nr 12 s. 1, 3, il.

Lindner J. Instytut Wiedzy Ekonomicznej w Paryżu. Ekonomista 1959 nr 2 s. 440—442.

Marx K. Kapitał. T. 3 Ks. 3: Proces produkcji kapitalistycznej jako całość, cz. 2. (Tłum. z niem. E. Lipiński, J. Maliniak). Wwa 1959 KsiW s. 507, tab. zł. 30,— T. 4: Teorie wartości dodatkowej. Cz. 1. Tłum. z niem. Cz. Grabowski, F. Romaniukowa, Wł. Sadowski. Wwa 1959 KsiW s. XXXI, 544, bibliog. zł. 30,—.

Soldaczuk J. Teoria ekonomiczna J. M. Keynesa. Próba krytyki. Wwa 1959 PWN s. 279 zł. 20,—.

Stackelberg H. Grundlagen der theoretischen Volkswirtschaftslehre. Tübingen 1951. Rec. Kniakiewicz Z. RuPE 1959 z. 1 x. 281—286.

Strachey J. Kapitalizm współczesny. (Tłum. z ang.). Wwa 1959 s. 329, powiel.

Taylor E. Historia rozwoju ekonomiki. T. 1—2. Pń 1957—1958. Rec. Rosiński S. RuPE 1959 z. 2 s. 277—285.

Filozofia wychowania

Zagadnienia ogólne, historia, systemy

Czerniewski W. Przegląd niektórych polskich wydawnictw pedagogicznych i psychologicznych. KwPe 1959 nr 1 s. 260—276.

Kunowski S. Przegląd zagadnień pedagogicznych. (Nowości z zakresu wychowania liturgicznego i wychowania moralnego). HD 1959 nr 4 s. 615—618.

Polityka oświatowa. (Bibliografia za I półrocze 1959 r.) NSzk 1959 nr 9 s. 48.

Przegląd czasopism. (Streszcz. art. z czas. obcych). PsWy 1959 nr 3 s. 324—348.

Radwiłowicz R. Poznawanie uczniów przez nauczycieli w najnowszej literaturze psychologicznej. GIN 1959 nr 22 s. 3.

Budkiewicz J. Psychologiczna problematyka rozwojowa i wychowawcza w koncepcjach pedagogicznych Andrzeja Frycza Modrzewskiego. PsWy 1959 nr 2 s. 166—184, tab.

Czerwiński F. Komunikat z prac badawczych Katedry Pedagogiki Uniwersytetu Łódzkiego. ZeNaUŁ Ser. 1 Nauki humanist.-społ. 1959 z. 12 s. 191—197.

Grzegorzewska M. Informacje o pracy naukowej Katedry Pedagogiki Specjalnej U. W. oraz Instytutu Pedagogiki Specjalnej. PsWy 1959 nr 2 s. 193—196.

Kurdybacha Ł. Dzieje oświaty — rzecz pasjonująca. (Praca pracowni Dziejów Oświaty PAN). Rozm. przepr. M. Warneńska. TrLu 1959 nr 121 s. 4.

- Müller-Wieland M. Badania pedagogiczne w Austrii, NRF i Szwajcarii. Tł. z ang. W. Krajewska. KwPe 1959 nr 1 s. 185—200.
- Pęcherski M. Reforma szkolnictwa w ZSRR. Wwa 1959 PZWS s. 263, tab. zł. 13,50.
- Sękowska Z. Pedagogika na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. ZeNaKUL 1959 nr 2 s. 131—133.
- Suchodolski B. Powstanie Instytutu Nauk Pedagogicznych w Uniwersytecie Warszawskim. KwPe 1959 nr 1 s. 209—212.
- Szczerba W. O szkole eksperymentalnej Zakładu Teorii Wychowania UW. KwPe 1959 nr 1 s. 167—178.
- Toruńska dyskusja o ideale wychowawczym. Fragm. wypowiedzi: K. Sośnicki, K. Moroz, M. Lipowska, R. Miller, St. Nowaczyk, L. Bandura, B. Pleśniarski, J. Bohdan. NSzk 1959 nr 4 s. 11—16, il.
- Aebli H. Dydaktyka psychologiczna. Zastosowanie psychologii Piageta do dydaktyki. Wyd. 2 Wwa 1959 PWI s. 242, rys., tab., bibliogr. zł. 20,—.
- Chmaj L. Antoni Makarenko. Wwa 1960 KsiW s. 217 zł. 10,—.
- Dawid J. Wł. Nauka o rzeczach. Rys jej historycznego rozwoju, podstawy psychologiczne, metoda oraz wzory lekcji. Wstęp i komentarz W. Okoń. Wwa 1960 Ossol Wyd. PAN s. LXXIV, portr. 2, bibliogr. zł. 70,—.
- Frybesowa A. Zmierzch tzw. „postępowych” teorii pedagogicznych w Ameryce. Znak 1959 nr 5 s. 668—670.
- Grzegorzewska M. Pedagogika specjalna. Skrypt. Wwa 1959 Państw. Inst. Pedagog. Specjalnej s. 64.
- Jurowsky A. Psychologia osetovej práce. Martin 1958. Rec. Szewczuk W. Oświata dorosłych 1959 nr 5 s. 316—318.
- Konarski St. Pisma pedagogiczne. (Przeł. z łac. W. Germain, I. Lichońska, M. Stokowska. Red. B. Suchodolski).
- Wstęp i objaśnienia Ł. Kurdybacha. Wr 1959 Ossol. Wyd. PAN s. XLIX, 725. portr. 1 zł. 70,—.
- Kreutz M. W sprawie podniesienia poziomu pedagogiki. NSzk 1959 nr 9 s.2—4.
- Moralność i wychowanie. Wwa 1959 KsiW s. 380, zł. 15,—.
- Muszyński H. Zagadnienie systemów w pedagogice. Empiryzm i ideologizm. ZeNa UP nr 20 Filoz. 1959 z. 3 s. 65—82.
- Mysłakowski Z. Myślenie i wiedza magiczna. NSzk 1959 nr 3 s. 20—24, il.
- Mysłakowski Z. Zasada jedności w doborze treści kształcenia. NSzk 1959 nr 4 s. 21—24.
- Rozprawy z dziejów Oświaty. Red. Ł. Kurdybacha. T. 2 Wr 1959 Ossol. Wyd. PAN s. 259 tab. zł. 45,—.
- Sośnicki K. O psychologizmie i obiektywizmie w nauce. NSzk 1959 nr 6 s. 14—17.
- Suchodolski B. O zadaniach humanistycznej uniwersyteckiej. Ref. (oraz) Dyskusja. Fragm. wypowiedzi: J. Legowicz, R. Ingarden, J. Kwiatek, S. Wysłouch, J. Łanowski, W. Okoń, Z. Libera, R. Gerber, Z. Klemensiewicz, S. Gniadek, S. Morawski, M. Serejski, E. Krassowska, M. Żychowicz, K. Lepsi, S. Hrabec, B. Dobrzański, H. Słoniewska, B. Suchodolski, S. Turski. ŻSzW 1959 nr 7/8 s. 97—156.
- Ułaszyn H. Państwo a Kościół w walce o szkołę. (Wznowienie). Wwa 1959 Wspólna Sprawa s. 30 zł. 2,50.
- Usinskij K. D. Pisma pedagogiczne. t. 2: Problemy nauczania. Z ros. przeł. L. i M. Geppertowie. Wstęp L. Chmaj. Komentarz Fr. Urbańczyk. Wr 1959 Ossol Wyd. PAN s. XXXIX, 801, zł. 75,—.
- Wall W. D. Wychowanie i zdrowie psychiczne. Tłum. z franc. M. Przetacznikowa. Wwa 1960 PWN s. VI, 391, bibliogr. zł. 40,—.
- Wołoszyn St. Badania J. Wł. Dawida nad zasobem umysłowym dziecka. Życie Szkoły 1959 nr 7/8 s. 1—6.
- Wołoszyn St. Rozwój metodyki nauczania początkowego w nowszych czasach. Życie Szkoły 1959 nr 3 s. 6—12, rys.

Woloszyn St. Szkice o nauczaniu początkowym i jego metodyce w rozwoju historycznym. Początki powszechnego obowiązkowego nauczania elementarnego i jego obecna sytuacja. Życie Szkoły 1959 nr 2 s. 1—8, tab.

Zagadnienia dydaktyki. (Wstęp i red. W. Okoń). Wwa 1960 PZWS s. 419 rys., tab. zł. 32,—.

Zarys pedagogiki. Praca zbiorowa pod red. B. Suchodolskiego. T. 2 1959 PWN s. 593, tab. 1 i w tekście, il., bibliogr. zł. 50,—.

Ziemnowicz M. Próba określenia ideału wychowania. Roczn. Ogniska naucz. T. 1 1959 s. 139—150.

Poszczególne zagadnienia

Ajdkiewicz K. Co może zrobić szkoła dla podniesienia kultury logicznej uczniów. NSzk 1959 nr 2 s. 2—8, il.

Berge A. L'Éducation sexuelle chez l'enfant. Paris 1952. Rec. Bukowska A. KwPe 1959 nr 2 s. 231—234.

Berge A. Uczeń trudny. Szkoła i wady dziecka. (przeł. z franc. F. Felhorska i Z. Woźnicka). Wwa 1960 PZWS s. 123, zł. 8,50.

Czapów Cz. Czy Johnny stanie się gangsterem? Uwagi o metodach walki z przestępczością młodzieży. Wwa 1959 WP s. 187, bibliogr. zł. 10,—.

Czerwiński F. Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną? Życie Szkoły 1959 nr 2 s. 23.

Czerwiński J. Propedeutyka filozofii rok doświadczalny. Wych 1959 nr 8/9 s. 37—40.

Dufoyer P. O autorytecie w wychowaniu. Oprac. z franc. Z. Szatyńska. Rodzina i Szkoła 1959 nr 8/8 s. 4, il.

Garczyński St. Sztuka pamiętania. Wwa 1960 Iskry s. 172, bibliogr. zł. 8,—.

Gerstmann St. Lenistwo szkolne. NSzk 1959 nr 5 s. 17—21, il.

Gesell A. L., Frances L. Ilg., Ames L. B. Youth: the years from ten to sixteen.

London 1956. Rec. Bukowska A., Świ-da A. KwPe 1959 nr 2 s. 238—242.

Gottlieb B. S. Understanding your adolescent. New York 1957. Rec. Bukowska A. KwPe 1959 nr 2 s. 234—237.

Helping teachers understand children. Washington 1947. Rec. Radwiłowicz R. PsWy 1959 nr 3 s. 321—323.

Jurkowski A. Rozwiązywanie problemów. PsWy 1959 nr 2 s. 185—192.

Keller J. Co to jest postawa laicka. Wych 1959 nr 8/9 s. 9—14.

Keltner J. W. Group discussion processes. London 1957. Rec. Antoszcuk S.: Dyskusja w życiu społecznym i w pracy oświatowej. Oświata dorosłych 1959 nr 3 s. 190—192.

Konopnicki J. Badania zasobu umysłowego dorastającej młodzieży. SPAN 1959 z. 2 s. 29—32.

Kształcenie myślenia i działania w szkoleniu zawodowym. Wwa 1959 PZWS s. 310, il., tab., bibliogr. zł. 20,—.

Kunowski S. Proces wykołajenia wychowawczego młodzieży. (Analiza na tle zjawiska chuligaństwa) ZeNaKUL 1959 nr 2 s. 77—96.

Kwiątek J. Czy mamy już pedagogikę socjalistyczną? Życie Szkoły 1959 nr 4 s. 1—3.

Łuria A. R. Rola mowy w kształtowaniu procesów psychicznych dziecka. Tł. z ros. PsychW 1959 nr 2 s. 132—148.

Mielczarska W. O psychologicznej stronie przewinień młodzieży. ŻMy 1959 nr 1/2 s. 44—57.

Nawroczyński B. O wychowaniu estetycznym KwPe 1959 nr 1 s. 25—39.

Pęcherski M. Z problematyki wychowania estetycznego. KwPe 1959 nr 1 s. 219—224.

Pieter J. Wychowanie techniczne. Chowania 1959 z. 3/4 s. 113—131.

Reuttowa N., Reutt J. Charakterystyka życia uczuciowego młodzieży dojrzewają-

cej a stosunek nauczyciela do ucznia. Roczn. Ogniska naucz. T. 1 1959 s. 151—162, il.

Suchodolski B. Współczesne problemy wychowania estetycznego. KwPe 1959 nr 1 s. 3—23.

Wołoszynowa L. Psychologia pomaga wychowaniu. Książka dla rodziców i nauczycieli. Wwa 1960 WP s. 391, il., tab., bibliogr. zł. 18,—.

Filozofia historii i nauk historycznych

f. i. Piąty Międzynarodowy Kongres Nauk Prehistorycznych i Wczesnośredniowiecznych. Z Otchłani Wieków 1958 z. 6 s. 409—410.

Myśliński J. Przegląd polskich czasopism historycznych za okres od marca do grudnia 1958 r. Wiad. hist. 1959 nr 1 s. 65—69.

Balthasar H. Théologie de l'histoire. Paris 1955. Rec. Bartnik Cz. RTE t. 4 1957 z. 3 s. 154—158.

Bloch M. Na tropach kłamstwa i pomyłek. Fragm. pracy „Pochwała historii, czyli o zawodzie historyka”. Tł. z franc. W. Jedlicka, J. Loria. Pro 1959 nr 9 s. 657—660.

Choźko Domaniewska A. Tendencje historiografii rzymskiej na przełomie II i I w. przed Chr. SKUL nr 7, 1.IX.1953—31. XII.1956 s. 57—60.

De Laet S. J. Archeologia i jej problemy. Przeł. z franc. K. i St. Jażdżewscy. Z uzup. autora. Wwa 1960 PWI s. 167, tabl. 14, portr. 1, bibliogr. zł. 25,—.

Garba J., Orłowski R., Danielewicz J. Problematyka historyczna w „Annales UMCS”. Rocznik lubelski T. 1 1958 s. 279—287.

Giedymin J. Semantyczne problemy klasyfikacji źródeł historycznych. W związku z art. G. Labudy: Próba nowej systematyki i interpretacji źródeł historycznych (opubl. w Studium Źródłoznawcz. T. 1 1956) St. źródłoznawcze T. 3 1958 s. 185—197.

Hinshaw V. The objectivity of history. Philosophy of Science v. 25, 1958 nr 1. Rec. Buczyńska H.: Dwa artykuły o historii. StFi 1958 nr 6 s. 187—189.

Hołubowicz Wł. O metodzie wykopaliskowej. ZeNa Ser. A nr 19, Archeol. Śląska 1959 z. 2 s. 3—21.

Kořakowski L. Mistyka i konflikt społeczny. O możliwości interpretacji mistycyzmu metodami materialistycznego pojmowania dziejów. StFi 1959 nr 3 s. 3—54.

Kürbisówna B. Osiągnięcia i postulaty w zakresie metodyki wydawania źródeł historycznych. St. źródłoznawcze T. 1 1957 s. 53—87.

Labuda G. Próba nowej systematyki i nowej interpretacji źródeł historycznych. St. źródłoznawcze T. 1 1957 s. 3—52, tau.

Łepkowski T. Popularnonaukowa książka historyczna. KWH 1959 nr 2 s. 458—464.

Łukaszewicz J. Rzut oka na historiografię amerykańską, KWH 1959 nr 2 s. 621—642.

Mitajew K. G. Teoria i praktyka pracy archiwalnej. Wwa 1954. Rec. Konarski K. St. źródłoznawcze T. 1 1957 s. 253—256.

Popper K. R. The poverty of historicism. London 1957. Rec. Wróblewski J. PrzSoc T. 13 1959 nr 2 s. 177—182.

Toynbee A. J. Civilisation on trial and The world and the west. New York 1958. Rec. Rostworowski S.: Wizja historyczna Arnolda Toynbee. Znak 1959 nr 6 s. 779—787.

Filozofia przyrody

Bohm D. Filozoficzne problemy nowego ujęcia mechaniki kwantowej. Fragmenty wykładów. Tł. z ang. O. Wojtasiewicz. StFi 1959 nr 1 s. 30—62, nr 2 s. 70—95.

Carter G. S. A hundred years of evolution. London 1958. Rec. S. S. Kosmos Ser. A 1959 z. 3 s. 250—251.

Eilstein H. Przyczynki do koncepcji materii jako bytu fizycznego. Fragm. pracy „Materialna jedność świata”. StFi

1958 nr 6 s. 121—151; 1959 nr 1 s. 100—123.

Gawecki B. O hipotezach w fizyce. RFil T. 6 1958 z. 3 s. 147—156.

Grębecki A. Dwa artykuły o tłumaczeniu faktów (przez nauki przyrodnicze. Polem.) Kosmos Ser. A 1959 z. 4 s. 319—321.

Iwanowska W. Perspektywy rozwoju astronomii. NaP 1959 nr 2 s. 179—183.

Kochański Z. Problem celowości we współczesnej biologii. StFi 1959 nr 1 s. 63—99, nr 2 s. 96—113.

Krapiec A. M. Teoria materii (Ujęcie fizykalne i filozoficzne) ZeNaKUL 1959 nr 2 s. 3—48.

Ostachowski E. Jędrzej Śniadecki w dziejach nowożytnej myśli przyrodniczej. ŻMy 1959 nr 5/6 s. 92—94.

Rudnicki K. O przyrodniczej wiedzy i morfologicznej metodzie badawczej. Pro 1959 nr 9 s. 639—641.

Rutowski T. Hylemorfizm wobec budowy jądra atomowego. RFil T. 6 1958 z. 3 s. 75—97.

Filozofia religii

Bartnik Cz. Polska myśl apologetyczna w latach 1945—1956. RTe T. 5 1953 z. 2 s. 113—127.

J. P., St. K. Problemy religii w „The Journal of Social Psychology” (1949—1958). (Bibliografia prac). Euh 1959 nr 3 s. 316—321.

Jax. Powojenna bibliografia teologiczna — ważniejsze wydawnictwa obce. AK 1958 T. 56 z. 3 s. 475—479.

Jax. Religijna książka w ostatnim 50-leciu (od 1909 r.) Próba bibliografii. Cz. I. Od r. 1909—1939 włącznie. AK 1959 T. 58 z. 1/3 s. 468—480.

Małunowicz L. Wskazówki bibliograficzne z dziedziny katolickiej literatury religijnej w Polsce. Znak 1959 nr 4 s. 474—491.

Stępień J. Ostatnie zdobycze nauk biblijnych. HD 1959 nr 1 s. 45—49.

Bibel-Lexicon. Zürich 1956. Rec. Strakowski H. RTe T. 5 1958 z. 1 s. 125—130.

Dizionario di teologia morale. Diretto da Francesco Roberti. Roma 1955. Rec. Sac B. RTe T. 4 1957 z. 4 s. 180—182.

Bartlett Fr. Religion as experience belief, action. London 1950. Rec. B. K.: Religia jako przeżycie, wiara, czyn. ŻMy 1959 nr 1/2 s. 76—83.

Bejze B. Zasada analogii w poznaniu Boga. Seminarium dyskusyjne Oprac. J. Zdybicka. Znak 1959 nr 5 s. 579—587.

Borowski A. Teologia moralna. Cz. 1 Wyd. 2 L 1960 KUL s. 411, bibliogr. zł. 90,—.

Buba J. I. Ghandi o ascezie i modlitwie. Znak 1959 nr 2 s. 165—181.

Carrel A. Modlitwa siłą. Tł. J. Gawroński. Kier 1959 nr 9 s. 1.

Carrel A. O modlitwie. Tł. T. Markertowa. Znak 1959 nr 2 s. 189—197.

Chenu M. D. La Théologie est-elle une science? Paris 1958. Rec. Przybylski B.: Teologia zawsze żywa. HD 1959 nr 4 s. 491—494.

Ciupak E. Religia jako fakt społeczny. Białystok 1959 s. 55, bibliogr.

Dziasek Fr. Stwórca natury i Dawca łaski. Traktat dogmatyczny. Pń 1959 Księg. św. Wojciecha s. VII, 522, bibliogr. zł. 100,—.

Gogacz M. Mistyka a poznanie Boga. Seminarium dyskusyjne. Oprac. M. G. Znak 1959 nr 5 s. 588—608.

Granat W. Dogmatyka katolicka. T. 5: O łasce Bożej udzielanej przez Chrystusa. Odkupiciela. L 1959 KUH s. 566, bibliogr. zł. 120,—.

Guranowski J. Religijność i ideologia religijna. Argumenty 1959 nr 30 s. 1, 3.

Jankowski St. Katolicki styl życia. HD 1959 nr 4 s. 135—542.

Kaufman G. Philosophy of religion subjective or objective? The Journal of Philosophy. 1958 nr 2. Rec. Kowalski S.: Egzystencjalistyczna koncepcja religii. Euh 1958 nr 4 s. 69—70.

Kowalczyk St. Negacja analogii a poznawalność Boga. (Krytyka analogii a poznawalność Boga. (Krytyka teorii F. Brentano). ZefakUL 1959 nr 1 s. 93—101.

Krąpiec A. M. Poznawalność Boga w naukach szczegółowych i w filozofii; Seminarium dyskusyjne. Oprac. G. Rosińska. Znak 1959 nr 5 s. 564—578.

Kriegerlewiez E. O klasyfikacji wierzeń, kultów i wyznań religijnych. Euh 1959 nr 1/2 s. 26—34.

Kriegerlewiez E. O trudności definiowania „religii w ogóle”. Euh 1958 nr 3 s. 47—60.

Kuczyński J. Wyrzeknijmy się oczekiwania. (Religia jako światopogląd). Argumenty 1959 nr 37 s. 1, 3, 11.

Kupis B. Początki psychologii religii. ŻMy 1959 nr 3/4 s. 4—15.

Lang A. Wesen und Wahrheit der Religion. München 1957. Rec. Kopeć E. RTe 1958 z. 4 s. 139—141.

Lenin V. I. O religii. Wyd. 3 Tłum. z ros. Wwa 1960 KsiW s. 65 zł. 3,—.

Lewis Cl. St. O wierze i moralności chrześcijańskiej. Tłum. z ang. M. Porazińska.. Wwa 1960 Pax s. 275, zł. 26,—.

Malinowski L. Rzut oka na socjologię religii. Wież 1959 nr 3 s. 64—74.

Mensching G. Toleranz und Wahrheit in der Religion. Heidelberg 1955. Rec. Bogacki H. RTe 1958 z. 4 s. 144—146.

Niemojewski A. Bóg czy człowiek? Wybór z dzieł... o pochodzeniu chrześcijaństwa. Wybór, oprac. i przedm. H. Chyliński. Wwa 1960 Wspólna Sprawa s. 193, bibliogr. zł. 20,—.

Nowicki A. Klasyfikacja i ocena zdań krytycznie oceniających religię. Euh 1959 nr 1/2 s. 5—25.

Nowicki A. Rola kategorii „formy” i „treści” w definiowaniu religii i ateizmu. Euh 1958 nr 3 s. 17—30, il.

Peter M. Wykład Pisma świętego Starożytności. Pł 1959 Pallottinum s. 866, mapy 4, bibliogr. zł. 100,—.

Poniatowski Z. Definicja religii a sytuacja w religioznawstwie. Euh 1959 nr 3 s. 6—16.

Poniatowski Z. Problematyka zgodności nauki i religii w polskim piśmiennictwie katolickim (1864—1905). KwHNT nr 2 s. 247—270.

Poniatowski Z. U źródeł współczesnej katolickiej adaptacji nauki. Euh 1958 nr 4 s. 15—24.

Poniatowski Z. Wstęp do religioznawstwa. Wwa 1959 WP s. 195, bibliogr. zł. 11,—.

Pypno St. Poglądy Z. Freuda na zagadnienie religii. (Na podstawie pracy: „Die Zukunft einer Illusion”. Werke aus den Jahren 1925—1931. Imago Publishing LTD, London). Euh 1959 nr 1/2 s. 131—138.

Rops D. Co to jest Pismo święte? Tłum. z franc. Słowo wstępne Eu. Dąbrowski. Pł 1959 Księg. św. Wojciecha s. XVI, 176 zł. 16,—.

Witkiewicz St. Chrześcijaństwo i katechizm. Wwa 1960 KsiW s. 97 zł. 5,—.

Wojtyła K. Czym powinna być teologia moralna? AK 1959 t. 58 z. 1/3 s. 97—104.

Ziółkowski M. Eschatologia. Sandomierz 1959 Wyd. Diecezjalne s. 452 bibliogr. zł. 65,—.

Prace autorów polskich
w językach obcych

Dobrowolski M. Les savants polonais et leur contribution à la science mondiale. Varsovie 1960 Polonia s. 201, il., portr.

Dobrowolski M. Polnische Gelehrte und ihr Beitrag zur Weltwissenschaft. Warschau 1960 Polonia s. 218, il., portr.

Dobrowolski M. Los sabios polacos y su contribucion a la ciencia mundial. (Tłum) Varsovia 1960 Polonia s. 214, il., portr.

Kotarbiński T. Rational thinking and civilization. Pol. Perspect. 1959 nr 1/2 s. 3—9.

Ossowska M. Modern physics and moral attitudes. Pol. Perspect. 1959 nr 3 s. 25—30.

Schaff A. Current philosophic discussions in Poland. Od nowa 1959 internat. ed. s. 6, il.

b) Prace w językach obcych

(zestawiał Leon Gumański)

Filozofia w ogóle

Bibliografia, słownik, zjazdy, organizacje

Archiv für Begriffsgeschichte. Bausteine zu e. histor. Wörterbuch d. Philosophie. Hrsg.: Erich Rothacker im Auftr. d. Kommission f. Philosophie d. Akademie d. Wissenschaft. u. d. Literatur zu Mainz, Bd IV. Bonn, Bouvier, 1959, 239 p., 25 DM.

Ergson et nous. Actes du X-e Congrès des Sociétés de Philosophie de Langue Française, Paris, 17—19 mai 1959 (Bull. Soc. franç. Philos., 1959 (53), numéro spécial). Paris, A. Colin, 1959, 356 p.

Brugger (Walter). Philosophisches Wörterbuch. Unter Mitw. d. Professoren d. Berchmanskollegs in Pullach b. München u. a. hrsg. (Mensch. Welt, Gott. Erg.-Bd). 7. Aufl. Freiburg, Herder, 1959, XXXIX+502 p., 17.50 DM.

Zagadnienia ogólne

La filosofia contemporanea in Italia. Societa e filosofia di oggi in Italia. Roma, Societa Filosofica Romana, Istituto di Filosofia dell'Università, 1958, 572 p.

Krikorian (Yervant H.), and Edel (Abraham). Contemporary Philosophic Probleme. Sel. readings, New York, Macmillan, 1959, 712 p., 7.50 doll.

Wstępy, podręczniki, nauczanie

Miquel (Jean). La dissertation philosophique par l'exemple. Sujets et développements. Plans et textes commentés (Coll. „Concours d'entrée aux grandes écoles”). Paris, Editions H. Roudil, 1959, 400 p., 700 f. f.

Wydania i przekłady dzieł

Albert le Grand (Saint). Les admirables secrets de magie naturelle du Grand-Albert et du Petit-Albert. Paris, A. Michel, 1958, VIII+178 p., 225 f. f.

Amiel (H. F.). Journal intime de l'année 1866. Texte intégral publ. pour la première fois, avec une introd. et des notes, par Leon Fopp. 5-e éd. Paris, Gallimard, 1959, 558 p., 2000 f. f.

Aristote. De l'âme. Traduction nouvelle et notes, par J. Tricot (Bibliothèques des textes philosophiques). Nouvelle édition, Paris, J. Vrin, 1959, XII+238 p., 900 f. f.

Aristote. Ethique à Nicomaque. Nouvelle traduction avec introduction, notes et index, par J. Tricot (Bibliothèque des textes Philosophiques). Paris, J. Vrin, 1959, 540 p., 3.960 f. f.

Averrois Cordubensis Commentarium Medium et Epitome in Aristotelis de generatione et corrupt'one Libros (Hebrew text) (Corpus Commentariorum Averrois in Aristotelem, Versionum Hebraicarum Vol. IV. 1—2). Edited by Samuel Kurland (Corpus Philosophorum Medii Aevi, 66). Cambridge (Mass.), Medieval Academy of America, 1958, XIV+260 p., 5 doll.

Damascius. Lectures on the Philebus. Wrongly Attributed to Olympiodorus. Text, translation, notes and indices by L. G. Westerink. Amsterdam, Noord-Hollandsche U. M., 1959, XXII+150 p., 22.50 fl.

Guillaume de Saint-Thierry. Deux traités sur la foi. Le miroir de la foi — L'énigme de la foi. Texte, notes critiques, traduction, par M. M. Davy (Bibliothèque

des textes philosophiques). Paris, J. Vrin, 1959, 232 p., 2250 f. f.

Heidegger (Martin), Qu'appelle-t-on penser? Traduit de l'allemand par Aloys Becker et Gérard Granel (Coll. „Epiméthée”). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, VIII+274 p., 1200 f. f.

Husserl (Edmund), Erste Philosophie (1923/24). Zweiter Teil: Theorie der phänologischen Reduktion. Herausgegeben von Rudolf Boehm (Husserliana, Edmund Husserl Gesammelte Werke, Bd VIII). Den Haag, Martinus Nijhoff, 1959, XLIII+594 p., 32 fl.

I Frammenti dei presocratici tradotti da Quintino Cataudella. Vol. I: Orfeo, Museo, Epimenide, Esiodo, Foco, Cleostrato, Ferecide di Siro, Teagene, Acusilao, I Sette Sapienti, Talete, Anassimandro, Anassimene, Pitagora, Cercope, Petrone, Brontino, Ippaso, Callifonte e Democede, Parmenisco, Senofane, Eraclito, Epicarmo, Alcemoene, Icco, Parone, Aminia, Parmenide, Zenone, Melisso (Pubbl. dell'Istituto universitario di magistero di Catania. Serie filosofica. Testi e documenti, I). Padova, Cedam, 1958, 246 p., 2500 L.

Kesters (Hubert), Plaidoyer d'un socratique contre le Phèdre de Platon. XXVI-e discours de Thémistius. Introduction, texte établi et traduit par Hubert Kesters. Louvain, Nauwelaerts; Paris, Beatrice-Nauwelaerts, 1959, XVI+296 p., 290 f. b.

La disputa Leibniz-Newton sull'analisi. Scelta da documenti degli anni 1672—1716. Trad. e note di G. Cantelli (Enciclopedia di autori classici diretta da G. Gollj, 2). Torino, P. Boringhieri, 1958, 239 p., 1.200 L.

Leibniz (Gottfried Wilhelm), Selections. Ed. by Philip P. Wiener (Modern Students Lib.). New York, Scribner's Sons, 1959, LII+606 p., 1 doll.

Ortega y Gasset (José), Obras Completas. Tomo I (1902—1916). 4-a ed. Tomo II. El Espectador (1916—1934). 4-a ed. Madrid, Rev. de Occidente, 1957, 573 p., 747 p.

Plutarchus, Moralia. Vol. VI. Fasc. I. Rec. et emendavit Curt Hubert. Addita-

mentum ad ed. correctiorem coll. Hans Drexler (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana). Lipsiae, Teubner, 1959, XXII+205 p., 8.80 DM—Ost.

Plutarchus, Moralia. Vol. VI. Fasc. 2. Rec. et emendavit Max Pohlenz. Ed. 2, quam cur. addend'sque instruxit Rolf Westman (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana). Lipsiae, Teubner, 1959, XII+239 p., 9 DM—Ost.

Plutarchus, Moralia. Vol. VI. Fasc. 3. Rec. et em. K. Ziegler et M. Pohlenz, iterum rec. K. Ziegler (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana). 2. Aufl. Lipsiae, Teubner, 1959, XIV+53 p., 2.40 DM—Ost.

Rousseau (Jean-Jacques), Oeuvres complètes. Tome I: Confessions. Dialogues. Rêveries du promeneur solitaire. Fragments autobiographiques. Chronologie — Notices bibliographiques — Index. Publiés par Bernard Gagnebin, Robert Osmond et Marcel Raymond (Bibliothèque de la Pléiade). Paris, Gallimard, 1959, 2092 p., 3850 f. f.

Teilhard de Chardin (Pierre), L'avenir de l'homme (Oeuvres de Pierre Teilhard de Chardin, 5). Paris, Editions du Seuil, 1959, 405 p., 1350 f. f.

Vico (Giovanni Battista), La difesa dell'Umanesimo. De nostri temporis studiorum ratione. Trad., commento e introd. a cura di Maria Goretti (Collana di testi di filosofia e pedagogia ad uso delle scuole dir. da E. P. Lamanna e M. Goretti). Firenze, F. Le Monnier, 1958, 74 p., 350 L.

Historia filozofii

Caloksztaft dziejów

Hirschberger (Johannes), History of Philosophy. Transl. by Anthony N. Furst. Vol. I. Milwaukee, Bruce Publ. Co., 1958, 530 p., 8 doll.

Hirschberger (Johannes), History of Philosophy. Transl. by Anthony N. Furst. With a section on American philosophical thought and the Western tradition, by Donald A. Gallagher. Vol. II. Milwaukee, Bruce Publ. Co., 1959, 752 p., 9.50 doll.

Istoria Filozofii. W szesti tomach. Pod red. M. A. Dynnika, M. T. Jowczuka, B. M. Kedrowa, B. M. Mitina, T. I. Ojzermana, A. F. Okułowaa. Moskwa, Izdatiel'stvo Akademii Nauk SSSR. Tom. III. 614 p.

Filozofia starożytna

Beierwales (W.), Lux intelligibilis. Untersuchung zur Lichtmetaphysik der Griechen (Dissertation). München, IV+110 p.

Brochard (V.), Les Sceptiques grecs (Bibliothèque d'histoire de la philosophie). Nouvelle édition conforme à la première. Paris, J. Vrin, 1959, 432 p., 3000 f. f.

Ehrhardt (Arnold), Politische Metaphysik von Solon bis Augustin. Band I—II Tübingen, J. C. B. Mohr, 1959, VIII+323 p., VII+307 p., 65 DM.

Kelber (Wilhelm), Die Logoslehre. Von Heraklit bis Origenes. Stuttgart, Verl. Urachhaus, 1958, 295 p., 13 DM.

Sambursky (Samuel), Physics of the Stoics. London, Routledge, 1959, 153 p., 23 s.

Filozofia średniowieczna

Grabmann (Martin), Geschichte der scholastischen Methode. Unveränderter Nachdruck der Ausgabe Freiburg i. Br. 1909 bis 1911. Graz Akademische Druck-u. Verlagsanstalt, 1957, 970 p., 11.50 doll.

Mc Keon (Richard Peter), Medieval Philosophers, Vol. I—II (Modern student's lib.). New York, Scribner's Sons, 1959, XX+375 p., 1 doll.

Filozofia nowożytna

Copleston (Frederick), A History of Philosophy. Vol. V. Hobbes to Hume (Belarmine ser., 16). Westminster, Newman Press; London, Burns, Oates & Washbourne, 1959, 30 s., 4.75 doll.

Filozofia Wschodu

Bahm (Archie J.), Philosophy of the Buddha. New York, Harper & Bros, 1959, 175 p., 3 doll.

Guenther (H. V.), Philosophy and Psychology in the Abhidharma. Lucknow, Buddha Vihara, 1957, XII+405 p.

Masson-Oursel (Paul), Le Yoga („Que sais-je?“). 3-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 128 p., 200 f. f.

Texts of Taoism. The Tao tê ching. The Writings of Chuang-tzu. Tr. by James Legge. With an introd. by D. T. Suzuki. New York, Julian Press, 1959, 790 p., 7.50 doll.

Współczesne kierunki filozoficzne

Materializm dialektyczny

Osnovy marksizma-leninizma. Uczebnoje posobije. (Awtorskij kolektiv. Rukowoditel' O. W. Kudsinien). Moskwa, Gospolit'zdat, 774 p.

Karawajew (G. G.), Istoriceskij materializm — sostawnaja czast' marksistskoj filozofii. Leningrad, Leningradskij gosudarstwiennyj uniwersitet im. A. A. Zdanowa, 70 p.

Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących

Cresson (André), Aristote, sa vie, son oeuvre, avec un exposé de sa philosophie (et des extraits de ses oeuvres) („Philosophes“). 4-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 136 p., 300 f. f.

Hegy (Johannes) S. J., Die Bedeutung des Seins bei den klassischen Kommentatoren des heiligen Thomas von Aquin — Capreolus — Silvester von Ferrara — Cajetan (Pullacher philosophische Forschungen, hrsg. von W. Brugger u. J. B. Lotz, IV). Pullach bei München, Verlag Berchmanskolleg, 1959, 176 p.

Hallé (Philip P.), Maine de Biran, Reformer of Empiricism, 1766—1824. Cambridge, Harvard Univ. Press, 1959, X-217 p., 4.50 doll.

Ecole (Jean), La métaphysique de l'être dans la philosophie de Maurice Blondel (Philosophes contemporains. Textes et études, 10). Louvain, Ed. Nau-

welaerts, Paris, Béatrice-Nauwelaerts, 1959, 228 p., 155 f. b., 3.10 doll.

Cresson (André). Epicure, sa vie, son oeuvre, avec un exposé de sa philosophie (et des extraits de ses oeuvres), et des extraits de Lucrèce, par E. Dhurout („Philosophes“). 3-e éd. Paris, Presses Universitaires de France, 1958, 108 p., 300 f. f.

Bürke (Georg), Vom Mythos zur Mystik. Joseph von Görres' Mystische Lehre und die romantische Naturphilosophie (Horizonte, 4). Einsiedeln, Johannes Verlag, 1958, 256 p.

Schoeler (Wilhelm F.), Die transzendente Einheit der Apperzeption von Immanuel Kant. Bern, 1959, 52 p., 6.80 f. s.

Dessauer (Friedrich), Was ist der Mensch? Die vier Fragen des Immanuel Kant. Frankfurt/M., J. Knecht, 1959, 88 p., 10 pl. 5.80 DM.

Millet (Louis), Le symbolisme dans la philosophie de Lachelier (Bibliothèque de philosophie contemporaine). Paris, Presses Univ. de France, 1959, 300 p., 1200 f. f.

Gueroult (Martial), Malebranche T. II: Les cinq abîmes de la Providence. 1: L'ordre et l'occasionalisme (Collection „Philosophie de l'esprit“). Paris, Aubier, Editions Montaigne, 1959, 282 p., 1200 f. f. 150 f. b.

Gueroult (Martial), Malebranche. T. III: Les cinq abîmes de la Providence. 2: La nature et la grâce (Collection „Philosophie de l'esprit“). Paris, Aubier, Editions Montaigne, 1959, 426 p., 1800 f. f. 225 f. b.

Kautsky (Karl), Thomas More and His Utopia. With a hist. introd. Tr. by H. J. Stenning. New York, Russell & Russell, 1959, 250 p., 4 doll.

Davies (Robert M.), The Humanism of Paul Elmer More. New York, Bookman Associates, 1958, 222 p., 5 doll.

Nietzsche devant ses contemporains. Textes recueillis et présentés par G. Bianquis, Monaco, Editions du Rocher; Paris, Albin Michel, 1959, 272 p. 1100 f. f.

Böhme (Robert), Von Sokrates zur Ideenlehre, Beobachtungen zur Chronologie des platonischen Frühwerkes (Dissertationes Bernenses historiam orbis antiqui nascentisque medii aevi elucidantes. Ser. I. Fasc. 9). Bern, Francke, 1955, 22.50 f. s.

Himmerich (Wilhelm), Eudaimonia. Die Lehre des Plotin von der Selbstverwirklichung des Menschen (Forschungen zur neueren Philosophie und ihrer Geschichte. Neue Folge, XIII). Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1959, 216 p.

Champ'gny (Robert Jean), Stages on Sartre's Way, 1938—52 (Ind. Univ. Publications, Humanities ser., 42). Bloomington Ind. Univ. Press, 1959, 199 p., 3.75 doll.

Dupuy (Maurice), La philosophie de Max Scheler. Son évolution et son unité. Tome I: La critique de l'homme moderne et la philosophie théorique. Tome II: De l'éthique à la dernière philosophie („Epiméthée“). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 442 p., 443—756 p., 1800 f. f. 1200 f. f.

Kuhn (Helmut), Sokrates. Versuch über d. Ursprung d. Metaphysik. München, Kösel, 1959, 222 p., 15.50 DM.

Zac (Sylvain), La morale de Spinoza („Initiation philosophique“). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 124 p., 360 f. f.

Fné (Heinz), Die Terminologie der Jenseitvorstellungen bei Tertullian. Ein semasiolog. Beitrag zur Dogmengeschichte d. Zwischenzustandes (Theophaenia, 12). Bonn, Hanstein, 1958, 252 p., 34.60 DM.

Metafizyka

Breton (Stanislas), Approches phénoménologiques de l'idée d'être („Problèmes et doctrines“ XVI). Lyon, E. Vitte, 1959, 256 p., 2100 f. f.

Diemer (Alwin), Einführung in die Ontologie (Monographien zur philosophischen Forschung, 2). Meisenheim/Glan, A. Hain, 1959, 176 p., 18.40 DM.

He'degger (Martin), An Introduction to Metaphysics. Tr. by Ralph Manheim.

New Haven, Yale Univ. Press, 1959, XI+215 p., 3.75 doll.

Heidegger (Martin), *The Question of Being*. Tr. with an introd. by William Kluback and Jean T. Wilde. London, The Vision Press, 1959, 109 p., 25 s.; Toronto, Burns & Mac Eachern, 3.75 doll.

Johann (Robert), *Meaning of Love*. An Essay Towards a Metaphysics of Intersubjectivity. London, G. Chapman, 1959, 133 p., 15 s.

Kasm (Badi), *L'idée de preuve en métaphysique* (Bibliothèque de philosophie contemporaine). Paris, Presses Univ. de France, 1959, 292 p., 1300 f. f.

Mainberger (Gonsalv) O. P., *Die Seinsstufung als Methode und Metaphysik*. Untersuchungen über „mehr und weniger“ als Grundlage zu einem möglichen Gottesbeweis bei Platon und Aristoteles (Studia Friburgensia, N. F. 24). Freiburg/Schw., Universitätsverlag, 1959, XXXII+248 p., 16 f. s.

Marcel (Gabriel), *Présence et immortalité* („Homo sapiens“). Paris, Flammarion, 1959, 240 p., 1350 f. f.

Martin (W. Oliver), *Metaphysics and Ideology* (The Aquinas Lecture, 1959). Milwaukee, Marquette University Press, 1959, 104 p., 2.50 doll.

Papay (Joseph L.), *Metaphysics of Process: An Introduction to the Philosophy of Being Through Its Primitive History*. Florham Park (N. Y.). Florham Park Press, 1958, IV+211 p., 3 doll.

Strawson (Peter Frederick), *Individuals*. An Essay in Descriptive Metaphysics. London, Methuen, 1959, 256 p., 25 s.

Vallin (Georges), *La perspective métaphysique*. Avant-propos de Paul Mus. Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 256 p., 1500 f. f.

Teoria poznania

Era'n (Russell), *The Nature of Experience* (Ridell Memorial Lectures, 13). London, Oxford Univ. Press, 1959, 73 p., 8 s. 6 d.

Collin (R.), *L'évolution*. Hypothèses et problèmes („Je sais, je crois“, 307). Paris, A. Fayard, 1958, 133 p., 350 f. f.

Duclaux (Jacques), *La science de l'incertitude* (Bibliothèque de philosophie scientifique). Paris, Flammarion, 1959, 288 p., 950 f. f.

Filosowskije woprosy jestestwoznaniya. Tom II. Niekotoryje filosowsko-teoreticheskiye woprosy fizyki, matematiki i chemii. Redakcionnaja kollegija: K. A. Rybnikow i drugije. Moskwa, Izdatielstwo Moskovskogo Uniwersiteta, 248 p.

Foss (Martin), *Abstraktion und Wirklichkeit*. Bern, Francke, 1959, 152 p., 14,50 f. s.

Grundfragen und Fortschritte der Physik. Hrsg. von O. W. Haseloff u. H. Stachowiak (Schriften zur wissenschaftlichen Weltorientierung, 3/4). Berlin, Lütcke, 1958, 181 p., 9.60 DM.

Hartmann (Peter), *Sprache und Erkenntnis*. Zur Konstitution d. explizierenden Bestimmens (Bibliothek d. allgemeinen Sprachwissenschaft. Reihe 2). Heidelberg, Winter, 1958, 160 p., 30 DM.

Hirst (R. J.), *The problems of perception* (Muirhead Library of Philosophy). London, Allen & Unwin; New York, Macmillan, 1959, 330 p. 30 s., 5.25 doll.

Jasinowski (Bogumił), *Saber y dialectica*. Edic. de la Revista de Filosofia de la Univ. de Chile. 1957, 159 p.

Pasch (Alan), *Experience and the Analytic*. A Reconsideration of Empiricism. London, Cambridge Univ. Press, 1959, 274 p., 49 s.

Filozofia nauki

Crombie (A. C.), *Medieval and Early Modern Science*. Vol. I: Science in the Middle Ages, V—XIII centuries. Vol. II: XIII—XVII centuries. Revised 2-d ed. (Revision of some chapters of the 1953 edition: Augustine to Galileo: the history of science A. D. 400—165) (Doubleday Anchor Bks). New York, Doubleday, 1959, 296 p., 380 p., 0.95 doll.

Kemeny (John George), *A Philosopher Looks at Science*. Princeton Van Nostrand, 1959, XII + 273 p., 4.95 doll.

Koyré (Alexander), *From the Closed World to the Infinite Universe*. New York, Harper & Bros., 1958, 320 p., 1.60 doll.

Litt (Theodor), *Das Allgemeine im Aufbau der geisteswissenschaftlichen Erkenntnis* (Acta paedagogica ultrajectina, 16). 2. Aufl. Groningen, J. B. Wolters, 1959, 72 p., 3.90 fl.

Neugebauer (O.), *The Exact Sciences in Antiquity*. 2-nd ed. Providence, Brown University Press, 1957, XV + 240 p., 17 pl.

Psychoanalysis, Scientific Method and Philosophy. A Symposium. Ed. by Sidney Hook (New York University, Institute of Philosophy, Proceedings of the 2-d Annual Institute, held at Washington sq., N. Y., Mar. 28—29, 1958). New York, N. Y. Univ. Press, 1959, 370 p., 5 doll.

Schrödinger (Erwin C.), *Science Theory and Man* (formerly published under the title: *Science and the Human Temperament*). New York, Dover Publications, 1958, 223 p., 1.35 doll.

Whitehead (Alfred North). *Modes of Thought*, 6 lectures delivered in Wallisley College, Mass., and 2 lectures in the Univ. of Chicago (Capricorn bk). New York, Putnam, 1958, 241 p., 1.15 doll.

Logika i metodologia

Zagadnienia ogólne, historia

Beth (Evert W.), *The Foundations of Mathematics* (Studies in Logic and the Foundations of Mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co., 1959, XXV + 738 p.

Bocheński (I. M.), *Logisch-philosophische Studien. Mit Aufsätzen von P. Banks, A. Menne u. I. Thomas*. Uebersetzt und hrsg. von A. Menne. Freiburg-München, Verlag K. Alber, 1959, VIII — 160 p., 16 DM.

Martin (R. M.), *Toward a Systematic Pragmatics* (Studies in Logic and the Foundations of Mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co., 1959, XVI + 108 p., 12 fl.

Parker (Francis H.) and **Veatch** (Henry B.) *Logic as a Human Instrument*. New York, Harper, 1959, XVIII + 422 p., 5.50 doll.

Peano (Giuseppe), *Opere scelte*. A cura dell'Unione matematica italiana e col contributo del Consiglio nazionale delle ricerche. Vol. II: *Logica matematica. Interlingua ed algebra della grammatica*. Pref. U. Cassina, Roma, Ediz. Cremonese, 1958, VI + 518 p., 5000 L.

Wstępy, podręczniki, nauczanie

Hilbert (David), u. **Ackermann** (Wilhelm), *Grundzüge der theoretischen Logik* (Die Grundlehren d. Mathemat. Wissenschaften, 27). 4. Aufl. Berlin, Göttingen, Heidelberg, Springer, 1959, VIII + 188 p., 36.60 DM.

Christian (Robert R.), *Introduction to Logic and Sets*. Preliminary ed. Boston, Ginn, 1958, 69 p., 0.90 doll.

Schipper (Edith Watson) and **Schuh** (Edward), *First Course in Modern Logic* (Holt-Dryden Bk). New York, Holt, 1959, 398 p., 4.50 doll.

Poszczególne zagadnienia

Aleksiejew (M. N.), *Dialektyka form myślenia*. Moskwa, Izdatielstwo Moskowskogo Uniwersiteta, 282 p.

Berkeley (Edmund Call's), *Symbolic Logic and Intelligent Machines*. New York, Reinhold, 1959, 203 p., 6.50 doll.

Carnap (Rudolf), *Introduction to Semantics, and Formalization of Logic*. (2 vols. in 1). Cambridge (Mass.), Harvard Univ. Press, 1959, 259 p., 159 p., 7 doll.

Constructivity in mathematics. Proceedings of the Colloquium Held at Amsterdam, 1957. Edited by A. Heyting (Studies in Logic and the Foundations of Mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co 1959, VIII + 298 p., 30 fl.

Fraenkel (Abraham A.) and **Bar-Hillel** (Yehoshua), *Foundations of Set Theory* (Studies in Logic and the Foundations of Mathematics). Amsterdam, Noord-Hollandsche U. M., 1959, X + 416 p., 42 fl.

Goodstein (R. L.), *Recursive Number Theory. A Development of Recursive*

Arithmetic in a Logic-free Equation Calculus (Studies in Logic and the Foundations of Mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co., 1957, IX + 190 p.

The Axiomatic Method, With Special Reference to Geometry and Physics. Proceedings of an International Symposium Held at the University of California, Berkeley, Dec. 26, 1957 — Jan. 4, 1958. Edited by Leon **Henkin**, Patrick **Suppes**, Alfred **Tarski** (Studien in Logic and the Foundations of Mathematics). Amsterdam, North-Holland Publ. Co., 1959, XVI + 488 p.

Psychologia

Zagadnienia ogólne, wstępy, podręczniki, historia

Leontiew (A. N.), Problemy rozwoju psychiki. Moskwa, Akademija Pedagogicznych Nauk RSFSR, 493 p.

Reeves (Jean Wynn), Body and Mind in Western Thought. An introduction to some origins of modern psychology (Pelican Books A 423). Harmondsworth, Penguin Books, 1958, 403 p., 5 s.

Rohracher (Hubert), Einführung in die Psychologie. Mit 83 Abb. im Text u. auf 4 Taf. 6., umgearb. u. erw. Aufl. Wien, Innsbruck, Urban & Schwarzenberg, 1958, IV + 524 p., 192 S.

Zjawiska, stany, dyspozycje psychiczne

Miegrabian (A. A.), O prirodzie individualnego soznanija (w normie i patologii). Erwan, Ajpietrat, 246 p.

Psychologia jednostek i typów, psychologia społeczna

Mc Cary (James Leslie), Psychology of Personality. 6 modern approaches (Evergreen bks). New York, Grove Press, 1959, 383 p., 1.95 doll.

Etyka i teoria postępowania

Brinton (Crane), History of Western Morals. New York, Harcourt, Brace & Co., 1959, 502 p., 7.50 doll.; Toronto, Longmans, 10.25 doll.

Durkheim (Emile), Professional Ethics and Civil Morals. Transl. from the French by Cornelia **Brookfield**. Glencoe, Free Press, 1958, 272 p., 5 doll.

Ferguson (John), Moral Values in the Ancient World. New York, Barnes & Noble, 1959, 256 p., 4.50 doll.

James (William), Talks to Teachers on Psychology, and to Students on Some of Life Ideals. Introd. by Paul **Woodring**. New York, Norton, 1958, 191 p., 3.95 doll.; Toronto, Mc Leod, 1.10 doll.

Krohn (Sven), Die normative Wertethik in ihrer Beziehung zur Idee der Menschheit (Turun Yliopiston Julkaisuja. Annales Universitatis Turkuensis. Serja-Ser. B., Osa-Tom. 69). Turku, Turun Yliopiston Kustantama, 1958, 284 p., 1.100 FM.

Mckinnon (D. M.), A Study in Ethical Theory. New York, Macmillan Co., 1958, VII + 280 p., 3.25 doll.

Nowell-Smith (Patrick Horace), Ethics. New York, Philosophical Library, 1958, 283 p., 7.50 doll.

Sextus Pythagoraeus, Sentences. A Contribution to the History of Early Christian Ethics, by Henry **Chadwick**. London New York, Cambridge Univ. Press, 1959, 193 p., 5.50 doll., 30 s.

Siewerth (Gustav), Die Freiheit und das Gute (Das pädagogische Gespräch). Freiburg, i. Br., Herder, 1959, 87 p., 5.80 DM.

Estetyka i teoria sztuki

Duncan (Joseph Ellis), Revival of Metaphysical Poetry. The History of a Style, 1800 to the Present. Minneapolis, Univ. Minn. Press, 1959, 227 p., 4.50 doll.

Holland (Laura Virginia), Counterpoint: Kenneth Burke and Aristotle's Theories of Rhetoric. New York, Philosophical Library, 1959, 128 p., 3.75 doll.

Razumnyj (W. A.), Etyczeskoje i esteticzeskoje. Moskwa, „Iskusstwo”, 160 p.

Ruch (Michel), Le préambule dans les oeuvres philosophiques de Cicéron. Essai sur la genèse et l'art du dialogue (Publi-

cat'ons de la Faculté des Lettres de Strasbourg, 136). Paris, Société d'Édition „Les Belles Lettres”. 1959, 460 p., 3500 f. f.

Wetz (Morris), Problems in Aesthetics. An Introductory Book of Readings. New York, Macmillan Co., 1959, IX +

Filozofia społeczeństw
i nauk społecznych

Zagadnienia ogólne, historia

Barker (Ernest), Political Thought of Plato and Aristotle. New York, Russell & Russell, 1959, XXII + 559 p., 7.50 doll.

Cuber (John Frank), Sociology. A Synopsis of Principles (A. C. C. Sociology ser.). 4-th ed. New York, Appleton Century Crofts, 1959, 663 p., 6.50 doll.

Lavergne (Bernard), Individualisme contre autoritarisme. Trois siècles de conflits expliqués par le dualisme social. Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 126 p., 500 f. f.

Leclercq (Jacques), Introduction a la sociologie. Édition nouvelle mise à jour par Jean Ladrière. Louvain, Editions Nauwelaerts; Paris, Béatrice-Nauwelaerts, 1959, 288 p., 130 f. b., 2.60 doll.

Sorok'n (P. A.), Fads and Foibles in Modern Sociology. London, Vision Press, 1958, VIII + 355 p., 50 s.

Sorokin (Pitrim), Tendances et déboires de la sociologie américaine. Préface de Georges Gurvitch. Trad. de Cyrille Arnavon (Coll. „Science de l'homme”). Paris, Aubier, 1959, 408 p., 1500 f. f.

Stark (Werner), The Sociology of Knowledge. An Essay in Aid of a Deeper Understanding of the History of Ideas. London, Routledge & Kegan Paul, 1958, XI + 356 p., 36 s.

Westfall (Richard S.), Science and Religion in Seventeenth-century England. New Haven, Yale Univ. Press, 1958, VII + 235 p., 4.50 doll.

Filozofia prawa i państwa, filozofia
gospodareza

Heidsieck (François), La vertu de justice (Coll. „Initiation philosophique”). Paris, Presses Univ. de France, 1959, 100 p., 360 ff.

Hippel (Ernst von), Geschichte der Staatsphilosophie, I—II. 2. Aufl. Meisenheim am Glan, A. Hain, 1958. 404 p., 392 p., 59 DM.

Le Droit naturel. Par H. Kelsen, Ch. Perelman, A. P. d'Entrèves, B. de Jouvenel, N. Bobbio, M. Prélot, Ch. Eisenmann (Annales de philosophie politique, 3) (Institut international de philosophie politique). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, 232 p., 960 f. f.

Parkinson (C. Northcote), The Evolution of Political Thought. London, University of London Press, 1958, 327 p., 18 s.

Touchard (Jean) avec la collaboration de Bodin (Louis), Jeannin (Pierre), Lavau (Georges) et Sirinelli (Jean), Histoire des idées politiques. T. II: Du XVIII-e siècle à nos jours (Collection „Themis”). Paris, Presses Universitaires de France, 1959, IV + 484 p., 1500 f. f.

Verdross (Alfred), Abendländische Rechtsphilosophie. Ihre Grundlagen u. Hauptprobleme in geschichtl. Schau (Rechts- u. Statswissenschaften, 16). Wien, Springer, 1958, X + 270 p., 168 S., 28 DM. 28.70 f. s.

Filozofia kultury

Bagby (Philip), Culture and History. Prolegomena to the Comparative Study of Civilization. London, Longmans, Green and Co., 1958, X + 244 p., 30 s.

Jaeger (Verner), Paideia. Die Formung d. griechischen Menschen. Bd II. 2 Aufl. Berlin, de Gruyter, 1959, 418 p., 14.80 DM.

Kurella (Alfred), Der Mensch als Schöpfer seiner selbst. Beiträge zum sozialst. Humanismus, Berlin, Aufbau-Verl., 1958, 129 p., 2.70 DM-Ost.

Lucas (Frank Laurence), Art of Living. Four 18-th-century Minds: Hume, Horace Walpole, Burke, Benjamin Franklin. New York, Macmillan, 1959, 285 p., 5 doll.; London, Cassel. 25 s.; Toronto, British Bk. Service, 5.50 doll.

Religion and culture. Essays in Honor of Paul Tillich. Ed. by Walter Leibrecht. New York, Harper, 1959, XI + 399 p., 7.50 doll.

Rogier (L. J.), Die Wahrheit und die Grundsätze der akademischen Freiheit. Amsterdam, Urbi et Orbi, 1959, 28 p., 2 fl.

Toynbee (Arnold J.), Hellenism. The History of a Civilization. New York, London University Press, 1959, XII + 272 p., 4.50 doll.

Filozofia wychowania

Blankertz (Herwig), Der Begriff der Pädagogik im Neukantianismus (Göttinger Studien zur Pädagogik, N.F.H. 9). Weinheim a. d., Berlin, Beltz, 1959, 128 p., 9.80 DM.

Dewey (John), Moral Principles in Education. New York, Philosophical Library, 1959, 60 p., 2.75 doll.

Jones (Howard Muford), Reflections on Learning (Tacoma, Washington College of Puget Sound. Brown and Haley Lectures, 1958). New Brunswick (N. J.), Rutgers Univ. Press, 1958, 97 p., 2.75 doll.

Filozofia historii i nauk historycznych

Feldman (A. Bronson), The Unconscious in History. New York, Philosophical Library, 1959, 269 p., 4.75 doll.

Gorz (André), La morale de l'histoire. Paris, Editions du Seuil, 1959, 288 p., 900 f. f.

Krüger (Gerhard), Freiheit und Weltverwaltung. Aufsätze zur Philosophie d. Geschichte. Freiburg, Alber, 1958, 254 p., 22 DM.

Filozofia przyrody i nauk przyrodniczych

Bloch (K.), Zur Theorie der naturwissenschaftlichen Systematik, unter besonderer Berücksichtigung der Biologie (Acta Biotheoretica, Suppl. I). Leiden, Brill, 1956, 138 p., 16 fl.

Dokłady sowieszczanija po obszczim woprosam biologii, poswiaszczennogo stole-tiju darwinizma. Tomsk, Izdatelstwo Uniwersiteta, 309 p.

Dugas (René), La théorie physique au sens de Boltzmann et ses prolongements modernes. Préface de Louis de Broglie. Neuchâtel, Editions du Griffon; Paris, Dunod, 1959, 310 p., 32 f. s.

Filosowskije woprosy sowremiennoj fiziki. Pod red. I. W. Kuzniecowa i M. E. Omieljanskogo. Tom III. Moskwa, Izdatelstwo Akademii Nauk SSSR, 427 p.

Korniejewa (A. I.), Filosofskije značenje fiziczeskich otkrytij P. N. Lebediewa. Moskwa, Akademija Obszczestwennych Nauk pri CKKPSS, 152 p.

Platonow (G. W.), Darwin, darwinizm i filozofija. Moskwa, Gospolitizdat, 431 p.

Weizsäcker (Carl Friedrich von), History of Nature. Tr. by Fred. D. Wieck (Phoenix bks). Chicago, Univ. of Chicago Press, 1959, 191 p., 1.25 doll.

Filozofia religii

Collins (James Daniel), God in Modern Philosophy. Chicago, Regnery, 1959, 476 p., 6.50 doll.

More (Paul Elmer), The Sceptical Approach to Religion. Princeton, Princeton University Press, 1958, 201 p., 3.50 doll.

Wiadomości wydawnicze

Publikacje jednostkowe

Władysław Tatarkiewicz: Historia estetyki: I. Estetyka starożytna. II. Estetyka średnio-wieczna (Wrocław—Kraków 1960, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Str. 410, 364, cena t. I/II 140 zł). Autor wyjaśnia w Przedmowie: „Niniejsza praca usiłuje podjąć... zadanie opracowania całokształtu dziejów europejskiej estetyki. Usiłuje dać systematyczny wykład istniejących w różnych czasach poglądów z zakresu estetyki, ich istoty, rozwoju i wzajemnych stosunków... Na razie z zamierzonej całości ukazują się w druku jedynie część: dwa pierwsze tomy... stanowią one jakby połowę całości, mianowicie zawierają to, co można nazwać „dawną estetyką”; to, co po niej następuje, jest już estetyką „no-

wą". Czytamy dalej: „Praca ta... nie ogranicza się do ogólnej estetyki filozofów, lecz włącza do swych rozważań także bardziej szczegółową estetykę teoretyków sztuki — teorię poezji, muzyki, plastyki — a również estetykę artystów, i to nie tylko, gdy ją formułowali w słowach, ale także... gdy ją można było odczytać z ich dzieł... chce wykład historii estetyki połączyć ze zbiorem źródeł, na których historia ta się opiera... Zbiór źródeł podaje nie tylko w przekładzie, ale również w brzmieniu oryginalnym... traktatów należących do dziejów estetyki zbór niniejszy nie przedrukowuje w całości, lecz wyjmuje z nich tylko zdania, które najkrócej i najdobitniej formułują ich myśli estetyczne”. Treść tomu I: Przedmowa. Wstęp. Bibliografia całości kształtu historii estetyki. Bibliografia historii estetyki starożytnej. I. Estetyka okresu archaicznego. 1. Okres archaiczny. 2. Początki poezji. 3. Początki sztuk plastycznych. Potoczne poglądy estetyczne Greków. Estetyka wczesnych poetów. A. Teksty Homera, Hezjoda i wczesnych liryków. II. Estetyka okresu klasycznego. 1. Okres klasyczny. 2. Literatura. 3. Sztuki plastyczne. B. Teksty klasycznych poetów i artystów. 4. Estetyka a filozofia. 5. Estetyka pitagorejczyków. C. Teksty pitagorejczyków i Heraklita. 6. Estetyka Demokryta. D. Teksty Demokryta. 7. Estetyka sofistów i Sokratesa. E. Teksty sofistów i o Sokratesie. 8. Bilans estetyki przedplatońskiej. 9. Estetyka Platona. F. Teksty Platona. 10. Estetyka Arystotelesa. G. Teksty Arystotelesa. 11. Zakończenie okresu klasycznego. III. Estetyka okresu hellenistycznego. 1. Okres hellenizmu. 2. Estetyka w filozofii hellenistycznej. 3. Estetyka epikurejczyków. H. Teksty epikurejczyków. 4. Estetyka sceptyków. I. Teksty sceptyków. 5. Estetyka stoików. J. Teksty stoików. 6. Estetyka Cyserona i eklektyków. K. Teksty Cyserona. 7. Estetyka muzyki, a. Muzyka hellenizmu, b. Teoria muzyki. L. Teksty z estetyki muzyki. 8. Estetyka poezji, a. Poezja hellenizmu, b. Poetyka. M. Teksty z estetyki poezji. 9. Estetyka w retoryce. 10. Estetyka sztuk plastycznych, a. Sztuki plastyczne hellenizmu, b. Teoria architektury. N. Teksty z estetyki architektury. c. Teoria malarstwa i rzeźby. O. Teksty z estetyki sztuk plastycznych. 11. Klasyfikacja sztuk. P. Teksty z klasyfikacji sztuk. 12. Estety-

ka Plotyna. R. Teksty Plotyna. 13. Bilans starożytnej estetyki. Indeks nazwisk. Indeks rzeczowy. Spis ilustracji. Treść tomu II: I. Estetyka wczesnego średniowiecza. a) Estetyka Wschodu. 1. Warunki rozwoju. 2. Estetyka Pisma św. A. Teksty z Pisma św. 3. Estetyka Greckich Ojców Kościoła. B. Teksty Greckich Ojców Kościoła. 3. Estetyka Pseudo-Dionizego. C. Teksty Ps.-D. 5. Estetyka bizantyńska. D. Teksty teologów bizantyńskich. b) Estetyka Zachodu. 1. Estetyka Augustyna. 2. Warunki dalszego rozwoju (Warunki polityczne. Literatura. Muzyka. Sztuki plastyczne). 3. Estetyka od Boecjusza do Izydora. F. Teksty Boecjusza, Kasjodora i Izydora. 4. Estetyka karolińska. G. Teksty uczonych z okresu Karolingów. 5. Bilans estetyki wczesnochrześcijańskiej. II. Estetyka dojrzałego średniowiecza. 1. Warunki rozwoju. 2. Poetyka. H. Teksty z poetyki średniowiecznej. 3. Teoria muzyki. I. Teksty z średniowiecznej teorii muzyki. 4. Teoria sztuk plastycznych. J. Teksty z średniowiecznej teorii sztuk plastycznych. 5. Bilans teorii sztuk i program estetyki filozoficznej. 6. Estetyka cystersów. K. Teksty cystersów. 7. Estetyka wiktoriańców. L. Teksty wiktoriańców. 8. Estetyka szkoły w Chartres. M. Teksty szkoły w Chartres i innych szkół XII wieku. 9. Początki estetyki scholastycznej. N. Teksty Wilhelma z Owernii i z Summa Alexandri. 10. Estetyka Roberta Grosseteste. O. Teksty R. G. 11. Estetyka Bonawentury. P. Teksty B. 12. Estetyka Alberta Wielkiego i Ulryka ze Strasburga. R. Teksty obu. 13. Estetyka Tomasza z Akwinu. S. Teksty T. 14. Estetyka Alhazena i Witelona. T. Teksty W. 15. Estetyka późnej scholastyki. U. Teksty Dunsza Szkota i Wilhelma Ockhama. 16. Estetyka Dantego. W. Teksty D. 17. Bilans estetyki średniowiecznej. 18. Estetyka starożytna a średniowieczna. 19. Estetyka dawna a nowa, Indeks nazwisk, Indeks rzeczowy. Spis ilustracji.

Charakteria — rozprawy filozoficzne złożone w darze Władysławowi Tatar-kiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin (Warszawa 1960, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Str. 352, z portretem, cena 75 zł). Myśl ofiarowania Profesorowi Władysławowi Tatar-kiewiczowi Księgi Pamiątkowej powstała wśród jego uczniów przed wojną, wojna uniemożliwi-

ła jednak wykonanie tego zamiaru. Niektóre złożone wówczas rękopisy przechowały się, później do hołdu składanego przez uczniów przyłączyli się koledzy i przyjaciele, składając się na Księgę w jej dzisiejszej postaci. Treść zawiera: J. Popiel — Filozofia Władysława Tatarskiego, próba charakterystyki; T. Czeżowski — Wszydzony podręcznik; T. Czeżowski — Jak budować logikę dóbr; I. Dąbbska — Zagadnienie marzeń sennych w greckiej filozofii starożytnej; H. Elzenberg — Idealizm zbawienia na gruncie etyki czystej; D. Frydman — Zagadnienie oczywistości u Franciszka Brentany; B. Gawecki — Realizm ewolucyjny; A. Grzegorzczak — Przerosty cywilizacyjne a wartości twórcze; R. Ingarden — O zagadnieniu percepcji dzieła muzycznego; A. Kadler — Działalność filozoficzna Michała Wiszniewskiego i miejsce filozofii w jego twórczości naukowej; J. Krajewski — Julian Ochorowicz jako autor filozoficznego programu pozytywizmu warszawskiego; S. Morawski — Poglądy estetyczne Juliana Ankiewicza; M. Ossowska — Parę uwag na temat rozróżnienia przyjemności cielesnych i duchowych w etyce starożytnej; J. Pelc — Funkcje semantyczne a forma i treść w sztuce (rozważania logiczne nad poglądami Władysława Tatarskiego na strukturę, oddziaływanie i rodzaje dzieł sztuki); J. Salamucha — Z dziejów nominalizmu średniowiecznego; J. Siwecki — W sprawie klasyfikacji nauk u Platona i u Arystotelesa; S. Świeżawski — Robert Grosseteste, filozof przyrody i uczyony; M. Wasilewski — Dowody istnienia Boga u Malebranche'a; Cz. Znamierowski — Etyka znów normatywna; K. Zwolińska — O roli intelektu w ocenie sztuki współczesnej; P. Grzegorzczak — Bibliografia prac Władysława Tatarskiego.

Tadeusz Kroński: Rozważania wokół Hegla. (Warszawa 1960, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Str. 500, cena w opr. 60 zł, 2 fotogr.). Wybór pism autora zmarłego w r. 1953 (zob. Ruch Filoz. XVIII, str. 278a) poprzedza przedmowa „Od wydawców”, podpisana przez Bronisława Bączkę, która informuje o powstaniu i układzie książki. Tadeusz Kroński w miarę lat odchodził od swoich dawniej-

szych zainteresowań problemami estetyki, natomiast coraz bardziej zagłębiał się w zagadnienia historyczne, koncentrując się na ideach filozofii pokantowskiej w Niemczech i Polsce. Poszczególne studia, wstępy do wydań, fragmenty wykładów układały się w całość syntezy, której przedwczesna śmierć nie pozwoliła wykończyć. Tom składa się z trzech części. Pierwsza została zatytułowana „Studia o klasycznej filozofii niemieckiej” i zawiera następujące pozycje: Immanuel Kant (fragment książki o klasycznej filozofii niemieckiej), Johann Gottlieb Fichte, Problem zła moralnego w Heglowskiej filozofii dziejów, Hegel i jego filozofia dziejów, Dzieło Ludwika Feuerbacha, Filozofia mesjanistyczna i katolicka w Polsce połowy XIX wieku, Edward Dembowski i spory metodologiczne, Niektóre problemy metodologii historii filozofii w „Zeszytach filozoficznych” Lenina, Dwie koncepcje wolności. Część druga pt. „Szkice filozoficzne” obejmuje obszerną rozprawę, pisaną w okupowanej Warszawie „Faszyzm a tradycja europejska” oraz korespondencje i artykuły ogłaszane już po wojnie w „Kuźnicy” i innych czasopismach: Filozofia egzystencjalna Sartre'a, List o egzystencjalizmie, O średniowieczu, jak i o tym, że nie warto być szczęśliwym, Rewolucja filozofów, Sprawa Maurrasa, Sentymentalizm i rewolucja, Rewolucyjne serce i filozoficzna głowa, Spór o Kartezjusza, O sceptycyzmie sceptyczny, Obie części zamyka: Wykaz prac drukowanych Tadeusza Krońskiego. Uwagi wydawców do prac w tej książce zamieszczonych (informacje bibliograficzne i wydawnicze) oraz Skorowidz. Trzecia część pt. „O Tadeuszu Krońskim” składa się z czterech wspomnień, w których Nina Assorodobraj, Bronisław Bączko, Paweł Beylin i Leszek Kołakowski zarysowują sylwetę zmarłego przyjaciela jako filozofa i jako człowieka.

Maria Pącińska: Hedonistyczna etyka Epikura (Warszawa 1959, PWN, Biblioteka Meandra 27, Str. 120, cena 20 zł) — oparte na źródłach oraz na literaturze przedmiotu opracowanie zasad etyki epikurejskiej. Autorka zaznacza, że wśród badaczy współczesnych przeważa pogląd, podkreślający religijny charakter epikureizmu, powołuje się przy tym na książkę A. J. Festugière'a *Epicure et ses dieux*

(Paris 1946): „Autor zwalcza pogląd, jakoby Epikur był ateistą. Przeciwnie system epikurejski jest — jego zdaniem — na wskroś religijny. Religia Epikura różniła się jednak znacznie od poglądów religijnych przeciwnych, współczesnych mu Ateńczyków. Walczył on z fałszywą opinią o bogach, głosił, że bogowie nie troszczą się o sprawy ludzkie, nie potrzebują modłów i ofiar, lecz cześć ich trzeba i rozmyślać o nich jako o idealnych wzorach, istotach doskonałych, pięknych i szczęśliwych. Autor widzi pewne podobieństwo między religią Epikura a Platonem: dla obydwu filozofów szczyt aktu religijnego stanowiła kontemplacja piękna. Kontemplacja życia i szczęścia bogów miała istotnie, jak postaramy się dowiedzieć, zasadnicze znaczenie dla epikurejczyków w ich walce o własne, ziemskie szczęście. Bogowie stanowili dla nich nieśmiertelny wzór, według którego ludzie urabiać mieli swoje śmiertelne, ale na ludzką sposób szczęśliwe życie”. Tezą pracy (która uwzględniła wyniki badań Adama Krokiewicza) jest, że hedonizm Epikura różni się zasadniczo od hedonizmu Arystypa, natomiast nawiązuje twórczo do systemu Demokryta i — w oparciu o atomistyczną fizykę — stanowi najdoskonalsza w dziejach filozofii greckiej etykę materialistyczną.

Henryk Stonert: Definicje w naukach dedukcyjnych (Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Wyd. I, Secto I nr 37. Łódź 1959, Wyd. Ossolineum—Wrocław, Str. 168, cena 28 zł). Autor wyjaśnia w Przedmowie: „Tematem tej pracy jest możliwe wszechstronne omówienie zagadnienia definicji w naukach dedukcyjnych. Cel ten autor starał się zrealizować w drodze systematyzowania, referowania i krytycznego analizowania poszczególnych poglądów”. Po obszernej bibliografii następuje część I, zawierająca rozdziały: 1. Analiza pojęcia języka i pojęć pokrewnych; 2. Definicje w naukach dedukcyjnych niesformalizowanych; 3. Analiza pewnych pojęć odnoszących się do systemów sformalizowanych (w tym rozdziale zawiera się podział systemów językowych na osiem grup); 4. Definicje pojęte jako tezy systemu w odniesieniu do systemów grupy I—V; 5. Definicje jako tezy warunkowe dołączane do systemu; 6. Definicje pojęte jako reguły zastępowania; 7. Opis syntaktyczny sy-

stemów grupy VI—VIII (prototypyka i ontologia Leśniewskiego); 8. Definicje pojęte jako tezy systemu w odniesieniu do systemów grupy VI—VIII. Część II dzieli się na rozdziały: 1. Niesprzeczność i przekładalność definicji; 2. Zagadnienie twórczości definicji; 3. Definicje indukcyjne; 4. Definicje przez abstrakcję; 5. Względy decydujące o wyborze tej lub innej koncepcji definicyjnej; 6. Przegląd pozostałych rodzajów definicji; 7. Rola definicji w naukach dedukcyjnych — definicje w naukach dedukcyjnych a innych; 8. Wykaz ważniejszych użytków słowa definicja, definiować itd. Zakończenie. Streszczenie angielskie. Książka jest dedykowana Prof. Tadeuszowi Kotarbińskiemu.

Tadeusz Pszczolowski: Zasady sprawnego działania (wstęp do prakseologii). Przedmową opatrzył Tadeusz Kotarbiński. (Warszawa 1960, Wiedza Powszechna, Str. 178, cena 10 zł). Nowy tom serii Sygnały (zob. Ruch Filoz. XIX, str. 293a) jest poświęcony, jak czytamy w Przedmowie, popularyzacji „dyrektyw sprawnego działania: nie tylko dlatego, że zaczęły się ostatnio ukazywać prace traktujące o tym temacie w całej jego ogólności, a wymagające od czytelnika pewnego wstępnego obycia się z problemem, lecz dlatego przede wszystkim, że hasło dobrej roboty wysunęło się u nas bodajże na czoło wskazań publicznie dyskutowanych. Uciera się bowiem w świadomości społecznej przekonanie, iż tędy prowadzi droga jedyna do zasadniczej poprawy gospodarowania”. W Posłowie autor zawarł wskazówki, informujące o pracach prakseologicznych Tadeusza Kotarbińskiego; szereg innych nazwisk pisarzy, interesujących się zagadnieniem sprawnego działania (m. in. Bolesława Prusa), spotykamy w poszczególnych rozdziałach książki.

Mertz Schlick: Zagadnienia etyki (Fragen der Ethik), przełożyli Maria i Andrzej Kawczakowie. (Warszawa 1960, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Str. 247, cena 40 zł). Autor, inicjator Koła Wiedeńskiego, napisał tę książkę w roku 1930. Maria Ossowska, w przedmowie do przekładu, tak książkę charakteryzuje: „...mimo fragmentarycznego charakteru jej problematyki i mimo nazbyt pochopnego — jak sądzę rugowania wszystkich

dociekań normotwórczych jako nienaukowych, warta jest ona udostępnienia polskiemu czytelnikowi, pokarm intelektualny bowiem, który zawiera, jest zawsze najlepszego gatunku. Składają się nań refleksje człowieka wysokiej klasy intelektualnej, refleksje toczone w atmosferze życzliwości dla ludzi i optymizmu, który każe autorowi przyłączyć się do licznych w dziejach etyki pisarzy, wierzących, że radość i dobro są nierozłączne z sobą związane”.

G. J. Glezerman: *O zakonach obszczestwiennogo razwitijsa.* (Moskwa 1960, Gospolitizdat, str. 238). Książka zawiera rozszerzone wykłady autora w Uniwersytecie Moskiewskim, a mianowicie: 1. Przedmiot materializmu historycznego i cechy szczególne jego praw. 2. O poznaniu praw rozwoju społecznego. 3. Prawa społecznego rozwoju a świadoma działalność ludzi. 4. Wzajemny stosunek ogólnych i specyficznych praw rozwoju formacji społeczno-ekonomicznych. 5. Ogólne prawo przemian społeczno-ekonomicznej formacji i specyfika rozwoju poszczególnych państw i narodów. 6. Ogólne i jednostkowe w procesie przejścia do socjalizmu.

I. N. Gubanow: *Otieczestwo i patriotizm.* (Moskwa 1960, Gospolitizdat, str. 145). Praca składa się z czterech części. Pierwszą poświęca autor omówieniu przedmarksistowskich pojęć ojczyzny i patriotyzmu. W drugiej zaś podaje genezę i historyczny rozwój pojęcia ojczyzny i uczuć patriotycznych. Analiza ojczyzny i patriotyzmu w społeczeństwach klasowo antagonistycznych stanowi treść części trzeciej. Czwarta wreszcie i ostatnia część zawiera rozważania na temat istoty i swoistości socjalistycznego rozumienia patriotyzmu.

Prot'v rewizionizma w estetike. Sbornik statiej. (Moskwa 1960, Izdatielstwo Akademii Chudożestw SSSR, str. 148). Zbiór zawiera m. in. artykuły: D. Kozłow — Współczesny rewizionizm i jego istota; M. Baskin — Rewizionści przeciw sztuce realistycznej; B. Nikiforow — Przeciw zniekształceniu obrazu naszej rzeczywistości; I. Masiejew — Rewizionizm — wróg teorii i praktyki.

Roman Ingarden: *Das literarische Kunstwerk, zweite verbesserte und er-*

weiterte Auflage, mit einem Anhang: Von den Funktionen der Sprache im Theaterschauspiel. (Tübingen 1960, Max Niemeyer Verlag, str. 430, cena w oprawie 28 DM). W załączeniu notatka: *Philosophische Schriften Roman Ingardens.* Podstawowe to dzieło o dużym wpływie na dalsze badania w tej dziedzinie, ukazało się poprzednio w r. 1930.

Fritz Heineemann (Hrsg): *Die Philosophie im 20 Jahrhundert; eine enzyklopädische Darstellung ihrer Geschichte, Disziplinen und Aufgaben.* (Stuttgart 1959, Ernst Klett Verlag, S. 712, cena 34,50 DM.). Redaktor Encyklopedii (ur. w 1889) historyk filozofii i estetyk, emigrant z Niemiec, jest obecnie profesorem w Oksfordzie. Treść: *Die Aufgabe einer Enzyklopädie des 20. Jahrhunderts* (Fr. Heineemann). I. T. *Geschichte der Philosophie; Vorwort zum geschichtlichen Teil* (Fr. Heineemann). *Die klassische chinesische Philosophie* (J. J. L. Duyvendak). *Indische Philosophie* (E. Frauwallner). *Die Philosophie der griechisch-römischen Antike* (P. Wilpert). *Die Philosophie der patristischen Zeit* (P. Wilpert). *Geschichte des philosophischen Denkens im Mittelalter* (A. Epping). *Philosophie der Neuzeit* (H. Knittermeyer). *Schicksal und Aufgabe der Philosophie im 20 Jh.* (Fr. Heineemann). II. T. *Systematische Probleme: Erkenntnistheorie* (Fr. Heineemann). *Logik* (R. Feys). *Philosophie der Mathematik* (A. A. Fraenkel). *Metaphysik* (Fr. Heineemann). *Naturphilosophie* (Fr. J. v. Rintelen). *Ethik* (Fr. Heineemann). *Ästhetik* (Fr. Heineemann). *Geschichtsphilosophie* (Fr. Kaufmann). *Philosophie der Politik* (J. v. Kempster). *Kulturphilosophie* (M. Landmann). *Philosophische Anthropologie* (W. Brüning). Dodano bibliografię przy końcu każdego artykułu, indeksy rzeczowy i osobowy oraz tablice chronologiczne.

Erich Frauwallner: *Geschichte der Indischen Philosophie, 2. Band.* (Salzburg 1956, Otto Müller Verlag, S. 348). Autor jest zwyczajnym profesorem indologii w Uniwersytecie Wiedeńskim; całość dzieła ma objąć dziesięć tomów. Recenzent wyżej wymienionego tomu prof. A. Bharati, Univ. of Washington, Seattle USA (Zeitschr. f. philos. Forschung, t. XIV, z. 3) zwraca uwagę, że zawiera on źródłowe przedstawienie prawie nieznanych,

poza sferą indologów, staroindyjskich szkół filozofii przyrody.

Wilhelm Capelle: Die Vorsokratiker (Berlin 1958, Akademie-Verlag, S. 501). Nowy niemiecki przekład fragmentów pozostałych po dziełach przedsokratyków począwszy od orfików a kończąc na pitagorejczykach, oparty na „Fragmente der Vorsokratiker” H. Dielsa. Praca pomyślana została jako lektura uzupełniająca dla studiujących historię filozofii starożytnej, jeżeli nie potrzebują sięgać do oryginałów greckich. Na uwagę zasługują fragmenty dotychczas nie publikowane oraz wstępy poprzedzające każdą grupę fragmentów, wyjaśniające zależności zachodzące między ich autorami, ich życie oraz interpretację wątpliwości.

Actes du Congrès Bergson, który się odbył w Paryżu w stulecie urodzin Filozofa jako X kongres francuskich towarzystw filozoficznych na wiosnę 1959 r., ukazały się w wydawnictwie książkowym nakładem firmy Armand Colin (s. 356, cena 1,500 fr.). Książka zawiera 72 referatów, których autorami są uczestnicy kongresu z różnych krajów m. in. z Polski (zob. *Ruch Filoz.* XIX, s. 126b).

Raymond Aron, George Kennan, Robert Oppenheimer et autres: Colloques de Rheinfelden. (Paris 1960, Calman-Levy. Pp. 328, cena 12,90 NF). Książka zawiera sprawozdanie z dyskusji, zorganizowanej w Rheinfelden (w Szwajcarii) przez organizację Congrès pour la Liberté de la Culture, mającą swą siedzibę w Paryżu. Dyskusja (podobnie jak poprzednie, które odbywały się w Tokio i na Rodos) miała za przedmiot zagadnienia filozofii kultury, ujęte ogólnym tytułem „Tradition et Changement”, w szczególności współczesne przekształcenia społeczne, związane z industrializacją, oraz — na tym tle — stosunki między Wschodem i Zachodem. W dyskusji brali udział profesorowie uniwersytetów, politycy i publicyści z różnych krajów i części świata (łącznie 21 osób). Referaty wstępne wygłosili: R. Aron — *La société industrielle et les dialogues politiques de l'Occident* (koreferat J. Hersch); E. Voegelin — *La société industrielle à la recherche de la raison*; Ch. Morazé — *Les rapports entre la pensée et l'action dans les trois mondes*. Dyskusja została ujęta

w następujące rozdziały: *Introduction — La notion de société industrielle. Cz. I. L'Occident devant l'U.R.S.S. et les pays sous-développés — 1. Évolution de l'U.R.S.S. (politique, économique), 2. Le Tiers Monde et la société industrielle, 3. Politique et économie. Cz. II. L'Occident et le sens de la société industrielle — 1. Déclin du Messianisme? 2. Renaissance de la Philosophie (La société industrielle et „la vie bonne”. Spécialization et discours commun. Idéologie et philosophie). Conclusion.*

Alfred Tarski: Introduction à la logique, trad. de l'anglais par J. Tremblay. (Paris 1963, Gauthier-Villars. Coll. de Logique Mathem. Série A, vol. XVI. Pp. 224, cena 45 NF). Jest to dalszy z kolei przekład książki, wydanej przed wojną w Polsce, potem w rozszerzonym opracowaniu niemieckim, przetłóżonym następnie na języki angielski i rosyjski.

Dwie pozycje informujące o współczesnej filozofii włoskiej ukazały się nakładem Asti-Arethusa, Roma, Società Filosofica Romana, Istituto di Filosofia della Università (1958): **La filosofia contemporanea in Italia: Invito al dialogo.** Una esposizione del proprio pensiero filosofico di N. Abbagnano, C. Antoni, A. Banfi, G. E. Barié, F. Battaglia, G. Bontadini, G. Calogero, R. Cantoni, C. Carbonara, E. Castelli, G. Della Volpe, G. Fano, P. Filasi Carcano, C. Giacón, A. Guzzo, F. Lombardi, E. Paci, L. Pareyson, G. Preti, M. S. Sciacca, U. Spirito. (Pp. 391).

La filosofia contemporanea in Italia: Società e filosofia di oggi in Italia. (Praca zbiorowa, Pp. 572. Cena L. 4,800).

John G. Kemeny: A Philosopher Looks at Science. (Princeton, Toronto, London 1959, D. Van Nostrand Comp., Pp. XII—273, cena dol. 6,50). Pisana przystępnie książka, wydana dwukrotnie w ciągu jednego roku, zajmuje się zagadnieniami filozoficznymi wchodzącymi w dziedzinę teorii nauk. Jej autor, filozof i matematyk, jest profesorem w Dartmouth College. Treść: *Introduction, I. What Science Presupposes — 1. Language (Problems of Language, The Defence of Vague Language, The Language of Science, The Language of Philosophy, A Very Important Word), 2. Mathematics (What Mathematics Is Not, What Mathematics Is, The Relation of*

Mathematics to Science. Pure vs. Applied Mathematics. Can All Sciences Use Mathematics). 3. Assumptions (The Law of Nature. The Need for Assumptions. Various Types of Assumptions. Causal Laws. Other Forms for Laws. Factual Assumptions. Uniformity of Nature). 4. Probability (There Are Two and a Half Schools of Thought. The Frequency Concept. Statistical Laws. The Theory of Errors. The Great Dispute). II. Science — 5. The Method (The Cycle, Facts vs. Theories. Induction. Deduction. Verification. A Case History). 6. Credibility and Induction (The Problem of Explication. The Daily Use of „Credibility”. Rules of Induction. Positing and Eliminating. The Justification of Induction). 7. Concepts of Science (Types of Concepts. Operationalism. Fictitious Concepts. Rules of Interpretation. Concept Formation). 8. Measurement (Classification. Partial Orders. Simple Orders. Numerical Scales). 9. Scientific Explanation (Good Explanations. Bad Explanations. Incomplete Explanations. Explanations vs. Predictions. The Hierarchy of Explanations. The Role of „Purpose” in Explanations). 10. What is Science? (What Unites Science. What Divides Science. Reasons for Dividing Science). III. Problems Raised by Science — 11. Determinism (Metaphysical Determinism. Predicting the Future. Two Related Topics). 12. Life (The Limitation of Science. Evolution. The Opposition. Criteria for an Adequate Theory of Evolution. Reduction of a Branch of Science. Mechanism vs. Vitalism). 13. The Mind (The Traditional Divisions. The Scientists Attitude. Thinking Machines. Free Will. Are Human Actions Predictable?). 14. Science and Values (Value Statements. The Factual Basis of Value Statements. Ends and Means. A Complete Scale of Values). 15. The Social Sciences (The Status of the Social Sciences. Method in the Social Sciences. An Example. The Future of the Social Sciences). 16. Quo Vadis? — Bibliografia zalecona do dalszego studiowania. Indeks rzeczowy i osobowy.

Erk Stenius: Wittgenstein's 'Tractatus' — a Critical Exposition of the Main Lines of Thought (Oxford 1960, Basil Blackwell. Pp. XII-242. Cena 35 s.). Autor jest profesorem filozofii w Uni-

wersytecie Abo (Turku) w Finlandii. Wittgensteina „Tractatus Logico-Philosophicus” z r. 1921 wywarł wielki wpływ na rozwój empiryzmu logicznego i filozofii analitycznej, jakkolwiek nasuwa duże trudności interpretacyjne. Prof. Stenius wnikliwie analizuje wątki myślowe Traktatu, w szczególności tzw. „picture theory” symboliki językowej, a zarazem daje przegląd teorii semantycznych, związanych z pomysłami Wittgensteina. Poszczególne rozdziały: I. The Structure of the Tractatus. II. The World as a Fact. III. The Concept of a Sachverhalt. IV. The Concept of a Picture. VII. The Sentence as a Picture. VIII. The Descriptive Content of Compound Sentences. IX. Descriptive Content and Mood. X. Internal Structure of Language and Reality. XI. Wittgenstein as a Kantian Philosopher. Książka jest zaopatrzona w indeks nazwisk i terminów oraz cytowanych tekstów Traktatu.

John W. Yolton: The Philosophy of Science of A. S. Eddington. (The Hague 1960, Martinus Nijhoff Publ. Pp. XVI—151, cena 11,50 fl. h.). Książka jest rozszerzoną wersją pracy, która otrzymała pierwszą nagrodę w r. 1956 na konkursie ogłoszonym przez Institut International des Sciences Théoriques w Brukseli. Treść: Préface par F. Gonseth (Zürich); Author's Preface; The Operational Attitude; The Causal Theory of Perception; The Doctrine of Structure; Scientific Epistemology; Rationalism and Empiricism in Modern Science; The Concept of Reality; Linguistic and Epistemological Dualism. Bibliography. Index.

Richard Hofstadter and Walter P. Metzger: The Development of Academic Freedom in the United States. (New York, I wyd. 1935, II wyd. 1956, III wyd. 1957, Columbia University Press. Pp. XVI—527). Lou's M. Rabinowitz członek Rady Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku utworzył w r. 1951 fundację mającą na celu badanie wolności akademickiej w Stanach Zjednoczonych: American Academic Freedom Project. Książka powstała z inicjatywy tej fundacji, jej autorami są profesor historii w Columbii Hofstadter i jego współpracownik, Assistant Professor tegoż uniwersytetu. Treścią książki są nie tylko dzieje wyzwalania się nauki i nauczania z krępujących je wię-

zów religijnych, politycznych i ekonomicznych, lecz także rozwój samego pojęcia wolności, z uwzględnieniem zwłaszcza wpływów europejskich, głównie niemieckich, ujętych w terminy „Lehr- und Lernfreiheit”. Jako dalszy ciąg omawianego opracowania ukazała się w r. 1955 książka *Academic Freedom in Our Time*, której autorem jest Robert M. MacIver, emerytowany profesor filozofii politycznej i socjologii Uniwersytetu Columbia.

Edmunda Husserla Cartes'ianische Meditationen ukazały się w przekładzie angielskim pt. *Cartesian Meditations — an Introduction to Phenomenology*, transl. by D. Cairns. The Hague 1960, Martinus Nijhoff Publ. Pp. XII-657, cena 9,50 fl. h.

Publikacje zbiorowe

Zbiorowe wydanie spuścizny piśmienniczej Władysława Witwickiego (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 291a) wzbogaciło się o dziewiętnastą pozycję: *Przechadzki ateńskie*. Warszawa 1960 PWN, s. 142, tabl. 65, portr. 6, zł 25,—.

Aristotelis Opera. Ex recensione Immanuelis Bekkeri. Edid. Academia Regia Borussica. Accedunt Fragmenta, Scholia, Index aristotelicus. Editio altera. Addendis instruct. Fragmentorum collectionem retractavit Olof Gigon — nowe wydanie wyczerpanej pomnikowej edycji (1831—1870) wychodzi nakładem firmy Walter de Gruyter u. Co, Berlin W35. Ukazał się tom I, 1960, s. XXIV, 789, cena 98 DM oraz tom II, 1960, s. XVII, 791—1462, cena 84 DM. Całość obejmuje 5 tomów in 4-o.

Schellings Werke, nach der Originalausgabe in neuer Ordnung hrsg. von Manfred Schöter. Unveränd. (fotomech.) Nachdr. (1958/59) wychodzą nakładem firmy Beck w Monachium. Ostatnio ukazały się tomy III (Schriften zur Identitätsphilosophie), IV (Schr. zur Phil. der Freiheit), V (Schr. zur geschichtl. Phil.), VI (Schr. zur Religionsphil.), cena tomu między 40 i 50 DM.

G. W. F. Hegel, Sämtliche Werke, Jubiläumsausgabe (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 107a), nakładem firmy Fromann w Stuttgartarcie, wychodzi już w drugim (a niektóre tomy w trzecim wydaniu, w ra-

mach wydawnictwa mieści się także *Hermann Glocknera Hegel-Lexicon*, który ukazał się w 2 poprawionym wydaniu w dwóch częściach na cienkim papierze, obejmujących łącznie stron XXXII—2777 (cena 165,50 DM).

Görres (Joseph von), Gesammelte Schriften, im Auftrag der Görres-Gesellsch. wychodzą nakładem firmy Bachem, Köln. Ostatnio (1958) ukazał się tom XV (Geistesgeschichtl. und polit. Schriften der Münchener Zeit 1823-1838), s. 636, 48 DM.

J. G. Fichte — Gesamtausgabe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, herausgegeben von Reinhard Lauth und Hans Jacob unter Mitwirkung von Manfred Zahn — projekt tego wydawnictwa (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 105b) aległ zmianom: Obejmie ono cztery serie I. Dzieła Fichtego (pisma przez niego samego opublikowane), II. Spuścizna rękopiśmienna (die nachgelassenen Schriften) do roku 1810, III. Spuścizna rękopiśmienna od r. 1810 do śmierci, IV. Korespondencja. Serie I—III liczyć mają łącznie około 24 tomów, seria IV ok. 3—4 tomów objętości ok. 500 stron. Cena subskrypcyjna za tom broszurowany ok. 45 DM, oprawny w płótno ok. 54 DM, cena sprzedażna ok. 20% wyższa przy nabywaniu całości, a ok. 30% za pojedyncze tomy. Rocznie mają się ukazywać dwa tomy, począwszy od wiosny 1960 r. Firmą nakładową jest Friedrich Fromanns Verlag Günther Holzboog, Stuttgart—Bad Cannstatt.

Hönigswald-Archiv w Würzburgu (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 235a, 276a) wydało drugi tom ze spuścizny zmarłego filozofa (Verlag Kohlhammer, Stuttgart): „Analysen und Probleme — Abhandlungen zur Philosophie und ihrer Geschichte”. Jako tomy III i IV ukazały się: „Abstraktion und Analyse — ein Beitrag zur Problemgeschichte des Universalienstreites in der Philosophie des Mittelalters” (I stopad 1960) oraz: „Wissenschaft und Kunst — ein Kapitel aus ihren Theorien” (luty 1961). Jako tom V wydawnictwa projektuje się „Grundprobleme der Wissenschaftslehre” w dwóch częściach: „Über die Struktur der Physik” i „Kausalität”.

Julian Marias, Obras. Dwa tomy. Madrid. Revista de Occidente 1958, s. 463,

623. Dwa pierwsze tomy Dzieł, wydawnictwa obliczonego na sześć tomów zawierają w pierwszym tomie Historię filozofii, o charakterze podręcznika uniwersyteckiego, która miała już poprzednio 9 wydań od r. 1943 (w jej obrębie obszerne studia o Platonie, Leibnizu, Gracym, Brentanie oraz nauczycielu autora Ortega y Gasset). Tom drugi rozpoczyna obszerny Wstęp do filozofii (5 wyd.), po nim zaś następuje rozprawa o Pojęciu metafizyki (3 wyd. s. 42), tom kończy się Bibliografią filozofii (3 wyd. s. 203), zespołem artykułów publikowanych poprzednio oddzielnie, lecz tworzących systematyczną całość. Tomy trzeci i czwarty ukazały się w r. 1959. Autor, ur. w r. 1914 i przebywający w Madrycie jest obecnie czołowym filozofem hiszpańskim; jego dzieła były już tłumaczone na języki portugalski, angielski, niemiecki i francuski.

Wydawnictwa seryjne

Biblioteka Klasyków Filozofii. W dalszym ciągu (zob. Ruch Filoz. XIX s. 292b) ukazały się następujące tomy: Andrzej Wiszowaty — O religii zgodnej z rozumem (tekst łaciński i polski), tekst łaciński opracowali: Ludwik Chmaj, Daniela Gromska, Wiktor Wąsik, przełożył Edwin Jędrkiewicz, wstępem i przypisami opatrzył Zbigniew Ogonowski (s. XXVIII-66-66, cena 25 zł); Marcus Tullius Cicero — O naturze bogów, O wróżbiarstwie, O przeznaczeniu, przełożył Wiktor Kornatowski, komentarzem opatrzył Kazimierz Leśniak (s. VII—433, cena 36 zł); Immanuel Kant — Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki, która będzie mogła wystąpić jako nauka, przekład Benedykta Bornsteina na nowo opracowała Janina Suchorzewska (s. VIII—121, cena 28 zł); René Descartes — Zasady filozofii, z oryginału łacińskiego przełożyła, opatrzyła słowem od tłumacza i przypisami Izidora Dąbbska (s. XII—424, cena 40 zł). Ostatnia z wydanych pozycji jest pięćdziesiątą ósmą z kolei. Z okazji wydania pięćdziesiątej książki Komitet Redakcyjny odbył 12 czerwca 1959 r. uroczyste posiedzenie jubileuszowe, na którym omówiono dotychczasowe dorobek.

Biblioteka Pisarzy Reformacyjnych, wydawnictwo seryjne Instytutu Filozofii

i Socjologii PAN, którego Komitet Redakcyjny stanowią Oskar Bartel, Henryk Barycz, Kazimierz Budzyk, Konrad Górski (przewodniczący), Leszek Kołakowski, Renata Mayenowa, Zbigniew Ogonowski, Lech Szczucki (sekretarz), obejmujące dotychczas następujące pozycje: Nr 1. Cztery broszury polemiczne z początku XVII wieku, opracowali Halina Górską, Lech Szczucki, Krystyna Wilczewska, PWN 1958 (tom ofiarowany Prof. Ludwikowi Chmajowi w siedemdziesięciolecie urodzin). Nr 2. i Nr 3. Faust Socyna, Listy. Opracował Ludwik Chmaj. PWN 1959 (dwa tomy).

Biblioteka Pracy. Z zapowiedzianej serii ukazał się t. 2: Georges Friedman: Maszyna i Człowiek. Problem człowieka w cywilizacji maszynowej. Tłumaczyli z franc. W. Kotyńska i I. Dłutek. Warszawa 1960 Książka i Wiedza, s. XL, 406, cena zł 35,—. Jest to wyd. 3-cie, do którego autor dał osobną przedmowę dla czytelnika polskiego. Spis rozdziałów: Część pierwsza „Czynnik ludzki”. Wstęp. R. I Taylorizm i nauki o człowieku. R. II Niektóre aspekty fizjologii pracy. R. III Zmęczenie. R. IV Zewnętrzne warunki pracy. R. V Dostosowanie maszyn do człowieka. R. VI Nieszczęśliwe wypadki. R. VII Wnioski. Część druga — Granice „Czynnika ludzkiego”. R. I Problemy motonii. R. II Rytm. R. III Produkcja potokowa. R. IV Automatyzacja. R. V Spawność zawodowa. R. VI Szkolenie przemysłowe i kultura zawodowa. Część trzecia — Ku psychologii przemysłowej. R. I Robotnik i racjonalizacja. R. II Stosunki między ludźmi w przemyśle. R. III Eksperymenty w dziedzinie stosunków między ludźmi w przemyśle. R. IV Trzy aspekty, jedna rzeczywistość. R. V Znaczenie i granice stosunków między ludźmi w przemyśle. Bibliografia.

Philosophische Bibliothek, szeroko znane i liczące kilkaset pozycji wydawnictwo klasyków filozofii w języku niemieckim, założone w r. 1863 przez J. Kirchmanna, jest kontynuowane po wojnie przez firmę księgarską Felix Meiner w Hamburgu, która uzupełnia straty wojenne i wydaje nowe pozycje. W toku jest m. i. wydanie pism Plotyna, Mikołaja z Kuzy, Descartes'a, Fichtego, Hegla i Kanta w zrewidowanych i uzupełnionych przedrukach lub nowych opracowaniach i przekładach,

Wydawnictwa ciągłe i czasopisma

Estetyka, rocznik I — Polska Akademia Nauk, Instytut Filozofii i Socjologii, Warszawa 1960, nakładem PWN, S. 424, cena 90 zł. Nowe to wydawnictwo ciągłe będzie się ukazywać rocznikami, pod redakcją złożoną z redaktora naczelnego Władysława Tatarkiewicza i jego zastępcy Stefana Morawskiego. Rocznik otwiera artykuł programowy W. Tatarkiewicza pt. „Wieloma torami” (s. 3—9), po którym następują rozprawy: J. Gałęcki — Tak zwane zagadnienie metody w estetyce (s. 11—47), H. Elzenberg — Ekspresja pozaestetyczna i estetyczna (s. 49—65), J. Białostocki — Rozważania o różnorodności postaw wobec dzieł sztuki i zadowoleń, jakie one dają (s. 67—95), J. Pele — O wartości logicznej i charakterze asertywnym zdań w dziele literackim (s. 97—128), W. Tatarkiewicz — Nowa sztuka a filozofia (s. 129—143), R. Ingarden — O tak zwanym malarstwie abstrakcyjnym (s. 147—168), M. Wallis — Geneza i podstawy malarstwa bezprzedmiotowego (s. 169—188), K. Zwolińska — O racjonalistycznym malarstwie współczesnym (s. 189—196), J. Żórawski — Spoistość i swoboda w architekturze (s. 197—245), S. Morawski — O podstawowych zagadnieniach estetyki angielskiej XVIII wieku (s. 247—290), Z. Lissa — Zagadnienie czasu muzycznego w estetyce Augusta Wilhelma Schlegla (s. 291—316), S. Morawski daje (s. 317—337) sprawozdanie „Trzeci Międzynarodowy Kongres Estetyki w Wenecji (r. 1956)”. Zakończenie tomu tworzą recenzje z czasopism *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, *Revue d'Esthétique*, *Jahrbuch für Aesthetik und allgemeine Kunstwissenschaft*, *Rivista di Estetica* i *Woprosy Estietiki* (s. 339—384). Zostały dodane streszczenia rosyjskie i angielskie.

Med'aevalia Philosophica Polonorum (zob. *Ruch Fil.* XIX s. 117a), dalsze cztery zeszyty (nr 2—5) tego biuletynu z lat 1958 i 1959, przynoszące informacje o polskich rękopisach średniowiecznych w zakresie filozofii i o badaniach w tej dziedzinie zawierają komunikaty, których autorami są M. Kurdziałek, Z. Włodek (3), W. Seńko (4), Z. Siemiątkowska, M. Gołaszewska, I. Tarnowska, J. B. Korolec,

M. Kowalczyk, Z. Kuksewicz (2), P. Czaratoryski.

Archiv für Geschichte der Philosophie, czasopismo założone przez Ludwika Steina w r. 1888, przez długie lata jedno z najpoważniejszych niemieckich czasopism filozoficznych, po wieloletniej (od r. 1933) przerwie zostało wznowione zeszytem 1 tomu 42 w r. 1960, rocznie będą się ukazywać 3 zeszyty o łącznej objętości ok. 20 arkuszy. Redaktorem jest prof. Paul Wilpert (Kolonja) przy współudziale prof. Glenn Morrow z Filadelfii, firmą nakładową Walter de Gruyter u. Co. Berlin W35. Cena rocznika 36 DM.

History and Theory, Studies in the Philosophy of History jest pierwszym międzynarodowym czasopismem, poświęconym wymianie myśli między historykami i filozofami na tematy ogólne. Redaktorem jest George H. Nadel (Harvard), do komitetu redakcyjnego należą R. Aron (Paryż), I. Berlin (Oxford), Cr. Brinton (Harvard), P. Geyl (Utrecht), S. Hook (New York), M. Mandelbaum (John Hopkins), W. H. Walsh (Oxford), M. White (Harvard). Wydawcą jest firma Mouton and Co. w Hadze. Czasopismo ma się ukazywać w zeszytach o zmiennej (zależnie od potrzeby) objętości, składających się na tomy; cena tomu w przedpłać 19 fl. h. lub 5 dol., do tomów będą dołączone bezpłatne Beihefte. Tom I (1960, 280 stron) zawiera: I. Berlin — *History and Theory: The Concept of Scientific History*; A. L. Burns — *International Theory and Historical Explanation*; W. Dray — *Toynbee's Search for Historical Laws*; G. J. Gruman — „Balance” and „Excess” as Explanation of the Decline and Fall. Reviews by M. C. d'Arcy, P. Gardiner, R. Niebuhr. Beiheft 1 zawiera: J. C. Rule and D. Shapere, *Philosophy of History 1945—1957* (Bibliography with Index). Adres redakcji: Box 99, Cambridge 38, Mass. USA.

Edmund Husserl — zum 100. Geburtstag. Artykuł prof. Romana Ingardena pod powyższym tytułem, zamieszczony w *Zeitschrift für philosophische Forschung*, XIII, 3 (1959), s. 459—463, zawiera interesującą charakterystykę umysłowości i stylu pracy Husserla, opartą na wspomnieniach osobistych autora.

Bibliografie, leksykony

Vocabulaire de la Psychologie publié avec la collaboration de l'Association des Travailleurs Scientifiques par Henri Péron. 2-e édition revue et augmentée. Paris 1957 PUF str. XV, 468, cena 2400 Fr. Słownik jest przeznaczony dla wszystkich, którzy z jakiegokolwiek tytułu czytają publikacje psychologiczne, a także dla psychologów, którzy powinni orientować się w pracach z dziedzin pogranicznych. Słownik zawiera wyrazy techniczne, których sens nie jest intuicyjny, neologizmy z zaznaczeniem autora, terminy wprowadzone przez autorów w znaczeniu dla nich właściwym; nie zapomniano również o języku psychoanalizy. Znajdują się w nim wyrazy angielskie i niemieckie, dla których nie ma w języku francuskim zadowalającego odpowiednika. Dla wielu terminów dano odpowiedniki angielskie i niemieckie, jeżeli nie są one identyczne z wyrazami francuskimi. Niekiedy podano etymologię. Imiona własne występują tylko wtedy, kiedy należą one do nazwy prawa, testu lub aparatu laboratoryjnego. Znajdują się również terminy należące do nauk z pogranicza psychologii (biologia, zoologia, psychofizjologia, fizyka i chemia, neurologia, etnologia, socjologia, genetyka itd.). Dla ułatwienia lektury dzieł dawniejszych jeszcze obecnie aktualnych wskazano na wyrażenia dzisiaj nie używane. W obecnym drugim wydaniu słownika dodano kilkaset wyrazów o znaczeniu podstawowym z psychologii społecznej, teorii informacji, neuropatologii oraz anatomii i fizjologii nerwów. Do dotychczasowych 860 nazwisk w indeksie przybyło 300 nazwisk autorów. W Dodatkach specjalną tablicę poświęcono produktom psychofarmakologii. Listę symboli i jednostek doprowadzono do stanu aktualnego. Wreszcie szczególna rola języka greckiego w tworzeniu wyrazów technicznych spowodowała podanie słownika rdzeni greckich dla terminów umieszczonych w słowniku.

Wykłady, odczyty, referaty

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Warszawie — 22.I.60. Kochański Z.: Problem przypadkowości w teorii doboru naturalnego. — 7.III.60. Doroszew-

ski W.: Zagadnienie ewolucji w językoznawstwie. — 7.IV.60. Ayer A. J. (Oxford): Names and Descriptions. — 28.II.60. Kotarbiński T.: O zdaniach prakseologicznych. — 20.VI.60. Greniewski H.: Logiki wielowartościowe a język codzienny.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Krakowie — 14.I.60. Dąbbska I.: „Congrès Bergson” w Paryżu, maj 1959 (sprawozdanie). — 5.III.60. Gierulanka D.: Zasadnicza zrozumiałość matematyki a faktyczne jej rozumienie. — 26.III.60. Indan F.: Moralna rola jednostki w poglądach Comte'a i Durkhe'ma. — 8.IV.60. Ayer A. J. (Oxford): Réflexions critiques sur l'existentialisme. — 23.IV.60. Ingarden R.: Zasady krytyki poznawczej doświadczenia estetycznego. — 5.V.60. Czeżowski T.: Paradoks wolności. — 7.V.60. Sławińska I.: Z metodologii badań literackich w USA. — 26.V.60. Makota J.: Klasyfikacja sztuk pięknych u E. Souriau. — 25.VI.60. Agustynek Z.: Zagadnienie struktury praw fizyki.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Lublinie — 14.I.60. Cackowski Z.: Teoria subiektywnego obrazu świata rzeczywistego. — 19.II.60. Gogacz M.: Rola filozofii we współczesnej kulturze Francji i Kanady. — Cackowska M.: Teoria myślenia w pracach S. L. Rubinsztejna. — 25.III.60. Margul T.: Pojęcie religii we współczesnym religioznawstwie porównawczym. — 8.IV.60. Dąbek M.: Cybernetyka i jej społeczne konsekwencje. — 6.VI.60. Koj L.: Analiza logiczna nazw wyrażeń.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Łodzi — 12.I.60. Pawłowska I.: O pojęciu zjawiska moralnego. — 1.III.60. Amsterdamski S.: Zagadnienie materii w filozofii marksistowskiej.

Oddział Pol. Tow. Filoz. w Toruniu — 13.I.60. Czeżowski T.: O tradycyjnych rozróżnieniach wśród definicji. — 11.III.60. Soldenhoff S.: Tradycja a etyczne wymogi współczesności. — 22.III.60. Puttkamer R.: Pojęcie celowości w naukach biologicznych. — 3.V.60. Łukomska A.: O motywacji czynów ludzkich (La Rochefoucauld i Mandeville). — 20.V.60. Wallis M.: Świat sztuk i świat znaków.

Oddział Pol. Tow. Filoz. we Wrocławiu — 18.I.60. Longchamps F.: Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych. — 30.IV.60. Marczewski E.: Ogólny schemat pojęć niezależności. — 28.V.60. Markow A. A. (Moskwa): Rozwój cybernetyki w Związku Radzieckim. — 3.VI.60. Ajdukiewicz K.: Sąd jako konotacja zdania. — 27.VI.60. Czeżowski T.: Niektóre tradycyjne rozróżnienia wśród definicji. — 16.IX.60. Suszko R.: O rachunku schematów wnioskowania.

Prof. Roman Ingarden wygłosił w latach 1959 i 1960 następujące odczyty zagranicą: 11.IV.59. Edmund Husserl zum 100. Geburtstag (Norddeutscher Rundfunk, drukowane w Zeitschrift f. Philosophische Forschung 1959); 17.V.59. L'intuition Bergsonienne et le problème phénoménologique de la constitution (Congrès Bergson, I posiedzenie plenarne); 9.XI.59. Aesthetic experience (University of Buffalo); 18.XI.60. Problems of causality (American Academy of Science, Brooklyn); 23.XI.59. Remarks to the Poetics of Aristotle (Department of Classic Philology, Harvard University); 3.XII.59. Aesthetic experience and aesthetic object (Department of Philosophy, University of Chicago); 5.XII.59. To samo w Department of Philosophy, Northwestern University, Evanston; 9.XII.59. Aesthetic experience (Department of Philosophy, University of Minnesota, Minneapolis); 10.XII.59. Vom Erkennen des literarischen Kunstwerks (Department of German Philology, University of Minnesota); 11.XII.59. Über die Funktionen und den Verlauf des Erkennens des literarischen Kunstwerks (Department of German Philology, University of Wisconsin, Madison); 11.XII.59. Formal Essence of Relation (Department of Philosophy, University of Wisconsin, Madison); 16.XII.59. Die Struktur des literarischen Werkes (University of Chicago); 15.I.60. Über die Rolle der sog. Gefühle im ästhetischen Erlebnis (San Francisco); 19.I.60. Aesthetic Experience (Department of Philosophy, University of California, Berkeley); 8.II.60. Différentes conceptions de la vérité dans l'oeuvre d'art (Department of Rom. Literatures and Languages Princeton University, Princeton); 5.IX.60. Prinzipien einer Erkenntnistheorie der aesthe-

tischen Erfahrung (III Plenarne posiedzenie na IV Międzynarodowym Kongresie Estetyki w Atenach).

Prof. Tadeusz Kotarbiński wygłosił zagranicą następujące odczyty: Na zaproszenie londyńskiego University College — 9.V.60. Praxiology or the science dealing with effectiveness of actions (powtórzony 16.V. w Uniwersytecie w Manchester); 11.V.60. Postulates for economic modes of action; 13.V.60. Postulates for effective planning of actions; na zaproszenie sekcji nauk społecznych École Pratique des Hautes Études w Paryżu — 9.VI.60. Praxiologie, théorie générale de l'activité efficace; w czasie dorocznego spotkania Institut International de Philosophie w Oberhofen (zob. s. 120b). 15.IX.60 jako nowoobраниy prezes tej organizacji miał końcowe przemówienie syntetyczne; z inicjatywy Arbeitsgemeinschaft Ost w Wiedniu pod egidą Austriackiej Akademii Nauk 4.XI.60. Grundprobleme der Praxiologie; tamże przed mikrofonem radia odbył piętnastominutową rozmowę z prof. Ernestem Topitschem na temat znaczenia Wiednia w rozwoju filozofii w Polsce w ostatnim półwieczu.

Odczyty prof. Tadeusza Kotarbińskiego: 26.X.60 w Szczecinie — Przegląd form oszczędności i wydajności z prakseologicznego punktu widzenia (na zaproszenie Ośrodka Propagandy PZPR); 12.XI.60 powtórzenie tegoż odczytu na uroczystości XV-lecia Liceum Ogólnokształcącego dla dorosłych w Jeleniej Górze; 13.XI.60 w Jeleniej Górze — Moralność świecka (na zaproszenie Oddziału Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli).

Prof. Bogdan Suchodolski miał 23.V.60 w Centre International de Synthèse w Paryżu odczyt pt. Remarques sur l'histoire de la philosophie de l'homme du XVIe au XVIIIe siècle.

Z okazji Dni Kultury Francuskiej obchodzonych w Polsce 1—15 października 1960 prof. Jean Hyppolite z École Normale Supérieure w Paryżu wygłosił dwa odczyty w Warszawie i w Krakowie o egzystencjalizmie i o fenomenologii Hegla.

Konferencja naukowa poświęcona zagadnieniu logiki i metodologii odbyła się w Tomsku w dniach od 21 do 26 maja

1960 r. Na konferencji ogłoszono 28 odczytów, a m. in. P. W. Kopnin — Dialektyka jako logika; D. P. Gorskiy — Problem formalno-logicznej i dialektycznej tożsamości; W. N. Tipużyn — Niektóre problemy logicznej kategorii miary; J. I. Semienow — Poznanie jako proces twórczy; D. P. Szczerdowickij — O różnych pojęciach formalnej i treściowej logiki; B. A. Gruszyn — Zadanie analizy logicznej kategorii „procesu rozwoju”.

XXII-ème Semaine de Synthèse zorganizowana przez Centre International de Synthèse w Paryżu 3—11.V.1960 miała za temat: L'écriture et la psychologie des peuples — Étude socio-historique des différentes graphies. Program obejmował dwadzieścia wykładów najwybitniejszych filologów, socjologów i filozofów; po wykładzie wstępnym, omawiającym zagadnienia podstawowe, następne były poświęcone ewolucji pism od pierwotnych zaczątków poprzez pismo chińskie, egipskie, klinowe, kreteńskie i myceńskie, semickie, hetyckie, etiopskie, indyjskie, greckie, etruskie i łacińskie, bizantyńskie, arabskie, cyrylicę, druk; wykład i dyskusja końcowe były poświęcone sytuacji współczesnej i perspektywie przyszłości.

Organizacje

Komitet Nauk Filozoficznych i Socjologicznych Polskiej Akademii Nauk po reorganizacji dokonanej w r. 1960 składa się z 27 członków, którymi są członkowie Akademii i inne osoby powołane doń przez Wydział I Akademii, Komitet ma za zadanie planowanie i koordynowanie badań naukowych w swoim zakresie, w skali ogólnokrajowej, w szczególności zaś podejmowanie inicjatywy oraz opiniowanie w sprawie badań i wydawnictw naukowych oraz współpracy z instytucjami zagranicznymi. Przewodniczącym Komitetu jest Adam Schaff, zastępcą przewodniczącego Jan Szczepański, członkami prezydium Kazimierz Ajdukiewicz, Julian Hochfeld, Tadeusz Kotarbiński, Maria Lutman-Kokoszyńska, Stanisław Ossowski, sekretarzem naukowym Jerzy Pelc.

Biuro Rady Naukowej Instytutu Filozofii ANZSRR odbyło dnia 30 czerwca 1960 r., pod przewodnictwem P. N. Fie-

dosiejewa, posiedzenie poświęcone omówieniu publikacji artykułów i materiałów dotyczących filozoficznych zagadnień przyrodoznawstwa w czasopiśmie „Postępy Fizyki”. Konferencja przeprowadziła ponadto analizę prac metodologicznych Instytutów Chemii i Biologii Akademii Nauk ZSRR oraz omówiła zagadnienie przygotowania narady poświęconej analizie problemów fizyki cząstek elementarnych.

Institut International de Philosophie dokonał w czasie dorocznego spotkania swych członków, które odbyło się w ubiegłym roku w Oberhofen w Szwajcarii 11—15 września, wyboru swych władz na trzyletnią kadencję. Przewodniczącym Instytutu został prof. Tadeusz Kotarbiński, dotychczasowy jego wiceprezes (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 116a). Członkowie Instytutu są powoływani z wyboru, spośród polskich filozofów należą doń Wł. Tatar-kiewicz, T. Kotarbiński, A. Schaff i K. Ajdukiewicz.

Union Academique Internationale odbyła swą 34 sesję doroczną 13—17 czerwca 1960 r. w Brukseli. Omawiano stan wydawnictw Corpus philosophorum melii aevi oraz Aristoteles Latinus, a prof. T. Tarkiewicz, polski przedstawiciel w Unii, przedstawił projekt nowego wydawnictwa Corpus Theoriae Artis, obejmującego starożytne i średniowieczne teksty, reprezentujące poglądy epoki na sztukę, jej istotę, strukturę, rodzaje, wartości itp. Trudność zadania polegać będzie na tym, że nie było pism traktujących owe zagadnienia w sposób ogólny i systematyczny; dotyczące teksty są rozprószone wśród niezliczonych rozważań filozoficznych, moralistycznych, teologicznych, w traktatach z dziedziny poszczególnych sztuk i umiejętności, w pismach poetów i krytyków. Ta różnorodność tekstów będzie przeto wymagała współpracy wielu specjalistów i utworzenia osobnej komisji.

Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 124b); posiedzenie Zarządu, które odbyło się w Paryżu 30 kwietnia 1960 r. miało za przedmiot przygotowania do II Kongresu Międzynarodowego, który odbędzie się w Kolonii staraniem tamtejszego Instytutu Tomistycznego, we wrześniu 1961 r. i będzie miał jako temat metafiz-

zykę średniowieczną, jej początki i wpływy. Polskę reprezentuje w Zarządzie prof. Jan Legowicz.

British Society for Aesthetics zostało założone w Londynie. Pierwsze walne zebranie członków odbyło się 6 lipca 1960 r. i dokonało wyboru Zarządu, na którego czele stanął Sir Herbert Read. Adres Towarzystwa: Miss Sylvia Schweppe, c/o Department of Philosophy, University of London, Birkbeck College, Malet Street, London W. C. 1. Walne zebranie uchwaliło wydawanie kwartalnika jako swojego organu, redaktorem został wybrany Harold Osborne. Prof. L. A. Reid wygłosił odczyt pt. The Importance of Aesthetic in the national Life.

Zjazdy

Lenińska sesja filozoficzna. W ramach uroczystości związanych z dziewięćdziesiątą rocznicą urodzin Włodzimierza Lenina odbyła się w Warszawie w sali Kolumnowej Wydziału Filozoficznego U. W. w dniach 11 i 12 maja 1960 roku sesja naukowa zorganizowana przez Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Wydział Historyczno-Socjologiczny Wyższej Szkoły Nauk Społecznych przy KC PZPR i Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Warszawskiego. Na program sesji składały się cztery referaty: J. Ładosza — „Metodologiczne znaczenie Zeszytów Filozoficznych W. Lenina dla rozwoju marksizmu w Polsce”, S. Morawskiego — „Lenin o interpretacji dzieła literackiego”, S. Zawadzkiego — „Lenin a problemy działalności ekonomicznej i socjalnej współczesnego państwa burżuazyjnego” i M. Waldenberga — „Lenin a forma rewolucji socjalistycznej”. Problemy referatów wywołały żywą dyskusję, w której udział wzięło kilkunastu uczestników sesji. Większość wystąpień dyskusyjnych dotyczyła marksistowskiej oceny współczesnych kierunków i tendencji w zakresie filozofii, myśli społecznej i metodologii, a zwłaszcza oceny neopozytywizmu i neotomizmu. Ważny wątek tematyczny stanowiły również zagadnienia etyki marksistowskiej, które dyskutowano przede wszystkim na tle ogólnych zało-

żeń metodologii marksizmu. W przebiegu sesji zaznaczyła się wyraźnie tendencja konstruktywnego łączenia problematyki teoretycznej marksizmu-leninizmu z aktualnymi wymogami rozwoju ruchu marksistowskiego w Polsce.

VIII Zjazd Grupy logiki matematycznej Zakładu Logiki PAN (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 303b) 3—4 czerwca 1960 r. we Wrocławiu: Gumański L. — O pewnej interpretacji logiki klasycznej w węższym rachunku funkcyjnym; Lutman-Kokoszyńska M. — O terminach stałych w systemach aksjomatycznych; Słupecki J. — Intuicyjna interpretacja niektórych wielowartościowych rachunków zdań; Bałuka E. — Pewne twierdzenia o skończonych macierzach logicznych; Suszko R. — O operatorze deskrypcyjnym; Żandarowska W. — O nazwowym wariancie języków elementarnych.

Konferencje Grupy historii logiki (Zakład Logiki PAN): I Konferencja 26—27 października 1959 w Krakowie: Dąbbska I. — Metodologia Eddingtona; Kamiński S. — Z dziejów teorii definicji; Suszko R. — Uwagi w sprawie zupełności logiki Stoików; Kamiński S. — Przegląd najnowszych wydawnictw z historii logiki; Dyskusja na temat obecnej sytuacji i dezyderatów w zakresie badań nad historią logiki w Polsce. II Konferencja 6—7 maja 1960 w Krakowie: Dąbbska I. — Kilka uwag o tradycyjnych teoriach rozumowania na podstawie analogii; Kamiński S. — Kanta ujęcie przedmiotu logiki formalnej; Kwiatkowski T. — O dialektyce Arystotelesa; Michałowski W. — Zdania hipotetyczne i ich schematy u Galenosa w świetle współczesnej logiki zdań; Korcik A. — O sześciu figurach sylogistycznych u J. Lichtenfelsa; Regner L. — Rękopis logiczny z XVI wieku odnaleziony w bibliotece parafialnej w Wojniczu; Ziemiński S. — Logika diagnozy w ujęciu Biegańskiego; Narbutt O. — Sylogizmy Wiszowatego w świetle krytyki Leibniza. III Konferencja 28—29 października 1960 w Krakowie: Michałowski W. — O relacjach u Galenosa; Kamiński S. — Zagadnienie jedności nauki u scholastyków; Tarnowska I. — Krakowskie rękopisy logiczne XIII—XV wieku; Narbutt O. —

Tractatus summularum Samuela z Lublina (1627 r.); Leśniak K. — Główne momenty metodologii Whewella; Koricik A. — Karinskiego klasyfikacja wnioskowań.

Ogólnopolski Studencki Sympozjon Filozoficzny, zorganizowany staraniem Zrzeszenia Studentów Polskich, odbył się w Zakopanem 17—25 września 1960. Na program Sympozjonu, koncentrujący się wokół zagadnień filozofii wartości, składały się następujące referaty: 1) Aksjologiczne aspekty teorii poznania i metodologii nauk, ref. B. Chwedeńczuk (V rok filozofii U. W.), 2) O problemie wartościowania w naukach społecznych, ref. S. Tyrowicz (IV rok socjologii UW), 3) Teoria wartości a teoria bytu, ref. H. Bortnowska (V rok filoz. KUL), 4) Wartość estetyczna, w ujęciu filozofii Bergsona, ref. B. Łagowski (V rok filoz. UW), 5) O istocie przeżycia etycznego, ref. J. Szewczyk (IV rok filoz. UJ), 6) (temat wolny) — Kryterium empiryczności zdań, ref. A. Zabłudowski (V rok filoz. UW). W dyskusji nad referatami wzięli również udział — w charakterze gości — pracownicy naukowi wydziałów filozoficznych UW i KUL.

III Tydzień Filozoficzny, zorganizowany przez Koło Filozoficzne studentów KUL, odbył się w dniach 15—19 lutego 1960 w Lublinie i był poświęcony zagadnieniom ewolucji. Obejmował następujące referaty: W. Staszewski — Ewolucjonizm w astronomii; T. Rylska — Kierunkowość i postępowanie w ewolucji biologicznej; A. Krąpiec — Problemy filozoficzne ewolucji; S. Kamiński — Struktura nauk przyrodniczych; S. Mazierski — Cud a prawo przyrody. Po odczytach odbywały się dyskusje. Podsumowanie końcowe wygłosił kurator Koła Albert Krąpiec.

Spotkanie filozofów-teistów odbyło się 29.IV.—1.V.1960 w Klubie Inteligencji Katolickiej w Warszawie. Spotkanie było poświęcone koncepcjom i sposobom uprawiania metafizyki, wzięły w nim udział przeważnie młodzi filozofowie spośród pracowników naukowych KUL, UW i UJ oraz ze środowisk seminaryjnych. Sprawozdanie z przebiegu spotkania zostało podane w miesięczniku „Znak” nr 77 z li-

stopada 1960. Czytamy tam (s. 1397): „Celem spotkania nie była dyskusja na jakiś szczegółowy temat, lecz raczej konfrontacja różnych stanowisk i postaw filozoficznych. Zasadniczo chodziło o dyskusję między katolikami, o przedstawienie występujących między nimi różnic w pojmowaniu filozofii, w praktyce o stosunek do tomizmu. Na jeden z wieczorów zaproszono jednak także intelektualistów reprezentujących postawę ateistyczną, prosząc ich o określenie swego stanowiska wobec najszerszej pojętej filozofii chrześcijańskiej”. Po uwagach wstępnych Haliny Bortnowskiej, zamieszczono głosy w dyskusji Leszka Kołakowskiego, Mariana Przełęckiego, Jana Strzeleckiego, Adama Stanowskiego, Andrzeja Grzegorzycy, Antoniego Stępienia, ks. Stanisława Kamińskiego, ks. Bohdana Bejzego, Jana Franciszka Drewnowskiego i Mieczysława Gogacza.

V Ogólnopolski Zjazd poświęcony higienie psychicznej i psychiatrii dziecięcej odbył się w Warszawie 23—25 września 1960 r. staraniem Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej. Po zagajeniu przez prof. Tadeusza Kotarbińskiego wygłoszono m. i. następujące referaty: P. Sivadon (Paryż) — Pojęcie zdrowia psychicznego; H. C. Rümke (Utrecht) — Co to jest zdrowie psychiczne; T. Bilikiewicz — Zaburzenia charakteru pochodzenia psychicznego; K. Dąbrowski — Rozwój osobowości człowieka w oparciu o teorię dezintegracji pozytywnej; P. Sivadon — Przyczyny nerwicy w życiu współczesnym; H. Zajączkowski — Higiena psychiczna wieku starczego; H. Hoff (Wiedeń) — Higiena psychiczna, pojęcia, zadania, stosunek do innych nauk, metody; B. Biegeleisen - Żelazowski — Psychologia pracy a psychohigiena pracy. Ze zjazdem były połączone seminaria w grupach dyskusyjnych 26—28 września.

IV Międzynarodowy Kongres Estetyki (zob. Ruch Filoz. t. XIX, s. 305a) odbył się w Atenach od 1.IX. do 6.IX.1960 r. pod przewodnictwem prof. E. Souriaua z Paryża jako przewodniczącego Komitetu Międzynarodowego Kongresów Estetycznych; przewodniczącym miejscowego komitetu organizacyjnego był prof. P. A. Michelis. W kongresie wzięło udział

około 300 uczestników z całego świata, szczególnie liczne były grupy grecka, amerykańska, francuska, włoska i angielska. Polskę reprezentowali Władysław Tatar-kiewicz, Roman Ingarden i Stefan Morawski, każdy z nich przedstawił referat, mianowicie prof. Tatar-kiewicz: *La conception classique et la conception moderne de l'art*, prof. Ingarden miał odczyt na posiedzeniu plenarnym: *Prinzipien einer erkenntniskritischen Betrachtung der aesthetischen Erfahrung*, doc. Morawski: *Realism as an Aesthetic Category*. Nadesłał nadto referat nieobecny osobiście prof. Wallis z Łodzi: *The World of Arts and the World of Signs*. Trzy zebrania plenarne były wypełnione następującymi referatami (po 20 minut). Zebranie plenarne I — *Meanings of Naturalism in Philosophy and Aesthetics* (T. Munro, USA), *L'héritage Grec et la culture Occidentale* (R. Huyghe, Paryż), *De la divination dans l'Art contemporaine* (P. Michelis, Ateny), *The Informal Image in Modern Art* (H. Read, Anglia), *La Contemplation de la forme* (L. Pareyson, Włochy); zebranie plenarne II — *Die romanische Kunst und ihre Bedeutung für die Aesthetik der Gegenwart* (J. Gantner, Szwajcaria), *L'idéal classique et le grand-rifiuto de l'art contemporain* (J. Duron, Paryż), *L'art et le monde de demain* (G. Calogero, Rzym), *Le problème du progrès dans l'art* (M. Novak, Praga), *La théorie émotiviste de l'art* (E. Papanoutsos, Ateny), *Die Festlichkeit des Kunstwerks* (H. Kuhn, NRF); zebranie plenarne trzecie rozpoczęło się przemówieniem prof. Ingardena (jak wyżej), po czym nastąpiły referaty: *Aesthetic Norm* (H. Hungerland, USA), *Problèmes fondamentaux d'une esthétique* (M. A. Dinnik, ZSRR), *Sur l'idée de littérature* (A. So-reil, Belgia), *Musik und Aesthetik* (Th. Georgiades, NRF). W czasie kongresu odbyły się uroczyste przyjęcia oraz wycieczki do Delf i do Myken. (Trzeci międzynarodowy kongres estetyki odbył się w Wenecji w r. 1956, sprawozdanie z jego przebiegu podał S. Morawski w I roczniku „Estetyki”, o którym była mowa wyżej, s. 114a; dwa poprzednie miały miejsce w Berlinie 1913 r. i w Paryżu 1937 r.).

Institut International de Philosophie zorganizował swój kolejny zjazd 11—15 września 1960 r. w zamku-muzeum Oberhofen nad jeziorem Thun w Szwajcarii (*Entretiens d'Oberhofen*). Obrady dotyczyły problematyki granic i kryteriów poznania, poszczególne posiedzenia były poświęcone zagadnieniom szczegółowym: *Exposé du thème des Entretiens* (przew. L. Russell, ref. A. Mercier, J. Joergensen); *La connaissance scientifique* (przew. T. Kotarbiński, ref. A. van Melsen, M. Barzin); *Le concept philosophique de monde* (przew. A. Koyré, ref. A. Guzzo, L. Landgrebe); *La connaissance de l'existence* (przew. J. Passmore, ref. Ch. W. Hendel, F. J. v. Rintelen); *La connaissance et les valeurs* (przew. J. Theodorakopoulos, ref. N. Rotenstreich, A. C. Ewing); *Connaissance et réalité sociale, Dialectique de la nécessité et de la liberté dans l'histoire de la connaissance du réel social* (przew. U. Spirito, ref. V. S. Asmus, który nie przybył z powodu choroby, J. Hyppolite); *Nature, limites et conditions de la connaissance historique* (przew. A. J. Ayer, ref. J. Hersch, J. Marías); *La connaissance métaphysique* (przew. J. Ebbinghaus, ref. F. Brunier, J. Moreau). Obrady zakończyły się dyskusją syntetyczną, której przewodniczył prof. Ch. Perelman, po czym na posiedzeniu zamykającym spotkanie, pod przewodnictwem prof. H. Reverdin wygłoszono przemówienia pożegnalne. Polskimi uczestnikami spotkania byli prof. T. Kotarbiński, prof. J. Kotarbińska, prof. A. Schaff, prof. K. Ajdukiewicz i prof. W. Tatar-kiewicz.

International Congress for Logic, Methodology and Philosophy of Science (zob. *Ruch Filoz.* XIX, s. 305b) odbył się zgodnie z zapowiedzią w Stanford University 24.VIII—2.IX.1960. Jakkolwiek Polska nie była na Kongresie reprezentowana przez oficjalną delegację i osobisty udział w obradach wzięli jedynie niektórzy z polskich logików, którzy właśnie przebywali w Stanach, to jednak wśród zgłoszonych referatów były także nadesłane z Polski: S. Jaśkowski, *On Some Non-Classical Implications*; M. Kokoszyńska-Lutman, *On Logical Systems*; A. Małewski, *Some Problems of Systematization of Theory in Behavioral Sciences*; T. Pawłowski, *On Conditions for the Scientific Usefulness of Concepts in the Natural Sciences*.

X-e Congrès international d'histoire des sciences odbędzie się w Stanach Zjednoczonych 26.VIII — 2.IX.1962. Miejszem obrad będzie Cornell University, Ithaca (N. Y.) oraz American Philosophical Society w Filadelfii. Przewodniczącym Komitetu organizacyjnego kongresu jest prof. Henry Guerlac z Cornell University, tamże mieści się sekretariat kongresu.

XI Congrès des Sociétés de Philosophie de Langue Française odbędzie się w Montpellier 4—7 września 1961, na temat La nature humaine. Kongres będzie połączony z uczczeniem pamięci Maurice Blondela w stulecie jego urodzin. Zarazem odbędzie się zebranie w Nîmes, poświęcone osiągnięciom psychologicznym Georges Dumas'a i jego wpływowi na współczesną psychologię. Przewodniczącym Kongresu będzie prof. Aimé Forest, adres sekretariatu: Faculté des Lettres et des Sciences Humaines, rue du Cardinal-de-Cabrières, Montpellier (Hérault, France).

Institut International de philosophie politique w Paryżu odbył swoje zebranie doroczne 7 czerwca 1959 r. na temat L'idée de philosophie politique, ujęty w sześciu referatach. Wśród zaproszonych gości był z Polski prof. T. Kotarbiński. Wydawnictwem Instytutu są Annales, których trzeci tom, poświęcony pojęciu prawa naturalnego ukazał się w r. 1958, tom IV będzie miał za przedmiot filozofię polityczną Kanta.

Congrès commémoratif du centenaire de Léon Duguit (1859—1928) odbył się w Bordeaux, mieście rodzinnym tego francuskiego teoretyka prawa i państwa, z udziałem wielu prawników i socjologów, przybyłych nie tylko z Francji lecz z Wielkiej Brytanii, Belgii, Niemiec, Szwajcarii, Włoch, Hiszpanii i Portugalii. Léon Duguit, długoletni profesor Uniwersytetu w Bordeaux i twórca „bordskiej szkoły prawa”, swoimi pomysłami teoretycznymi wywarł wpływ na wielu innych teoretyków prawa, jak Harold Laski w Anglii, Gustaw Radbruch w Niemczech i Hagerström w Szwecji. „Od jego czasu — pisze sprawozdawca (Revue Philosophique 1960, s. 90) — zaczęto uprawiać we Francji ogólną teorię prawa, która przedtem praktycznie nie istniała. Jest on dla nas dzisiaj wielkim budzicielem myśli, inicja-

torem pogłębiania koncepcji obiegowych i odnowicielem idei tradycyjnych; jego konstrukcje teoretyczne uzyskiwały stałą pozycję w prawie francuskim. Przemyślał na nowo naukę prawa i — jak już stwierdzono gdzie indziej — nie można po nim tak przystępować do zagadnień prawnych, jak to się działo dawniej”. W Polsce zajmował się jego osiągnięciami prof. A. Peretiatkiewicz.

Colloque sur le Problème de la Personne odbyło się w Royaumont pod Paryżem 29.IX—3.X.1960 staraniem Sekcji VI École pratique des Hautes Études, z udziałem licznych filozofów i psychologów.

Joint Session of the Aristotelian Society and the Mind Association, doroczny zjazd filozofów angielskich, odbył się w Exeter 8—10 lipca 1960 r. z następującym programem: Przemówienie inauguracyjne: Possibility and Choice (D. J. O'Connor); Symposium: Propositional Functions (A. H. Basson, T. J. Smiley); Symposium: Unconscious Perception (J. P. Day, G. N. A. Vesey); Symposium: Purpose and Intelligent Action (A. MacIntyre, P. H. Nowell-Smith); Symposium: Convention, Falsification and Induction (G. Buchdahl, H. G. Alexander); Symposium: Tragedy (A. M. Quinton, R. Meager); Symposium: How can one person represent another? (A. P. Griffith, R. Wohlheim).

VI Niemiecki Kongres Filozoficzny (zob. Ruch Filoz. XVIII, s. 119b) w Monachium 23—26 października 1960 na temat ogólny „Das Problem der Ordnung” rozpoczął się w niedzielę 23 października posiedzeniem inauguracyjnym, na którym przewodniczący prof. H. Kuhn wygłosił odczyt „Ordnung im Werden und Zerfall”, po czym w poniedziałek obradowały równoległe cztery sekcje z indywidualnymi referatami. Wtorek i środa zostały przeznaczone na sympozja, stanowiące centralną część Kongresu, mianowicie: I. „Das Problem der Ordnung in der Philosophie des Organischen” (przewodniczący prof. H. Plessner z Getyngi), II. „Ordnung und Geschichte” (przew. prof. P. Wilpert z Kolonii), III. „Ordnung und Gesellschaft” (przew. prof. O. Veit z Frankfurtu), IV. „Metaphysische und re-

lig'öse Ordnung" (przew. prof. M. Müller z Monachium), V. „Das Ordnungsproblem in der Sprachphilosophie" (przew. prof. H. G. Gadamer, Heidelberg), VI. „Probleme der Ordnung in der Logik" (przew. prof. W. Stegmüller, Monachium), VII. „Seinsordnung und Sinnordnung" (przew. prof. D. Heinrich, Berlin). W związku z kongresem odbyła Allgemeine Gesellschaft für Philosophie in Deutschland, swe doroczne posiedzenie, na którym dokonano wyboru zarządu.

Allgemeine Gesellschaft für Philosophie in Deutschland zorganizowała sesję swego „węższego koła" (obejmującego filozofów akademickich) od 26 do 29 października 1959 r. w Hamburgu na temat zagadnień filozofii arystotelesowskiej. Dzień pierwszy był poświęcony etyce i polityce Arystotelesa, dzień drugi filozofii przyrody, dzień trzeci ontologii. W czasie sesji wygłoszono referaty: Tradycja i ustrój polityczny jako podstawy praktycznej filozofii Arystotelesa (Prof. M. Ritter, Münster), Stanowisko Arystotelesa w stosunku do pojęcia prawa naturalnego (Prof. H. G. Gadamer, Heidelberg), Proairesis w Etyce Nikomachejskiej (Prof. H. Kuhn, Monachium); Pojęcie przyrody w koncepcji Arystotelesa i w nowoczesnej filozofii (Prof. S. Moser, Karlsruhe), Metoda analizy zasad w Fizyce Arystotelesa (Prof. M. Wieland, Hamburg), Stosunek teologii i ontologii w Metafizyce Arystotelesa (Prof. Patzig, Getynga), Teoria „nous" w aspekcie ontologicznym (Prof. Van der Meulen, Heidelberg).

24 Hauptversammlung der Kant-Gesellschaft, a pierwsze od r. 1934, odbyło się w Bonn 22—27 lipca 1960 r. staraniem Landesgruppe Rheinland-Westfalen (która również wznowiła od r. 1922 wydawnictwo Kant-Studien, Kant-Gesellschaft jako całość nie podjęła działalności z powodu trudności statutowych, działają jedynie poszczególne oddziały, zob. Ruch Fil. XVII, s. 292b). W programie obrad będa opublikowane w Kant-Studien. Obradom przewodniczył prof. Gottfried Martin (Bonn), liczba uczestników wynosiła blisko 300 osób z Niemiec, Francji, Anglii i Stanów Zjednoczonych.

Deutsche Gesellschaft für Psychologie odbyła swój XXII kongres 27.IX—1.X. 1959 w Heidelbergu. Obrady kongresu toczyły się w trzech równoległych sekcjach i dotyczyły zagadnień psychologii myślenia, badania inteligencji, psychologii pedagogicznej oraz niektórych innych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na ich doniosłość diagnostyczną i terapeutyczną. Zamierzone jest wydanie drukiem aktów zjazdowych. Kongres następny ma się odbyć w r. 1962.

X Kongres międzynarodowy historii religii obradował w Marburgu (Hesja) 11—17 września 1960. Temat ogólny obrad brzmiał: Początek i eschatologia.

Internationale Vereinigung für Rechts- und Sozialphilosophie, mająca swoją siedzibę w Heidelbergu, w 50 rocznicę swego założenia zorganizowała jubileuszowy kongres od 28.IX. do 1.X.1959 r. na temat „Rechtsnorm und Sozialkultur".

Oesterreichisches College (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 120b) zorganizowało 15 kolejny zjazd pt. „Das Europäische Forum" w Alpbach od 21.VIII do 9.IX.1959 na temat ogólny „Politik und Kultur". Poszczególne grupy robocze zajmowały się m. i. następującymi zagadnieniami: „Polityka i nauka" (kierownik grupy Prof. O. Stammer, Berlin), „Polityczne podstawy i konsekwencje historiografii" (Prof. H. Rothfels, Tybinga), „Wychowanie i polityka" (Dr H. Becker, Kressbron/Bodensee), „Postulaty chrystianizmu i rzeczywistość polityczna" (Dr M. Halbecq, Paryż), „Modele przyrodnicze w polityce i polityczne w naukach przyrodniczych" (Prof. D. J. de Solla Price, Princeton), „Psychologia działalności politycznej" (Prof. R. Allers, Washington), „Struktura społeczna i działalność polityczna" (Prof. G. Lavau, Grenoble). 16 kolejny zjazd w r. 1960 w Alpbach (16. Internationale Hochschulwochen) miał jako temat ogólny „Sprache und Welt", w obrębie którego zawierały się sympozja „Człowiek — język — świat", „Język i wychowanie", „Język i wiara", „Prawnicze pojęcia i język", „Słownik i krytyka muzyki", „Słownik europejski", „Język w logice — krytyka języka i algorytm", „Psychologia języka, socjologia języka, psychiatria mowy", „Informacja i język", „Język i nauki przyrodnicze", „Język

i poezja”, „Język i sztuki plastyczne”. Nadto przewidziano dyskusje „okrągłego stołu” na tematy „Sztuka: wypowiedź czy wyraz”, „Europa jako wola i przedstawienie”, „Wielka Brytania a inteligencja europejska”.

Das I Philosophische Konzil obradowało w Konstancji nad Jeziorem Bodeńskim 23—26 października 1959 r. Zjazd został zorganizowany przez dwa monachijskie zrzeszenia Allgemeine philosophisch-religiöse Vereinigung oraz Orstgruppe der Kant-Gesellschaft, honorowym przewodniczącym był Albert Schweitzer. Wygłoszono m. i. następujące referaty: A. Wenzl (Monachium) — Aktuelle Aufgaben der Philosophie der Gegenwart; Fr.-J. v. Rintelen (Moguncja) Vom Sinn des Lebens; D. Schütz (Ludwigsburg) — Ethik und deutsche Jugend heute; Th. Binde (Pucallpa, Peru) — Heroismus als Daseinshaltung; H. Reiner (Freiburg/Br) — Der Sinn unseres Daseins; A. P. Roubczek (Cambridge) — Objektvierte und subjektivierte Wirklichkeit; K. Löwith (Heidelberg) — Gut und Böse als Problem der Theodizee; D. Brinkmann (Zurych) — Ethos der Technik; M. Zahn (Monachium) — Ethisches in der Sprache der Ideologien.

V Międzynarodowy Kongres tomistyczny, zorganizowany przez Akademię Papieską odbył się w Rzymie 13—17 września 1960. Przedmiotem obrad były następujące tematy: 1) De fundamento et de auxiliis moralitatis; 2) De iuribus veritatis ac libertatis simul servandis et compendis; 3) De vero conceptu laboris. Akta Kongresu będą wydrukowane.

Centre international d'études humanistes, którego prezesem jest prof. E. Castelli (Rzym) zorganizował w Oberhofen am Thunersee (Szwajcaria) 16 i 17 września 1960 swój V zjazd międzynarodowy na temat ogólny Humanisme et ésotérisme. Program obejmował 23 referatów, m. i. S. Wiliński (Poznań) — Le milieu alchimiste et occultiste à Cracovie au XV-e siècle. Adres instytucji: Segreteria del Centro Internazionale di Studi Umanistici, Università di Roma.

Uniwersytet w Padwie zorganizował 21—23 lipca 1960 w Bressanone (Brixen), gdzie Mikołaj z Kuzy był biskupem, międ-

zynarodowe spotkanie, poświęcone jego dziełom. W spotkaniu wzięli udział uczeni z Włoch, Francji, Niemiec i innych krajów.

Instytut Antonio Rosmini w Bolzano (Bozen) zorganizował 28.VIII—3.IX.1960 zjazd pt. IV-e Rencontre internationale de culture européenne, na temat „Autorité et liberté — leurs aspects actuels”, rozpatrywany z punktu widzenia filozoficznego, historycznego, prawniczego, psychologicznego, pedagogicznego i socjologicznego. Referaty zostały zgłoszone przez uczestników z Włoch, Francji, Niemiec, Austrii i innych krajów.

I Międzynarodowy Kongres Lullistyczny odbył się 19—23 kwietnia 1960 staraniem Szkoły Lullistycznej w Palma na Majorce (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 115b). Kongres zgromadził licznych specjalistów, dyskusje dotyczyły zagadnień historycznych związanych z działalnością Rajmunda Lulla. Zarazem uczestnicy Kongresu zapoznali się z dwoma wydanymi już tomami Pism Lulla, które ukazują się staraniem Szkoły pod redakcją prof. F. Stegmüllera.

7 Interamerykański Kongres filozoficzny odbędzie się w lipcu 1961 r. w San Jose (Costarica). Tematem obrad sesji plenarnych będzie stan ontologii w dzisiejszych dyskusjach filozoficznych, w sekcjach będą omawiane zagadnienia filozofii nauk, filozofii politycznej, historii filozofii, nauczania filozofii, osobne zebranie będzie miało za temat filozofię Whiteheada. Adres dla korespondencji: Dr Constantino Láscaris C., Department of Philosophy, University of Costa Rica, San Jose. Kongres poprzedni odbył się w Buenos Aires 1959 r. (zob. Ruch Filoz. XIX, s. 127a).

The Metaphysical Society of America odbyło swe jedenaste zebranie doroczne 18—19 marca 1960 w Notre-Dame University (Indiana). Obrady obejmowały cztery sympozja na tematy: Experience; Being, Existence, and That Which Is; Categories; Values — Some Conditions for Making Sense in Discussing Values.

Brazylijski Instytut Filozoficzny odbył swój doroczny kongres w Sao Paulo od 9 do 14 listopada 1959 r. Tematem obrad

była sytuacja filozofii brazylijskiej w amerykańskim kręgu kulturalnym oraz rola twórczości trzech brazylijskich filozofów Clovis Bevilacqua, Pedro Lessa i Euclide da Cunha.

Nauczanie

Według zarządzeń Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego ma być począwszy od r. 1960/61 rozszerzone w szkołach wyższych nauczanie podstawowych nauk społecznych. W miejsce wykładanych dotychczas przedmiotów „Główne zagadnienia i kierunki filozofii” oraz „Ekonomia polityczna” będą wprowadzone dla poszczególnych kierunków studiów jeden, dwa lub trzy przedmioty, mianowicie: „Główne zagadnienia marksistowskiej filozofii i teorii rozwoju społecznego”, „Ekonomia polityczna” (lub „Wybrane zagadnienia ekonomii politycznej”) i „Etyka”. Ministerstwo wydało nowe programy i plany nauczania z wyszczególnieniem liczby godzin wykładów i ćwiczeń z dołączeniem ogólnych wytycznych. Programy są zróżnicowane dla różnych wydziałów i kierunków studiów. Zadaniem „Głównych zagadnień marksistowskiej filozofii i teorii rozwoju społecznego” na humanistycznych kierunkach studiów jest dostarczenie studentom propedeutyknej wiedzy o marksistowskim ujęciu problematyki światopoglądowej, o podstawach marksistowskiej teorii rozwoju społecznego oraz o głównych etapach rozwoju historycznego myśli filozoficznej. Wykład obejmuje trzy semestry; część pierwsza zawiera zarys historii filozofii do połowy XIX wieku, część druga dotyczy rozwoju i głównych problemów filozofii marksistowskiej i jej miejsca we współczesnej filozofii — część tę kończy ośmiogodzinny krytyczny przegląd współczesnych doktryn filozoficznych; ostatnia część trzecia obejmuje marksistowską teorię rozwoju społecznego i miejsce marksizmu w socjologii współczesnej. Kurs etyki obowiązywać będzie (poza kierunkiem filozoficznym) studentów psychologii i pedagogiki. (Według Tryb. Ludu nr 236 z r. 1960).

Propedeutyka filozofii w szkołach ogólnokształcących. Od roku szkolnego 1960/61 wchodzi do programu nauczania w liceach ogólnokształcących i pedagogicznych —

jako nowy przedmiot — propedeutyka filozofii. Program propedeutyki obejmuje wstępne wiadomości o pojęciach i kierunkach filozofii, elementy materializmu dialektycznego, logiki formalnej, materializmu historycznego i etyki. Opracowanie podręcznika powierzono zespołowi autorów w składzie: prof. dr J. Legowicz, doc. dr W. Krajewski, mgr Z. Zięba, mgr H. Kania i mgr S. Soldenhoff. Książka wydana będzie przez Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych i ukaże się w pierwszej połowie 1961 roku.

Towarzystwo Szkoły Świeckiej podjęło inicjatywę wprowadzenia do liceów ogólnokształcących i pedagogicznych eksperymentalnego nauczania religioznawstwa w połączeniu z propedeutyką filozofii i etyką. Eksperymenty są prowadzone w szkołach, posiadających odpowiednio kwalifikowanych nauczycieli.

Konferencja wykładowców wybranych zagadnień z filozofii w Studiach Nauczycielskich, zwołana przez Ministerstwo Oświaty, obradowała w Krakowie w gmachu Studium Nauczycielskiego 22—23 lutego 1960. Program konferencji obejmował część teoretyczną i część metodyczną. W części teoretycznej wygłosili referaty: zast. prof. dr Augustynek — Marksistowska definicja nauki, doc. dr Smarzyński — Rozwój procesu poznawczego w ciągu dziejów, a proces poznania dydaktycznego, zast. prof. dr Pasenkiewicz — Wynikanie logiczne i wnioskowanie. Po referatach odbywała się dyskusja. Część metodyczna konferencji obejmowała dyskusję nad programem nauczania wybranych zagadnień z filozofii i jego realizacją. Zastanawiano się przede wszystkim nad sposobem takiego ujmowania zagadnień filozoficznych na wykładach i ćwiczeniach, który by pozwolił na jak najlepsze zapoznanie studentów z głównymi stanowiskami i sporami filozoficznymi, a zwłaszcza z podstawami filozofii marksistowskiej. Podkreślano przytem, że zajęcia z filozofii winny kształtować postawę moralną i społeczno-polityczną młodzieży. Z uwagi na ten cel, niektórzy z dyskutantów proponowali wprowadzenie do programu elementów religioznawstwa i wydzielenia filozofii społecznej w osobny przedmiot. Mówiono również o konieczności zróżnicowania programu w zależności od tego,

czy jest on przeznaczony dla studiów stacjonarnych, czy zaocznych, kierunków matematyczno-przyrodniczych, czy humanistycznych. Dla kierunku humanistycznego proponowano wprowadzenie elementów estetyki. Podkreślano, że programy z filozofii winny być uzgadniane z programami z przedmiotów szczegółowych oraz takich przedmiotów, jak pedagogika, psychologia i historia wychowania. Uznano za konieczne opracowanie przez M nisterstwo Oświaty instrukcji do programu, wydanie podręcznika filozofii uwzględniającego poziom studiów nauczycielskich i wypisów do ćwiczeń. W kwestii, czy realizować program metodą kolejnego zapoznawania słuchaczy z poszczególnymi szkołami filozoficznymi i stanowiskami ich przedstawicieli, czy zagadnieniami, większość dyskutantów opowiedziała się za pierwszą koncepcją. (W. K.).

Katedry filozofii w Niemieckiej Republice Federalnej (według wydawnictwa Die Lehrstühle an den wissenschaftlichen Hochschulen in der Bundesrepublik und in Westberlin; Schriften des Hochschulverbandes, Verl. Otto Schwartz u. Co Göttingen 1959) w 25 uniwersytetach istnieje 58 katedr filozofii, nadto zaś dwie przy politechnikach, z tego 9 chwilowo wakuje. Ponadto wykłada 27 profesorów pozaetatowych oraz 26 docentów prywatnych (habilitowanych). Sześć spośród tych katedr łączy filozofię z psychologią i pedagogiką, jedna z socjologią, dwie są przeznaczone wyłącznie dla historii filozofii, jedna dla etyki, jedna dla logiki (dwie katedry logiki matematycznej zaliczono do matematyki), jedna dla filozofii kultury. Ponadto 21 katedr służy psychologii (13 docentów prywatnych), a 9 socjologii (5 docentów prywatnych), cztery uniwersytety posiadają katedry religioznawstwa i filozofii religii.

Verband zur Förderung der Philosophie am deutschen Gymnasium — *Mitteilungen*, biuletyn objętości jednego arkusza druku, wychodzi od r. 1960 w odstępach czasu regulowanych napływem materiału. Redaktorem jest Dr Erwin Lebek, Bremen Arnold-Böcklin-Strasse 14. Zeszyt pierwszy z datą wrzesień 1960 zawiera dwa referaty (Erwin Lebek — Was heisst: Förderung der Philosophie am

Gymnasium?; Karl Püllen — Der obligatorische Philosophieunterricht) oraz komunikaty związkowe.

Verband zur Förderung der Philosophie am deutschen Gymnasium projektował swe doroczne zgromadzenie 27 października 1960 w Monachium, bezpośrednio po odbywającym się tam VI niemieckim kongresie filozoficznym, z następującym programem: 1) Philosophische Grundlegung der politischen Bildung (M. Horkheimer, Frankfurt n/M.); 2) Die philosophische Vorbildung der Philologen (H. Holzappel, Düsseldorf); 3) Notwendigkeit und Weg der philosophischen Bildung im Gymnasium (L. Landgrebe, Kolonia). Zgromadzenie to musiało być odłożone, ponieważ władze szkolne wydały zarządzenie, zakazujące udzielania nauczycielom urlopów na zjazdy, kursy itp. w czasie trwania nauki szkolnej.

Enquête sur l'enseignement de la philosophie. La Direction générale de l'enseignement du second degré au Ministère de l'Education Nationale w Paryżu zorganizowała pod powyższym tytułem badanie ankietowe.

Władze Indiana University (USA) zorganizowały studium (department), dotychczas nigdzie jeszcze nie istniejące, z historii i logiki nauk. Celem nowego studium, którego grono nauczające składać się ma z czterech profesorów, jest wypełnienie przedziału, jaki istnieje między naukami przyrodniczymi a humanistyką.

Wiadomości osobiste

Prof. nadzwyczajny UMCS w Lublinie dr Narcyz Łubnicki został mianowany postanowieniem Rady Państwa z 19.XI. 1960 r. profesorem zwyczajnym.

Doc. Dr Włodzimierz Szewczuk z Uniwersytetu Jagiellońskiego został mianowany tym samym postanowieniem Rady Państwa profesorem nadzwyczajnym.

Minister Szkolnictwa Wyższego przyniósł na emeryturę z dniem 1 października 1960 r. profesorów szkół wyższych, którzy ukończyli 70 lat życia. Wśród nich

znaleźli się profesorowie przedmiotów filozoficznych i pokrewnych Stefan Błachowski, Tadeusz Czeżowski, Henryk Elzenberg, Tadeusz Kotarbiński, Zygmunt Mysłakowski, Bogdan Nawroczyński, Kazimierz Sośnicki, Władysław Tatariewicz, Adam Wiegner, Czesław Znamierowski.

Michele Federico Sciacca, profesor Uniwersytetu w Genui, obchodził pięćdziesięciolecie, z tej okazji ukazały się aż trzy poświęcone jemu wydawnictwa: *El pensamiento de Michele Federico Sciacca*, *Homemaje* (1908—1958), zawierające prace siedmiu autorów (Buenos Aires, Ediciones Trouquel 1959, s. 185), *Studi in onore di M. F. Sciacca*, a cura di M. T. Antonelli M. Schiavone, e con la collaborazione dell' *Angelicum di Milano e dell' Assemblée Regionale Siciliana* (Milano, Marzorati 1959, s. IX—248) oraz *Michele Federico Sciacca — Transcendenza Teistica e Filosofia Cristiana*, ed. A. Cantoni (Torino, Soc. editrice internazionale, 1960, s. 192); książka ta zawiera dodatek bibliograficzny (s. 145—189) wymieniający prace filozofa oraz prace poświęcone jego myśli.

Konkursy i nagrody

Akademia Nauk Moralnych i Politycznych w Paryżu ogłosiła dwa konkursy. Pierwszy (Prix Bordin 1961) ma jako temat: *Peut-on constater aujourd'hui une évolution de la conscience morale?* Temat drugiego (Prix Stassert 1961) brzmi: *La morale de Charles Peguy*. Prace konkursowe winny być zredagowane w języku francuskim lub łacińskim.

Prof. Michael Polanyi otrzymał nagrodę Prix Lecomte du Noüy 1959 za dzieła *Personal Knowledge* (zob. *Ruch Filoz.* XIX, s. 53) oraz *The Study of Man*.

National Science Foundation (U. S. A.) udzieliła subsydium 4500 dol. na badania, które prowadzi w Lehigh University (Pensylwania) prof. N. Rescher na temat wkładu średniowiecznej filozofii arabskiej do logiki.

Fundacja Leonarda Nelsona (University of Michigan, Ann Arbor, zob. *Ruch Filoz.* XVIII, s. 123b) ogłasza, iż w wyniku po-

przedniego konkursu nagrodę 1000 dol. otrzymał Dr W. A. Peterhans (Ill no's Institute of Technology) za swe rozległe badania dotyczące kulturalnej, społecznej i politycznej doniosłości myśli Nelsona. Jednocześnie ogłoszono nowy kolejny konkurs, z nagrodami, 1000, 500 i 200 dol. na prace, dotyczące filozofii Jakóba F. Friesa i Leonarda Nelsona.

Varia

Spotkanie kierownictwa Partii i Rządu z członkami Prezydium Polskiej Akademii Nauk odbyło się 27 maja 1960 r. z okazji wejścia w życie nowego statutu Akademii. Władysław Gomułka w obszernym przemówieniu wskazał zadania, jakie Partia i Rząd stawiają przed nauką polską, ze strony Akademii przemówienia wygłosili Tadeusz Kotarbiński, Henryk Jabłoński, Kazimierz Kuratowski i Janusz Groszkowski. Treść przemówień została podana w *Trybunie Ludu* nr 148 i nr 150 z 30.V. i 1.VI.1960.

Projekt podręcznika historii nauki polskiej, opracowany przez prof. Pawła Rybickiego i przedyskutowany w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN, został przedstawiony w czasopiśmie *Nauka Polska* (PAN), Warszawa 1960 r. VIII, nr 1 (29), s. 119). Podręcznik, obliczany na ok. 80 arkuszy druku, stojący na poziomie uniwersyteckim, ma kłaść nacisk na zagadnienia ogólne nauki, warunki jej rozwoju, jej organizację i kierunki myśli naukowej. Ma przynosić ważniejsze dane faktyczne o stanie i rozwoju poszczególnych dziedzin nauki, zakładając: posiadanie przez czytelnika podstawowych wiadomości z historii powszechnej, historii kultury, historii filozofii i metodologii nauk. Zakłada się następujący podział na okresy rozwoju nauki w Polsce: Do połowy wieku XV, od połowy w. XV do początku w. XVII, wiek XVII, od początku wieku XVIII do trzeciego rozbioru, lata 1795—1800, lata 1861—1918, okres międzywojenny (1918—1939), okres ostatni. W każdej części powinny być w zasadzie uwzględnione następujące składniki treściowe: Ogólna charakterystyka nauki europejskiej lub światowej danego okresu, warunki gospodarczo społeczne i polityczne rozwoju nauki w Polsce, organiza-

cja nauki polskiej (ośrodku myśli naukowej i uczelnie, ludzie nauki, formy popierania nauki), główne kierunki filozoficzne i metodologiczne ważne dla kształtowania nauki polskiej, charakterystyka stanu i rozwoju poszczególnych dziedzin nauki ze wskazaniem a) zakresu recepcji myśli obcych, b) rysów odrębnych nauki polskiej, c) wybitniejszych przedstawicieli i wybitniejszych osiągnięć, d) wkładu nauki polskiej do nauki ogólnej tam gdzie da się on wykazać, zadania przypisywane nauce i rzeczywista rola nauki w życiu społecznym. Projektuje się nadto wstęp następującej treści: Historia nauki (jej charakter i zadania), związek średniowiecznej i nowożytnej nauki europejskiej z filozofią i nauką starożytną, warunki i czynniki rozwoju nauki w Europie w późnym średniowieczu i w okresie nowożytnym, nauka światowa i nauka narodowa — zadanie, jakie ma spełnić przedstawienie dziejów nauki w Polsce.

Prof. Tadeusz Kotarbiński udzielił wywiadu przedstawicielom agencji CAF; wpółzartobliwy wywiad, który ukazał się m. in. w Gazecie Toruńskiej z 8 lipca 1960, zawiera wśród odpowiedzi na różne pytania dotyczące spraw osobistych, następujące zdania: „Wyznam realizm praktyczny. Polega on na przeświadczeniu, że najrozsądniej zachowuje się ten, kto stara się najbardziej o rzeczy najważniejsze. Tym zaś przedmiot naszych starań jest ważniejszy, im większemu zapobiega złu. Więc z tego wniosek, że jeśli się chce przeżyć swe życie stosunkowo najpomyślniej, trzeba głównie pracować nad tym, by skutecznie zapobiegać nieszczęściom. — Ale to postawa starych ludzi. Młodzież niechętnie ją przyjmuje i dlatego cierpi. Młodość nie liczy się z czasem, mniemając, że zawsze go starczy na naprawianie błędów”. Na pytanie zaś, czym jest optymizm życiowy, odpowiedź brzmiała: „Może wolno nazwać optymizmem przeświadczenie, że nie ma sensu być w złym humorze. Próbuje więc tak urządzić swoje własne życie i tak się ustosunkować do otoczenia, by mimo nieuniknionych kłopotów mieć dobrą minę. No, ale do tego potrzebny jest bodaj realizm praktyczny”.

Bolesław Błazek (1872—1940) — w dwudziestolecie śmierci należy przypomnieć zasługi jednego z najbardziej dzielnych

i postępowych nauczycieli w szkolnictwie średnim b. zaboru austriackiego, później profesora Państw. Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie. Szczery przyjaciel młodzieży wywierał na nią wpływ niezmiernie silny. Wprowadzał do praktyki szkolnej metody psychologii i pedagogiki eksperymentalnej, organizując zaś warsztaty szkolne, propagował kierunek, który dzisiaj nosi nazwę politelnizacji szkolnictwa. Ogłosił drukiem m. in. Znużenie w szkole (1899), Studia psychometryczne (1901). Studia psychometryczne nad znaczeniem pracy ręcznej jako czynnika wychowawczego (1906).

III Konferencja Międzynarodowa Stowarzyszenia Uniwersytetów odbyła się w Meksyku we wrześniu 1960 r., wzięli w niej udział delegaci Polski prof. St. Strelcyn z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Al. Jahn z Uniwersytetu Wrocławskiego i prof. St. Hückel z Politechniki Gdańskiej. Konferencja obradowała w trzech sekcjach, omawiających społeczne aspekty ekspansji szkolnictwa wyższego, kształcenie kadr dla życia publicznego, stosunek humanistyki do nauk przyrodniczych i technicznych w szkolnictwie wyższym. W konkluzji obrad stwierdzono, że nie ma zasadniczej sprzeczności między tymi dziedzinami i że podstawowym zadaniem współczesnego uniwersytetu jest dążenie do integracji nauk.

Stulecie Emila Durkheima (1858—1917) zostało upamiętnione uroczystym obchodem, który odbył się w Sorbonie 30 stycznia 1960 r. staraniem Ośrodka studiów socjologicznych, założonego przez Durkheima i Akademii Francuskiej, z udziałem najwybitniejszych przedstawicieli filozofii i socjologii francuskiej. *Revue Philosophique* (1960, nr 2), zdając sprawę z przebiegu uroczystości, podkreśla zarazem renesans myśli durkheimowskiej, widoczny po pewnym okresie zastoju i zaznaczający się ożywieniem działalności badawczej i wydawniczej, nawiązującej do pozostawionej przez Durkheima tradycji.

Stulecie urodzin Pierre Janet'a (1859—1947) uczciło Société Française de Psychologie uroczystym posiedzeniem 5 grudnia 1959 r. w Sorbonie, z udziałem najwybitniejszych przedstawicieli francuskiej psychologii. Analizę działalności Janet'a

przedstawili profesorowie Piéron, Delay i Piaget, zwracając uwagę na pokrewieństwa i różnice teorii Janeta i Freuda, którzy obaj jednocześnie wyszli ze szkoły Charcot'a.

Société Française de Philosophie w Paryżu poświęciła swe posiedzenie 26 XI.1960 uczczeniu setnej rocznicy urodzin dwóch epistemologów francuskich Émila Meyersona (1859—1933) i Gastona Milhauda (1858—1918). W programie były m. in. przemówienia Louis de Broglie, René Poirier i Alexandre Koyré.

Dyskusja o moralności. W sali de la Mutualité w Paryżu odbyła się pod przewodnictwem Vercorsa dyskusja pt. *Moralność chrześcijańska — moralność marksistowska*. Dyskusję zagał i zamknął Vercors. Każda ze stron wystawiła trzech mówców. Marksistów reprezentował m. in. Roger Garaudy, Numer 819 (du 7 au 13 avril 1960) *Les Lettres Françaises* (który zawiera tę wiadomość bez podania daty dyskusji) przynosi oba teksty Vercorsa, głos Claude'a Tresmontant, który bronił moralności chrześcijańskiej i wystąpienie Rogera Garaudy.

Setna rocznica śmierci Artura Schopenhauera, przypadająca 21 września 1960 była obchodzona uroczystie w Frankfurcie nad Menem, gdzie filozof mieszkał i zmarł. Inicjatywę obchodu dała Schopenhauer-Gesellschaft, założona przez Paul Deussena w r. 1911, która ma swą siedzibę w Frankfurcie, utrzymuje poświęcone Schopenhauerowi Archiwum i Muzeum oraz wydaje czasopismo *Schopenhauer-Jahrbuch* (zob. *Ruch Filoz.* XVII, s. 283a i 293a). *Zeitschrift für Philosophische Forschung* wydała numer rocznicowy z tej okazji (zeszyt 3 tomu XIV).

Czterechsetna rocznica założenia Uniwersytetu w Evora była uroczystie obchodzona w Portugalii w listopadzie 1959 r. Jakkolwiek jezuicki ten Uniwersytet istniał tylko 200 lat i został zamknięty w r. 1759, to jednak uzasadnieniem uroczystości było znaczenie, jakie odegrał on w życiu umysłowym nie tylko Portugalii, lecz całego świata łacińskiego. Działali w nim bowiem m. in. Manuel Alva-

matyki łacińskiej, Pedro da Fonseca, arystotelik i autor „*Institutionum Dialecticarum libri octo*”. Luis de Molina, teolog i prawnik, Francisco Suarez, założyciel neoscholastyki. Centralnym punktem uroczystości były obrady filozoficzne, prowadzone w czterech sekcjach z udziałem referentów z krajów łacińskich Europy i Ameryki, a także z Niemiec, Anglii, Holandii, Szwajcarii, Stanów Zjednoczonych i innych krajów.

Stulecie urodzin John Dewey'a (1859—1952) zostało uczczone uroczystym obchodem w Uniwersytecie Columbia (którego Dewey był profesorem) w Nowym Jorku 20 października 1959 r. Na program zostały się okolicznościowe przemówienia oraz referaty: John Dewey and American Social Thought (J. L. Blau) John Dewey and American Education (J. L. Childs), John Dewey — Retrospect and Prospect (S. Ratner, J. H. Randall Jr., J. T. Farrell). Jednocześnie została otwarta wystawa pism i innych pamiątek filozofa.

The Journal of Philosophy wydał zeszyt podwójny poświęcony polskiej filozofii: Polish Number, ed. by Max Rieser (vol. LVII, no. 7, March 31, 1960). Treść zeszytu będzie wymieniona w Przeglądzie czasopism.

Indian Philosophical Congress zorganizował 30 grudnia 1959 r. w czasie swego 34 dorocznego zjazdu w Utkal University (Cuttack, Orissa) uroczyste posiedzenie dla uczczenia pamięci Prof. G. E. Moore'a, wypełnione przemówieniami uczniów Zmarłego, którzy są obecnie profesorami indyjskich uniwersytetów.

Nekrologia

Gaston Berger, profesor École des Hautes Études w Paryżu, członek Akademii Nauk Moralnych i Politycznych, jeden z wybitnych przedstawicieli współczesnej filozofii francuskiej, urodzony 1.X.1896 w Saint-Louis-du-Sénégal, zmarł wskutek wypadku samochodowego 13. XI. 1960. W młodości kierownik zakładu przemysłowego, odznaczał się talentem organizacyjnym; w latach 1953—1960 zajmował stanowisko szefa administracji szkół akademickich (directeur général de l'ensei-

gnement supérieur). Brał czynny udział w międzynarodowym życiu filozoficznym i w związku z tym utrzymywał także bliskie stosunki z polskimi filozofami. Był redaktorem nowej Encyklopedii francuskiej i czasopisma *Les Études Philosophiques*. W latach ostatnich opracowywał program i organizował badania nowej nauki humanistycznej, którą nazwał *prospective* i której przedmiotem miała być analiza celów ludzkiej działalności. Ogłosił drukiem, prócz licznych artykułów: *Recherches sur les conditions de la connaissance* (1925), *Le cogito dans la philosophie de Husserl* (1941), *Traité pratique d'analyse du caractère* (1955), *Caractère et personnalité* (1956), *Questionnaire caractérologique* (1958).

Albert Camus, powieściopisarz i dramaturg o wyraźnym światopoglądzie filozoficznym typu egzystencjalistycznego, laureat Nobla w r. 1958, urodzony 7 listopada 1913 w miasteczku algierskim Moudovi, zginął w wypadku samochodowym 4 stycznia 1960 r. Pozostawił dwie prace filozoficzne: „*Le mythe de Sisyphe, essai sur l'absurde*” (1942), oraz „*L'Homme révolté*” (1952).

Paul Gaultier, urodzony w r. 1873, zmarł w Paryżu 6 marca 1960 r. Był członkiem *Académie des Sciences Morales*, redagował wydawnictwo *Bibliothèque de Philosophie Scientifique* oraz *Revue de Synthèse*. Opublikował m. in. dzieła: *Le sens de l'art* (1908), *La pensée contemporaine: les grands problèmes* (1911), *Reflets d'histoire, L'idéal moderne, La leçon des moeurs contemporaines, Les défauts du caractère* (1957).

François Gény, profesor Uniwersytetu w Nancy, wybitny filozof prawa, urodzony w r. 1861, zmarł w r. 1959.

David van Dantzig, uczeń Mannoury'ego i Brouwera, profesor Uniwersytetu w Delft w Holandii, urodzony w r. 1900, zmarł 23 lipca 1959. Matematyk i filozof matematyki, opublikował wiele prac specjalnych w tym zakresie.

Rolf Hjalmar Lagerborg, urodzony w r. 1874, był docentem filozofii Uniwersytetu w Helsingforsie, potem profesorem szwedzkiego Uniwersytetu w Abo (Tur-

ku), opublikował w języku szwedzkim szereg książek z zakresu psychologii, etyki, estetyki i zagadnień religijnych, które miały poważny oddźwięk w kulturze krajów skandynawskich; zmarł 26.X.1959.

John Langshaw Austin, profesor filozofii moralnej (*Corpus Christi College*) w Oxfordzie, urodzony w r. 1912, zmarł 8.II.1960. Był jednym z najwybitniejszych przedstawicieli nowej angielskiej szkoły analitycznej. Opublikował m. in. *Other Minds* (1946), *How to talk, Some simple ways* (1952), *Is and Cans* (1956), *A Plea for Excuses* (1956).

Ralph Taylor Flewelling, długoletni profesor i kierownik departamentu filozofii w Uniwersytecie Południowej Kalifornii, urodzony w r. 1871, zmarł 31.III.1960. Był założycielem i redaktorem czasopisma filozoficznego *The Personalist*. Ogłosił m. in. *Personalism and the Problem of Philosophy* (1915), *Philosophy and the War* (1918), *The Reason in Faith* (1924), *Creative Personality* (1925), *The Basic Ideas of East and West* (1935), *The Survival of Western Culture* (1943), *Twentieth Century Philosophy* (1943), *The Things that Matter most* (1946).

Wydawnictwa nadesłane

Cicero Marcus Tullius, *O państwie, o prawach, o powinnościach*. Warszawa, BKF-PWN, 1960.

Descartes René, *Zasady filozofii*. Warszawa, BKF-PWN, 1960.

Dürreim Wolfgang, *Der Philosophieunterricht in der Bildungsschule*. Wien, Oester. Bundesverlag, 1956.

Ingarden Roman, *Spór o istnienie świata*, T. 1, II wyd. Warszawa, PWN, 1960.

International Congress for Logic, Methodology and Philosophy of Science — Abstracts. Stanford, Stan. Univ., 1960.

Jonston Jan, *O stałości natury*. Warszawa, BKF-PWN, 1960.

Litwiński Leon, *La caractérologie parmi les sciences*. (Odbitka). Vendôme, *La caractérologie*, 1960.

Maćkowiak Antoni, Badanie procesu i wyników początkowej nauki czytania i pisania. Poznań, PTPN, 1960.

Philosophische Lesehefte. Heft 1—8/9, Wien, F. Deuticke, 1957—1960.

Pogonowski Jerzy, Nirvāna. (Odbitka), Milano. Il Pensiero, 1960.

Provisorische Lehrpläne für die Mittelschulen. Wien, Oester. Bundesverlag, 1955.

Wiegner Adam, O subiektywnej i obiektywnej jasności w myśli i słowie. Poznań, Zesz. Nauk. UAM, 1959.

Wiegner Adam, O abstrakcji i konkretyzacji. (Odbitka), Warszawa, Studia Filozoficzne, 1960.

Wiegner Adam, O potrzebie ujednoczenia terminologii logicznej. (Odbitka), Poznań, Studia Logica, 1958.

Dialectica, Vol. 14 No 1, 2/3, Neuchâtel, IRP, 1960.

Estetyka. Roczn. I, Warszawa PWN, 1960.

Filosofia — Rivista trimestrale. Anno XI fasc. III, IV, Suppl. al IV, Torino, Filosofia, 1960.

The Journal of Aesthetics and Art Criticism, Vol. XVIII No 4, Fall, Baltimore, Am. Soc. f. Aesth., 1960.

The Journal of Philosophy. Vol. LVII No 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, New York, The Journ. of. Phil., 1960.

Kultura i społeczeństwo, T. IV nr 1/2, 3, Warszawa, PWN, 1960.

Philosophy and Phenomenological Research. Vol. XXI No 1, 2, Buffalo, Int. Phen. Soc., 1960.

Przegląd Socjologiczny. T. XIV z. 1, Łódź, Ossolineum, 1960.

Psychologia Wychowawcza, T. III z. 2, 3, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1960.

Rivista di filosofia neo-scolastica. Anno LII fasc. 2, 3, 4, 5, Milano, Vita e pensiero, 1960.

Revue Internationale de Philosophie. No 52, Bruxelles, RIP, 1960.

Science & Society. Vol. XXIV No 3, New York, Science & Society, 1960.

Znak. Zesz. 73/4, 75, 76, 77, Kraków, Znak, 1960.

Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Filozoficznego ogłasza konkurs na prace monograficzne z historii filozofii polskiej XX w. Prace winny mieć charakter ściśle historyczny i źródłowy.

Przewidziana nagroda w wysokości 10.000 zł będzie przyznana jednemu autorowi, ewentualnie kilku do podziału. Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Filozoficznego zastrzega sobie możliwość nie przyznania nagrody w ogóle, jeżeliby żadna z nadesłanych prac na nią nie zasługiwała.

Termin dostarczania maszynopisów na adres Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Filozoficznego (Kraków, Manifestu Lipcowego 13) upływa z dniem 30 czerwca 1963 r. Prace winny być opatrzone godłem, a imię, nazwisko i adres autora podane w zaklejonej kopercie.

T R E Ś Ć

Tadeusz Kotarbiński, Międzynarodowy Instytut Filozoficzny	1
Adam Bardecki, Strukturalizm w językoznawstwie	3
Tadeusz Czeżowski, Przeciw „ogładowi”	7
Stanisław Kamiński, Historia logiki. Spis bibliograficzny pozycji z lat 1956—1959	9
Recenzje i sprawozdania	19
Ernest H. Hutten: <i>The Language of Modern Physics</i> (I. Dąbska), s. 19. Akademia Nauk ZSRR: <i>Filosofskije woprosy sowremiennojj fiziki</i> (W. Sztumski), s. 21. Ernest Nagel, James R. Newman: <i>Gödel's Proof</i> (L. Gumański), s. 24. Patrick Suppes: <i>Introduction to Logic</i> (L. Gu- mański), s. 26. Chaim Perelman: <i>Cours de logique</i> (L. Gumański), s. 27. Czesław Znamierowski: <i>Zasady i kierunki etyki</i> (W. Tatarkie- wicz), s. 29. Adam Krokiewicz: <i>Sokrates</i> (S. Katafias), s. 29. Izydora Dąbska: <i>Sceptycyzm francuski XVI i XVII wieku</i> (S. Katafias), s. 31. Stanisław Ignacy Witkiewicz — <i>człowiek i twórca</i> — (M. Gołaszewska), s. 34. <i>Bibliografia filozofii polskiej 1750—1864</i> (T. Czeżowski), s. 37. Werner Jaeger: <i>Humanizm i teologia</i> (S. Katafias), s. 38. Ruby Lionel: <i>The Art of Making Sense. A Guide to Logical Thinking</i> (H. Moese), s. 39. W. I. B. Beveridge: <i>Sztuka badań naukowych</i> (H. Moese), s. 41. Stefan Garczyński: <i>Sztuka pamiętania</i> (H. Moese), s. 43. <i>Wiedza o pracy ludzkiej</i> (H. M.), s. 44. <i>Zagadnienia prawa karnego i teorii prawa</i> (W. Kubik), s. 45. Oskar Lange: <i>Ekonomia polityczna</i> (H. M.), s. 49.	
Autoreferaty z odczytów i wykładów	50
Zdzisław Cackowski: <i>Teoria subiektywnego obrazu świata realnego</i> , s. 50. Tadeusz Margul: <i>Pojęcie religii we współczesnym religioznaw- stwie porównawczym</i> , s. 53. Marian Dąbek: <i>Cybernetyka i jej konsekwencje społeczne</i> , s. 53. Leon Koj: <i>Analiza logiczna nazw wyrażań</i> , s. 54. Romuald Puttkamer: <i>Pojęcie „celowości” w naukach biologicz- nych</i> , s. 55. Mieczysław Wallis: <i>Świat sztuki i świat znaków</i> , s. 57.	
Przegląd czasopism	59
Roczniki Filozoficzne, s. 59a. <i>Studia Filozoficzne</i> , s. 59b. <i>Studia Logica</i> , s. 60b. <i>Analysis</i> , s. 61a. <i>The British Journal for the Philosophy of Science</i> , s. 61b. <i>Deutsche Zeitschrift für Philosophie</i> , s. 61b. <i>Dialectica</i> , s. 62a. <i>Ethics</i> , s. 62b. <i>Les Études Philosophiques</i> , s. 62b. <i>Filosofia</i> , s. 63b. <i>Filosofický Časopis</i> , s. 64a. <i>Isis</i> , s. 64b. <i>The Journal of Aesthetics & Art Criticism</i> , s. 65a. <i>Journal of the History of Ideas</i> , s. 66a. <i>The Journal of Philosophy</i> , s. 66a. <i>The Journal of Symbolic Logic</i> , s. 67a. <i>Kant-Studien</i> , s. 67a. <i>Logique et Analyse</i> , s. 68a. <i>Magyar Filo- zófiai Szemle</i> , s. 68a. <i>Mind</i> , s. 68b. <i>La Pensée</i> , s. 68b. <i>The Philosophical Review</i> , s. 69a. <i>Philosophy</i> , s. 69b. <i>Philosophy and Phenomenological Research</i> , s. 69b. <i>The Review of Metaphysics</i> , s. 70a. <i>Revue d'Esthétique</i> , s. 70b. <i>Revue Internationale de Philosophie</i> , s. 71a. <i>Revue</i>	

de Métaphysique et de Morale, s. 71a. Revue Philosophique, s. 72a. Rivista di Filosofia Neo-Scolastica, s. 72a. Science & Society, s. 72b. Woprosy Filozofii, s. 73a. Zeitschrift für philosophische Forschung, s. 76a.

Zapiski bibliograficzne

76

a) Prace polskie i przekłady na język polski: Filozofia w ogóle, s. 77a; Wydania i przekłady dzieł, s. 79a; Historia filozofii, s. 79b; Współczesne kierunki filozofii, s. 80b; Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących, s. 81b; Metafizyka, s. 82b; Teoria poznania, s. 82b; Filozofia nauki, s. 83a; Logika i metodologia, s. 83a; Cybernetyka, s. 84a; Psychologia, s. 84b; Etyka i teoria postępowania, s. 86a; Estetyka i teoria sztuki, s. 87a; Filozofia społeczeństw i nauk społecznych, s. 88a; Filozofia wychowania, s. 91b; Filozofia historii i nauk historycznych, s. 94a; Filozofia przyrody, s. 94b; Filozofia religii, s. 95a; Prace autorów polskich w językach obcych, s. 96b; b) Prace w językach obcych: Filozofia w ogóle, s. 97a; Wydania i przekłady dzieł, s. 97b; Historia filozofii, s. 98b; Współczesne kierunki filozoficzne, s. 99b; Monografie o filozofach i pisarzach filozofujących, s. 99b; Metafizyka, s. 100b; Teoria poznania, s. 101a; Filozofia nauki, s. 101b; Logika i metodologia, s. 102a; Psychologia, s. 103a; Etyka i teoria postępowania, s. 103a; Estetyka i teoria sztuki, 103b; Filozofia społeczeństw i nauk społecznych, s. 104a; Filozofia wychowania, s. 105a; Filozofia historii i nauk historycznych, s. 105a; Filozofia przyrody i nauk przyrodniczych, s. 105a; Filozofia religii, s. 105b.

Wiadomości wydawnicze

105

Publikacje jednostkowe, s. 105b; Publikacje zbiorowe, s. 112a; Wydawnictwa seryjne, s. 113a; Wydawnictwa ciągłe i czasopisma, s. 114a; Bibliografie, leksykony, s. 115a.

Wykłady, odczyty, referaty	115
Organizacje	117
Zjazdy	118
Nauczanie	124
Wiadomości osobiste	125
Konkursy i nagrody	126
Varia	126
Nekrolog'a	128
Wydawnictwa nadesłane	129